

21

93

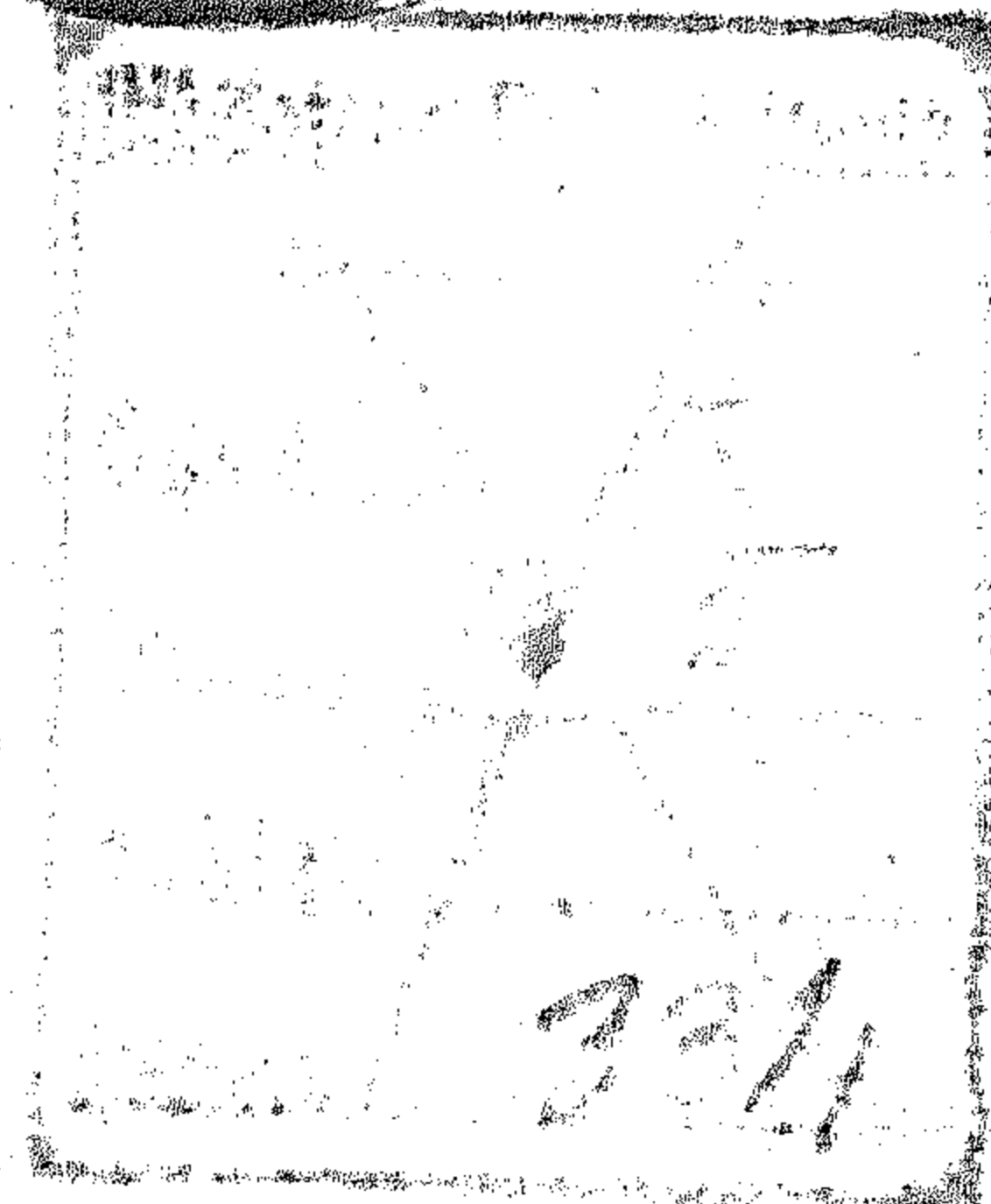
22.a.8.

5

...maf. ...
...d.l. ...
...y us
...o p' ap/
...uinare
...etiq cuz
...nt acio.
...ad 6

22

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sala:	A
Estante:	U
Numero:	285

de la compañía de Jesus de Granada.

R. 3784
(1)

CONCIONES INEVANGELIA ET EPISTOLAS,

QVAE

DOMINICIS DIEBUS POPULO IN
Ecclesia proponi solent: Ecclesiasticis omnibus
moderni temporis summoperè vtilis, & Tabulis
DOM. LAURENTII A VILLAVICENTIO
XERESANI elaborata.

NUNC VERÒ

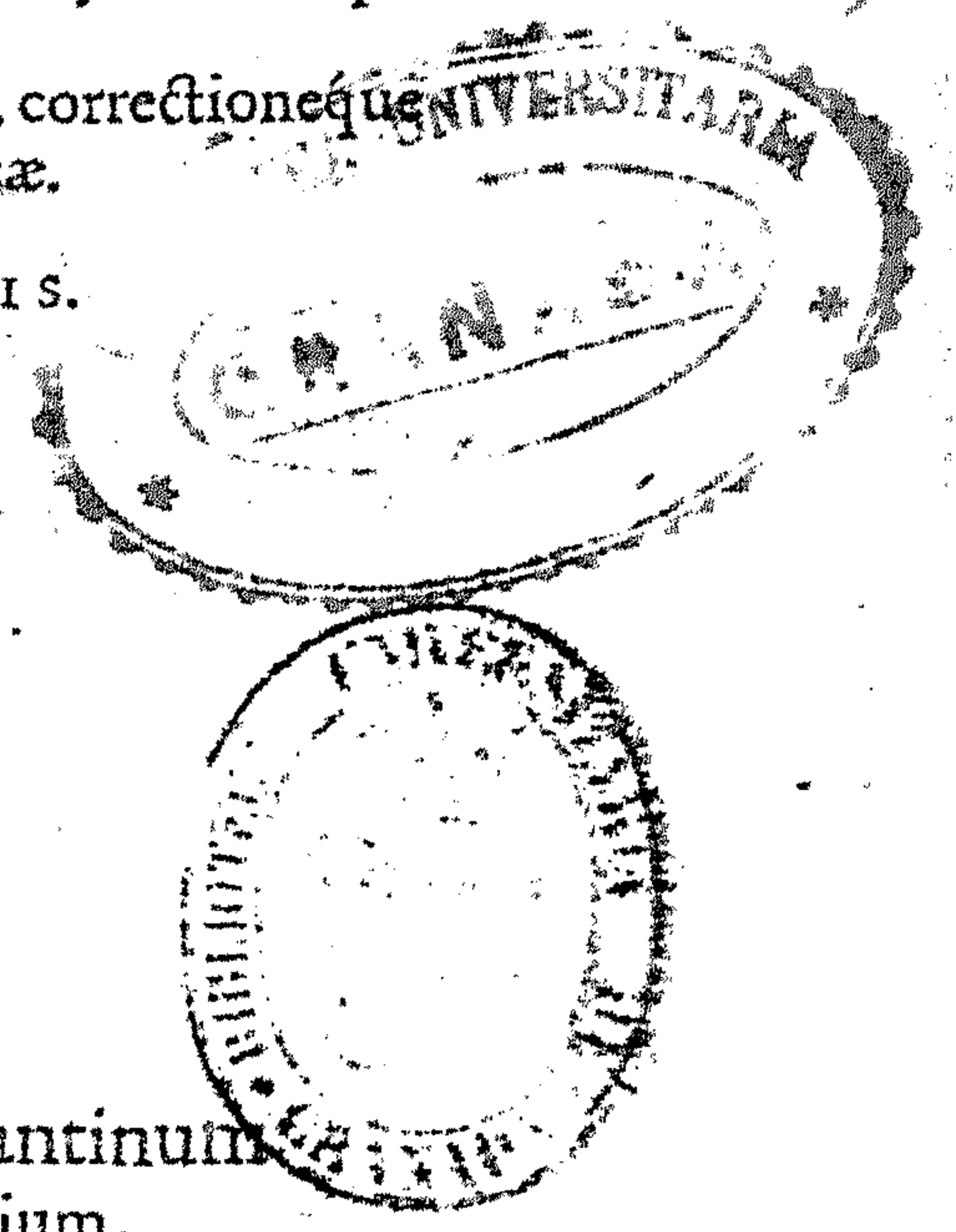
*Plurimis in locis cum sacrarum literarum, tum Catholicorum
antiquorumq; Patrum scriptis diligenti cura supra omnes alias edi-
tiones aucta & locupletata.*

PER

F. DOMINICVM AEGIDIVM TOPIA-
RIVM, instituti S. Dominici, apud inclytã Antuerpiam.

Salvis per omnia semper iudicio, correctioneque
S. Sedis Apostolicae.

PARS HYEMALIS.

ANTVERPIAE,
Apud Christophorum Plantinum
Architypographum Regium.
M. D. LXXIII.

2812.7

i 17808664

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM est Regio priuilegio, ne quis alius prater Christophorum Plantinum, & Antonium Tylenium Conciones in Euang. & Epist. que in præcipuis & aliis totius anni festis & Dominicis diebus populo in Ecclesia proponi solent, è Tabulis D. Laurentij à Villauicentio Xeresani collectas, nec non ex sanctorum Patrum, neotericorumq; Orthodoxorum scriptis, maximo studio auctas & locupletatas per D. Aegidium Topiarium, imprimat, aut alibi impressas vendat hinc ad sexennium sub pœna confiscationis librorum, vt latius patet in litteris datis Bruxella 24. Decembr.

Subsig. De la Torre.

Idem cautum est in Consilio Brabantie ad totidem annos, & sub pœnis iisdem, vt in superiori Priuilegio, quemadmodum latius patet in litteris datis Bruxella 15. Ianuary, Anno Domini M. D. LXVI.

Subsign. De Perre.

CHRISTIANÆ PHILOSOPHIAE CANDIDATIS AVCTOR PERPETVAM imprecatur felicitatem.

VIA iam multi passim multa proferunt in lucem, Christiane lector, quæ potius faciunt ad Ecclesia catholica destructionem, quàm adificationem; ac, iuxta B. Hieronymi sententiam, solum scripturarum artē sibi vendicant omnes, hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, & docent antequam discant: videntur quoque mihi non rem inutilem facere, qui in hoc toti sunt, vt continuis suis scriptis maledicorum morsus coërceant, calumnias suæ auctoritate retundant, ora loquentium iniqua obstruant, atque etiam (vt tritum habet prouerbium) clauum clauo depellant. Et quo plures in hac scribendi palastra sese exercent, eo magis consultum esse religioni Christianæ, nullus qui sana mente præditus est, ambiget. Hinc quum alia caussa, tum ista potissimum nostri operis fontem, venerandum ac doctum patrem Laurentium à Villauicentio Xeresanum, ordinis Eremitarum D. Augustini, S. Theologie professorem, & nobilis Hispanica nationis apud Brugenses gratissimum concionatorem, permouit, vt Tabulas Euangelicas, eleganti sanè, & ingenioso artificio primùm quidem à Ioanne Spangenberggo editas (quas hac illacque sparsas interim non solum vulgus Christianum, verum etiam plerique concionatores passim pro veris nostræ fidei dogmatibus amplectebantur) ab innumeris, quibus scatebant, hereseon erroribus nitidiores atque purgatiore redderet, vt sic, inquam, in posterum eadem vsui & ornamento Ecclesia catholica esse possent, quemadmodum antea eidem corrupenda atque deformanda aliquot seruiant annos. Cuius piissimi patris pium conatum, per se quidem satis commen-

tum, meo rudiori encomio celebrare non sufficio, quem vix doctissimi eloquentissimiq; viri suis præconiis digne satis laudare poterunt. Nec certè parum refert, quibus hodie vulgus Christianum disciplinis imbuatur, quibus quoque præceptoribus instituatur, ubi non paucilongè à vero aberrantes, in fabulis, falsisq; dogmatibus duntaxat nervos prorsum omnes contendunt. quippe qui, cum veritatis inuestigandæ gratia multa conscripserint, ad id in obscuris versati sunt tenebris, ut pro veritate magis, magisq; fingendi errores materiam præbuerint, ac velut parua incensa scintilla, ingentem rogam incēderint. Quapropter repurgatis sordibus, & erroribus eliminatis (sicut ingenue in suarum Tabularum præfatione auctor noster fatetur) Tabularum Spangenbergicarum castigationem hanc absoluit, ut illaratione, priores illæ mendosæ, nec minus periculosæ, piorum concionatorum manibus eriperentur, atque profalsis veras & Christianas assequerentur, congruo & oportuno tempore populo catholico proponendas. Delineavit quippe nobis in Evangelia, & Epistolas, quæ Dominicis festisq; diebus in Ecclesiâ catholica populo proponi solent, Tabulas has, non minus pias quàm doctas, omnibus diuini verbi præconibus summopere necessarias: quarum eruditus & amœnus stylus virum eum esse magno diuinòque ingenij acumine demonstrat. Sed amœnitatem & ipsius in scribendo dexteritatem, quis verò digne laudare poterit? Aut enim reuocat errantes, aut corrigit lapsos, aut consolat deiectos, aut comprimit elatos, aut extimulat cessantes, aut reconciliat disidentes: ubi verò quippiam ab æquitatis tramite mutatum, honorandæq; vetustatis limitibus excessisse videt, ita restituit atque corrigit, ut priscis honorem ac reuerentiam seruet, præsentia ac noua non inuidiosus deprimat. Si quos pietate, innocentia, & morum probitate ad vitæ melioris feliciorisq; cursum tendere sentit, his, animando, confirmando, stimulos & vltro currentibus calcar addit. Cum hereticis illi si quando (id loci ratione exigente) res est, ita mo-

destè

destè corrigit, ita Christianè hortatur, ut nihil petulans, nihil procax aut virulentum in eo deprehendere queas. Et, ut summam dicam, totum suarum Tabularum opus tanta est doctrina, grauitate, eloquentia, amœnitate, pietate refertum, ut in eo nihil vltèrius diuinæ philosophiæ candidati ad absolutam concionandi methodum desiderare possint. Si de Deo, de fide, de charitate, de baptismo, aliisq; nostræ religionis articulis verba faciat, ita loquitur magnificè, piè, ut nihil schismaticum, nihil ab Ecclesiâ alienum, omnia verò synceram lymphidamque Christi doctrinam redeant ac sapiant. Insuper tam est in difficilioribus sacræ scripturæ locis interpretandis acutus ac diuinus, ut supra hominis ingenium aliquid in eo suspiciendum admirandumque veniat. Quantum autem hoc ipsius opus ad cognitionem sacrarum literarum proficit, malo pium lectorem sua sedula industria, quàm meo præconio discere. Sed hæc de auctoris commendatione, operisque vtilitate obiter, rudiq; minerva dixisse sufficiat: reliqua auido lectori committimus, cui & has faces suggerimus, ut ad hunc thesaurum festinus properet. Ceterum, ut diximus, ne tantus thesaurus sub modio occultatus latitaret, eiusq; Ecclesiâ priuaretur diuitiis, hunc eundem ab hereseos ærugine excolatum in posterum concionatoribus catholicis euoluendum tradidit. Quem quum mihi deuoto animo obtulissent aliquot ex familiaribus meis amicis perlustrandum atque recognoscendum, an mihi vsui esse posset ad syncerius gratiosiusq; declamandum Dei verbum (cui semper deuoti fuere & sunt) moxque ego paginas aliquot attentâ sedulâque lectione reuoluendo, operis cum eruditionem, tum pietatem quasi in speculo luce clarius conspexissem, contemplatusque essem, non potui non idisim commendare, tam acri ingenio, sagaciq; industria tersum atque emendatum, utpote ex quo plures antea certam pestem atque interuersionem sibi hauserant, iam ex eodem incolumitatem, præstantissimâq; animæ pharmaca depromere liceret. Has nimirum commen-

datione quasi stimulis agitati, primo statim colloquio veluti hoc ipsum etiam prius meditati, rogare, hortari, atque instare ceperunt, quatenus vellem eas Tabulas omnis lineamentis paraphrasticis tradere: nimirum hoc persuasum habentes, permultos infimæ sortis Ecclesiastas fore, qui aut tantam non haberent nummorum copiam, ut Tabulas illas priores (quæ pluris æquo constant) sibi comparare possent, aut tam perspicacis ingenij non essent, ut ex eis aliquam sermonis eutaxiam ad rudioris plebeculæ instructionem formare valerent. At ego minime expectans vnquam mihi rem fore cum hoc scripti genere, protinus excusare ceppi multa, affirmans plus satis audax esse facinus, & periculosa (quod aint) alea, hoc scilicet tentare, quod vix auderent literatissimi quique presumere: cumque plurimis argumentis deprecarer delatam provinciam, mihiq; viderer habere excusationis causam rationabilem, statim ex improviso quidam typographi, ciues Lutetiæ honestissimi, & viri plane in re literaria iuuanda ac promouenda non infimi, variis suis literis me vrserunt, atque improbis quodammodo precibus perpulerunt, ut hoc ipsum, quod amicorum eruditorum consensus à me elaboratum voluit, tentarem aggredi: nec ausus sum diutius tantorum virorum reluctari consiliis ac instigationibus, quin pro ingenio mei capacitate operi oblato admolirer manum paraphrasticè, seu maius oratoriè explanando, non quòd æstimet quis hoc meum fuisse institutum, ut salcem (quod aiant) in alienam messem mitterem, aut cornicum oculos, iuxta aliud prouerbum, configerem, quòdque eruditissimis concionibus & per se satis commendatis meo rudiori stylo, aliquid luminis aut splendoris accessurum putarem: sed & amicis (quibus nihil, etiam si rei difficiliore me adstrinxissent, negare debui) morem gererem, nec non piorum predicantium vigilias & sudores aliquo pacto præuenirem, eorumque crassè inferuierem ingenis: ut sic, inquam, mox in promptu haberent, quod longiori cum temporis tum studiorum sacrorum protractu, non

sine

sine magnis sudoribus ex tabulis deberent coadunare atque colligere. Cuius quoque gratia, Latini sermonis disquisita à nobis cauetur fragrantia, quum non linguam humana sapientia, sed animam virtutibus sermo diuinus requirat ornatam. Tam præter alias, quæ causâ præcipuè cum me, tum viros præfatos Christianæ pietatis prouectum iuuare grauius studentes, permouerit, ut id operis conscriberetur, supra partim testati sumus: ad aliud venio. In publicum consulere noster omnis desudat labor, eorumq; maxime iuuare studia, qui sacrarum literarum amore tenentur. Ut ergo hic meus priuatum labor impensus, aliis quoque prodesset, Tabulas has in Euangelia & Epistolas, quæ per totum annum diebus Dominicis recitari solent, non modo paraphrasticè aut oratoriè, sed etiam multis in locis vbi concisiores videbantur, tam sacræ scripturæ testimoniis, quam S. Patrum sententiis locupletiores sedulo quod in me fuit reddere curauit: ratus, quibus prior nostri auctoris foetus non displicisset, fieri non posse quin idem prægnantior paulò, aliaque phrasi maiori cura editis, magis esset placiturus. Nec opinionem nostram, spero, fallat euentus. At vbi primus ego humilem quidem hanc, sed neutiquam reor inutilem, orsus essem provinciam, cumque in primo aggressu inter manus versaretur opus, tam ingenti animum meum affecit delectationis, ut non labor, sed voluptas potius videretur; quapropter quam verissime potui omnia tradidi, & maxime qua meliori via, aut medio vero, origini aliqua adiderem, aut potius dilatarem eundem curavi; sic tamen, ut ipsius Auctoris sua laude non fraudaretur: quod neutiquam facile fuit, quando hoc nasutissimum seculum omnia ad amussim perlustrat, non ut discat, sed potius ut carpat peruertatque. Clam me quoque non est, quam multi sine futuri rerum iniqui astimatores, qui laborem hunc nostrum tanquam superfluum parum probaturi sunt; qui industriam nostram fortasse temeritatem appellabunt, quòd ego solus idiota, aut verius (ut prouerbum habet) anser inter oleres strepe-

* 4

re, atq;

re, aut indoctus inter sophos scribere ausus sim ea, qua nemo ante me particulatim tentarat: & qua versatissimus ille theologus Laurentius, & morum sinceritate, & eruditione in primis excultus, literarum monumentis adeo lucide prodidit, ea repetierim, praesertim cum nihil noui adferam, nec arte scribendi eum superem; quos tamen rogo ne maleuolè in famam nostram conuident. nihil enim feci, quod ab aliis etiam factum non esset: quin bonorum usus sum exemplo & consilio. Nam si qua ab aliis scripta sunt, scribi postea non possent, illis quoque careremus quibus adeo delectatur Ecclesia, Hieronymo, Augustino, Ambrosio, Bernardo, Venerabili Beda, & aliis grauissimis auctoribus, qui posteriores superioribus suis fuerunt, & ab illis accepta & communicata scripserunt. Neque de arte scribendi cum auctore nostro, consilio & lingua potentissimo contendere volui: sed hoc etiam institui, vt testimonium proderem: quod cum foris essem, quippe procul à Theologica palestra ablegatus, nec docentes daretur audire Theologos quibuscum agerem, quotidie cum illis antesignanis nostrae fidei (quauis mutis magistris) de re Theologica conferrem, atque me ipsum quotidiano exercitio praecipue dedicare Christi verbis assuescam. Qua de causa nemo quispiam existimet quoddam obstare voluerim aliis, quicumque literis instructi feliciter, in hoc genere melius quid prestare possint, quo minus tentent, quod ego facere sum ausus: immo hortor eruditiores, contendat aliquis nostrum laborem superuacaneum & otiosum reddere. Non sum ego, itidem fateor, adeo ritè in ordine plerisque in locis genuinam phrasim secutus, praecipue quando hoc ratio ipsa exigere visa est: ob id tamen nihilominus veritati haesi, neque latum unguem, quod mihi constat, à vero sensu discessi. Quod si verò quippiam in hoc opere desiderabitur, nemini mirum sit, quando multa non modo vetera, sed noua hoc nostro labore praestantiora à multis sint edita, ac in lucem promulgata. Unde, nec dubito, quicumque post hac idem ingredietur iter, quia

ego

ego primus stadium cucurri, is fortasse nostra vestigia non modo sequi, sed longè anteuertere non grauabitur. Adiunxi praeterea cuique etiam Euangelio & Epistola suam Anacephlao-sim, quam vulgo Epilogum dicimus, quo valeat doctus diuinae mentis interpres sermonem suum, quem paulò latius atque diffusius apud plebem dixit, paucis constringere, atque ad vnum compendium redigere. Impendi ad haec eandem operam & industriam in Euangelia & Epistolas, quae festis Sanctorum diebus leguntur: quae etiam suo tempore ex doctorum virorum officina in communem vtilitatem suppeditabuntur. Tandem vt orationi nostrae colophonem addamus, non mihi visus sum has qualescunque nostras lucubrationes, in quibus verus ac geminus Euangeliorum & Epistolarum intellectus continetur, vllis congruentius consecraturus, quam Ecclesiae catholicae Ecclesiasticis omnibus, vt Euangelica philosophia sinceriter per viros euangelico spiritu plenos vbique praedicata, sic collustret ac penetret omnes auditorum animi venas, vt erectis malorum seminibus sanos ac puros restituat Iesu Christo. Accipe igitur, optime lector, hilari vultu hunc nostrum laborem, eaque ea frontis seueritate perfrutor qua tibi vtilior, accommodiorque placere videbitur, & boni consule etiam quod feci, meoq; labori pro tuo candore fauere ne, queso, desiste. Vale prospere. Datum Lutetia, anno M. D. LXV.

* §

TOPIARII

TOPIARIUM AD PIVM LECTOREM
EXHORTATIO BREVIS.

DECREVERAM, candidè lector, me continere intræ cuticulam (vt aiunt) nullamq; prorsus ex labore nostro captare auram popularem, sed obedientia, cui adstrictus sum, aliter iussit ac voluit. nam R. P. Vincentius Herculanus Perusinus, S. Pontificis nostri Pij quinti ad Germaniam Belgicam pro Dominicana religione nostra restauranda commissarius destinatus ac missus, vir sanè in re Theologica ad d'v doctissimus, nec non monastica vitæ nostræ obseruantissimus, imò totius religionis, pietatis, mansuetudinis, & humilitatis exemplar absolutissimum, paternè hortatus est, atque suasit, vt nomen, sub litera D. in operis nostri titulo hæctenus occultatū, exprimerem; idq; consultissimè & amicissimè admonuit, ne sub tacito nomine, putaretur tacitus aliquis error, in ipso opere latitare aut contineri, à quo semper abhorruit animus & abhorrebit. Vnde si constaret vel minimum apicem alicubi haberi, qui sinceritati Theologicæ repugnare videretur, aut statim ipsum expungerem, aut omni diligentia minus consideratè positum nitore Ecclesiastico vel Catholico restitui curarem. Qua de causa rem mihi gratissimam facturi sunt, si qui fraterno affectu me monuerint corripuerintq;. Nunquam enim recusavi aut doctorū vti consiliis, aut piorum virorum piis admonitionibus obsequi. Scio namque Salomonem dicere in Prouerbijs cap. 9. Argue sapientem, & te diliget: da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia: doce iustum, & festinabit accipere. Et rursum cap. 25. In auris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem, &c. Hæc igitur eam ob rem placuit adicere, vt admirari desinas, optime lector, si quando in hac iterata recognitione & titulum ipsum & nomen compereris mutatum. His paucis valebis prosperè in Domino. Antuerpiæ, Anno Domini M. D. LXIX. 18. Aprilis.

IN

IN PRIOREM PARTEM
SERMONVM DOMINICALIVM,
cum suis feriis, index alphabeticus, in quo
numerus aut priorem folij paginam
indicabit, aut posteriorem.

		A.	
A Somno surgere, quid	pag. 2	Amore sui nihil difficilius vincitur	275
Bba pater cur repetitum	44	Anabaptistarum hæresis.	273
Abraham asinis tantum vectus	158	Anabaptistæ Donato hæretico deteriores	282
Abraham vidit diem Christi	149	Anabaptistarum gloriatio falsa	197
Abstinentium a fornicatione & immunditia 117. ab omni avaritia	ibid.	Angeli species in resurrectione Dominica quid cœnorant	162
Admirari opera Dei, nostrum est	46	Angeli in ministerium nostrum creati	31
Admiratio parentum Iesu	ibid.	Anima hominis quasi nauis multis malis obnoxia	79
Adolescentia Christi omnibus pueris speculum & exemplar	60	Animæ mors summè formidanda	148
Adoptio alia diuina, alia humana	45	Annæ testimonium de puero Iesu	47
Adoptio filiorum Dei nobis perquam necessaria	44	Annus quinquagesimus apud Iudæos iubilæus, apud Christianos annus gratiæ	245
Aduentus ad iudicium certus, sed hora incerta	15	Antonius eremita philosophos cepit.	157
Aduentus domini quadruplex	4	Apologia Christi à diuina virtute 131. à proprijs Iudæorum exemplis	ibid.
Adulter est in sua vxore amator ardentior	120	Apparitio Christi ad mare Tiberiadis	175
Adulterantes verbum Dei.	101	Apparitiones Christi post resurrectionem	165
Affectus concupiscentiæ fugiendus	119	Apostoli per fidem in Christum, omnium creaturarum domini	233
Afflictione suos Deus consolatur	78	Apostolorum officium	240
Afflictiones fidelium clementissimo Deo maximè sunt curæ	137	Apostolorum opinio de regno Christi falsa	207
Affligi suos cur permittat Deus	77	Aqua cur regenerationi nostræ adhibeatur	284
Affligi suos in nocte tribulationis Deus permittit	176	Arma diaboli contra famulos Dei	116
Aliz oues, gentes incircuncisæ	104	Arma & indumenta Christianorum	113
Amans redamandus	262	Arma lucis induere, quid sit	2
Ambitio dissidium conflat inter homines	172	Armatus fortis debellatus	112
Ambulare in lumine	49	Armatura omnibus Christianis datur contra omnes satanicas tentationes, & contra parentes cum obsunt pietati	59
Amen, in conclusione orationis dominicæ quid significet	224	Articulus de iudicio futuro confirmatur	13
Amicus de via, quis	225	Articulus resurrectionis Christi confirmatus	163. 164. 170
Amicus verus non iucunda, sed vilia loquitur	207	Articulus ascensionis & nostræ resurrectionis confirmatur	235
Amor noster in Christum, causa est amoris patris in nos.	220		in Arti-
Amoris nostri erga Deum officium & effectus	248		

I N D E X

in Articulo mortis grauissimè tentatur fi- des	125	Bonorum animi à Deo proficiuntur	204
Ascendendum cum Christo non per fidè solam, sed per charitatem	235	Bona omnia à sancta triade tanquam ab vberissimo fonte profluunt	272
Ascendendum per Christum velut per sca- lam	287	Bonorum petendorum differentia	226
Ascensionis Christi causa	206	Bonorum fors in hoc mundo.	201
Ascensionis Christi consideratio	233, 24	Bonorum tria genera.	226
Asina Balaam	158		
Asina & pullus super quos sedit Iesus	6	C.	
Asinarij vocati Christiani ab impijs in primitiua ecclesia.	157	Calamitates publicas vt ab se amoliri ter- ret ecclesia catholica	228
Asinus in scriptura multa habet laudis re- stimonia	ibid.	Calumus. vide Heretici.	
Asini Christi	156	Calumni error confutatus	202
Auditoris boni officia	21. merces 22	Calumnistæ confusi	160
Auditores & sectatores Christi quales	253	Cantilenæ obscenæ damnantur	83
Auditores vani comparati viro confide- ranti se in speculo.	213	Caput diaboli contritum est, etsi cauda adhuc sauiat	256
Auditores verbi Dei qui.	ibid.	Carnalis homo nihil nisi carnalia cogitat	247
B.		Carnalia spiritualibus multò inferiora sunt	134
Baptizati quomodo instituendi	231	Carnalibus desiderijs abstinendum prop- ter duas causas	195
Baptismatis Ioannis & Christi differentia	27	Caro & ratio humana solum præsentia & corporalia spectat	137
Baptismus graphicè exprimit mysterium trinitatis	288	Causa salutis iustorum, & condemnatio- nis malorum.	14
Baptismi consideratio	279. & deinceps	Centurio non sola fide, seruo obtinuit in- columitatem	72
Baptismus necessarius ad salutem.	ibid.	Charitas Dei ineffabilis erga genus huma- num in filij sui missione ostèditur	257
Beatitudo nostra, non videre, sed credere	187	Charitas Christianorum exemplo Christi personas aut nationes excludere non debet	11
Benedicere inimicis an sit præceptum	63	Charitas efficit nos filios Dei.	105
Benedictio Dei fortunat quicquid ex fide agimus	177	Charitas exercèda in vsu quotidiano	1
Benedictio Simeonis	46	Charitas extendit se ad Deum & proxi- mum	105
Beneficio accepto malus homo fit peior	147	Charitas facit hominem verè Christia- num	112
Beneficia quomodo in proximum confe- renda	237	Charitas in hac vita incipit, in alia perpe- tuò duratura	105
Beel-zebub idolum Philistinorum	130	Charitas nos facit Deo placere	55
Bonæ voluntatis notæ	30	Charitatis dignitas	103
Bonitas Dei mira	249	Charitatis exemplum in Christo	67
Bonus pastor Christus boni pastoris offi- cium docet	195	Charitatis opera omnibus fidelibus præ- stanta	10
Boni pastoris encomium Christo compe- tit.	194	Charitatis præceptū omnes obstringit	76
Boni pastoris officium	286	Charitatis sublimitas	105
Boni esse debemus non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus	69	Charitatem Deo pro suis in nos beneficia debemus	127
Bonorum pastorum merces, vita æterna	192. malorum, mors æterna	ibid.	
		Christus à Deo patre propter sua merita in sum-	

A L P H A B E T I C V S.

in summâ sublimitatem exaltatus	154	Christus semper medium tenuit	183
Christus ab omni peccato immunis	151	Christus verus Deus & homo tribus re- stimonijs probatur	181
Christus adest de se loquentibus	165	Christus verus Messias à Prophetis prædi- ctus ostenditur	72
Christus benignus in peccatores	186	Christus se verum Deum & verum ho- minem declarat	170
Christus cur circumcisus	39	Christi abitus quàm necessarius	208
Christus cur ductus à spiritu in desertum	114	Christi abscondere & exire, quid	150
Christus cur duobus discipulis apparuerit in via	165	Christi actio nostra instructio	117
Christus cur imitandus	189	Christi doctrina	140
Christus cur in mundum venerit	37	Christi exempla tria	152
Christus cur tanta pertulerit	189	Christi humanitas & liberalitas erga mi- seros	109
Christus dominus cæli, patronus terræ, &c.	78	Christi imago asininis auriculis depicta	157
Christus duodenis consuetudinem dici festi obseruat	58	Christi imitatio qualiter facienda	156
Christus ex scripturis quærendus	20	Christi nomen quàm efficax	216
Christus in hac vita peregrinus, sicut & omnes nos	166	Christi persona describitur	30
Christus ipsissimus Dei filius.	148	Christi vitæ summa, breui epilogo recen- setur	167
Christus lumen	48	Christi verborum mysterium Iudæi non intelligunt	149
Christus nisi nos tetigisset, non fuisset sa- na omnis caro	71	Christum sessorem tâquam asini recipere debemus, vt Ierusalem ingrediamur	57
Christus non induitur per solius fidei ap- prehensionem	84	Christiani à mûdi operibus abstinere de- bent	56
Christus nõ ita reliquit mundum, vt iam non sit in mundo, vt sacramentarij fin- gunt	221	Christiani, oues Christi	192
Christus noster liberator & quomodo	42	Christiano nihil magis necessarium, quàm audire verbum Dei	102
Christus ob tres causas suam passionem prædixit	107	Christiani veri, qui	270
Christus omnium virtutum exemplar	64	Christianorū constãtia quæ debeat esse	24
Christus omnibus exemplum	190	Christianorum est, ad summam perfectio- nem tendere	90
Christus pastoris boni exemplum	ibid.	Christianorum est malis operibus renun- tiare, & bonis intendere	160
Christus paterfamilias	15	Christianorum est offerre rationabiles & vivas hostias, & non mortuas	15
Christus erga nos patris dilectionem no- bis verbis & operibus reuelauit	259	Christianis in quibus licet gloriari	97
Christus quàm promptus sit ad curandas omnes nostras ægitudines	71	Christianismus à baptismo incipiendus	279
Christus quando tentatus, & à quo	114	Christianismi progressus	174
Christus quare apparuit	36	Cibum cur sumpserit Christus post resur- rectionem	174
Christus quid nobis sua resurrectione promeruerit	43	Circuncisio cur octauo die fiebat	40
Christus quid sit, quò nobis profuerit	288	Circuncisio, fœderis vel pacti signum, nõ fœdus vel pactum.	280
Christus quo corpore resurrexerit	162	Circuncisio signaculum fidei	ibid.
Christus quibus apparuit	36	Circuncisio spiritualis	41
Christus quomodo apparuit	ibid.	Circuncisio vbi mandata in scripturis	38
Christus quomodo indatur	2	quid sit, ibid. duplex	ibidem.
Christus quomodo venturus sit ad iudi- cium	14	cur data sit 39 eius vsus	ibid.
Christus semper est	150		Clemen-

I N D E X

Clementia & potentia Christi ex operibus eius diuinis deprehenditur	130	plum patris, & filij, & spiritus sancti	148
Clementia Dei specimen, cui omnia possible	137	Credulorum utilitas	231
Comitas, quæ	82	incredulorum pœna	232
Commoda ex discessu Christi ab apostolis accepta	254	Crudelitas non est in magistratu hæreticos puniente, sed zelus pietatis	160
Cõcionatores officio Dei funguntur	111	Cruz Christi, quæ	199
Comparandum proximis	153	Cruz omnium credentium	200
Concionatores quomodo populum instituere debeant	169	Crucis tria genera	199
Concordia & humilitate sedes spiritui sancto præparatur	246	Cultro lapideo cur facta circumcisio	39
Concupiscentia carnis voluntaria, peccatum: non inuoluntaria	198	Cultum Deo verû præstare, quid sit	214
Condemnationis causa peccatorum tenebræ, & lucis contemptus	260	Cur diabolo tanta potestas seruiendi in Christum data	256
Congregationi bonorum deesse quantum malum	185	Curandum ne diabolus quicquam in nobis habeat	255
Confessio à Christo instituta	184	Curam suorum Christus libenter suscipit, modò ipsi fidant	139
Confessio zuricularis necessaria	185	Curator & pastor animarû Christus	190
Confessio gentium	10	Custodes sepulchri Christi cõsternati, cõsternandos etiã hæreticos signant	162
Confirmatio euãgelij per signa	216		
Coniugatis quid faciendum	66		
Conscientia bona pacẽ spirituale parit	171		
Conscientia vnde inquietata reddatur	172		
Consolatio in cruce	210		
Consolatio vnde expectanda	203		
Consolationes & auxilia omnia à Deo petenda	138		
Conspersio noua	119		
Contraria sunt, demonium habere, & Deum honorificare	146		
Contumelia in Deum, pro verbo Dei vendere somnia & falsa	174		
Contumelia vir bonus fit melior, beneficio accepto malus peior	147		
Conuentio Dei cum Iudæis	93		
Conuersatio vera inter gentes, quæ	196		
Conuersatio vera Christianorû in quo	272		
Conuersationis prisce habitacula relinquenda ad Christi ecclesiam properantibus	122		
Conuiuia honesta in nuptiis & aliis temporibus licita	67		
Corpus Christi moriturum, & glorificatum	183		
Corpus glorificatum clausis ianuis intrare potest	ibid.		
Credere Christum, vita æterna: non credere, certissima damnatio	259		
Credes, verbumq; Christi obseruans, tẽ-			

D.

Damnato diabolo adherentes, meritò damnandi	209
Debitum duplex	73
Desideria sancta dilatione crescunt	122
Desiderium audiendi de Christo, signum filiorum Dei	168
Deus à nobis rogari vult, vt testemur ipsum omnibus fontem esse	218
Deus cur aliquando subtrahat quod homines amant	207
Deus cur suos sinat affligi	77
Deus pacis dator, diabolus dissensionis auctor	173
Deus etsi differat interdum opem, non est desperandum, sed clamandum	79
Deus hospes magnificus	249
Deus mulieriam patribus locutus est	29
Deus per Christum nobis factus est pater, & precum exauditor	217
Deus quare nonnunquã difficulter exaudit	226
Deus terribilis & blandus	164
Dei sunt verba & signa	30
Dextra & sinistra	111. & 176
Diabolus in medio malorum versatur	165
Diabolus quare ius suum quod habuit in homines, perdidit	256
Diaboli astutia & cautela	87
Diaboli malitia ex operibus diabolicis intelligitur	129

Dies,

A L P H A B E T I C V S.

Dies, diuina consolatio	176	Ecclesia catholica sola habet spiritum sanctum	190
Dignitas Christianorum, sine timore interpellare patrem	222	Ecclesia nõ requirit amplius miracula	235
Dignitatum aut officiorum titulos nemo sibi falso usurpat	26	Ecclesia super quem fundata	263
Dilectio	83	Ecclesia dum persequitur floret	79
Dilectio, caput omnium legum, forma virtutum, &c.	75	Ecclesia propter scandalum deserenda non est	86
Dilectionis præmium	249	Ecclesia Romana, domus Dei in terris	16
Discipulorum Christi imbecillitas	209	Ecclesiæ officium est cognoscere quæ doctrina sit falsa, & quæ vera	88
Dispensatores fideles non debent deterreri ab executione sui officij in sania mundi	18	Ecclesia varias habet functiones	62
Disputatio Nicodemi & Christi	276. 277	Ecclesiæ catholicæ veritas probatur	210
Disimilia duo in baptismo coniunguntur	280	Ecclesiæ nihil nocentius quàm falsi concionatoris venenata lingua	213
Diuersis medijs ad Christum venit	177	Ecclesiæ Romanæ consuetudo in dominica oratione canenda in solennibus factis	225
Diuinitatis apertum indicium cogitationum nosse secreta	221	Ecclesiam fidelium suas vicissitudines habere, exemplo demonstratur	209
Diuitiæ suffocant verbum Dei	100	Electorum cruz duplex	242
Doctores est suæ doctrinæ rationem reddere	283	Eleemosynæ hæreticorum in pauperes vendere	105
Doctrina Christianis oportunitissima	202	in Emao facta per Christum	168
Doctrinæ totius Christianitatis summa	278	Episcopi temporalia bona possidere possunt	17
Dogmata Christianis necessaria	128	Euangelium Christi discendum ab Apostolis, non à pseudoprophætis	173
Domini etiam malis inseruiendum propter Christum	197	Euangelium complectitur absolueret & ligare	187
Dona à Deo data non sunt abutenda	138	Euangelium in tribus hominum generibus perit	101
Dona ad ecclesiasticum regimen pertinentia	61	Euangelium omnibus proponendum sine personarum acceptione	230
Dona Dei non nostris meritis, sed per diuinam gratiam data	203	Euangelium non est prouerbiale vt lex	221
Dona gentium pulchra & præclara, ibid.		Euangelium prædicandum ipsum, nõ nugæ	229
Dona omnia nullius pretij sunt, si non per charitatem perfecta fuerint	104	Euangelium raro sine fructu aliquo prædicatur	101
Donorû differentia ex Dei ordinatione	61	Euangelij professio factis exprimenda	214
Dormitio prælatorum ecclesiæ	86	Euangelij solida prædicatio, si vitia arguantur	212
in Dubijs & scrupulis ad Christum recurrendum	276	Excommunicationis sententia iustè irrogata, non parua	242
Duo ad salutem necessaria	156	Excommunicatione quid prætendat ecclesia in peccatoribus	89
Duo valde dissimilia in baptismo iunguntur, aqua & spiritus	280	Expectandû à Christo quid nobis sit	254
		Exaltationis Christi exemplum	154
		Exempla Christianis imitanda	188
		Exemplaria nos Deus habet, vt quod facimus alius ipse faciat nobis	224
		Exercitium fidei elicium ex quatuor	122
		Expressum Dei verbum docet neminem temere iudicandum	19

E.

Ebrietas, omnium vitiorum mater & origo	236
Ecclesia ab initio mundi est	91
Ecclesia, asyrum refugij nostri	80
Ecclesia catholica, congregatio fidelium	263

Expro-

I N D E X

Exprobratio Christi in discipulos, non sine causa	228	Fideles caueat sibi a vana garrulitate. ibid.	
Exultatio gentium in Christo	10	Fidelis quisque ad patriam caelestem per osium Christum intrat	208
F.		Fidelium gaudium & tristitia	218
Factores verbi, qui?	213	Fiduciam pariunt benefacta piorum	47
Facultates omnes in cibos pauperum distribuere quid sit	104	Figurae de Christo adimpletae	167
Famuli dominis obediant	197	Filiatio Dei	232
Felix hic & alibi esse nemo potest	201	Filij Dei distinguuntur a filiis huius seculi	201
Felicitas summa & salus a sanctae trinitatis maiestate	171	Filiorum Dei, & filiorum diaboli discrimen	145
Fermentum quid, & quoduplex	159	Forma docendi & audiendi verbi Dei	204
Fermentum vetus, quid	160	Forma orandi ac petendi a Christo Iesu praescripta	228
Fides, baculus tenectutus firmissimus	278	Formam serui accipere, quid	153
Fides, Dei donum	108	Foedus Dei cum homine ter renouatum, & perfectius signum datum	280
Fides & agnatio Christi corda laxificant	184	Fraus fugienda	119
Fide & aliis virtutibus gratiam promeremur	72	Fructus ex verbo Dei audito, qualis	205
Fides & charitas diuersa ratione legem implent	74	Fructus noui hominis	82
Fidei exemplum in Maria	67	Fructus veteris hominis	ibid.
Fides grauissimè tentatur in mortis articulo	73	Fur primus, diabolus	269
Fides in afflictionibus tentatur	77	Fures seu latrones sunt triplices	266
Fides informis & mortua, quae per charitatem non operatur	75	G.	
Fides inuocationem Dei excitat	122	Garrulitas quid	214
Fides iustificat, non opera sola	179	Garrulitas vana fugienda fidelibus	213
Fides licet donum Dei sit, ex auditu percipitur	121	Gaudere in Domino, quid	23
Fides nostra quomodo tentetur	125	Gaudium fidelium quando plenum	218
Fides nuda non iustificat, vt falso asserunt haeretici	ibid.	Gaudiu haberi non potest sine pace	11
Fides per charitate in nobis accenditur	169	Gaudium nostrum in caelo plenum, non in mundo	278
Fides per crucem probatur	187	Geniculationes & aliae ceremoniae gratiae	124
Fides per verbu Dei & internam Spiritus operationem	186	Gentes cur iubentur leuare oculos	49
Fides sanctissimae trinitatis fundamentum praecipuum super quod aedificandu	274	Gentes hortantur ad laudem Dei	50
Fides sicut saluat, ita infidelitas certissimè damnat	181	Genium vocatio	51
Fides sine operibus, & opera sine fide minimè saluant	180	Gentilium mos laudatus	ibid.
Fides stat cum peccato mortali	121	Gentilibus perinde atque Christianis praedicandum esse euangelium	10
Fides, verbi fidelissimus custos	228	Gloriandum in Domino	97
Fidei Christianae substantia	180	Gloriatio duplex	98
Fidei verae victoria de mundo &c. ibid.		Gloriae inanis aura ex benefactis fugienda	71
Fide sola contenti esse non debent Christiani	213	Gradus reconciliationis nostrae septè	208
		Gratia diuina nos indignos reputare debemus	124
		Gratae deriuatio in nos designatur per vnguentum Aaronis	234
		Gratae indicium alienum non sequi, sed fugere ab eo.	267
		Grati-	

ALPHABETICVS.

Gratiarum actio necessaria ad salutem	109	Ieiunauit Christus, vt nostra ieiunia sanctificaret	118
H.		Ieiunium Christianum	117
Haeresis negans hymnos & psalmos in Ecclesia canendos, damnatur	84	ex Ieiunio arripuit diabolus Christum tentandi occasionem	ibid.
Haereses Graecorum & Arij de Spiritu sancto refelluntur	230	Ignis significat aeternam damnationem	88
Haeretici ab Ecclesia catholica longè alieni	173	Ignorantiae Apostolorum causa	207
Haeretici nulla ratione ferendi	19	Imitari Christum debemus, & in quibus	188
Haeticorum phalanges omnes argumeto validissimo prostratae	140	Impietas nemini parcat, vt seipsam defendat	148
Haeretici non sibi constant	47	Impiorum condiciones quae	262
Haeretici puniendi sunt	160	Improbitas seu importunitas perseuerantiae non est Deo ingrata	226
Haeticorum diuersorum pestes confusae, ibidem		In Baptismo quae consideranda	230
Haeticorum errores confutati	170	In forma Dei esse, quid	153
Haeticorum & philosophorum doctrina veram consolationem non affert	10	In nomine Christi petendum in tempore acceptabili	210
Haeticorum est audaciter prophanare scripturas	150	In nomine Iesu orandum	216
Haeticorum doctrina inferni voces, ac mortis clamores	173	In veritate orare, quid sit	215
Homo pius ritè comparatur oui, impius lupo	170	Increpatione digni in Ecclesia	229
Homo quomodo omnis creatura intelligatur	230	Induere nouum hominem quid sit	83
Homines nihil sunt aut valent exita charitatem	103	Infidelitas damnat	181
Homines suis relinquunt temporalia, Christus pacem	257	Infidelitas Thomae quid nobis profuit	186
Honestè ambulare, quid sit	2	Ingratitudo & contemptus penes quos sit	46
Hora aduentus ad iudicium incerta	10	Inimicus, Satan	86
Horreum Dei, regnum caelorum	88	Inimicis benefaciendum, & quare	69
Hospitalitatis praemium	169	Innocentiam Christi, etiam aduersarij nostri confessi sunt	255
Hofus noster fortis admodum	204	Intemperantia maximè impedit orationes fidelium	216
Humiliatio Christi propter nos	159	Interpretatus est scripturas Christus in Ecclesia catholica	174
Humilitas Christi exemplo prouocatur ad veram animi humilitatem	ibid.	Interrogat Christus, vt instruat	166
Humilitas duplex est	215	Interrogatio Iudaeorum captiua in tribus	25
Humilitas Christi & charitatis admirandum exemplum cur Philippentibus a Paulo propositum	104	Intrare per Christum quid	268
Hypocrysis religiosorum & clericorum damnatur	84	Inuisibilia ex visibilibus creduntur	204
I.		Ioannis & Christi differentia quo ad exitum	27
Ianua oculis, Christus	265	Ioannis officium ex Esaia	27
Idiotae Christiani philosophos ad fidem conuertentes	157	Ioannis vocatio	ibid.
		Ira hominem excaecat	81
		Ira non resistendum	151
		Iracundi animi indicium	146
		Irremissibile peccatum	133
		Iudaeorum assertio, circuncisione non possit immutari, falsa	280
		Iudaeorum caecitas notatur	18
		Iudaeorum crudelitas timori fuit Apostoli Christi	185
		Iudaeorum	

I N D E X

Iudeorum peruersitas vnde deprehenditur	130	Luporum & hereticorum natura	192
Iudeorum indignatio in Ioannem	27	Luporum natura	266
Iudaei peculiariter in Iesus Christus, non gentibus	123	Lutheranorum & Caluini impietas	273
apud Iudeos Christi temporibus nec observatio legis, nec cura pauperum fuit	108	Lutheranorum falsa doctrina de non predicando aliquo, nisi de sacra scriptura sumpto	238
Iudaeus populus vnde in tantam impietatem perductus	286	M.	
Judicare quaequam non licet sine expresso Dei verbo	19	Magi impleverunt vaticinium Isaiae	50
Judicia Dei inscrutabilia	271	Magi quales olim fuerint apud Persas	51
Inramentum Christi quod spectet	216	Magorum munera, quae	53
Iustificacionis suae nemo certus est	19	Magorum tentatio	53
L.			
Laborandum quomodo sit	176	Magistratus a Deo institutus	197
Laboratibus cur apparuerit Christus ibid.		Magistratus tenetur curare ne falsae doctrinae aut sectae serantur	88
Laborantium premium, vita aeterna	96	Magistratus arguitur, quod eorum incuria verbum Dei negligitur, &c.	101
Labor noster inanis sine Christo	175	Majestas Dei non inquirenda, sed tacite adoranda	271
Laboris nostri fructus non nobis, sed Deo adscribendus	177	Maledictio	81
Laeso non est licitum vicissim ledere	68	Mali semper persequuntur pios, & heretici catholicos	135
Lazaria Apostolorum Christi post resurrectionem	199	Maligna carnis & satanae mukum possit si gratia destituatur	243
Laicos non esse aptos mysteriis omnibus diuinis percipiendis, hereticorum error	210	Masurdo Christi ex quibus colligitur	4
Lapis angularis, Christus	194	Manuetudo	89
Lex non est data in praedictum charitatis	74	Mare Mediterraneum	49
Lex per se neminem iustificare potest	75	Mare mundum significat	79
Legis & Evangelij discrimen explicatur	111	Maria virgo martyr fuit	59
Libertas Christiana non praedictat obedientiae superiorum	198	Mariae crux	27
Lingua, optimus homini thesaurus, si ea bene utatur, &c.	213	Matrimonium quando institutum	65
Linguae cur disiectae vixae	246	Marronarum est coniuges sui officij admonere	67
cur igneae	ibid.	Matthaeus Hebraice conscripsit euangelium	8
Linguarum cognitio Apostolicis viris necessaria	147	Medium semper tenuit Christus	271
Litania Sanctorum cur in Ecclesia canantur	225	Mediator ac vnice iustificator Christus	142
Loqui sermones Dei, quid	237	Mediator noster Christus	171
Lucam cur non sint amplexi homines	161	Membra cur circumcidi praecipit Deus	39
Lucta Iacob cum angelo, persequerantis orationis typus est	123	Mendacium, vitium diabolicum	82
Lupus indicat quo animo quisque in grege custodiam excubat	191	Mercenarius pastor malus	191
Lupi duplices	192	Merita humana an in orationibus locum habeant	217
Lupi sunt heretici & tyranni	ibid.	Messias, dies nouissimus	88
		Messores	ibid.
		Ministerium Apostolicum quibus in rebus consistat	17
		Ministerium duplex	15
		Ministri boni condiciones	18
		Ministros multiplices Christus vocat	115
		Miraculis visus fructusque est confirmacio fidei Christianae	11
		Mir	

ALPHABETICVS.

Miraculo suo primo Christus matrimonium commendauit	65	Nomen Dei per nostram vitam fit inter homines gloriosum	213
Miracula quare in primitiua Ecclesia Apostolis concessa	232	Nominis Iesu encomium	41 & 42
Miraculorum Christi utilitas	109	Nominis Iesu origo, virtus & efficacia huius nominis gratia martyres omnes occisi	40 ibid.
Misericordia Christiana	82	Nominis Iesu virtus quam efficax	216
Missa sacrificium offerre non possunt nisi soli sacerdotes	55	Nominibus pluribus descriptus Spiritus sanctus	251
Missa discipulorum Christi, & quomodo	229	Non credendi verissima ratio	145
Modestia quid	24, 82	Nouus homo induendus	82
Modicum non videre, & iterum modicum videre, quid	199	Nox, testamentum verus: dies, testamentum nouum	1
Mors Christi nostra salus & vita	189	O.	
Mors duplex, corporis & animae	147	Obediendum magistrari	196
Mortuos peccatis, iustitiae viuere, quid sit	189	Obedientia Christi erga parentes	59
Mundus quid	179	Obedientiae fructus	177
Mundi malitia & caecitas	242	Obscena verba & stultiloquia vitanda, vt irritamenta impudicitiae	127
Mundo propter pios parcitur	ibid.	Obsequium obediens triplicium homini erga Christum	5
Mundum vincere, quid	180	Observatio mandatorum Dei praeseruat a morte aeterna, non sola fides	151
Murmurandum non est contra Deum	93	Oeconomus domus Dei	16
Mysterium duplex	16	Offerre nos ipsos hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, &c. quid sit	55
N.			
Nationes ad fidem conuertendae enumeratae	49	Officium Beelzebub	113
Natiuitatis carnalis & spiritualis discrimen	185	Officia Christi duo	16
Natiuitatis Christi locus, tempus, modus	32, 33	Officium & studium Christianorum	172
Natura & officium Dei	121	Officium fidei	121
Natura nostra nec laeta nec tristitia ferre potest	239	Omne bonum a Deo	203
Nanis significat Ecclesiam	79	Omnem veritatem docet Spiritus sanctus, non partem, vt seductores	110
Necessitas debet nos impellere ad inuocandum Deum	78	Opera bona ad omnes in Ecclesia Christianos communiter spectantia	62
Necessitate nulla ad hoc adduci debemus, vt vnquam maligni pareamus tentationi	116	Opera carnis fugienda sunt fidelibus, & fructus Spiritus sancti amplectendi	128
Negotiatio inhonesta semel relicta, non denuo repetenda	175	Opera Christianis necessaria	198
Negotiatores iuste negotiationes exercent	110	Opera internam iustitiam augent	113
Nemo potest sine tribulatione ad gaudium caeleste pertingere	201	Opera necessaria ad salutem	47
Nicodemi interrogatio qualis	278	Opera tenebrarum abicere, quid sit	2
Nicodemi persona qualis	275	Operum Christi & diaboli collatio	130, & 131
Nomen Christi ianua & scala per quas orationes nostra, caelum ascendunt & penetrant	216	Operum contemptores refutantur	9
		Operandum tribus de causis	175
		Operarij admittuntur in vineam, non fructuarij	95
		Operarij per verbum Dei vocantur	94
		Orandi forma	212
		Oracula prophetarum de Christo, adimpleta	

** 2

I N D E X

pleta	167
Orandum ex fide	108
Orandum non pro diuitiis & deliciis, sed cibo quotidiano	223
Orandum quomodo fit	215
Oratio Dominica tres habet partes	212
Orationis effectui necessaria	217
Oratio ex fide non potest non esse efficax 215	
Oratione & à malis elongatione, pro- curenda spiritus sancti dona	247
Oratio leprosi efficax	70
Origo prima natiuitatis nostrae vitiosa	204
Ostium cur bis se nominet Christus	268
Ostiaris quis	263
Ouis, licet simplex, agnoscit pastoris vocem, lupi vocem horret, sic fidelis	267
Oues, Christiani & fideles	155
Oues diligenter à furiis & latronibus seruanda	265
Oues duplices	192

P.

Palpanti cur voluerit Christus	170
Panis doctrinae in Ecclesia catholica fran- gitur, non a'ibi	138
Panis est Christus: piscis, tribulatio	178
Pacem duplicem suis Christus reliquit	252
Panes quales petendi	216
Paracletus quid operaturus in Apostolis 244	
Parentum negligentia in instruendis pueris ad auditum verbi Dei, reprehenditur	101
Parvulorum baptismum damnant Ana- baptistae	282
Pascha & Pentecoste figuris praefigurata 244	
Pascha quomodo celebrandum	159
Pascha quomodo & in quem finem Chri- stiani celebrare debent	ibid.
Passio Christi voluntaria	107
Pastor bonus quis 190 non bonus	191
Pastoris boni officia	20
merces duplex	21
Pastor bonus per ostium Christi ad oues ecclesiae intrat	268
Pastorum bonorum conditiones	265
Pastor malus mercenarius	191
Pastor ouium Christus	254
is quid agat, ibidem per totum.	
Pastor verus quis	264

Pastorum est gregi inservire, ipsumque pascere	194
Paterfamilias vineae	93
Patrem ut Deum vocemus, ex benigna promissione est Christi	225
Patrum est pro filiis vitis infectis ad Deum currere	126
Patribus cur fuerit clausa caeli porta	283
Patientia	83
Paulus gentilium testimoniis usus, contra Lutherum	238
Paulus gloriatur de sex rebus	98
Paulus officio Christi vitur	119
Pax Christi, omnis sanctitatis fons	253
Pax cum omnibus hominibus habenda	172
Pax duplex	171
Pax electorum in via multis tribulatio- bus permixta	252
Pax & unitas malorum contemnenda	172
Pax habenda cum omnibus	69
Pax mundi, quae	252
Pax quomodo consistat & promoueatur 83	
Pacem internam suis imprecatur Christus 183	
Peccatum procreat dissidium cum Deo	172
Peccatum, opus diaboli	255
Peccata quare dicuntur tenebrae	260
Pentecoste quid significet	245
Peregrini forma cur apparuerit Christus discipulis in Emaum euntibus	165
Perfectionem in hac vita ut consequi quis possit	273
Perseuerantia	83
Perseuerantia in orando	215
Perseuerantiae improbitas in oratione Deo ingrata non est	226
Persona Spiritus sancti describitur	240
Petendum quid sit à Deo	218
Petentes & non accipientes	227
Petentes panem, & accipientes lapidem, qui	227
Petitio nostra à Deo debet utilis esse, ibid.	
Petitiones in oratione Dominica septem 222	
Pharisaei notantur	195
Phariseorum & Scribarum malitia in Christum, tripliciter ostenditur	6
Phariseorum malitia	146
Philautia & arrogancia cauenda	62
Philosophi ab idiotis Christianis conuer- si	157
Pij	

A L P H A B E T I C V S.

Pij interdum malum agunt, non tamen odiunt lucem	261
Piorum causa parcitur mundo	241
Piorum & impiorum conditiones pulchra similitudine descriptae	261
Piscis tribulationem significat	178
Plures condemnantur quam saluantur	102
Pena contempnentium verbum Dei, est odium Dei	20
Pompa qua Christus Ierusalem ingressus est, quid denotat	7
Pontificatus vtriusque testamenti descri- bitur	142
Pontificum & Scribarum impietas	52
Populus quomodo se gesserit in Spiritus sancti aduentu	246
Populus ut sit à concionatoribus instru- endus	169
Potentia Dei non est alligata sacramento 1-9	
Potentior, qui melior apud gentiles	51
Potentia discipulis à Christo data	184
Prædicatio pacis & Euangelij exhilarat conscientiam	187
Prædicatoris munus atque officium	210
Prædicatoris officium	139
Prædicatoris officium est auditores in vir- tutis montem assumere	136
Prædicatorum persecutiones ac molestiae 135	
Præsepe, quid	61
Præfatio Ecclesiae in canenda oratione Do- minica quid habeat mysterij	225
Præmium fidei, orationis, & perseueran- tiae	125
Præmium credentium, & incredulorum pena	259
Princeps pacis Christus	186
Principium fidei, timor, humilitas & pce- nitentia	187
Privata opinio causa est quare multi Chri- stum non intelligunt	107
Promissio amplissima qua Christus uni- uersae Ecclesiae suam opem pollicetur est	232
Promissio de intercessionem Christi	221
Promissio verae libertatis & securitatis 2-9	
Promissiones suas Deus externis signis cõ- firmat	51
Prophetia duplex	61
Propheta praedicta & figuris signata, &c. 167	

Proximos suscipere quomodo debeamus 11	
Psalms & hymnos in Ecclesia canendos, &c	84
Pseudoapostoli imitantur satanam in de- pravatione, &c	115
Pseudoapost. vaniloqui	97
Pueri quare, &c.	176
Pulli & asinae mysterium in ingressu Do- mini in Ierusalem	8
Q.	
Quaestio sine solutione perspicua nõ pro- ponenda	201
Quatuor ad orationem pertinentia	24
Quinque hominum genera versantium in Ecclesia	157
Quomodo nos gerere debeamus erga Deum	23
Quomodo nos gerere debeamus erga pro- ximos	24
erga nos ipsos	ibid.

R.

Racemus vuarum, Christus	6
Radix Iesse	10
Ratio humana in rebus diuinis deficit 179	
Reconciliationis nostrae gradus septem 180	
Regenerari per aquam cur nos voluerit Christus	281
Regeneratio noua baptismi à Deo profi- ciscitur	204
Regeneratio omnino nobis necessaria 284	
Regis Poloniae insigne fidei exemplum	26
Regnum Christi non est mundanum, sed spirituale	173
Regnum Dei non opibus aut satellitio, sed variis constat virtutibus	223
Regula Christi semper tenenda	87
Religio & libertas Christiana non tollunt obedientiam superiorum	198
Religio munda & immaculata, quae	214
Religionis verae summa	215
Renascencia vbi fiat 277 per quem, & quando, ibid. quare fiat, ibid.	
Renatus nobilis creatura effectus	281
Renatus quis	282
Resurrectionis Christi fructus	163
Resurrectionis Christi historia	161
Resurrectionis Christi usus Christianis 63	
* * 3 Resur-	

I N D E X

Resurrectione sua quid nobis promeruerit Christus 43
 Romana ecclesia domus Dei in terris 16
 Romana ecclesia Spiritum sanctum habet 232
 Romanæ ecclesiæ aduersantes mysterium diaboli operantur 16

S.

Sacerdotum dignitas diuina 185
 Sacerdotibus ex iure diuino obediendū 71
 Sacerdotij differentia 56
 Sacramentum matrimonij opus Dei 85
 Sacrarum literarum lectio quibus permitenda, quibus non 210
 Sacrificium quale possunt offerre Christiani 55
 Saducaei confutati resurrectionem negantes 160
 Salus in horto amissa, in horto iterum reperta 161
 Salus nostra magna de Christo sentire, & omnia ab ipso expectare 111
 in Salus re non procrastinandum, sed faciendum de Babylonia 177
 Salutis necessaria duo 156
 Sancti quomodo orauerint 219
 Sanctorum litania quo fine instituta in Ecclesia 224
 Sanctificatio decere coniugatos, immunditia dedecet 120
 Sanguis Christi quomodo peccata emundat 181
 Sanguis hircorum & arietum non iustificat, sed sanguis Christi 143
 Satan cupit conuersari semper inter filios Dei 87
 Satanæ mysterium 16
 Scopus Christianorum gloria Dei, & publica utilitas 238
 Scripturæ a diabolo deprauantur 115
 Scripturæ sacræ vis & usus 168
 Scripturæ sacræ utilitas 9
 Scripturarum explicatio antiquis patribus a Spiritu sancto infusa 212
 Securi in hoc mundo esse non permittimur 79
 Semen, verbum Dei 87
 Seminum genera quatuor 58
 Semper in domino gaudere, quid 23
 Semper orandum docet Christus 228

Senatus potest in hæreticos animaduertere 160
 Sensus mysticus nõ est contemnendus 109
 Sermo Christi, doctrina Dei est 250
 Sermones Dei seruare, quid 148
 Serpens æneus, typus Christi crucifixi 287
 Serui patris familias 88
 Seruitus Dei in omnibus vitæ humanæ officijs 62
 Signum contradictionis Christus 46
 Signa Christianorū qualia debeant esse 232
 Signa duplicia diem extremum adesse testantia, celestia & terrestria 13
 Silentium resurrectionis Christi, sacerdotū principes a custodibus redimūt 163
 Simile de charitate 104
 Simile ductum a medico ad Christū 147
 Simile non inelegans 272
 Simile, quo probatur iræ nõ resistendū 151
 Similitudo de baptismo 278
 Similitudo notatu dignissima 262
 Singularis Christi erga nos dilectio 31
 Sine gratia nihil sumus aut possumus 274
 Sobrietas, virtutum mater & origo 216
 Socordia prælatorum ac principum quantam mala pepererit quibusdam terris 87
 Sollicitudo Christi pro nobis 203
 Sollicitudo parentū Christi erga eundē a Somno surgere, quid 2
 Sorte sua quisque sit contentus 57
 Spiritus administratorij 31
 Spiritus bonus Dei per regenerationē datur 284
 Spiritus defunctorum aliquando apparēt 184
 Spiritus sanctus ad quos venerit 246
 Spiritus sanctus etiamnum docet & consolatur 251
 Spiritus sanctus nedum Apostolos, sed, &c. 257
 Spiritus sanctus non acquiritur viribus humanis 208
 Spiritus sanctus paracletus 252
 Spiritus sanctus quando venerit 244
 Spiritus regenerationi cur adhibeatur 281
 Spiritus sanctus vbi venerit, & quomodo venerit 245 qua specie venerit ibid.
 Spiritus testimonium de Christo 182
 Spiritus sancti aduentus cur usque post mortem Christi protractus 207
 Spiritus sancti consideratio 210 & 111
 Spiritus sancti duo præcipua officia 217
 Spiritus

A L P H A B E T I C V S.

Spiritus sancti officium quod 239
 Spiritus sancti opus, arguere mundū 208
 Spiritum sanctum vt consequamur 246
 Stare Christi in lectore, quid 176
 Successionem suam hæretici docere non possunt 140
 Summa salutis grauibus verbis exposita 288
 Summum ius, &c. 74
 Super omnia diligendus Christus 247
 Symbolum ecclesiæ pax 187
 Symbola & notæ Christianorum, pax vnitatis, &c. 174

T.

Talis Christus apparet, qualis quisque est 179
 Tarditas discipulorum in credendo obiurgata 116
 Tardus sit homo ad loquendum, & ad irā 205
 Templum materiale, &c. 142
 Tela præuisa minus feriunt 243
 Tempus & locus natiuitatis Christi 51
 Tempus nouæ legis accendere nos debet ad, &c. 1
 Temporalium subtractio, initium spiritualium 208
 Tentatio alia aliam, &c. 178
 Tentatio Christi in deserto 114
 Tentatio impedit, &c. 100
 Tentationis species, &c. 116
 Tentationes ad quid profint 99
 in Tentationū periculis consolationes 117
 Ter renouatū fœdus Dei cū homine 280
 Testamentum hominis vt morte confirmatur, ita & testamētū vitæ æternæ 124
 Testamentum vetus & nouum inter se conferuntur 141
 Testes in cælis de Christo qui in terra ibid.
 Thomæ incredulitatis utilitas 186
 Timore mundano nihil difficilius vincitur 275
 Tituli egregij Spiritus sancti 212
 Tradere corpus vt ardeat, quid 104
 Transmutatio nulla apud Deum 204
 Tribulatio ad caeleste regnum peruenturis necessaria 201
 Tribus rebus occurrendum suggestionibus diaboli 216

Trinitas diuinæ maiestatis incomprehensibilis 271
 Trinitas quomodo ad hominem pium veniat 249
 Tristandum non est in tentatione 126
 Tristandum non est si peruersi fugiāt nostra confortia 244
 Tristitia fidelium maxima, quæ 218
 Tristitiæ Apostolorum ratio 207
 Turbatio Herodis & Hierosolymitarum 52
 Turpiloquentia 81

V.

Vbi non est peccatum, ibi diabolus nullam habet potestatem 255
 Ventus & fluctus, tentationes significant 79
 Ventus libera creatura 285
 Verbum Dei audire non sufficit, nisi ad eius præscriptum vitā instituamus 102
 Verbum Christi spernere, non leue peccatum 250
 Verbum Dei cur audiendum 22
 Verbum Dei non negligenter audiendum 111
 Verbum Dei, semen per quod fides illabitur cordibus auditorum 112
 Verbi Dei potentia 177
 Verbi Dei potentia, quod contemptum facit filios Satanæ & perditionis: custoditum, hæredes vitæ æternæ 150
 Verbi incarnatio 34
 Verbi ministerium laudatum ab Apostolo 111
 Verba Christi nondum spiritu donatis parabolæ sunt & ænigmata 219
 Veritas Iudæis facta est, gentibus misericordia 10
 Veritas per se amabilis, vt lux sanis oculis 145
 Veritatis agnitio 119
 Veritatem facere quid 261
 Veritatem omnem, &c. 210
 Vestigijs Christi, &c. 188
 Verus homo deponendus 82
 Via alia a prima nobis redeundum in patriam caelestem 54
 Via salutis nemini præclusa 247
 Vias duas Christus ambulauit, quas & nos transire oportet 220

Viciss.

INDEX ALPHABETICVS.

Vicissitudo rerum apud homines	24	Vnitus Ecclesie catholice seruanda	ibid.
Victui necessaria nunquam deerunt ambulanti in vocatione Dei	178	Vnus Deus in trinitate, & trinitas in vnitare	272
Virtus nominis Iesu facit vt misericordia consequamur	216	Vocantur a Christo multiplices serui & dein:	155
Virtutes in nouissimo diem parandae	13	Vocati ne veniant, impediunt tria grauissima vitia	94
Vita Christiana, quasi perpetua nauigatio	79	Vocatio gentium	193
Vita Christiani hominis, assidua palaestra	116	Vocationi suae quisque seruiat	57
Vita Christianorum, militia est	196	in Vocationem alienam non temere irrumpendum	56
Vita aeterna praemium statutum laborantibus	95	Vocationem suam quisque strenue obeat	237
Vita piorum ac doctrina semper impiorum calumniis patet	146	in Vocatione sua quilibet vocatur ad sanctificationem	10
Vitam nouam consequuntur credentes per Christi resurrectionem	102	Vsus miraculi ac fructus quis sit	138
Vitia tria grauissima impediunt ne vocati veniant	94	Vtilitas habitus Christi	212
Vitia cauenda	15	Vulnera cur referuarit Christus	170 & 171
Vna Ecclesia & in ea saluamur	194		
Vnanimitas fidelium in tribus	10	Zizania quae sunt.	28

F I N I S.

Liber hic cum suis annotationibus nihil habet S. Romanae Ecclesiae fidei contrarium, aut Reipub. offensiuum: imo dignus est qui rursus imprimatur omnibus legentibus. quod testor

Sebastianus Baer Delphius, Coll. Ecclesiae
S. Martini Hantuerpiensis Plebanus.

DOMINICA PRIMA
ADVENTVS DOMINI.

EPISTOLA.

Fratres: Scientes tempus, quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. Nox praecessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeste ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & animatione: sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis carum ne feceritis in desiderijs. Rom. 13.

N H A C Epistola loquitur Paulus de charitate, quam docet exercendam in vsu quotidiano dum viuimus, si Christum induere volumus: unde statim praemisit, dicens, Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit, &c. Et summatim hortatur ad tres charitatis effectus. Charitas exercenda in vsu quotidiano. Rom. 13.

1 Primò, vt a somno expergiscamur & vigilemus, quia nunc, inquit, propior est nostra salus, quam cum credidimus, id est, Nunc nobis salus gratiae & beatitudinis aeternae, est multo vicinior quam olim, cum patres nostri crediderunt Christum venturum. Nunc autem datus est Christus, & mandatū remissionis peccatorum, fide in Christum per Euangelium manifestatum est, & in omnes euulgatur gentes. Marci ult. quod est 16. Praedicate Euangelium omni creaturae. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, &c. Venit desideratus cunctis gentibus. Agg. 2.

Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. 1. Tim. 3.

2 Secundò, hortatur vt honeste ambulemus tanquam in die, quia nox praecessit, id est, Tempus illud iam elapsum est, quo vniversus orbis ambulabat in tenebris: Iudaei scilicet in tenebris figurarum, qui veritatem Euangelij velamine legis Mosi coopertam tenebant: & Gentiles, qui veritatem fidei, errorum obscuritate, & infidelitatis tenebris obscuratam habebant. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Vmbra enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, &c. Propterea abundantius oportet obseruare nos ea quae audiuiimus, &c. Hebr. 2. Melius erat, inquit Petrus 2. cap. 2. non cognoscere viam iustitiae, quam post agnitionem retrorsum conuerti, &c. Nox testamentum vetus, dies testamentum nouum. Ejaia 9. Lucae 1. Ioan. 1. Hebr. 10.

A ; Ter-

3 Tertiò, hortatur vt abijciamus opera tenebrarū, & induamur arma lucis: quia dies appropinquauit, id est, Tempus illud, in quo Christus, qui dies est & lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, iam venit, carnem assumpsit, mentes nostras sua illustrauit gratia & luce, timentibus Deum ortus est Sol iustitię. Malac. 4. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ioan. 1.

Quid sit à somno surgere. Est autem à somno surgere, nihil aliud quàm impietatem & mundanas concupiscentias abnegare. Tit. 2. Apparuit gratia Dei saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum glorię magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, &c.

Operatenebrarū quid sit abijcere Galat. 5. Abijcere opera tenebrarum nihil aliud est, quàm ea opera reijcere, quę lucem formidant, id est, opera quę ante Christum consistere minimè poterunt: qualia sunt opera carnis. Manifesta sunt opera carnis, quę sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, irę, rixę, dissensiones, sectę, inuidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia; quę prædico vobis sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Quid sit armę lucis induere. Ephe. 6. Induere arma lucis, nihil aliud est, quàm bonis operibus nos munire: quorum ea est virtus & potentia, vt arma fortissima à D. Paulo vocentur contra diabolum, mundum, & carnem. Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros, &c.

Quid sit honestè ambulare. Philip. 2. Honestè ambulare, est ita vitę actiones instituere, vt nihil in nobis inueniatur, quod diuinos aut humanos offendat oculos. Omnia facite sine murmurationibus & hæitationibus, vt sitis sine querela, sicut simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauę & peruersę: inter quos lucere sicut luminaria in mundo, verbum vitę sustinentes, &c.

Arma lucis quę, & qualia. Quomodo Christus induitur. I. Ioan. 2. Arma lucis vocat Apostolus, notitiam Dei, fidem in Deum, Timorem Dei, Charitatem, Sobrietatem, Castitatem, Pacem, Patientiam, & virtutes cæteras. Ad hæc arma capiēda nos hortatur, & iubet induere Iesum Christum, id est, Christū per fidei sacramentum apprehendere & agnoscere, ipsumquē bonis operibus prosequi, iuxta illud: Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.

Opera tenebrarū vana peccata intelligit. Opera tenebrarum enumerat: Ignorantiam, Cæcitatem in rebus diuinis, Contemptum operum legis, non nosse Deum, non credere nequē timere, Comestiones, Ebrietates, Lasciuias, Impudicitias, Contentiones, Rixas, Sectas, &c. Ab his dehortatur,

tatur, & iubet curare corpus ad necessitatem, non ad luxum, & ad alendam concupiscentiam: hoc est quærere victum & amictum, edere, dormire, parare opes non ad ambitionem, non ad inflammandam libidinem, aut ad alia vitia, quibus extinguitur lux charitatis, quā debemus Deo, & proximis, sed ad necessitatem corporis, & ad conseruādum corpus & honorem, ad quem Deus opt. inax. sua nos euegit gratia.

Lectioe hæc Apostolica docetur Christum non alia ratione indui posse à fidelibus, nisi abiectis prius tenebrarū operibus, & prorsus abrenūtiatis, lucisquē, id est, charitatis actionibus adhibitis. Quam doctrinam vti veram & Apostolicam ita est amplexa Catholica Romana Ecclesia, vt semper & vbique cunctos suę fidei professores, doctrinęque cultores docuerit, neminem vnquam Christi iustitiam, meritum & dignitatem, in suū consecutus vsum, beneficiū, & internum animę & corporis ornamentum, qui nō prius prauā & contaminatā sit detestatus vitę rationem, in posterumquē puram & inculpatā viuendi normam auspiciandam firmiter statuerit. Quę duo animi proposita ad eō fidelibus ad salutem sunt necessaria, vt si hæc adsint in Sacramento, Christum induamus, teste Paulo hoc loco; si verò defuerint, nihil vnquā Sacramenta vel ab ipsis præstita Apostolis, sine profutura. Falsò igitur hæretici nostri temporis docēt per solam fidem Christum induendum, & diuinam eius virtutem nobis communicandam: (nam hoc est Christum induere, diuinas eius virtutes participare) nec esse necessariā malę vitę detestationem, futuręque reformationem.

Instituit etiam pia mater Ecclesia ex Apostolorum traditione, hac prima Aduentus Dominica, Apostolicam hanc Epistolam populo legendam, vt commemorato magno illo prorsusque ineffabili aduentus filij Dei Sacramento, ad eū veletius fructum suscipiendum fideles diligenter sese componerent. Et ne ignorantia vllam prætexere queant excusationē, docet quo pacto vel quibus ornamentis sese debeant ornare, si velint fructum aduentus Christi participare: abijcienda esse nimirum opera tenebrarum, & induenda arma seu opera lucis, id est charitatis, moxque Christi stolam illam iustitię induemus. Quod eō diligentius est nobis enitendum, quò præsentiora sunt nobis Sacramenta illa Christi incarnati, nati, & mortui, quàm fuerunt olim patribus illis veteris Testamenti, qui eminens hæc omnia contemplabantur.

EPILOGVS.

1 A temporis ratione Paulus hortatur vt à pristina vitę somno & tenebris respiscentes exergiscamur, & summam omnium legum charitatem amplectamur. Rom. 13.

2 Tria genera vitiorum sunt, de quibus exurgit seges innumerabilium malorum,

Christum induere quid sit. Ratio cur hæc epistola ab ecclesia hac Dominica legenda proponitur.

malorum. Primum comestiones & ebrietates. Secundum cubilia & lasciuia. Tertium contentiones, emulationes. Hoc tertium, inquit August. Epist. 64. ad Aurelium in nostro ordine grauius.

3 Christum sapientiam esse iustitiam & sanctificationem & veritatem, sobrietatem, castitatem, pacem, charitatem, & omnes virtutes; quas qui assumpserit, Christum induisse dicitur.

EVANGELIUM EIVSDEM

DOMINICÆ.

Matt. 21. Marc. 11. Luca 19. Ioan. 12.

In illo tempore cum appropinquassent Ierosolymis & venissent Bethphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, et statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea: soluite, & adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit dicite, quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos. Hoc autem factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filie Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Eunt autem discipuli fecerunt sicut precepit illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba strauerunt vestimenta in via. Alij autem cadebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Turba autem que precedebat, & que sequebantur clamabant, dicentes: Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.

EVANGELIUM hoc de triumphanti pompa, & regali ingressu Christi in Ierusalem, complectitur tria. Principio, Mansuetudinem Christi, quæ colligitur ex quatuor.

1 Primò, quia Christus insidet non equo phaleris ornato, aut currui arcuato, sed animali inglorio, portandis clirellis & oneribus nato, ut ostendat se venisse peccatorum nostrorum sarcinam laturum. 1. Petr. 2.

Mansuetudo Christi ex quibus colligitur.

2 Secundò, mansuetudo Christi colligitur, quia incipit equitare non in planicie campi, non in vallibus, sed in monte oliuarum: ut ostendat se venisse ex sola gratia atque misericordia, sine vllis nostris meritis. Tit. 3. Oleum enim in sacra scriptura Dei gratiam significat.

3 Tertio, liquet eius mansuetudo, quia non introrupit multis millibus equitum aut peditum, sed simplici comitatu discipulorum, ut ostendat toti orbi se esse verum Messiam, quem prophete prædixerant, præsertim Zacharias 9. & Isaias 62.

4 Quarto quoque pater ex hoc, quia videns ciuitatem Ierusalem, fleuit super illam dicens: Quia si cognouisses & tu, &c. quibus verbis ostendit modum & causam vastationis, nempe quod non cogno. temp. vis. f. Luc. 19. Est autem aduentus Domini quadruplex, in carnem scilicet, mentem, mortem, & iudicium. Aduetus Domini in carnem, factus est ante annos 1573. & iste aduentus fuit verè desiderabilis, quia sancti patres & prophete eum desiderabant. Fuit & iste aduentus humilis, quia in forma

Aduentus Domini quadruplex. Luca 10.

forma serui venit, humilis natus, & mortuus. Fuit quoque placidus, & mansuetus, quia orauit pro crucifigentibus. Luca 23.

Aduetus Domini in mentem, fit quoties Spiritus sanctus in baptismo & in Sacramentis Ecclesie Catholice datur: & iste aduentus est iucundus, & consolatorius. Gratia enim est arrhabo glorie. Item Ioan. 14. Ad eum veniemus, & mansionem faciemus apud eum, &c. Apoc. 3.

Aduetus Domini in mortem, fit quoties homo moritur: & iste aduentus est terribilis, propter varias tentationes, quæ malitia Sathanæ incidunt in mortis articulo. Aduetus vero Domini ad iudicium, fiet in die nouissimo: & iste aduetus erit gloriosus, & omni maiestate plenus, dicente Christo: Tunc videbunt filium hominis venientem cum potestate magna & maiestate, &c. Luca 21.

2 Secundò complectitur præsens Euangelium, obediens obsequium triplicium hominum, scilicet, Discipulorum; quos cum venisset Bethphage, misit in castellum, dicens: Ite in castellum quod contra vos est. Iuber discipulos in oppositum eis vicum ire. Plures enim extra Ierosolymam habitationes fuisse Iosephus memorat. Innuit prædicatores ab ipso mittendos esse. Et quando à Christo mittuntur, vult Christus ipsos annuntiare Euangelium intrepidè, & quæ iusta sunt ac bona annuntiare, & mala reprehendere, & acriter increpare. Nathan missus à Deo, ausus fuit ingredi ad Dauid, & illum infracto animo arguere, & sui peccati conuincere. Moses etiam missus, ausus fuit ingredi ad Pharaonem. Jonas cap. 3. ad Niniuitas. Sic omnes prophete missi, obediens fuerunt, & ausi sunt, quem in mandatis habebant, dicere. Elias ad Regem Achab. 3. Reg. 18. Ioan. Baptista ad Herodem. Marc. 6.

1. Petr. 5.

Luca 21.

obsequium obediens triplicium hominum erga Christum.

1. Reg. 12.

Exod. 5.

Genes. 49.

Act. 13.

Et inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea. Vaticiniū est: quo Christus ut discipulos ac reliquos concionatores magis accendat ad sui mandati executionem, pollicetur ipsos inuenturos auditores promptos, ac dociles. Prædicat omni tempore quosdam fore, qui cum fructu catholicam doctrinam suscipiant: modo ipsi verbum Dei synceriter prædicent: docet Lucas præordinatos esse à Deo qui sunt credituri.

Soluite, & adducite mihi. Docet Christus omnes prædicatores quid suis ministerijs prætere debent, nempe vtrunque hominem, internum & externum, soluere à diaboli captiuitate per Sacramenta, & adducere per doctrinam.

Et si quis aliquid vobis dixerit dicite: Dominus his opus habet. Vaticinium est, quo Christus omnes ministros ecclesie præmunit, prædicens aliquot futuros semper, qui ecclesie catholice, & eius euangelio, & doctrinis sint aduersaturi, quales fuerunt olim Arriani, Ebionitæ, Pelagiani, Turcæ, & nunc in præsentiarum Lutherani, & Calvinistæ, & Anabaptistæ, &c.

Soluentes adduxerunt ad Iesum, & imposuerunt vestimenta sua. Docet Evangelista discipulorum obedientiam, qui soluentes adduxerunt asinam & pullum. Per quos significatur populus Iudaeus, & Gentilis. Dicit adduxisse ad Iesum, ut doceat praedicatorum id semper procuraturos, ne ad mundum, neque diabolum, neque ad carnem, neque ad se trahant populum Christianum (quod faciunt haeretici, & falsi praedicatorum) sed ad Iesum, qui est nostra sanctificatio, & redemptio, &c. 1. Cor. 1. Talis fuit Paulus 1. Cor. 10. Item 2. Cor. 12. & Philip. 4. Per hoc verò quòd asinam subiugalem & pullum rudem conuestiunt, ne vilium animalium aspera terga premeret, Spiritus s. nos erudire voluit, Christi venerabile corpus, quod Damascenus deificatum vocare audeat, sine summa reuerentia tractandum non esse. 1. Cor. 11. & decoro Ecclesiae Apostolicis quibuscunq; viris liberius esse studendum. Vnde apostolici spiritus nihil sapiunt, qui sunt hic domino avari.

Continet praeterea obediens obsequium populorum, qui pro honore & gloria noui regis, nouam interni gaudij edebant demonstrationem, scilicet ramis palmarum & oliuarum, atq; vestimentis spargendo vias. Rami ac vestimenta, exempla Patriarcharum, ac Prophetarum, Apostolorum, ac martyrum, & aliorum patrum significant, quibus viae quibus itur ad supernam Ierusalem, exornantur; quibus etiam viae alij qui sunt infirmiores aptantur, ne ita videantur difficiles & graues, cum viderint populum innumerabilem per easdem vias in Hierusalem caelestem conscendisse. Vide Iac. 5 Exemplum accipe Hebr. 13.

Complectitur quoq; obsequium obediens puerorum clamantium Hosanna, & populorum qui praecedebant & subsequerentur, cum iubilo canentes: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* suis acclamationibus faterentur Christum esse verum Messiam in lege promissum, qui daturus sit pacem internam hominibus, qui que ipsos sit reconciliaturus Deo. Significant etiam praecedentes populi, patres illos veteris Testamenti, qui Christum praecesserunt: & subsequentes, significat pios Christianos, qui post Christum etiam crediderunt: quos omnes docet religio catholica non nisi per Christum saluatos fuisse, Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Cum quibus etiam & nos modo confitemur, Christum unicum esse victorem diaboli, inferni, & patris nostrae auctorem. Hoc praefigurauit palma; illud oliua.

Est Christus racemus ille vuarum, quem humeris oppositum Caleb & Iosue, reliquae multitudini ex terra promissionis auulsum, intuendum gestarunt. Ambos participes fuisse fructus, nemo est qui dubitet: quamuis posteriore vidente racemum, anterior visionis beneficio caruerit. Significabat hi duo viri vtrunque populum, Iudaicum & Israeliticum.

3 Tertio complectitur praesens Euangelium, malitiam extremam

Act. 4.

Num. 13.

mam Pontificum Pharisaorum & Scribarum, erga Iesum; cuius magnificas laudes ferre non possunt: erga discipulos, cum nec ipsos ferat dantes gloriam Christo, cum dicit: *Increpa discipulos tuos.* Quibus respondet Christus: *Dico vobis, quod si hi tacuerint lapides clamabunt.* Qua prima responsione eorum duritiam & caecitatem acriter arguit Christus, qui Christum ad se venientem non modo non suscipiunt, verum voces discipulorum eius aduentum decantantes & declarantes, audire grauantur, cum tanta sit ratio clamandi, ut & si homines dissimulare vellent, lapides clamantes diuinam suam praesentiam mundo essent manifestaturi; quod in passione factum legimus.

Significauit etiam iam tempus venisse, quo Apostoli atque eorum successores mundo vniuerso catholicam Euangelij doctrinam animo infracto essent proclamaturi, idque tam inuictè ac foeliciter, ut nulla vi, nec auctoritate prohiberentur, adeo ut lapides citius sint clamaturi, quam aduentus Christi possit taceri, aut abscondi. hinc; Non enim possumus non, &c.

Malitiam quoque eorum hic tertio ostendit erga pueros, cum dicunt: *Audi quid isti dicunt. Quibus respondet Christus: Nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Postremo eorum malitiam declarat erga cultum Dei, quem cupiditate accessi obscurabant, statuentes in templo Dei venditores bouum, ouium, columbarum, ut si peregrinus quispiam veniret, haberet in promptu victimam emendam: & numularios, qui non habenti nummos ad offerendum vel commutarent, vel accommodarent, inde turpem facientes quaestum: quos omnes vero zelo domus aeterni sui patris violatae accensus, illinc expulit duro flagello, & seuerissima increpatione, quam Prophetae testimonio corroborat, dicens: *Scriptum est: Domus mea domus orationis est: vos fecistis illam &c.*

Huius lectionis Euangelicae ille est scopus ac sensus literalis: Voluit Christus hoc facto Iudaeos admonere, se esse verum illum Messiam in lege ipsis promissum, cuius aduentum Patriarchae tam ardentè expectauerant, atque futurum praedixerant: quem etiam ipsi Iudaei maxime se in votis habere frequentissime affirmabant. Ut autem ipsos in sui cognitionem inducat, doceatque se eum esse quem Zacharias ante quadringentos & nonaginta annos, a secundo Darij anno, Artaxerxis Longimani, & Isaias ferè ante octingentos praedixerant, regem ac liberatorem Iudaeorum, totiusque mundi saluatorem venturum. Multis retrò seculis Deus Opt. multa signa dederat populo Iudaeo, quibus verum illum Messiam, quem ipse illis promiserat, ab alijs prophetis, qui sibi illustrem illum titulum dignitatemque amplissimam usurpaturi erant, dignoscerent. Et inter alia quam plurima, quae sacris scripturis prodita continentur, illud quod praesens Euangelium proponit atque describit, principem habet locum. Signa quibus Messias verus, verusque; filius Dei & homo

Malitia
Phariseo-
rum in Chri-
stū & Scri-
barū impi-
citer
ostēditur.
Luc. 19.

Matth. 17.

Act. 4.

Psalm. 8.

Isa. 56.

Ierem. 7.

Luc. 10.

Christus

hac noua

pompa ve-

rus ille

Messias,

rex ac libe-

rator Iu-

daeorum,

totiusque

mundi sal-

uator ostē-

ditur.
Signa veri

Messiae.

Isaie 7.

Isaie 35.

cognoscendus erat à Iudæis, aliquot his subijciam: nēpe illud, Ecce virgo concipiet, &c. Rursum Habacuc 3. In medio duorū animalium cognosceris, &c. Isa. cap. 40. Vox clamantis in deserto. Et illud eiusdem: Tunc aperientur oculi cæcorū, & aures surdorum patebunt, &c. Et istud in hodierno Euangelio à Matthæo inductum ex Zachariæ 9. & Isaia 62. scilicet: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit sedens super asinam, & pullum.

Vsus huius Euangelij est cognoscere, Christū filium Mariæ, esse verum Messiam, in lege & prophetis promissum, & fateri eundem esse verum Dei filium & verum hominem filium virginis, verum regem, saluatorem ac redemptorem non tantum Iudæorum, sed totius generis humani. de cuius veritate nihil prorsus dubitare licebit, vt qui ipse vnicus sit, cui omnia signa à Rege patre ab initio per figuras, per prophetarū oracula prædicta quadrent, & mirificè congruant. Sunt igitur animi Christianorum in fide confirmandi, nec vacillare alicui licebit vnquam, quin Iudæorum perfidiam mox incurrat: etsi multi (quod futurū Christus prædixit) dicant: Ecce hic est Christus, docebit concionator inexcusabiles esse Iudæos, qui Christum hodie ingredientem, non vt verum Messiam receperunt, cuius veram præsentiam asina, pullus, rami, vestes, voces discipulorum, puerorum, atq; populorum clamores testabatur, atq; ipsorum auribus inferebant, ne silentio ipsum venisse vnquam causari possint. Erant omnia illa quasi præcones Christi: docebit populum multos venturos in nomine Christi, qui nihil minus quàm admittēdi sunt, vt quibus signum hodiernū per prophetas prædictū non cōueniat, & falsi sunt prophetæ, & antichristi. Elicitur hinc grauem esse illam cæcitatē, quam animorū malitia menti parit, siquidem nec ipsum Solem videat. Iudæi malitia propria excæcati, Christum Solem iustitiæ hodie suam ciuitatem, & templum ingredientem, minimè viderunt.

EPILOGVS.

1 Tres Euangelistæ qui Græco sermone scripserunt, pullū tantum commemorant. Matthæus verò, qui pro Hebræis Hebraicè scripsit, asinam quoque solutam, & de mino adductam refert, vt eiusdem gentis Hebrææ si penituerit, non desperandam monstrat esse salutem, Hieronymus.

2 Summa Euangelij mira breuitate in verbis Zachariæ nobis proponitur: Ecce Rex tuus venit tibi in asuetus, &c. In omnibus verbis emphasim habes. Tantum clamemus: Hosanna filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini: & tempus visitationis agnoscamus.

3 Sæpe Ierusalem ascendit nunquam tam clarè, quia crux in ianuis erat: duplicem prophetiam, alteram opere, alterā verbis implet. Opere, qui scriptum est à Zacharia, quod in asina sicut Rex sedebit. Secūda immundarum orationem gentium significat, quia in ipsis requiescet, Venient enim & adorabunt eam.

DOMI-

Rom. 15.

Fratres; Quæcumq; enim scripta sunt, ad nostrā doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & cōsolationem scripturarū spem habeamus. Deus autem patientiæ & solarij, det vobis idipsum sapere in alterutrū secundum Iesum Christū, vt vnanimis, vno ore honorificetis Deū & Patrē Domini nostri Iesu Christi. Propter quod suscipite inuicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei. Dico enim Iesum Christū ministrum fuisse circumcisionis propter veritatē Dei ad confirmandas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorate Deum, sicut scriptū est: Propterea confitebor tibi in gentibus Domine, & nomini tuo cantabo. Et iterū dicit: Letamini gentes cum plebe eius. Et iterum; Laudate omnes gētes Dominū, & magnificate eū omnes populi. Et rursus Esaias ait: Erit radix Iesse, & qui exurget regere gentes in eū gētes sperabūt. Deus autē spei repleat vos omni gaudio & pace, in credendo, vt abūdetis in spe et virtute Spiritus sancti.

IN HAC Epistola diuus Paulus tria facit. Primò indicat vsus & vtilitas sacrae scripturae. Patientiam, Cōsolationem, Spem. Patientia enim prodest vt crucem & afflictiones quas ob Christi nomen, & eius confessionem, Deus permiserit nobis euenire, in fracto feramus animo. Ro. 8. Exēplo sunt filij Israel in Ægypto Exod. 1. Iob cap. 1. 2. Cōsolatio prodest, vt certò credamus Deum adiutorem, cōsolatorem, protectoremque esse fidelium. 1. Cor. 10. Fidelis Deus qui non patietur, &c. Exemplo sunt Tobias cap. 4. Pauperem quidem vitam, inquit, agimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, & fecerimus bene: & Latro in cruce. Spes verò prodest, vt in aduersis firmiter promissionibus diuinis fidamus: sicut tamen vt sub conditione factas esse sciamus: nempe Deum affururum, si suæ gloriæ & nostræ vtilitati profuturum sit. Exemplo est Abraham, cum iussus est immolare filium suum vnicum Isaac.

Et quoniam vita Christianorum est assidua lucta aduersus Sathanam. Ephes. 6. Mundum. 1. Ioan. 2. Nolite diligere mundum, &c. Carnem, Gal. 5. Semper caro concupiscit, &c. Peccata, Eccles. 21. Quasi à facie colubri fuge peccata, & infernum: ideo oportet vt habeant in afflictionibus verbū Dei, quod qui audiunt & custodiunt, habent non modò cōsolationem, sed etiam vitam æternam, si ea quæ verbum Dei iubet, obseruaerint. Prodeant ergo operum contemptores atque conculcatores, Legum sacrarum & humanarum violatores atque profanatores, & conferant falsam nouitiamque suam doctrinam, & dementiæ suæ vana & perniciosissima somnia, tamen his cōgessis, non cōsolationem, non patientiam, non spem, sed triftiam seculi, quæ mortem operatur, atque desperationem animabus adferent, tantum abest vt consolari ipsas possint. Nam

A 5

vt com-

Vsus & vtilitas sacrae scripturae.

Solatur nos sacra scriptura. Lucæ 23.

Genes. 22.

Lucæ 11.

Operum contemptores res resutantur.

vt commenta illa falsa sunt, ita sunt omnia falsa quæ pollicentur. Et cum Dei verbo non consent, quin ex diametro aduersentur, animarum saluti, & Dei gloriæ maximè detrahunt & repugnant. Speciem quidem pietatis habent, virtutem eius abnegant.

2 Tim. 3.

E doctrinis hereticorum et Philosophorum, vera nō capitur consolatio.

Et quamuis hæretici verbum Dei iactent, tamen deprauant perinde atque diabolus, Matth. 4. cuius ministri sunt, idcirco nullam consolationem veram animabus falsa sua doctrina adferre vnquam poterunt.

Sic doctrina Philosophorū, seu Platonica, seu Aristotelica, synceram ac solidam nullam adfert consolationem, & vt maximè polliceatur, præstare non potest.

1. Cor. 1.

Vnanimis esse debet fideles in tribus.

2. Secundò precatur & exoptat Apostolus Christi fidelibus tria, scilicet vt sint concordēs & vnanimēs in Christo, cum ait: *Deus autem patientiæ & solatiij, det vobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum.* Deinde vt vnanimiter collaudent atque glorificent Deum, quando dicit, *Vt vnanimis vno ore honorificetis Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi.*

Iudæis veritas, Gentibus misericordia facta est.

Confessio Gentium.

Exultatio gētium in Christo:

Dei per gētes collaudatio Radix Iesse.

David arbore, vi go Maria.

Flos Christianus.

Ecclesiæ catholice vnitas seruanda.

Tertiò exoptat, vt curam aliorum gerant, & mutuò se complectantur, nec sinant propter dissimilitudinem rituum, Ecclesiæ serenitatem labefieri, vbi ait: *Propter quod suscipite inuicem sicut & Christus suscepit vos in honorem dei:* Probans exemplo Christi, nullum faciendum discrimen inter Iudæos & Gentes, fortes & infirmos, sanctos & peccatores, pauperes & diuites, quantum attinet ad Charitatis opera, quæ omnibus fidelibus cuiuscunque sint generis, sunt præstanda, exemplo Christi, qui pro omnibus tam Iudæis quàm Gentilibus mortuus est, & omnibus charitatem suam impendit. 2. Cor. 5. Pro omnibus mortuus est Christus. Firmis scripturæ testimonijs hoc ipsum probat Paulus, Psal. 17. Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo. Deut. 31. Lætamini gentes cum plebe eius, Psal. 116. Laudate omnes gentes Dominum, & magnificate eum omnes populi. Isaiæ 11. Erit radix Iesse: & qui exurget regere gentes, in eum Gentes sperabunt. Hos locos sacræ scripturæ, & similes oportet in promptu habere, vt Iudæos negantes Gentilibus Euangelium esse prædicandum, conuincamus, ipsisq; planè ex scripturis ostendamus, non minus Gentilibus quàm Iudæis Christum natum, passum, mortuum. Præterea quoque oportet eos in promptu habere, vt habeamus certum Dei verbum, quod Sathanæ temptationibus, item mundo, carni, peccatis, morti, atque inferno obijciamus.

Hic ergo docemur, quòd sicut olim Paulus Christianos illos qui Romæ agebant, ad concordiam & vnanimiorem exhortatus est, ita & modò omnes Christianos, qui in mundo degunt, eandem iubeat seruare concordiam.

Docemur

Docemur præterea, vt omnes qui vnus Dei fidē profiteamur, vno & eodem modo laudemus atque glorificemus Deum.

Docemur iterum, vt quemadmodum Christus ministrum se fecit Iudæis & Gentilibus, impartiens illis diuinæ charitatis opera: quale fuit beneficium redēptionis generis humani: ita & nos exerceamus opera charitatis promiscuè erga omnes bonos & malos, Iudæos & Gentiles, pauperes & diuites, imitantes Christum, qui personarum rationem non habuit. At hæretici vnitatem concordiamque Ecclesiæ distumpunt, discessionem faciunt, peccata scilicet nostra detestati, cœruſque colligunt, cum quibus puras sine nobis Deo preces offerant: sed quas ille exofas habeat, & detestetur. Deut. 12. & 16. Proverb. 15.

3. Tertiò, concludit Apostolus hanc Epistolam pulcherrima & festiua precatione, quando dicit: *Deus autem spei repleat vos omni gaudio, & pace, in credendo.* Quam nos quoque cunctis fidelibus precari, & optare debemus, ac dicere; Deus spei impleat vos omni gaudio, pace atque concordia, idque per Christum, vt spes vestra, quam de Deo concepistis, augeatur, & crescat in dies fiducia bonæ & puræ conscientiæ. Bonam conscientiam procreat iustitia, iustitiam operatur fides, quæ per dilectionem operatur. Dilectio verò siue charitas fiduciam æternæ vitæ consequendæ animabus Christianorum parit.

Est tamen aduertendum, quòd quamuis fides quæ operatur per charitatem, iustitiam operetur, non tamen suis meritis nec sua dignitate aut virtute id faciat, sed vim, potentiam, atque virtutem iustificandi ab ipsa charitate mutuatur. Est enim charitas Deus, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. 1. Ioan. 4.

Doctrina ex lectione præsentis Epistolæ haurienda, ad nostrumque vsum accommodanda, hæc est: quod clarissima illa gesta populi Israelitici, quæ sacris Biblijs describuntur, ob id scripto Spiritus sanctus mandarit, vt auditis illis periculis in quibus populus Dei fuit, perpensaque patientia & æquanimi- tate, qua populus ille grauissima illa sustinuit discrimina, diuinis promissionibus innixus: accendatur & nos ad tolerandas maximas quasque calamitates excessu animi fortitudine, propter Christum, sperantes ipsam nostri, nostrorumque laborum habiturum rationem, iuxta amplissimam suam promissionem: Ecce vobiscum sum omnibus diebus. Matth. 28. Bonorum laborum gloriosus est fructus.

Præterea docet nos Paulus, in exhibendis charitatis officijs non esse estimandas personas, num hic sit Iudæus, an ille Gentilis: num ille sit malus, & hic bonus: cum omnibus in ægentibus debeamus succurrere, imitantes in hoc Christum qui se fecit

Proximos suscipere quomodo debemus.

Gaudium haberi non potest sine pace.

Galat. 5.

Sap. 3.

Charitas

Christiano

rū exem

plo Christi

personas

aut natio-

nes exclu-

dere non

debet.

se fecit ministrum non tantum Iudæorum, verum etiam Gentilium. Præstitit enim immensa ac plusquam diuina charitatis beneficia, non tantum bonis Iudæis, verum etiam impijs Gentilibus: idemque omnibus est natus, passus & mortuus. Ad hæc sicuti pro nobis omnibus ipse tempore de cælo descendit, ita & nos omnes tam Iudæi, quam Gentiles, tam Germani, quam Hispani, tam Itali, quam Galli, vnum in Christo esse debemus, vnoque consensu vnanimes in domo Domini ambulare, atque vno ore patrem glorificare. Væ illi qui vnitatem hanc dirumpit, & schisma facit.

Ephes. 4.

1. Cor. 3.

Docemur insuper, Deum auctorem esse nostræ pacis, nostri gaudij, nostræ concordiæ, nostræ spei, nostræ fiduciæ, nosque per liberum arbitrium illius esse coadiutores.

APPENDIX.

Quamuis Paulus hoc loco scripturæ sacræ officia declarare videatur, non est tamen existimandum, scripturam vel ipsum Euangelium, nihil amplius præstare, quam patientiam, consolationem & gaudium. Idem etiam Paulus in posteriori Epistola ad Timotheum, cap. 3. ait: Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

EPILOGVS.

1 *Utilitas literarum sacrarum: Eruditum reddunt ad salutem per fidem que est in Christo Iesu. In nostram doctrinam scripta sunt, que scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Omnia autem scripta fidem & charitatem, & vt omnibus in bonum placeamus, continent.*

2 *Summa professionis nostræ, pax est & vnanimitas. Itaque precatur Deum auctorem patientiæ, vt ad exemplum Iesu Christi nos faciat consummatos in vnum.*

3 *Christus diues Dominus in omnes qui se inuocant, Iudeos & Gentes: Circumcisus promissus, gentes ex meritis liberalitate habent. Qui quondam erant non populus, nunc populus Dei; qui quondam non consequuti misericordiam, nunc sunt consequuti. 1. Petr. 2.*

DOMINICA SECUNDA ADVENTVS DOMINI, EVANGELIUM.

Luce 23.

In illo tempore Dixit Iesus discipulis suis: Erunt signa in Sole, et Luna, & Stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris, & fluctuum, aresentibus hominibus præ timore & expectatione, que superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes calorum mouebuntur. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. Hic autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, quonia appropinquat re tempore vestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores, cum producant ium ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Ita

æstas. Ita & vos, quum videritis hæc fieri, scitote quonia prope est regnum Dei. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

In hoc Euangelio loquitur. Christus de aduentu suo ad iudicium, & facit quatuor. Primò cõfirmat articulum iudicij, atque prædicit signa quæ ipsum diem iudicij præcedent, & creaturas in quibus signa illa exhibebuntur, enumerat, nempe Cælestes, videlicet planetas Solis & Lunæ, Stellas, Aerem, Ventos; & Terrestres, Aquas scilicet, Flumina, Mare, Terram, Homines, Bruta. Omnes istæ creaturæ, tum cælestes, tum terrestres, apertissimis signis testabuntur iram Dei, & aduentum eius ad iudicium. Nam Sol obscurabitur, Luna non dabit lumen, Stellæ cadent de cælo, apparebunt cometæ & varia in cælis signa. Aer pestilens & morbidus, venti sternent turres, ædificia, arces, arbores, & fata, cataclysmi & inundationes erunt multæ. terræ motus magni, & anxietas gentium. extabescant homines præ metu, & expectatione.

Cum ergo videritis, inquit, Regnum regno, urbem urbi, hominem homini insidiari, Solem ac Lunam obscurari, Ioel. 2. 3. Stellas de cælo cadere, Matth. 24. Cometas fulgere, pestem & morbos crudescere. Turbinem veterum omnia sternentem Ierem. 25. Maris & fluminum inundationes, regiones perdere, crebris terremotibus vrbes corrũere, Apoc. 16. Homines præ metu extabescere, Isai. 43. Cælum ac terram fragore terribili resonare Apoc. 16. Elementa omnia, mutari. 2. Pet. 3. Montes, valles, regiones, ciuitates, pagos vastari, Apoc. 6. 8. Bella, seditiones, prælia moueri, doctrinas falsas, mendacia, errores exurgere, tunc scitote quia prope est in ianuis.

Tunc dicent mali: Appropinquat dies ille quo iudicandi sumus, & nos adhuc sordemus in nostris vitijs, in nostris iniquitatibus, iniquè agimus. surgamus & conuertamur ad Dominum sicut Niniuitæ, penitentes in sacco, in ieiunio, in oratione, & dicamus tunc: Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus? Concuriantur timore omnes peccatores, animum mutent, penitentiam agentes, audito nuntio huius seuerissimi iudicij.

Iusti verò cum gaudio dicent: Deo sit gloria in altissimis. Siquidem optatam æstatem suæ gloriæ iam iam nobis concedet: dignum est vt magna lætitia feramus pœnas, labores quos pro Christo patimur. Siquidem ipse iudicaturus est viuos & mortuos. Dignum est vt misericordiæ opera faciamus. Siquidem mercedem illustrissimam gloriæ in die illo iudicij illis operibus est retributurus. Dignissimum est vt omne malum vitemus, atque omne bonum sectemur, siquidem iudicandi sumus, in gloriamque, si boni fuerimus, perducendi.

2 Secundò, in Euangelio præfenti docet, quomodo venturus sit Domi-

Matt. 24.

Marc. 13.

Articulus

fidei confir-

matur de

iudicio fu-

turo.

Signa du-

plicia di-

extremum

ad esse te-

statiæ, Cæ-

lestia &

Terrestria.

Matt. 24.

Apoc. 19.

20.

Ioel. 2.

*Quomodo
uenturus
sit Christus
ad iudiciū.*

sit Dominus ad iudicandum. Veniet enim in nubibus cum magna potestate & gloria, Marc. 13. & sedebit in sede maiestatis suæ: sedebunt quoque duodecim Apostoli cum eo, Mat. 19. Tuncque apparebit signum filij hominis, Mat. 24. Mitteretque Angelos suos cum tuba, & voce magna, ibidem, & 1. Cor. 15. 1. Thes. 4.

*Aduentus
Christi im-
pijs terri-
bilis, pijs
consolatio-
rius.*

Et iste aduentus erit impijs terribilis. Nam videbunt supra se iudicem seuerum, iratum: infra se barathrum patens, à dextris iniquitates, à sinistris diabolos, in conspectu mundum incensum, intra se conscientiam malam. Armabit etiam omnem creaturam contra insensatos. Pijs verò erit hic aduentus consolatorius, qui tunc ab omnibus malis & aduersitatibus liberabuntur. Apoc. 12. Absterget Deus, &c.

*Sap 5.
In iudicio
quid fiet.*

3 Tertiò docet quid fiet in iudicio, nempe separabit, sicut pastor segregat oues ab hœdis, malos de medio iustorum, Mat. 25. & 13. Statuet oues à dextris, hœdos à sinistris. Eiusdem 25. cap. Proferet sententiam diffinitam, his qui à dextris erunt: Venite benedicti, &c. His qui à sinistris: Ite maledicti in ignem æternum, &c.

Matth. 25

Separatio illa quomodo fiet? Qui inuenti fuerint bonis operibus ex charitate factis è viuis discessisse, propter illa opera virtute Christi, & sua bona voluntate facta & formata separabuntur à malis, collocabunturque à dextris. Illi vero qui bonis operibus vacui inuenti fuerint, condemnati à sinistris constituentur.

*Causa sa-
lutis iusto-
rum et cõ-
demnatio-
nis malo-
rum.*

Causa salutis iustorum erit hæc: Quia esuriui, & paupis me, &c. Mat. 25. Causa vero sententiæ malorum erit, quia esuriui & non dedistis mihi manducare. Ibidem. Igitur omnes iudicabuntur secundum opera sua, prout gessit vnusquisque in corpore suo, & nemo iudicabitur, secundum fidem tantum: sicut hæretica obstinatione, & diabolico spiritu ausus est affirmare Brentius. Nam manifestum est, hæreticos etiam optimis moribus præditos, iudicandos secundum peruersam fidem.

Quartò, consolatur nos parabola de ficu, & alijs arboribus, & adducit similitudinem Dominus: Non ab autumno, aut hyeme, quando flaccescunt arbores, folia decidunt, atrescunt flumina, silet auium concentus, sed potius à Vere & Æstate, quando lætantur omnes creaturæ, tellus se aperit, æther rorem ac flores parturit. Pulcherrima hac similitudine prædicens regnum Dei, & redemptionem, hoc est, perfectam liberationem corporis & animæ omnibus suis electis: ideoque vult, his fieri incipientibus, leuari capita, & inconcusso animo esse, iuramento affirmans verba sua non transitura.

Tandem docet quid facere homines debeant, scilicet vt caueant

ueant & abstineant à Crapula, Ebrietate, Curis huius seculi, ne subitus ingruat dies Domini, & incautos nos opprimat, vt laqueus aues aut feras. Scriptura enim dicit, Mat. 24. Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, &c. Idem Luc. 12. & Paul. 1. Thes. 5. Apoc. 3. & 16. 2. Pet. 3. Dies Domini sicut fur in nocte, &c.

Postremò docet, vt homines sint, Sobrij, vigilantes, in oratione feruentes, vt possimus bona conscientia stare ante filium hominis. Sed quando erit dies ille? Nescimus an sero an medio noctis, an in gallicinio, an meridie, an diluculo. Est igitur omnibus vigilandum, ne dies Domini inueniat nos imparatos, sicut sponsus fatuas virgines, & Dominus ille peregrè proficiscens feruos nequam, Mat. 25. Nam sicut virgines imprudentes & imparatæ exclusæ fuerunt; ita & nos, nisi parati simus, vt cum sponso ingrediamur regiam illam cælestem, cælesti gloria exclusi perpetuum damnabimur.

EPILOGVS.

1 *Varia, sed certissima signa instantis supremi diei Christus numerat hic in Luca, alibi in Matthæo: Chrysostomus tantus vir horrore inuaditur hæc legens, & ex profundo corde ingemiscit. Sic D. Hieron. dicit, Siue comedam, siue bibam, videor audire illā tubam; Surgite mortui, venite ad iudicium. O negligentiam nostram: vt nos componimus ad horribilem illum diem, vt fugiamus à ventura ira?*

2. *Secundus Christi aduentus prædicatur cum virtute & maiestate magna, vbi omnes ab Adam vsq; ad aduentum Christi operum rationes reddant, ministrabunt angeli, cali fores à seculo clausæ patebunt.*

3 *Pulcherrima similitudine ficus arborum, ætatis, regnum Dei & redemptionem, hoc est, perfectam liberationem corporis & anima prædicat electis. Ideoq; vult, his fieri incipientibus, leuari capita, & inconcusso animo esse, iuramento affirmans verba sua non transitura.*

DOMINICA TERTIA ADVENTVS.

EPISTOLA.

Fratres, Sic nos exiit met homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorū Dei. Hic inquit queritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Mibi autē pro minimo est, vt à vobis iudicer aut ab humano die, sed neq; meipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Dominus est. Itaq; nolite ante tempus iudicare, quoad usq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordiū, & tunc laus erit vni vsq; à Deo.

IN H A C Epistola Paulus Apollolus facit tria. Primo ostēdit omnes Apostolos, Episcopos, verbiq; prædicatores esse ministros & dispensatores, non dominos. Est autem duplex ministerium. Alterum dirigitur in Deum sine vilo medio: de quo Deuter. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. & illi

*A quibus
vitijs ab-
stinendum
in diē ex-
tremum.*

*Quibus vir-
tutibus il-
lum in diē
parari de-
beamus.*

*Aduentus
ad iudiciū
certissim⁹
sed hora
incerta, vt
semper sit
nobis su-
spicius.*

*Negligētia
nostra re-
prehēditur*

1. Cor. 4.

*Ministeriū
duplex.*

& illi soli seruiet: & vocatur Græcè λατρεία: & hoc ministerio seruiunt homines Deo.

Alterum dirigitur in proximum ex mandato Dei. Hoc ministerium administratur per res vel externas & corporales, & vocatur Græcè δουλεία, atq; hoc ministerio seruiunt proximi proximis, & Christiani sanctis, vel administratur hoc ministerium per res spirituales, & vocatur Græcè υπηρεσία. Hocque ministerio seruiunt Episcopi, & pastores fidelibus.

*Ecclesia
Romana
domus Dei
in terris.
Oeconomus
qui.*

Habet enim Deus in terris domum, nempe Romanam Ecclesiam, hoc est, congregationem fidelium, vicario Christi Episcopo Romano subiectam. His præposuit Apostolos, Episcopos, pastores, sacerdotes, prædicatores, dispensatores sacramentorum, doctores, diaconos, subdiaconos, velut Oeconomus, vt commissorum animas salubri cibo sanæ & Catholicæ doctrinæ pascere, velut ministros, vt commissorum animabus sacramenta administrarent, velut Procuratores, vt commissorum animabus in omnibus necessarijs prospicerent & prouiderent.

Ne autem istam procuracionem corporalem, & externam existimaremus, Paulus eam vocabulo mysterij ab omnibus alijs terrenis negotijs distinguit. Quasi dicat, Oeconomus hominum, regunt dominorum suorum liberos & familiam: hisq; demensum præbent, iuxta corporis externam rationem. Dispensatores verò Dei, regunt animas, atque his cibum spiritua-lem largiuntur, quando prædicant sanam doctrinam, non hæreticam, & sacramenta ipsis administrant.

*Mysterium
duplex.*

Est autem mysterium res arcana, ab hominum oculis seclusa, & nemini perspicua. Et est duplex, Dei scilicet & Sathanæ: Dei mysterium est, quod fide intelligimus, & confitemur, in literisq; sacris contentum scimus. De quo hic loquitur Paulus. Huius sunt dispensatores veri & legitimi, atque Apostolici Episcopi & pastores, ac vniuersi alijs prædicatores: qui non tantum Pontificem Romanum legitimum & primarium Christi vicarium & oconomum in hac sua domo Ecclesiastica agnoscunt & confitentur; verum etiam in suis doctrinis ac ministerijs ritus, & veritatem huius Ecclesiæ Romanæ (quam Petrus fundauit & instituit) annuntiant & exercent. Hos, quamuis peccatorum maculis aspersa eorum sit vita, sequi debent fideles, qui in familiam Christi cooptari cupiunt. Hi viam veritatis docent, & verum Dei cultum ipsi soli habent.

Sathanæ autem mysterium est, quod in scripturis sacris non habet fundamentum, nec à Deo processit, sed Sathanas confinxit. De quo B. Ioannes Apoc. 2. de tenentibus doctrinam Balaam. Huius sunt dispensatores omnes, qui Romanæ Ecclesiæ aduersantur, qui doctrinam illi contrariam populum docent, qui alios nouitios ritus & novos Dei cultus ex inferno orbi

orbi importarunt. Hi prædicant mysterium iniquitatis, quod Sathanas confinxit, ipsiq; reuelauit. Tales dispensatores fuerunt Lutherus, ac Malæchthon, & sunt modò Calvinus, Brentius, alijsq; hæretici. Hos fugiant auditores; nam docent falsitatem & perditionis viam. Hæreticum hominem deuira.

2 Secundo, indicat quibus in rebus consistat tale ministerium: nempe in fidei dispensatione mysteriorum Dei, vt scilicet, Concionatores Euangelium Christi, in quo diuina gratia, atque dona Dei conclusa tenentur, populo sincere proponant, & fideliter doceant, Legem ad salutem necessariam manifestent, & vnde sit petenda virtus qua Lex Dei impleatur, monstrant, Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, &c. Petite & accipietis. Sacramenta quoque sicut Romana docet Ecclesia ex Christi institutione administrant.

Non enim impedit quo minus quis sit verus ac fidelis minister Christi, ac legitimus Episcopus, quod sit princeps & principis filius, potens, diues, Elector, Dominus, nobilis, si modo vocationi respondeat, Euangelium diligenter & fideliter prædicet, Legem ad salutem necessariam subditis annuntiet, si septem Sacramenta iuxta ritum sanctæ & catholicæ Romanæ Ecclesiæ fidelibus ministrat; multos ad fidem conuertat, & in ipsa confirmet, doctrina sua, & vitæ probitate Ecclesiam ædificet. Si modo etiam famulos peccatores benigne arguat, pernicaces & incorrigibiles puniat, resipiscentes amice suscipiat, refractarios eoque qui alijs sunt scandalo, anathemate ferat, pauperibus prospiciat, afflictos consoletur, & peregrinos suscipiat, hæreses cognoscat, ipsasq; refuret, & veritatem catholicam populo proponat, hæreticos ad resipiscentiam compellat, & nolentes acriter plectat carcere, & alijs pœnis, si res postulet, ac tandem pedo pastoralis abigat.

Si ergo Episcopi præstiterint quod suum exigit munus, quid obitar, quo minus illa superius enarrata possideant, cum diuino iuri atque præcepto non repugnent? Quod si repugnant, ostendant aduersarij cui diuino iuri, aut cui aduersentur præcepto: quod hætenus neminem ipsorum ostendisse scripta testantur. Nihil est etiam quod possessionem illam rerum temporalium, si licite & honestis medijs sint partæ, illis auferat. Quid impedit quo minus Ecclesia, vel Ecclesiastici Episcopi, aut religiosi viri res possideant temporales, si pia bonorum munificentia hoc ipsis præstiterint? Licet multorum malitia & inuidia, hoc non ferant, ferunt tamen iura, tum diuina, tum humana, vt Ecclesia Ecclesiastici viri, res, dominia, & alias prærogatiuas seculares possideant, & eorum sint domini legitimiq; possessores.

Damnat tamen Ecclesia illorum sententiam, qui arbitrantur illum

Tit. 3.

*Ministeriis
quibus in
rebus consti-
tat.
Matth. 7.*

B

illum

illum Episcopum vel pastorem probè suo officio perfungi, qui neglectis ministerijs spiritualibus, putat ad ipsum duntaxat spectare debere, ut bona temporalia Ecclesiæ amplifcet, decimas colligat, oblatas recipiat, iura sua temporalia tueatur, imperium exerceat, interim lupum grassantem non curet, interim oves errantes, & animas verbi Dei fame pereuntes negligat, ac nemo lupis resistat, Euangelium nemo prædicet, nemo Sacramenta administret: hos enim iudicamus infideles ministeriorum Dei dispensatores, perditos, infelicisque pastores, ut qui nihil habebunt quod respondeant, ubi Dominus sanguinem illarum animarum ab ipsis exegerit. Ezech. 3.

*Conditiones
boni mini-
stri.*

*Dispensato-
res fideles
non debent
deterri ab
executione
sui officij
insania
mundi.*

Inter conditiones ergo boni ministri, requiritur ut sit fidelis, alibi adijcitur in Luca, prudens. Fidelitas in hoc est, ut nihil consiliorum Dei cælet. Prudentia, ut omnia suo tempore & ordine in ædificationem corporis Christi simplici prudentia, & prudenti simplicitate dispense.

3 Tertiò in hac Epistola docet Apostolus, bonos Episcopos, & fideles dispensatores mysteriorum Dei, non debere deterri à recta via, ac retrahi ab obsequio fidei, per insanias mundi, salutarem Christi doctrinam malè iudicantis, damnatis, blasphemantis, peruersaque mente interpretantis. Nam fidelium ministrorum est officio suo diligenter fungi, atque doctrinam quam Apostoli in Ecclesia reliquerunt, fidelibus tradere, nec non eadem sicuti vniuersa docuit Ecclesia, interpretari: Sacramenta administrare, non comminisci nouam doctrinam. Eorum quoque est abigere hæreticos, schismaticos, apostatas, voti fragos, assentatores, loquentes placentia, zoilos, iniquos & blasphemos, infamatores, &c.

In Episcopos & dispensatores mysteriorum Dei Deus suo animaduertit tempore: quamuis hæretici sinistrè iudicent, de Papa, Cardinalibus, Episcopis, Sacerdotibus, Catholicis, Monachis, ac alijs Ecclesiæ Catholicæ ministris: cum tamen summè nobis cauendum sit, ne serui sententiam Domini anticipemus: utpote cui omne iudicium de occultis deferri debeat: cuius oculis perspicua sunt omnia. Nam solus is laudabilis, quem Deus laudauerit, qui omnia occulta & non visa cognoscit. Hebr. 4.

Sed utinam sic vita nostra, ac ministrorum Ecclesiæ, esset instituta, ut cum Paulo dicere possemus, & auderemus; *Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum; qui autem iudicat me Dominus est. Mihi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die. Nolite ante tempus iudicare: quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium tunc laus erit vnicuique à Deo.* Quasi dicat, Semper sunt in Ecclesia falsi Doctores, qui Catholicorum doctorum vitam calum-

calumnijs polluant, conuicijs falsis dilacerent, & ministerio detrahant. Sed infracto animo id ferendum est, quando constat Deum futurum iudicem. Quamuis sim ita iustificatus, ut nullius criminis mihi sim conscius, non propterea meæ iustitiæ certitudinem habeo: quia Dominus qui videt cor, iudicat me. Ego homo video ea quæ foris sunt tantum, Dominus autem videt cor.

Impossibile est enim in hac vita cognoscere, quis coram Deo sit iustus: facillimè enim zizaniorum specie decipimur: & ea de causa non debemus precipitare iudicium nostrum ante diem iudicij, in quo primum innotescet qui verè sint iusti, qui que iniusti. Doctrina hæc elicitur, expressum Dei verbum esse non licere alicui priuata auctoritate ministros Dei, nec proximos suos iudicare. Oppressum & offuscatum est verbum Dei à Luthero, Brentio, Caluino, & alijs hæreticis, qui iudicant & docent iudicandos Papam, Episcopos, Monachos, ac reliquos ecclesiasticos ordines, Catholicos esse malos, flagitiosos, facinorosos, & indignos, quibus ipse conuiuere debeant, directè contra illud Euangelicum, Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, &c.

Expressum item Dei verbum est, neminem esse certum de sua sanctificatione, quamuis nullius criminis sibi sit conscius. Hæretici docent contra Paulum, sola fide certos reddi homines de sua iustificatione, quum in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valeat, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.

EPILOGVS.

1 *Ne Apostoli quidem (ut interim taceam de Pseudoapostolis) nimia laude honorandi sunt. Ideo alibi dicit: Nunquid Paulus crucifixus est? Ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei haberi debent. De laudibus ministrorum Ecclesiæ acceptandis, ut nec totum, nec nihil accipiatur, vide Augustinum Epist. 84. ad Aurelium.*

2 *Inter conditiones ministri, requiritur ut sit fidelis: alibi adijcitur in Luca prudens. Fidelitas in hoc est, ut nihil consiliorum Dei cælet. Prudentia, ut omnia suo tempore & ordine in ædificationem corporis Christi, simplici prudentia, & prudenti simplicitate dispense.*

3 *Quoniam Dei oculis perspicua sunt omnia, cui omne iudicium de occultis deferri debet, cauendum nobis est, ne serui sententiam Domini anticipemus. Nam solus is laudabilis, quem Deus laudauerit, qui omnia occulta & non visa cognoscit.*

1 Reg. 16.

*Expressum
Dei verbū
docet nemi-
nem temerè
iudicandū.*

Luc. 6.

DOMINICA TERTIA ADVENTVS
DOMINI, EVANGELIYM.

Matth. 11. **I**n illo tempore, quum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mit-
tens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium ex-
pectamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes, renunciate Ioanni quæ
audistis & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur,
sardi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus est
qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeunibus, cepit Iesus
dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre arundinem?
vento agitatam? sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum?
Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt. sed quid existis
videre? Prophetam? Etiam dico vobis & plus quam Prophetam. Hic est
enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem
tuam, qui preparabit viam tuam ante te.

Pastoris bo-
ni officia.

Hoc Euāgelium complectitur boni Pastoris ac auditoris
officia, nec non eorum à mundo & à Deo mercedem.
1. Primum Pastoris boni officia sunt, prædicare legem & Euā-
gelium: hoc est, penitentiam, in remissionem peccatorum, quā
in Sacramentis consequimur. Sic prædicabat Isaias legem cap.
58. Clama, ne cesses: annuntia populo meo scelera eorum: &
Euāgelium. cap. 9. Puer natus est nobis. Sic prædicabat Ioan-
nes Baptista, Legem. Luc. 3. Genimina viperarum, &c. & Euā-
gelium. Ioan. 1. Ecce agnus Dei, &c. Sic prædicabat Christus,
Legem. Matth. 11. Væ tibi Corozaim: & Euāgelium, eodem
cap. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, &c.

Ioan. 6. et 7.

Deinde ad boni pastoris officia pertinet, dimouere populum
à se, ac remittere & ducere ad Christum: Hoc fecit Ioannes Ba-
ptista, misit enim duos ex discipulis suis ad Christum, non qui-
dem sua, sed discipulorum causa, quibus respondit Christus:

Luc. 7.

Primo operibus. Curauit enim eadem hora multos, scilicet,
æcos, claudos, surdos, mutos, leprosos, & alios ægrotos: mor-
tuos quoque ad vitam resuscitauit.

Matth. 9.

Luc. 7.

Secundo respondit verbis Luc. 7. Ita renunciate Ioanni quæ vi-
distis & audistis: Cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt, leprosi
mundantur, mortui resurgunt, pauperes letum Euāgelij nuntium ac-
cipiunt. Quo nimirum facto remisit illos discipulos Ioannis ad
scripturam. Isaiæ cap. 61. Spiritus domini super me, eo quod
vixit me Dominus, ad annunciandum mansuetis misit me, vt
mederer contritis corde, &c. Item cap. 35. Tunc aperientur
oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut
cæcus claudus, & aperta erit lingua mutorum.

Ioan. 11.
Christus ex
scripturis
querendus.

Docemur utique nos Christum ex scripturis nobis esse que-
rendum, ex præcepto Christi dicentis, Scrutamini scripturas,
quoniam ipsæ testimonium perhibent de me. Ioan. 5.

Docemur

Docemur etiam Christo, & non alteri, has Isaiæ scripturas
quadrasse: estque nobis statuendum contra Iudæos, nos verum
Messiam habere, colere, & adorare; illos vero falsum expecta-
re. Facta hæc Christi nihil aliud sunt quam mera benefacta,
Messiam ex prophetijs adesse testantia. Merito igitur contra
eos gloriari possumus & dicere: Non est alia natio tam gran-
dis quæ habeat Deos ita appropinquantes sibi, sicut adest no-
bis Deus noster.

Deut. 4.

Tandem ad boni pastoris officia spectat, hortari ne quis of-
fendatur in humili forma atque specie Christi. Nam licet Euan-
gelij doctrina sit simplex ac humilis, tamen continet in se Dei
virtutem ad salutem omni credenti.

Rom. 1.

Demum complectitur præsens Euāgelium pastoris boni
mercedem, à mundo & à Deo. A mundo accipit contemptum,
inopiam, vincula, & mortem. Sic Isaias ferra sub Manasse rege
Iuda sectus est. Ieremias apud Taphnas in Ægypto lapidatus
Ioannes Baptista decollatus, Matth. 14. Marc. 6. Christus cru-
cifixus, ac reliqui Apostoli omnes varijs supplicijs affecti, vt
satis latè patet in Actis. 5. 12. & 16. c.

Pastoris bo-
ni merces
duplex.

Mercedem quam bonus pastor accipit à Deo, primo intelli-
gimus victum. Luc. 10. Dignus est operarius mercede sua, Mat.
10. Cor. 9. Sic pavit Deus Eliam. 3. Reg. 19. Danielem in lacu.
Dan. 6. Deinde honorem. 1. Tim. 5. Presbyteri duplici honore
digni sunt, præsertim qui laborant in verbo. Sic Christus com-
mendauit Iohannem Baptistam à natiuitate. Inter natos mu-
lierum non surrexit maior Iohanne Baptista, Matth. 11. ab offi-
cio. Ecce ego mitto angelum meum, qui preparabit viam ante
faciem meam, &c. à constantia. Quid existis videre, arundinem
vento agitatam? Matth. 11. Postremo ab austeritate vestitus. Qui
mollibus vestiuntur, in domibus Regū sunt. Ibidem & Lucæ 7.

Luc. 7.
Malach. 3.

Postremo hanc mercedem intelligimus æternam salutem
Dan. 12. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor
firmamenti, &c. Sic consequuntur vitam æternam Prophe-
tæ, Apostoli, Martyres, atque Confessores.

Heb. 11.

2. Reliqua pars huius lectionis, complectitur boni audito-
ris officia: vt primo tanquam bonus agricola, agrum cordis sui
præparet, lapides eiciat, spinas & tribulos eradicet, obediat
Euāgelio & Ecclesiæ Romanæ, vt sic cor suum à peccatis &
vitijs mūdet. Secundo, vt cor mundatū & purgatū sanguine
Christi per Sacramenta sibi communicato, & aratro penitenti-
æ bene cultum, diuino semine verbi Dei irriget, virtutibusque
euāgelicis exornet, iuxta illud Boëtij lib. 3. Metro. 1. Qui se-
rere ingenuū volet agrū, liberet arua prius fruticibus. Tertio,
vt agrū cordis, aratro legis bene cultum & semine diuini ver-
bi irrigatum, euāgelicis virtutibus decoratū seipibus muniat,

Auditoris
boni officia.

ne à feris & bestijs dissipetur & conculcetur, néve mors & peccatum per sensus corporis quasi per fenestras intret. Ierem. 9. Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.

*Luc 11.
Auditoris
boni mer-
ces duplex.*

Postremò, boni auditoris mercedē ponit. Primam à mundo, nempe aliquando contemptum, persecutionem, crucem, & mortem. Omnes qui piè viuere volunt, persecutionem patientur. 2. Tim. 3. Fili accedēs ad seruitutem Dei, prępara animam tuam ad tentationem. Eccl. 2. Secundam à Deo: nempe æternam beatitudinem, iuxta illud Lucæ 11. Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

*Verbū Dei
cur audiē-
dum.*

Audiendum quippe est verbum Dei, propter eos qui prædicant: quando enim prædicant doctrinam ecclesiasticam, & catholicam, loquitur per eos Spiritus sanctus: & qui eos audit vel spernit, Christum audit vel spernit. Luc. & Matt. 10. Ioan. 13. Sunt enim Dei coadiutores & ministri. 1. Corint. 3. & 4. 2. Corint. 11. Coloss. 1.

Audiendū quoq; est propter pericula, quæ imminēt cōtemnentibus verbū Dei. Si enim beati sunt qui audiunt, profecto infelices sunt qui non audiūt. Matt. 11. Væ tibi Corozaim, &c.

Insuper audiendū est verbum Dei, propter commoda, quæ veniunt audientibus. Verbum enim Dei solatur peccatores, ne desperent in peccatis, terret obstinatos, vt respiciant: cōseruat auditores in fide: incendit ad charitatem, in qua nostra iustitia consistit, docet quo pacto sint purificanda corpora, vt accipiant Spiritum sanctum, nempe per Spiritum sanctum.

EPILOGVS.

1 Legatio discipulorū Ioannis ad Christum instituta, non quòd Ioannes dubitaret Christum Messiam esse, neque carcere tenitus mutauit confessionem suam: sed quia eius discipuli humanum quiddam de Christo patiebantur, ne pernitiose materiam opinionis, & Iohannis pro Christianis relinqueret, ablegauit suos.

2 Facta Christi (ceci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui excitantur pauperes Euangelizantur) quid sunt nisi mera beneficia, Messiam ex prophetis adesse testantia?

3 Magna laus Ioannis vocis clamantis in deserto, à constantia, à vita, à scriptura, & quòd inter eos qui ex mulieribus nascuntur, nemo maior Ioanne Baptista exortus fuit.

DOMINICA QVARTA AD-
VENTVS, EPISTOLA.

Philip. 4.

Fratres, Gaudete in domino semper: iterū dico, gaudete. Modestia vestra nota sit omnib; hominibus. Dominus enim prope est. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione et obsecratione cū gratiarū actiōe, petitiones vestre innotescant apud Deū. Et pax Dei quæ exuperat omnē sensū, custodiat corda vestra, & intelligētias vestras, in Christo Iesu domino vestro.

In

IN HAC Epistola Paulus facit tria. Primo docet quemadmodum nos gerere debeamus erga Deum: nempe Gaudere in Domino, idq; semper: quasi dicat: Nolite gaudere in auro, argento, dominatione, potestate, fastu, delitijs, comessationibus, ebrietatibus, otio turpi, impudicitia, libidine, quales describit Salomon in Prouerb. 2. cap. Latantur cū malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Hæc enim omnia falsa, dolosa & perniciofa gaudia sunt, quæ nunquam verè corda tangunt. Sap. 2. Venite, fruamur bonis, &c. Nunquam synceriter afficiunt. Ioan. 4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum. Nunquam in afflictionibus perdurant.

*Quomodo
nos gerere
debeamus
erga Deū.*

Sed debemus in Domino semper gaudere. Est autē in Domino gaudere, iustitiam, pacem, & gaudiū de reconciliatione in corde gerere. Ioan. 20. Gauisi sunt discipuli viso Domino. Semper gaudere in Domino est, non contristari siue ingruant prospera, siue premant aduersa. Rom. 5. Sed & gloriamur in tribulationibus, &c. Iustum quippe est vt nos lætemur, pro illo patientes exigua, qui pro nobis passus est acerbissima: atque etiam gratitudinis ratio hoc postulat, vt nos pro illius confessione patiamur, qui pro nostra redēptione tulit intolerabilia.

*Sapient 5.
Gaudere
in domino
quid.
Semper in
domino
gaudere
quid.
1. Pet. 2.*

Sicut enim abundant passionēs Christi in nobis: ita & per Christum abundat cōsolatio nostra. 2. Cor. 1. Nam Deus mala quibus premimur, vt nos probet, immittit. Vnde Paulus 2. Cor. 6. ait: Quasi tristes, semper autem gaudentes: & Rom. 12. Spe gaudentes, in tribulatione paciētes. Sanctis Lucas in actis: Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtumeliam pati. Omne gaudium existimate cū in varias tentationes incideritis. D. Petrus: Nemo vestrum patiarur vt fur, aut maledicus. Si autem vt Christianus, glorificet Deum in isto nomine.

*Act. 5.
Iacch. 1.
1. Pet. 4.*

Secundò docet Apostolus, quemadmodum nos gerere debeamus erga omnes homines, nempe modestiam nostram notam facere omnibus hominibus. quasi dicat: Estote erga homines, mites, placidi, mansueti, non insolentes: hoc est, vitam vestram sic institute, vt neminem offendatis, nemini dānum inferatis, nulli molesti sitis, omnibus hominibus placeatis: citra tamen diuinorum præceptorum violationem, atque transgressionem. Quare boni consulite quicquid dixerint, aut fecerint homines. Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Christi? &c. Gaudete cum gaudentibus, flere cum flētibus. Estote cum diuitibus opulenti, cum pauperibus pauperes cum infirmis debiles, cum fortibus robusti. 1. Cor. 9. & in calce cap. 10. Patientes estote erga omnes. Ephes. 4. Cum patientia supportantes inuicem in charitate, &c.

*Quomodo
nos gerere
debeamus
erga praxi-
mos.*

Rom. 12.

Hoc vult vocabulū *in caritate*, quod significat, humanitatem,

B 4

mode.

*Modestia
quid.*

moderationem, æquitatem, modestiam, mansuetudinem. Est autem modestia siue moderatio, virtus, qua homo redditur promptus ad compatiendum, facilis ad remittendum, tractabilis ad conuersandum, paratus ad subueniendum.

*Quomodo
gerere de-
beam⁹ nos
erga nosip-
sos.*

3 Tertiò, docet quemadmodum nos gerere debeamus erga nos ipsos: nempe, de nulla re nos debere anxie sollicitos esse: sed omnem curam nostram in Deum, quãdo vocationi seruimus, per orationem reijcere: quasi dicat. Si quippiam in hac vita acciderit, quod vobis noceat, tum vos ad Deum conuertite, in omni prece, obsecratione, & gratiarum actione.

*Oratio
quid.*

*Quatuor
ad oratio-
nem perti-
nentia.*

Est autem oratio colloquium cum Deo: cui Paulus tribuit quatuor: verba scilicet siue inuocationem, gratiarum actionem, necessitatem siue petitionem, & obsecrationem: quæ significantur, per incensum veteris testamenti; nempe, per thuribulum aureum Heb. 9. Carbones ardentes. Leuit. 6. Thus ac thymia- ma. Exod. 30. & fumum ascendentem de thuribulo. Sicut enim thuribulum oportebat esse aureum, sic verba orationis debent esse preiosa. Cum oratis, dicite: Pater noster, &c. Et sicut sacerdotes oportebat ignem sumere de altari, sic preces nostræ debent in solam Dei misericordiam dirigi. Luc. 18. Iesu filii Dauid miserere mei. Sicut etiam thus imponebatur carbonibus ardentibus, sic id quod perimus: debemus nominatim exprimere. Luc. 18. Interrogauit Iesus cæcum, dicens: Quid tibi vis faciam? at ille dixit: Domine, vt videam. Et sicut fumus ascendebat in altum, sic preces fidelium per fidem, & charitatem, atque humilitatem effusa, penetrant caelos. Eccles. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrat, &c. Hæ sunt conditiones orationis rectæ, qua Ecclesia, & sancti orant: quibus pax Dei, quæ superat omnem intellectum, adipiscitur.

Matth. 6.

Concludit autem postremò Epistolam prece festiua, qua precatur eorum corda à Deo gubernari, in pace custodiri, muniri, regi & conseruari per gratiam Domini nostri Iesu Christi, vsque in finem, Amen.

Documētū

Docemur hac epistola, Christianos ita debere esse stabiles in fide, fideique doctrina, vt nihil possit fors vlla dare, quod ipsorum perturbet animos, vel plane consternat. Nam tantum abest vt aduersæ fortunæ liceat Christianis succumbere: vt teneantur etiam vel somnis irruentibus calamitatibus singulari animi æquitate, ac moderatione, quæ Deus immiserit tolerare. Quod vsque adeò Christiani facere tenentur, vt geminata exhortatione ad gaudium Paulus Philippenses, in ipsisque omnes Christianos compellat. Apostoli, Martyres, ac plerique alij Sancti, quos tyrannorum diuerxit, acorsit crudelitas, vel aliqua alia afflixit tristitia, gaudebant vehementer se in illam deuenisse, D. o ordinante, conditionem, quæ maximis cit-

circunsepta esset miseris, tentationibus, atque afflictionibus. Nam sciebant id quod Dauid multò antè ipsis prædixerat: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ significauerunt animam meam. Psal. 93. Et quod Paulus 1. ad Corinthios 10. Fidelis est Deus, qui non patietur nos tentari supra id quod resistere possumus: sed faciet cum tentatione proventum. Gaudeant igitur omnes Christiani, dum maximè affliguntur: nam filij sunt Dei, quos laborantes videt, afflictos intuetur, contendentes obseruat, & præliantes iuuat, vincentesq; coronat. Exemplo sint Iob, Tobias, Dauid, Iudith 8. sanctus Anthonius, atque complures alij, qui vel in maximis Heb. 11. calamitatibus, spirituali perfundeantur gaudio.

EPILOGVS.

- 1 Christianorum est semper gaudere in Domino, etiam in medijs afflictionibus. scientium quòd afflictio patientiam pariat. patientia probatorem, probatio spem: vix spes non pūdefacit, & Dominus propè est.
- 2 Vita Christiana est modestiæ professio. Hæc sic nota sit omnibus hominibus, vt boni meliores fiant exemplo Christianorum, & mali conciliantur aut frangantur.
- 3 Conditiones orationis rectæ, qua Ecclesia & sancti orant, quibus pax Dei, quæ superat omnem intellectum, adipiscitur.

DOMINICA QVARTA ADVENTVS

DOMINI, EVANGELIUM.

In illo tempore, miserunt Iudæi ab Ierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad Iohannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est, et non negauit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Nō sum. Propheta es tu? Et respondit, Non. Dixerunt ergo ei: Quis es vt responsum demus his qui miserunt nos: Quid dicis de teipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto dirigite viam domini, sicut dixit Esaias Propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis, & interrogauerunt eum & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu nō es Christus, neque Elias, neque Propheta? Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus, vt soluam eius corrigiam calceamenti. Hæc in Bethania facta sunt, trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

PRÆSENS Euangelium complectitur tria. Principiò, cap- I
tiosam Iudæorum interrogationem, qua Ioannem irretire Interroga-
moliebantur. Videntes enim tempus Messia: adesse, aggrediun- tio Iudæo-
tur Ioannem tribus medijs, scilicet versutia. Miserunt enim ad rum captio-
eum non plebeios aut viles homines, à pagis aut obscuris op- sa in tribus.
pidis, sed è ciuitate Ierosolymitana, metropolitana, atque pri- Versutia.
maria, Sacerdotes, & Leuitas, vt eorum aduentu inflatus, ho-
noris irritam eorum perciperet, indeque superbiret, aliquid sibi
B 5 tribuens,

tribuens, ratione cuius magnus & mirabilis ipsis haberetur.

Blanditia.

Secundò, aggrediuntur eù blanditijs: deferunt enim ei non vulgarem honorem, sed omnium maximum, nempe honorem Messia. Sunt enim parati suscipere illum pro Messia, & totius Israëliti populi Rege, & Salvatore, tam longo expectatum tempore. De quo dictum erat: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam.

Deut. 18.

Contendunt quoq; pari consilio, ipsum celebriter extollere pro Elia, aut alio propheta magno: sed Ioannes quia illam dignitatem nullo iure se habere posse intelligit, ablatam sibi gloriam respuit. Scit se non esse redemptorem, sed captiuum: non regem, sed regis seruum: non Messiam, sed Messia legatum.

Nemo falso dignitatum aut officiorum titulos sibi usurpet.

Docentur Christiani principes, & vniuersi Christiani, non licere falsis titulis aliorum dignitates, & officia usurpare, quin exemplo Ioannis etiam oblatas recusare. Fecit hoc rex Polonia, qui regnum Boëmicum, quia ciues hæretici erant, suscipere recusauit. Consule R. D. Stanislauum Hosium Cardinalem, Episcopu Varmien. lib. 1. de hæresibus, contra Brentium, circa initium: Nolite vocari Rabbi, neque magistri, &c. Hebr. 5. Nemo assumat sibi honorem, &c.

Matth. 23.

Minæ.

Tertiò, aggrediuntur Ioannem iniuris. Cùm enim viderent se per versutiam, & amicam honoris oblationem, nihil promouisse, excandescunt, & dicunt: *Quis ergo es? Quid dicis de teipso? ut responsum demus his qui miserunt nos ad te?* Instant, vt vel minando quod oprant ab ipso extorqueant. Quia Christus obscuro genere natus, & cõuersatio Christi cõmunis, tâquam vnus enim ex multitudine versabatur, & vestimenta Christi nihil à vulgo differentia. econtra, Ioanis natales celeberrimi, vita asperrima, indumentum è pilis camelorum, cibus locustæ, &c. maluissent Iudæi Ioannem quàm Christum magistrũ habere: & ideo mittunt præstantissimos legatos, sacerdotes, & Leuitas ab ipsis Hierosolymis, si Ioannẽ his tribus medijs præmissis huc pertrahant, vt se Christũ dicat. Sic caro semper eos tantũ suscipit, veneratur, & honore dignos arbitratur, qui externa aliqua re cõspicui sunt: vt pote, generis nobilitate, diuitijs, fauore hominum, vel etiã externa sanctitate, etiã si re ipsa sint indignissimi: Sic ad honores subuehuntur, qui nobilitate potentia, diuitijs pollent, etiam si sint stupidissimi, & Moricho stultiores. Pauper vero vbique iacet, etsi etiam dignissimus. Væ qui ædificatis Sion in sanguinibus. Habac. 2. Ezech. 24. Nahum. 3.

Quos mundus honoribus dignos aestimet.

Constantia Ioannis.

2 Pro secunda parte complectitur præsens Euangeliũ. Constantiam Ioannis, interrogantibus enim liberrimè respondit:

Non

Non sum ego Christus, neque Elias, neq; Propheta, sed vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei vestri, Isa. 40. Negauit se Ioannes esse Christum: venit enim Ioannes parare viam Domino, & dimouere à se omnes homines, atque adducere ad Christum, vt pote ad verum Messiam. Præibis ante faciem Domini parare vias eius. Negauit quoque se esse Eliam Thefbitem, curru igneo sublatum, 4. Reg. 12. Licet angeli testimonio fuerit in spiritu & virtute Elias, Luc. 1. Negauit etiã se esse prophetam. Non enim fuit ex eorũ numero, qui venturum Christum sunt varicinati, sed præsentem digito monstrauit, dicens: Ecce agnus Dei, Ioan. 1. Vel negauit se esse illum prophetam Patribus in lege promissum, qui erat Christus; de quo dicitur Deut. 18.

Luc. 1.

Deut. 18.

Sed ostendit vocationem suam ex Isa. 40. ac si dicat: Mei officij est clamare, prædicare, non meum, sed Dei verbum, vox sum, præco sum ille, quem Isaias ante octingentos annos prædixit vos audituros in aduentu veri Messia: Non sum Christus, non Elias, non propheta, sed vox clamantis in deserto, vox Dei, cuius mandato ad vos clamo: Parate viam Domini, &c.

Officium Ioannis ex Isaias.

3 Tertiò, comprehendit Euangelium hoc indignationem Pharisaorum, & exostulationem cum Ioanne. *Cur igitur baptizas? si tu non es Christus, neque Elias, neq; Propheta? Quasi dicant, Si tu non es Christus, neq; Elias, neq; Propheta, non habes auctoritatem vllam peculiarem tibi à Deo concessam, cuius virtute aliquid noui in religione mutãda tẽtare possis. Proprium ius tibi vendicas, arrogasq; tibi potestatem, atque talem excitas in populo Israelitico nouitatem, vt in tanta rerum perturbatione nemo sciat quò se vertere debeat. Debueras primũ conuenisse principes sacerdotum, & seniores populi, vt ab illis titulum, & auctoritatem fuisses consecutus, ipsisque tui instituti rationem, & causam demonstrare debueras: viderent ipsi, num iure id tibi esset permittendum.*

Indignatio Iudæorũ in Ioannem.

Ad hæc verba Ioannes modestissimè respondit: *Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: ipse est qui càm me sequeretur, ante me factus est; cuius ego non sum dignus, vt soluam corrigiam calceamenti eius, in se est qui vos baptizabit spiritu & igne.*

His verbis, Primò confitetur simplicissimè, quis sit, quæ sit sua vocatio, quod munus & officium, & restatur de Christo: quòd sit filius Dei, quòd fuerit ante assumptam naturam humanam: In principio erat verbum, Ioan. 1. Quòd sit agnus Dei. Secundò discernit baptismum Ioannis & Christi, hunc vocat baptismum aquæ, istum vocat baptismum ignis.

Ioannes quis sit, quæne sua vocatio Baptismatis Ioannis & Christi differentia.

Ex hoc Euangelio constat voluntaria cæcitas Iudæorum, & peruersum animorum suorum affectum cognoscimus: vt qui cùm

Matth. 3.

cùm

cum docti fuerint, certoq; sciant ex scripturis quàm plurima signa sibi multis retrò seculis à Deo pro vero Messia dignoscendo exhibita, nil minus curât: sed Dei voluntate & prouidentia neglectis, non eum suscipiunt Christum & Messiam, quem Deus optimus ac maximus ad ipsos mittit. Sed hunc negligentes, ipsi Christum sibi fingere & eligere præsumunt, quæ in suis vitijs dissimulandis habeant propitium. Tales sunt nostro seculo Lutherani, & reliqua fex hæreticorû: quales sunt Calvinus & Brènius; qui reiecta vera Christi doctrina, ipsoq; Christo neglecto, aliam doctrinam, & alium Christum sibi impudentissimè àusi sunt comminisci: imitantes Iudæos, qui Christi & Messie nomen in Ioanne amabant, interim personam veri Messie in Christo contemnebant. De his Isaias cap. 30. Populus enim ad iracundiam prouocans est, &c.

Tales etiam sunt mali Christiani catholici, qui ita interdum suis vitijs sunt dediti, vt nomine tantum Christiani sint, reuera Christum atque eius doctrinam contemnant. De eiusmodi ait Paulus ad Tit. 1. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.

Interrogatio Iudæorum malitiosa, in quo probata sit.

Malitiosa autem interrogatio Iudæorum, inde cõstat, quòd rogant ex Iohâne, nam sit Christus, cum nec minimû signum eorum, quæ prophetæ prædixerant, ipsi congruat. Non enim Ioannes erat ex tribu Iuda, sed ex tribu Nephtalim: nec natus ex virgine, & puella, sed ex corrupta & sene: neque natus in Bethleem, sed in mōranis Iudææ: nec fuerat vocatus ex Ægypto, sed ex deserto: nec fecerat miracula, neq; adoratus fuerat à regibus, nec vocatus Nazareus, &c. Quæ omnia de vero Messia prophetæ prædixerant. Manifestiora erant hæc, quàm quæ ab ipsis, nisi volentibus, ignorari potuissent. Discamus nos non cæcutire, vbi lux scripturarum, tam manifestè nobis sequèda proponit Ecclesia. Suscipiamus Christum, & eius doctrinam, ne, si secus fecerimus, ita puniamur, sicuti tunc Iudæi, & nostro seculo Germani, Angli, & Geneuenses; qui propter suam malitiam Christum à se expulerunt, & Ioannem Brentium, Martinum Lutherum, & Calvinum, magna suarum animarum iactura, pestilentissimos hæreticos pro Christo susceperunt, iustissimo Dei iudicio à Deo derelicti. De his Apostolus Petrus posterioris epistolæ cap. secundo: Fuerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, dominum negant, superinducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequètur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur: & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.

EPI-

EPILOGVS.

1. *Ioannis testimonium, quid non sit (nempe non sit Christus, nec Helias, nec propheta ille) & quid sit, nimirum vox clamantis in deserto.*

2. *Quia Christus obscuro genere natus, & conuersatio Christi communis, tanquam vnus enim ex multitudine versabatur, & vestimenta Christi nihil à vulgo differētia. Contra Ioannis natalis celeberrimi vita asperissima, indumentum è pilis camelorum, cibus locuste, & cetera. maluerunt Iudæi Ioannem quàm Christum magistrum habere & ideo mittunt prestantissimos legatos sacerdotes, & lenitas ab ipsis Ierosolymis, si Ioannem adulatione huc pertrahant, vt se Christum dicat.*

3. *Differentia Ioannis & Christi, & vtriusque baptismatis, cum testimonio Ioannis, quod argumentum est diuinitatis: Cuius ego non sum dignus, vt soluam corrigiam calceamenti, &c.*

IN DIE NATIUITATIS DOMINI

IESV CHRISTI, EPISTOLA.

Fratres, Multifariam multisq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem vniuersorû per quæ fecit et secula. Qui cum sit splendor glorie, & figura substantiæ eius, portansq; omnia verbo virtutis sue, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis eius in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adoret eum omnes angeli Dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Ad filiã autem: Thronus tuus Deus in seculum seculi, virga aquitatis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatē, propterea vixit te Deus. Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Et tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt celi. Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes vt vestimentum veterascent: Et velut amittum mutabis eos, & mirabuntur: tu autem idem i; se es, & anni tui non deficient.

Hebr. 1.

IN HÆC Epistola Diuus Paulus facit tria. Primum, ostendit Deum patribus multifariam, multisque modis locutum olim, per Angelos, Prophetas, per verba, signa, visiones, & miracula. Sic angeli nuntiabant Abraham, Saram filiũ parituram, Gen. 18. Angeli educebant Lot è Sodomis, Gen. 19. Angelus nuntiãuit Zachariæ, & Mariæ cõceptionem Ioãnis & Christi, Luc. 1: Sic Deus locutus est Samueli, Eliæ, Mosi, Isaiæ, & alijs Prophetis, 1. Reg. 3. 3. Reg. 17. 19. Exod. 3. Isa. 1. Deus locutus est Adæ de benedicto semine, Gen. 3. Deus locutus est ad Noe, Abraham, Mosen: Deus locutus est Mosi in rubo ardenti & nube, & Eliæ in sibilo tenuis auræ, 3. Reg. 19. Sunt autem angeli, & prophetæ, ministri æterni Dei: & ideo angeli consolantur & defen-

Deus multifariam Patribus locutus est.

defendūt. Gen. 19. Consolatur angelus Agar. Gen. 19. Educūt angeli Lot è Sodoma. Genes. 28. Iacob ab angelis custoditur. Prophetæ verò hortantur, & vera pronuntiant, Ierem. 1. 2. 3. & sequentibus capit.

Nota bonæ voluntatis Dei sunt verba & signa.

Deus Patribus locutus per filium.

Persona Christi describitur.

Sunt autem verba, & signa notæ bonæ voluntatis Dei erga nos, ideoque incurrunt in aures, & aliquid iubent, facere prohibent, promittunt.

Præterea ostendit Deū patribus locutum, nouissimis diebus per filiū suum dilectū, per quē nobis voluit voluntatē suā innotescere. Quare præter hūc Christū, nulli prophetæ, nullæ reuelationes, nullū aliud verbū, nulla alia signa sunt expectanda. Verbū enim quod locutus est Christus, cōfirmatum est eiusdē miraculis, morte & resurrectione. Vnde & potēs est nos tueri, protegere, defendere contra omnia mala. Rom. 8. Si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Contra falsas doctrinas, Mat. 7. Attēdite à falsis prophetis, &c. Cōtra hereticos, Mat. 24. Cōtra diabolu, Psal. 22. huc facit & 17. & 26. Deniq; contra carnē & mūdum.

2. Secundò describit Apostolus personam Christi, probans Christū maiorem esse omnibus creaturis, etiā ipsis angelis: nimirum, quem Deus cōstituit hæredem omnium, per quem fecit & secula. Qui cū sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, modereturq; omnia verbo virtutis, hoc est potentæ suæ, per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorū, cōsedit in dextera maiestatis, in excelsis, tanto melior angelis factus, quanto excellētius præ illis sortitus est nomen.

Et ne quis obijciat, Paulum hāc descriptionē è suo tantūm confinxisse cerebro, adducit testimonia scripturæ: *Cui dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu? Psal. 2. Et rursum: Ego ero illi in patrē, & ipse erit mihi in filium? Psal. 88. Et cū iterū introducit primogenitū in orbē terræ, dicit: Et adorēt eum omnes angeli Dei. Psal. 96. Qui facit angelos suos spiritus Psal. 103. Ad filiū ait: Thronus tuus Deus in seculum seculi, virga æquitatis, virga regni tui. Dilixisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vixit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Psal. 44. Et, Tu in principio Domine terram fundasti & opera manuum tuarum sunt celi. Ipsi peribūt tu autem permanebis: & omnes vt vestimentum veterascent. Psal. 101. Ad quem angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. &c.*

Psal. 109.

Est autem summa horum verborum, Christum esse natura Deum, cum patre eiusdem diuinitatis, substantiæ & potentæ. Vnde & potens est nos iustificare Deus qui iustificat. Rom. 8. etiam sanctificare. Psal. 3. Domini est salus. 1. Cor. 1. Insuper & glorificare. Rom. 8. Quos vocauit, hos & glorificauit. Potest etiam nos tueri, protegere, defendere, contra omnia mala.

Tertiò,

3. Tertiò, commendat hīc Apostolus Christi dilectionē, qua vsq; adeò nos diligit, vt angelos suos in ministerium nostrum mittat. Sic angelus nuntiavit Zachariæ conceptum Ioannis Baptistæ, Mariæ conceptum Christi, Luc. 1. Pastoribus verò natiuitatem Christi, Luc. 2. Angeli nuntiarūt resurrectionem Christi mulieribus, Marc. 16. & ascensionem eius nuntiarunt discipulis, Act. 1. Angelus liberavit Petrum à carcere, Act. 12. Eduxit Apostolos è carcere, & introduxit in templum, Act. 5. Consolabatur Paulū, Act. 18. & confortabat Christū, Luc. 22.

Sunt enim administratorij spiritus, naturæ incorporeæ, & flammæ: hoc est, puritate, claritate, agilitate, ignem referentes: in ministerium Dei, & hominum creati. Sic Deo perpetuò ministrāt. Angelus apparuit Gedeoni, Iudic. 6. Angelus pavit Agar, Genes. 21. Angeli derulerunt in cælum animam pauperis Lazari, Luc. 16. Angeli post tentationem ministrabant Christo, Matth. 4. Angelus præmonstrabat viam populo Dei in deserto, Exod. 13. 14. & 33. alijsq; multis locis.

DOCTRINA.

1. Quamuis Deus amplissima beneficia in populum Israeliticum cōtulerit, vt qui per angelos mirifica ratione ipsi sit locutus, & se suamque voluntatem declararit: multò tamen sunt ampliora, quæ nobis liberalissima præstitit munificentia. Quibus nō per angelos, nec in somnijs, nec per prophetas, nec alia quantumuis admiratione se insinuauit, verū per filiū suum, non adoptiuum, sed naturalem: ipsūq; vnicū, & sibi cōsubstantialē: quid officij à nobis sibi exhiberi vellet, fecit notum. Non est locutus per seruū Mosen, sed per filium vnicū charum. Huius beneficij ea est magnitudo, vt maximam admirationem, reuerentiam, & gratitudinem à nobis requirat. Hinc præ ingenti admiratione ait Psal. Quid est homo quod memor es eius, & filius hominis, quia repuras eum?

2. Proinde testimonijs quamplurimis probat filium illū per quem nobis est locutus, quāuis in stabulo ex virgine sit natus; Deum tamen verū esse, cui par cum patre est imperiū, & æqua maiestas, vnaq; diuinitas, & potestas, eundemque non tantūm superiorem angelis esse, verū etiam eorundem esse creatorem, Dominum & gubernatorem. Nec tantum extendi eius imperium in naturam angelicam; sed etiam in vniuersas alias rerum creatarū naturas. Nam ipse est, per quem facta & creata sunt omnia, quemq; constituit Deus hæredem vniuersorum.

3. Christus per seipsum purgationem peccatorum fecit, & cōsedit ad dexteram maiestatis in excelsis, vt sciār fideles remissa sibi peccata, & regnare, vincere ac triūphare Christum.

Intelligent etiam magnum illud, admirabile, & stupendum D. Chrysoſtomo adnotante, quòd caro nostra sursum sedet, &

adora-

Ex singulari Christi dilectione. Angeli in ministeriū nostrum creati.

Spiritus administratorij.

Æqualitas filij cū patre multis testimonijs comprobatur.

adoratur ab angelis, archangelis, Cherubin & Seraphin. Excessum patitur Chrysostomus hæc cogitans. Ergo maledicta hæresis, quæ negat veram Christi humanitatem.

EPILOGVS.

1 *Dei ineffabilis bonitas, qui nonisimè locutus est nobis in filio, vt verum qui est in sinu suo, nobis annuntiaret omnia. Quomodo igitur effugiemus, si tantam neglexerimus salutem?*

2 *Testimonia diuinitatis plenissima, & varia ex scripturis, Psalm. 2. 96. 103. 44. 101. vt sciamus quod is qui venit annuntiare remissionem peccatorum, Deus est, nec dubitemus de Dei voluntate.*

3 *Christus per seipsum purgationem fecit peccatorum, & consedit ad dexteram maiestatis in excelsis, vt sciant fideles remissa sibi peccata, & regnare vincere ac triumphare Christum. Intelligant iam magnum illud admirabile & stupendum, Chrysostomo adnotante, quod caro nostra sursum selet & adoratur ab Angelis, Archangelis, Cherubim & Seraphim. Excessum patitur Chrysostomus hæc cogitans. Ergo maledicta hæresis, quæ negat veram Christi humanitatem.*

I N E O D E M S A C R O D I E

E V A N G E L I V M.

Luc. 2.

IN illo tempore, Exijt editus à Cesare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio prima facta est à præside syrie Cyrino. Et is qui omnes vt profiteretur singuli in suam ciuitatē. Ascendit autem & Ioseph à Galilea de ciuitate Nazareth in Iudæam ciuitatem David, quæ vocatur Bethlehē, eo quod esset de domo & familia David, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore, pregnante. Factum est autem cum essent ibi impleti sunt dies vt pareret. Et peperit filiū suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & rec inauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Et pastores erāt in regione eadē vigilantes, & custodiētes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere. Ecce enim euangelizo vobis gaudiū magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis saluator, qui est Christus Dominus, de ciuitate David. Et hæc vobis signū: Inuentis infantem panais inuolutū, & positum in præsepio. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ celestis laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Tempus natiuitatis Christi.

HI STORIA Euangelica de Christi natiuitate, quatuor consideranda proponit. Primum, tempus, scilicet, quādo natus est Christus. Temporibus puta vltimæ Monarchiæ, sub Augusto Cesare, & Herode rege, iuxta vaticiniū Iacob Patriarchæ, Gene 49. & Danielis Prophetæ, capite 9. stante quidem adhuc politia Mosi: sed tamē, seruitute subiecta, vt confutetur Iudæorum error, qui post euersam Mosi politiam adhuc expectant Messiam, cum oportuerit eum durante adhuc politia

politia Mosi, & adhuc stante secundo templo nasci, vt testatur Micheas 6. Aggeus cap. 2. Daniel cap. 9.

Confirmatur hæc doctrina animus Christianus in fide articuli Domini nostri Iesu Christi, quem eo tempore natum intelligit, quo prophetæ prædixerant. Est autem doctrina pro Iudæis conuincendis.

1 Secundò, præsens historia proponit locum, vbi natus est Christus, nempe Bethleem Iudææ, ciuitate Iuda, Mich. 5. Huc, quia decretum exijt à Cesare Augusto, vt censeretur rotus orbis, venit Ioseph à Nazareth Galilææ, vt proficisceretur cum Maria desponsata sibi vxore, pregnante: erat enim de domo & familia David. Fuit autem hæc profectio Mariæ valde difficilis, & molesta, propter importunitatem temporis. Nam Maria prægnans, & grauida, coacta fuit peregrinari hyberno tempore, quādo proculdubio reliquæ mulieres bigis aut curribus insigni pompa vehabantur. Et poterat illud Davidis dicere: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini inuocabimus. *Locus natiuitatis Christi.*

Fuit quoque hæc profectio tenerrimæ virgunculæ difficilis & molesta, propter incommoditatem loci. Nam Maria coacta est in diuersorio quibuslibet etiam infimæ plebis hominibus locum dare, & in stabulum ad bestias discedere: Hinc ait Evangelista. *Et non erat eis locus in diuersorio.*

Fuit præterea illi admodum molesta propter priuationem auxiliij. Nam sacra virgo Maria puerpera in diuersorio necessarijs obsequijs destituta, omnium rerum inopia, & penuria premebatur: vt verè postmodum de se testatus sit dilectissimus filius eius, D. Matth. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet: In cuius paupertatem respexit D. Apostolus: Scitis gratiam, inquit, Domini nostri IESU CHRISTI, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia nos diuites essemus. *2. Cor. 8.*

3 Tercio loco, modum insinuat, quomodo natus sit Christus: in summa nempe paupertate & miseria. Nam puerperæ Mariæ propter abiectam humilitatem, nemo præstabat officium: nulla ibi obstetrix: nulla muliercularū sedulitas intercessit: ipsa panais inuoluit infantem, ipsa mater & obstetrix fuit. Vbi enim dies pariendi completi essent: peperit filiū suū primogenitum, & pannis eum inuoluit: In præsepio super fœnum reclinauit: & indubiè quem genuit, adorauit, agilis & alacris cum angelis Dei ad sanctum præsepe vigilans, & Ioseph sponso suo, virginitalis suæ testibus, quem, angelo teste, & Spiritu sancto illustrante, filium esse Altissimi didicerat: cum interim diuites & nobiles, ac potentes in plumarijs stratis, atque lectis, purpura & *Modus natiuitatis Christi.*

Isaie 5.

Propalatio
natiuitatis
Christi.

Act. 20.

Articulus
fidei de ver-
bi incarna-
tione con-
firmatur.

auro perornatis, requiescerent: De quibus Amos 6. *Væ vobis qui opulenti estis in Sion, & cōfiditis in monte Samarię optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Isracl. Et nonnullis interiectis; Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris, &c.*

4 Quarto, ponit promulgationem, quomodo scilicet Christi Natiuitas ab Angelis, & à Pastoribus promulgata est. Primum ab angelis, Angelus enim Domini apparuit pastoribus, nocte super gregem suum vigilantibus. Sic enim apparet omnibus vigilantibus super greges suos: vt patet ex Paulo, Act, 20. cap. De negligentibus pastoribus vide Ezech. 34.

Attitit Angelus illis claritate magna, & percussis sunt timore: consolatus est eos. Gratiã Spiritus sancti per fidem Iesu Christi, & per Sacramenta pœnitentibus dari, serio est prædicandū: quæ prædicatio verè est Euangelium. Hinc Paulus dicebat, teste Luca, Testificans Iudæis, & Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.

Annuntiavit illis Saluatorem mundi: Dedit eis signum, *Inuenietis, inquit, infantem pannis inuolutum, & in præsepio reclinatum.* Plerunque in scripturis sacris, in veteri Testamento, legimus promissionibus suis diuinis Deum signa adiunxisse.

Postremo, adiunctis alijs, Angeli canunt Canticum, *Gloria in altissimis Deo, &c.* Quo Cantico precantur Gloriam in excelsis Deo, & in terra pacem hominibus bonæ voluntatis.

Secundo, ponit promulgationem Natiuitatis Christi, per Pastores. Descendentibus enim Angelis in cælum, loquebantur inter se Pastores, *Transeamus vsque Bethleem.* Ea profectio ostenderunt fidem, Charitatem, Spem, Confessionem veritatis. Fidem ostenderunt, quod verbis Angelorum credunt, & festinantes Bethleem pergunt. Charitatem vero, quod relictis gregibus, non ad pontifices in Ierosolyma, non ad primates in Bethleem, sed ad Mariam & Ioseph digrediuntur, desiderio primum obsequium præstandi.

Spem declararunt, quod sperantes se inuenturos, quod angelus dixerat, pergunt. Confessionē denique veritatis, quod constanter, & liberè verbum Dei ab angelo auditum diuulgarunt.

A Planetis, elementis, & alijs quoque creaturis declarata est Christi natiuitas. Nam tres Soles eo die in Oriente visi sunt, utq; reuelaretur mysterium Trinitatis, postea in vnum Solem recurrerunt. Stella Magis apparuit, Matth. 2. Fons aquæ Romę in liquorem olei versus est, vineæ Engaddi protulerunt flores, & fructus. Templum pacis ea nocte corruit, & alia multa.

Historia huius Euangelij non tantum confirmat articulum illum nostræ fidei de incarnatione verbi: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis, & incarnatus

natus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus est: verum continet alias circumstantias, quæ sacramento incarnationis verbi confirmando, multum momenti adferunt. Primo, narrat atque declarat ordinem natiuitatis Christi. Secundo, docet in Bethleem Iuda, ciuitate Dauid natū fuisse, iuxta illud Mich. cap. 5. Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquā minima es, &c. Et iuxta illud Dauidis, *Audiuimus eam in Euphrata, inuenimus eam in campis syluæ.* Tertio, docet veritatem vaticinij Abacuc, qui tertio cap. dixerat fore, vt medius inter duo animalia natus, esset cognoscendus. Quarto, testatur extremam paupertatē, in qua Christus natus est. Quinto, narrat qui primū ipsum natum inuiserint, adorauerintq; , virgo scilicet Ioseph, atque pastores. Sexto, refert qui testificati fuerint mundo eius natiuitatem, & quibus primū: angeli scilicet pastoribus. Quæ omnia multis retro seculis ita vaticinati fuerant omnes prophetæ. Nihil est igitur quo Christiani dubitare possint de veritate huius articuli, sed firmiter statuent ipsum esse verum.

Psal. 131.

EPILOGVS.

1 *Christus Iesus Dominus noster, Deus & homo verus (anno ab initio creationis mundanae, ter millesimo nonagesimo sexagesimo secundo secundum Hebræorum veritatem: secundum Septuaginta quinquies millesimo ducentesimo primo. A diluuiō bis millesimo trecentesimo sexto. Ab Abrahæ natiuitate bis millesimo 14. A Mose, & egressu filiorum Israel de Aegypto, 159. A Salomone, & prima templi edificatione, 131. A reedificatione sub Dario, 519. Ab vrbe Romane conditione, 755. Olympiadis, 194. anno tertio, quando firmissimam pacem ordinatione Dei Caesar Augustus composuit) commodum nascitur in hanc vitam ex virgine Maria in Bethleem Iudæ, iuxta prophetiam Danielis 9. & Micheæ 5.*

2 *Summa Euangelicæ prædicationis de Christo per Angelum proclamatur, Ne timeatis, annuntio gaudium, natus est vobis seruator. Emphasis, in Seruator, & in verbo, vobis.*

3 *Angeli adsunt Domino angelorum, in conceptione natiuitate, imò in toto circulo vite Christi, & habet cantus angelorum Euangelium, cū pacem, & in sonu Dei annuntiant.*

IN DIE CIRCUNCISIONIS

CHRISTI EPISTOLA.

Charissime, apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè iustè & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum glorie magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Hæc loquere & exhortare in Christo Iesu Domino nostro.

Tit. 2.

Quomodo
Christus ap-
paruit.

Officia Chri-
sti duo.

Luce 2.

Quib' Chri-
stus appa-
ruit.

Quare Chri-
stus appa-
ruit.

Rom. 13.

1. Cor. 10.

HÆc Epistola de salutifera Christi saluatoris nati uitate, & apparitione, ostendit tria: Primò, quomodo apparuerit Christus, nempe per salutiferam gratiam, atque misericordiam suam. Cuius duo sunt officia, scilicet, adferre salutem hominibus, Iudæis, & Gentibus. Sic enim ait Zacharias pater Ioannis Baptistæ, Luc. 1. Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens ex alto, Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis.

Deinde docere, & erudire nos, quemadmodum pueri ignorantes & errantes erudiri & admoneri solent earum rerum, quas antea ignorant. Sic enim ait angelus: Ecce euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est uobis saluator.

2. Secundò, ostendit præsens Epistola, quibus apparuerit Christus, nempe omnium ordinum atque ætatu hominibus, non tantum Iudæis, uerum & gentibus. *Omnibus hominibus*, id est, cuiuscunque sint conditionis, siue serui sint, siue liberi: cuiuscunque sint sexus, siue masculini, siue fœminei, Græcis ac barbaris. Sic enim ait Christus Marci ultimo, Euntes in mundum uniuersum, prædicare Euangelium omni creaturæ. Item Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis. Et Paulus 1. Timoth. 2. ait: Deus uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis venire. Quando igitur ab hac gratia & misericordia Dei, atque salutifera natiuitate, nostra salus pēdet, merito laudemus, diligamus, ac glorificemus Deum, dicentes: Gratias nunc omnes reddamus Domino Deo, qui sua natiuitate nos liberauit à potestate diaboli. Psalm. 102. Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci, &c. Vide ibi ad longum.

3. Tertio, ostendit quare apparuerit Christus, nempe, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, id est, mundanas concupiscētiās, uiuamus in præsentī seculo sobriè, hoc est corpus nostrum, id est, carnem nostram, quasi fræno constringamus, castigemus, atque regamus, ne fiat insolens, efferum, pro-cax, agreste, ducens inordinatam vitam in comedendo, potando, dormitando, turpi otio indulgendo: sed temperatè, honestè, & grauitè se gerat in uerbis, & omnibus operibus suis, ac in tota uita. 2. Cor. 6. Exhibeamus nosmetipsos in omnibus, sicut Dei ministros.

Proinde, ut hic iuste uiuamus, hoc est, ut quando iam Christus natus est, & passus, qui sua iustitia nobis iustitiam parauit, dedique ut iusti essemus, & concessit gratiam, qua benè iusteque operaremur, ita uitam instituamus, ut neminem offendamus. 2. Corint. 6. Nemini dantes ullam offensionem, &c. Neminiq; dānum inferamus. Sine offensione estote Iudæis & Gentibus, & Ec-

& Ecclesiæ Dei, in uxore scilicet & liberis, familia, bonis, fama & persona, sed animo atque corpore, & uniuersis quæ possidemus, parati simus ad subueniendum, auxiliandum, consolandum, inseruiendum, cendolendum, quemadmodum Christus fecit. Luc. 4. Vbi allegat cap. 61. Isaiæ, quam scripturam impletam dicit in auribus ipsorum.

3. Tertio, ut piè uiuamus. hoc est, ut Deum timeamus, diligamus, & glorificemus. Hæc omnia autem ex Dei expresso uerbo requiruntur: quod & Paulus in hac Epistola testatur, nempe, abstinere à malis operibus, & studia, officia que bona sectari. Qui hoc negat, obscurat expressum Dei uerbum & opprimit.

Qui ergo sobriè, iustè, & piè uixerit, potest sperare beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, hoc est, beatam immortalitatem & aduentum gloriosum filij Dei.

Compendium Epistolæ.

1. Primò igitur docet præsentī Epistola Paulus, Christum idcirco in mundum uenisse, ut omnes homines ignorantia peccatorum detentos, erudiret; & de rebus ad salutem necessario pertinentibus edoceret. Laborabat enim uniuersum genus humanum ignorantia rerum diuinarum, & nimia peritia eorum quæ carnis sunt, mundi, atque diaboli. Ut ergo hæc opera, quæ in schola sua diabolus mundum docuerat, Christus destrueret, & uoluntatem patris mundo annuntiaret, natus est & passus, 1. Ioan. 3. In hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli: ut euangelizaret regnum Dei, missus est.

2. Secundo, res ad salutem necessariæ, quas expressum Dei uerbum in hac Epistola à nobis exigit, sunt sobriè, iustè, & piè uiuere, & omnem impietatem, & secularia desideria abnegare, hoc est, μετενοίωσαι, Marc. 1. & Matth. 3. Pœnitementi, & credite Euangelio.

3. Tertio, qui hæc, quæ superius commemorauimus, præstiterit, is tantum, non qui solam fidem habuerit, poterit expectare beatam spem, cum fiducia eam consequendi, & aduentum filij Dei, Matthæi septimo. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit uoluntatem patris. Quid hæretici ad tam expressum Dei uerbum respondebunt? nil sanè, nisi ex arrogantia se errasse. Pietatis ergo amatores discutiant pro sua dignitate hæc uerba Pauli; & deprehendent faciliè, nos Christi & Apostolorum doctrinas sequi: hæreticos uero Caluinum, & Brentium, infernales, ac diabolicas amplecti: det illis Dominus meliorem mentem, Amen.

Cur Christ' in mundum uenerit.

Luce 4.

Quis merito poterit beatam spem, et aduentum filij Dei.

1 *Summam Christianismi clara & mira breuitate complectitur, Abnegata impietate, sobrietate & iustitia, & pie viuamus in hoc seculo, hoc est, Penitemini, & credite Euangelio, Marc. 1. Matth. 3.*

2 *Predicatur & commendatur Christus, & quid nostri causa fecerit, dedit semetipsum pro nobis, redemit nos ab omni iniquitate, mortuus est propter peccata nostra, resurrexit propter iustificationem nostram, Rom. 4.*

3 *Qui hoc credunt, sectatores sunt bonorum operum, hic habes radicem cum fructibus, fidem cum operibus, et quod sine gratia nullum sit bonum opus.*

I N E O D E M S A C R O C I R C V N C I S I O -
N I S D I E E V A N G E L I V M .

Luc. 2. **I**n illo tempore: Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcidere-
tur puer, vocatum est nomen eius Iesus: quod vocatum est ab angelo,
priusquam in utero conciperetur.

Hoc Euangelium complectitur duo.
Circuncisio vbi mandata in scripturis. **P**rimo, circuncisionem Christi: circa quam notanda sunt nouem. Primum, vbi mandata sit in scripturis, nempe, Genesis decimosextimo. Postquam Abraham esset nonaginta nouem annorum, apparuit ei Deus, dixitque ad eum: Statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te, &c. Est hoc pactum meum: Circuncideretur ex vobis omne masculinum, Infans octo dierum circuncidetur in vobis. Et masculus, cuius praputij caro circuncisa non fuerit, deletur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

Circuncisio quid sit. Secundum, quid Circuncisio sit, nempe, pactum atque fœdus, quod Deus fecit cum Abraham, & semine eius. Sicut enim in contractibus literæ constituuntur sigillis appensis, sic Deus promissionem suam, & fœdus circuncisionis symbolo, velut annexo sigillo, corroborauit. Erat & sacramentum populo Israelitico à Deo concessum, cuius beneficio peccati originalis prauitatem repellerent, & iustitiæ originalis innocentiam sibi compararent. Vide D. Augustinum ad Valerium, libro secundo, de nupt. & concupisc. capite vndecimo, in fine Tomi septimi.

Circuncisio duplex. Tertium, Quotuplex sit circuncisio? Duplex scilicet: Externa & interna. Externa est corporalis, quæ fit quando circunciditur caro: & ista concernit tantum masculos: & obligabat hæc vsque ad Christum. Hinc Paulus ad Galat. 5. Si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit. Interna verò circuncisio est spiritualis, quæ fit quando circuncidantur affectus mali

in singulis sensibus: & ista cõcernit masculos & fœminas, obligatque semper vsque ad finem mundi. 2. Corint. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficietes sanctificationem in timore Dei. *Matth. 18. Coloss. 3.*

Circuncisio cur data sit Quartum est, quare data sit circuncisio? nempe propter tres causas. Primò, vt Deus retunderet humanæ rationis acumen: quæ sibi videtur plerunque sapientissima ad scrutandū opera Dei. Deinde data est, vt nos admoneret nostræ vitiosæ natiuitatis & miseriarum, in quas nos Adæ inobedientia coniecit. Tertiò, in remedium est data, vt Iudæi haberent sacramentum pro peccato originis expiando, & notam qua cognoscerentur, ad populum Dei pertinere.

Vsus circuncisionis. Quintum, quis vsus circuncisionis? nempe vt nos Christiani circuncidamus membra nostra, Christo dicente: Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c. Matthæi decimo octauo. Imprimis cor est circuncidendum, quod est radix omnium malorum. Ex corde enim exeunt cogitationes, Matthæi decimo quinto. Hanc quia Iudæi non habebant; Stephanus eos vocabat incircuncisos corde & auribus. Hæc circuncisio cordis est adeò necessaria omnibus Christianis, vt Deuteronomij decimo Deus ita iusserit: Circūcideris praputiū cordis vestri, &c. Circūciderimini Domino, & auferite praputia cordis vestri. Hæc circuncisio cordis non fit manu, aut voluntate tantum humana, sed spiritu Dei viui, dicente Mose Deuteronomij trigesimo: Circūcidet Dominus Deus cor tuum, & cor feminis tui, vt diligas dominum Deum tuum, &c. ad Coloss. secundo. Circūcili estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione Christi, conspulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis. *Act. 7. Jerem. 4.*

Cur Deus præceperit circūcidi membra. Sextum est, cur Deus præceperit circūcidi oculos, aut aures, aut pedes, vt ostendat totam naturam nostram esse corruptam. Scio, inquit Paulus, quod in me, hoc est, in carne mea, non habitat bonum. *Rom. 7.*

Cur cultro lapideo fiebat circūcisio. Septimum, cur cultro lapideo? quia Christus petra est: per hunc oportet nos circūcidi in sacramētis ab omnibus peccatis, 1. Corint. 10. Petra autem erat Christus. Et 1. Pet. 2. Lapis offensionis, & Petra scandali, &c. *Matth. 18.*

Christus quare circūciscus. Octauum, cur Christus fecerit se circūcidi, cum esset ipsa iustitia? venit legem impleturus, vt nos à maledictione legis eriperet. Ad Galat. 4. Factus sub lege; vt eos qui sub lege erant, redimeret. Et ideò non debet nobis durum videri, subdi iugo Christi, & pœnitentiæ, & religionis, pro honore Dei, & bono nostro. Tollite iugum meum super vos. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.

Præterea non dedignatur veluti peccatis parentum obnoxius, accipere circuncisionem, quæ remedium erat culpæ originalis, emplastrum vulneris, medicina peccati, qui solus ab omni peccati contagio immunis, ablaturus erat omnia peccata mundi, sibi que populum nouum acciturus: cui cor esset ab omnibus carnis cupiditatibus repurgatum: id que non cultris petrinis, sed gladio sermonis Euangelici, per fidem omnia purgantis: ea nimirum de causa, vt humiliemur, qui volumus esse, & sumus peccatores, & nolumus reputari, & tales haberi. Erubescimus ligaturam vulnerum, qui interdum de vulneribus gloriamur, valde proni ad vulnera, postea ad remedia verecundi. Humiliemur ergo sub potenti manu Dei: atque cum Dauide, Ezechia, Manasse, Publicano, & Petro Apostolo, cognoscamus nos peccatores esse permaximos, nec pœnitentiæ remedium erubescamus, vt misericordiam cōsequamur. Prouerbiorum 28. & 1. Petri quinto, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Nonum quod notandum occurrit, est, cur octauo die circuncisus sit Christus? Octauus dies adumbrat vltimam resurrectionem: vbi fiet vera & perfecta circuncisio. Et quia puerorum caro non est satis consolidata, vt tantum possit ferre dolorem.

2. Secundo complectitur hoc Euangeliū, nominis Iesu originem, virtutem, ac efficaciam. Hoc nomen Iesus, attulit Angelus de cælo, dixit que Mariæ: Concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum, Lucæ 1. sed à Deo ab æterno impositum 4. Esdr. Et reuelabitur filius meus Iesus cum his, qui cum eo sunt, & iocundabuntur qui relictæ sunt in annis quadringentis, & erit post annos hos. morietur filius meus Christus, & conuertetur seculum: Et Isaia 11. Vocabitur nomen eius Emanuel, quod est, nobiscum Deus. A Maria verò & Ioseph est vocatum.

Hoc nomen prædicabant Apostoli, & diulgabant per totum orbem terrarum. Act. 9. Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus: faciebant que; per hoc nomen multa signa & prodigia in populo. Luc. 10. Act. 6. In hoc nomine Petrus curauit claudum ante portam templi. Act. 3. & paralyticum Æneam.

Propter hoc nomen occisi sunt omnes Christi martyres. Act. 3. Ibant Apostoli gaudentes à conspectu, &c. Hoc nomen adorant Reges & Principes, prædicant Episcopi & sacerdotes, confitentur omnes Christi fideles. Psalm. 112. & 148. Hoc nomen adeo Paulus dilexit, vt in suis Epistolis ferè per singulas periodos inculcauerit, atque inseruerit. Hoc nomen dat virtutem, vt triumphemus de nostris inimicis, iuxta illud Psalm.

Cur 3. die fiebat circuncisio.

Nominis Iesu origo, virtus, & efficacia.

Lucæ 2.

Act. 9. Nominis Christi gratia omnes martyres occisi.

Psalm. 63. In nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. Et Psalm. 19. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini magnificabimur. Hoc nomen dat virtutem nostris orationibus. Ioan. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo.

Hoc nomen habebunt omnes electi scriptum in frontibus suis Apocal. 7. Hoc nomen datum est hominibus de cælo, in cuius virtute saluentur. Act. 4. Non est aliud nomen datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos saluari, nisi in nomine Iesu. Et Ioel 2. Qui inuocauerit nomen domini, saluus erit.

Sed hæc quæ de nomine Iesu diximus, concionator declarabi populo, nõ esse intelligenda, de vocali tantum expressione, quam plerunque ore habere solemus: sed de virtute huius nominis in corde reclusa. Sicut enim Euangelium scriptum ferentem nõ iuuat, sed ob superstitionem nocet; prodest autem si corde res Euangelio contentas geramus, & amemus: ita nomen Iesu, non omnibus prodest, dicente Christo: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnū cælorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est. *Matth. 7.*

Est & hic locus oportunus satis ad persuadendum Christianis, vt ab omni sinistra, & peruersa cogitatione, & ab omni malo proposito abstineant: quod si fiat, veram cordium circuncisionem se habere confidant. Circuncidendum est cor, circuncidenda lingua, circuncidendæ aures, circuncidendi oculi, non ferro, non cultro lapideo, sed spiritu Dei viui. Si ita circuncisi fuerimus, nec malum animus concipiet, nec iniqua parturiet, nec manus parabit, nec oculus ad concupiscendum videbit. Quam circuncisionem à nobis requirit Deus. Paulus, Non enim quæ in manifesto est carnis circuncisio, sed circuncisio cordis in spiritu, id est, ea quæ fit intus, per Spiritus sancti virtutem. Et ad Colos. 3. dicit: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus, &c. *Rom. 2. Circuncisio spiritualis. Rom. 2.*

E P I L O G V S.

1. Qui secundum diuinam naturam vnus & idem, cuius anni non deficiunt, Heb. 13. Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula, clausus est sub tempore, & lege, pro nostra salute. Quare nec durum videri debet nobis, si claudimur sub iugo Christi & pœnitentiæ, & religionis pro honore Dei. *Matth. 11. Tollite iugum meum super vos, &c.*

2. Christus circunciditur, vt nos spiritualiter circuncideremur. Figuræ legis custodit conditor legis, vt nobis spiritum qui in eis latebat aperiret.

3. Vocabulum, Iesu, gloriosum, omni adoratu cultuque dignissimum: nomen, quod est super omne nomen, quod non debuit primum ab hominibus

appellari neque ab eis efferrī in mundum: sed ab excellentiori quadā, mā-
ioriq; natura, vnde et signanter Euangelista addidit, dicens: Quod voca-
tum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur. O dulce nomē toties
expectatum, toties desideratum, sed hodie primò exhibitum nobis, et voca-
tum dudum enim lōge erat à peccatoribus salus, longè erat Iesus, et pro-
pè erat Deus vltionum, dominus exercituum: vnde Dauid agnoscens no-
men potentie; postulabat nomen clementie. d. Dic domine anime mee,
salus tua ego sum. q. d. Satis dixisti, ego sum dominus, ideo absconde no-
men potestatis & timoris, & exhibe nomen benignitatis, salutis, &c.

DOMINICA A NATIVITATE
CHRISTI, EPISTOLA.

Galat. 4. **F**ratres, quanto tempore heres, paruulus est, nihil differt à seruo cū
sit dominus in nū: sed sub tutoribus et actoribus est, vsq; ad presi-
nitum iēpus à patre: ita & nos cum essemus paruuli, sub elemētis mūdi
huius eramus seruiētes. At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus filium
suum natum ex muliere, factū sub lege, vt eos qui sub lege erāt, redime-
ret, vt adoptionem filiorū Dei reciperemus. Quoniam autē estis filij Dei,
misit Deus spiritum filij sui in corda vestra, clamantem: Abba, pater. Ita-
que iam non est seruus, sed filius: quod si filius, & heres per Deum.

IN HAC Epistola, tria Christianis doceatur in primis vti-
lia, ac necessaria. Primū commonstrant nobis liberato-
rem, qui nos reddidit à maledicto legis, liberos & immunes.
Is Iesus Christus est filius Dei, & Mariæ: verus Deus, & ho-
mo. Figmentum igitur & mēdaciū Sathanæ est, dicere quòd
Christus sit legislator Christianorum, non aliter quàm Mo-
ses, qui fuit legislator Iudæorum, aut Phoroneus, qui fuit le-
gislator Græcorum, aut Solon qui fuit legislator Athenien-
siū, aut Mercurius Aegyptiorum, Lycurgus Lacedæmonio-
rum, Numa Romanorum, & Mahumetes Turcarum legisla-
tores. Nam ipse Christus ait: Non misit Deus filium suum in
mundum, vt condemnet mundum, sed vt seruetur mundus
per eum: hoc est, Dei filius non venit promulgatum nouas le-
ges, & earum seueritate damnatum homines, quemadmodum
Moses fecit: sed vt gratiam conferret, qua implere possent ho-
mines legem, & eius obseruatione seruari, atque ita nullos le-
gis timerent horrores. Sicut enim puer, aut infans, quamuis sit
heres ac dominus omnium bonorum non habet liberam po-
testatem ijs pro suo arbitratu vtendi ac fruendi, sed educatur
sub tutoribus: sic & nos sumus hæredes præstantium thesau-
rorum Abrahæ promissorum. Sed ijs vti non potuimus, dum
adhuc in ætate imperfecta sub lege timoris essemus, verūm
hec tutela est necessaria & utilis. Nā si puer in manu sua facul-
tates hereditarias haberet, breui tempore profunderet omnes.
Pæda-

Christus
mojer libe-
rator.

Ioan. 3.

Pædagogia verò est temporanea, non æterna. Nam tanti sper-
durat, dum adoleuerit puer, & ad ætatem grandiore deuen-
rit: tunc illi à tutoribus hæreditas resignatur. Sic & nos, qui
quasi serui nihil æterna vita dignum faciebamus, coacti su-
mus perseuerare sub huius mundi elementis & Mose, donec
semen benedictum Christus veniret, qui summum pretium
perfoluit, & fecit vt è seruis essemus liberi.

2. Secundò, docentur fideles, quomodo nos Christus ab ipsa
lege liberauerit. Nempe, quia is qui legis erat dominus, & sine
peccato, legi se subiecit, cui nihil debebat. Quia enim qui sine
peccato erat, subiecit se morti, liberauit homines à dominio
mortis, quæ per peccatum intrauit in hunc mundum, Rom. 5.
Et quia subiecit se legi, liberauit homines à dominio legis,
quæ propter transgressionem posita est, donec veniret se-
men, &c. Galat. 3. Item, Misit Deus filium suum factum sub
lege, vt eos qui sub lege erant redimeret, & adoptionem filio-
rum reciperemus.

3. Tertio, docetur, quidnam Christus per mortem suam pre-
tiosam, atque resurrectionem gloriosam nobis promeruit,
nempe, vt qui legi eramus obnoxij, ob idque legis serui, redi-
meremur à seruitute, & per adoptionem acciperemus ius fi-
liorum Dei. Vbi sciendum quod adoptio ad ius filiorum Dei,
nihil aliud sit, quàm clementie ac bonitatis diuinæ specimen,
aut symbolum, quo Deus Pater per fidem in Iesum Christum
nos adoptauit ac suos filios effecit: concessitque vt cum fidu-
cia possimus ad gratiæ thronum accedere, quasi filij, qui ha-
bent communionem, & consortium quoddam cum diuina
natura. Vnde constat hanc adoptionem diuinam multum dif-
ferre ab humana. In illa fit quod Ioannes dicit cap. 1. Dedit eis
potestatem filios Dei fieri.

Deinde hoc tercio articulo docetur, quod Christus per mor-
tem suam atque resurrectionem nobis promeruerit vt mitte-
retur Spiritus sanctus in corda nostra, clamans: Abba, Pater.
Hoc est, faciens nos clamare, Abba, Pater: cuius etiam virtute
legem implemus. Vbi sciendum quod Spiritus sanctus mit-
tatur duplici ratione, visibiliter scilicet, & inuisibiliter.

Visibiliter venit super Christum sub columbæ specie, cum
baptizaretur ad Iordanem. Et super Apostolos, in die Pente-
costes, specie dissectarum linguarum ignearum.

Inuisibiliter vero Spiritus vbi vult, spirat, daturque in cor-
da fidelium. Spiritu enim per auditum Euangelij operante
in nobis fidem, & charitatem inuisibiliter, sentimus in no-
bis argumentis probabilibus, adoptionis, & filiationis di-
uinæ gratiam. Nam quod aliter sumus affecti quàm an-
tè, quodque in nobis cogitationes sanctiores emineant, ac
melius

Ioan. 9.

Christus
quomodo
nos libera-
uerit.

Galat. 3.

Quid nobis
Christus
morte sua
& resur-
rectione
promerue-
rit.

Spiritus
sanctus du-
plici ratio-
ne mittitur
Act. 2.

melius & purius de verbo, de fide & sacramentis sentiamus: mera sunt argumenta Spiritus sancti, qui in nobis habitat per virtutem suæ diuinæ gratiæ: cuius cum certitudinem nō possumus habere; habemus tamen quædam indicia efficacia.

Spirit⁹ sancti clamor quid sit.

Est autem Spiritus sancti clamor, de quo Paulus agit, nihil aliud, quàm quidā effectus spei, seu fiducię immēsa in Deum, quā in intimo cordis recessu retinens homo, clamat ad Deum tanquam clementissimum patrem, non dubitans illum propitium esse omnibus inuocantibus eum in veritate. Psalmo centesimo quadragesimo quarto. Talem fiduciam habuit Iob capite decimo tertio: Etiam si ipse occiderit me, in ipso sperabo. Et Dauid, Defecit caro mea & cor meum, &c. Mihi autem ad hærere Deo bonum est, ponere in domino Deo spem meam.

Psal. 72.

Talem fiduciam dare non possunt caro & sanguis, quæ magis sibi à Deo metuunt, existimantes eum seuerissimum iudicem: vt testatur exemplum Cain, Gen. 4. At Christiani Spiritum sanctum habent, nisi peccato ipsum expellant, qui clamat in illis, id est, facit eos clamare: Abba, pater.

Cur duplici modo dicat, Abba pater.

Duplicat autem verba propter duas rationes. Prima ratio est, vt ostendat magnitudinē & efficaciam clamoris. Qui enim grauius clamat, is plerumque verba geminat & repetit, vt intelligi ac exaudiri possit. Secūda ratio est, vt per verba repetita secundum scripturæ morem, maiorem certitudinem afferat. Sic & Christus repetitis verbis dicit: Amen amē, &c. Ioan. 16.

Deus vult nobis esse pater, permanere. modo præstemus nos bonos & obsequētes filios. Adoptio filiorū Dei nobis perquam necessaria.

Sciamus igitur Deum velle patrem nobis esse, & permanere: si modo ea præstemus, quæ ipse sua diuina lege aspirantibus ad hanc filiorum adoptionem præscribit facienda. Et licet aliquando oculis nostris aliter appareat, tamen dum vocationi seruiamus, constanter dicere possumus: O Deus, tu pater meus es, & ego filius tuus propter Christum. Et quāuis cognoscam, sentiam & experiar, à sathana, peccato & inferno, me grauius accusari: tamen confido te mihi fore propitium patrem, si ego tuis mandatis obsequentem me præstitero. Scio filios tuos Spiritum non seruitutis ad timorem, sed adoptionis accepisse: quem spero cordi meo illapsurum, vt gemitibus inenarrabilibus exclamare possim, Abba pater. Tu igitur has preces exaudies, & me, si tibi placuerit, ab omnibus malis clementer liberabis, Amen.

Dogmata.

Hæc adoptio vsque adeo generi humano necessaria fuit, vt nisi summo Christi beneficio parta esset, omnes perpetuo mansissent filij, & mancipia diaboli, filij iræ, & æterna illa beatitudine abdicati: teste Paulo, Ephes. 2. Eramus omnes natura filij iræ, &c.

Adoptio hæc non talis est, quales solent esse humanæ adoptiones.

ptiones. Per quas adoptati, ius tantum habent in hæreditatem relictam, non fiunt tamen participes naturæ eorum, qui ipsos adoptant. Christus verò sic nos adoptauit, vt non tantum ius habeamus ad vitam æternam, verum etiam adoptionem filiorum Dei, quam in Adam semel acceptam perdideramus, rursus per Christum recipiamus.

Alia est diuina adoptio ab humana.

Ita quemadmodū is qui filius erat Dei, factus est filius hominis; vt qui filij hominū eramus, efficeremur filij Dei per adoptionē: ita inquā, participauit Christus, imo assumpsit naturam humanā, vt nos participes efficeremur virtutū naturæ diuinæ: nēpe sapientiæ, scientiæ, bonitatis, iustitię, & charitatis, per quas efficimur filij Dei. Gratias igitur Christo agamus, cuius diuina gratia, tot ac tanta beneficia nobis contingunt.

EPILOGVS.

- 1 *Tempus legis, & gratiæ discrimina. Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est, Hebr. 9. De sanctimonia mundana quæ non potuit cultorem perfectum reddere, in cibis, potionibus, abluitionibus, ac iustificationibus carnis vsq; ad tēpus correctionis imposita.*
- 2 *Plenitudo temporis, est annus domini acceptus, & dies salutis, cum Deus manifestatur in carne, & Dei filius, sit virginis filius.*
- 3 *Dignitas credentium: filij sunt & hæredes per Deum, non per meritum: nec naturam, sed per gratiæ spiritum, qui clamat in cordibus nostris, Abba, pater.*

EVANGELIUM DOMINICÆ SEQUENTIS DIEM NATALEM DOMINI.

In illo tempore, erant Ioseph & Maria mater Iesu mirantes super his *Luc. 2.*
 quæ dicebantur de illo: Et benedixit illis Symeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce postus est hic in ruinam, & resurrectionē multorum in Israel, & in signum cui contradicetur: & tuam ipsius animam pertransibit gladius; vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna prophetissa filia Phanuel, de tribu Azer. Hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua erat vsq; ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat à tēplo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hæc ipsa hora superueniens confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel. Et vt perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galileam, in ciuitatem suam Nazareth. Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.

In hoc Euangelio tria veniunt obseruanda. Primū, est admiratio parentum Iesu: admirabātur enim, eo quod mirabilia, & antea inaudita, dicerentur de puero Iesu.

Admiratio parentum Iesu.

Nam ab angelo, eius natiuitas, imo & conceptio annuntiat virgini Mariæ, Luc. 1. Pastores grege relicto veniunt, seq; angelos

angelos vidisse, & Messiam certo natum testantur. Luc. 2. Magi ab Oriente stella visa Bethleem ad eunt, puerum inueniunt, ac muneribus datis adorant, Matth. 2. Simeon senex gestiens, puerum vocat Seruatorem, Lumen gentium, Gloriam plebis Israel, Anna puerum glorificat.

Nostrum est admirari opera Dei.

Sicut igitur parentes hæc admirantur, sic & nos admirari Dei opera debemus; ut inde Deum agnoscamus, & perspecta eius benigna voluntate, ad eum perducamur: & visa tanta potentia eum timeamus. Iudæi autem visis in monte miraculis Christi, & auditis eius concionibus, ad Deum sunt conuersi, Ioannis sexto. Iudæi quoque in die Pentecostes, audita Petri concione conuertuntur. Sic omnes fideles, cum considerant Dei immensam bonitatem, in condendo, reparando, conseruando, glorificando homine ostensam, timent eius potentiam, amant eius bonitatem, & credunt quod omnia in æquitate sit operatus.

Actor. 2.

Sap. 11.

Benedictio Simeonis.

2 Secundum quod hic obseruandum occurrit, est benedictio Simeonis, qui dicit ad Mariam: *Ecce, hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israel.* Quasi dicat: Multi offendentur in hoc puero, Multi grauissimè ruent, Multi damnabunt eius verba, opera, & vitam. Et ij quidem, non ex Turcis, vel hæreticis, vel Ethnicis, sed quod valde molestum erit, ex Israelitis suo ipsius populo, futuri. Vide Isa. 28. & 1. Pet. 2.

Ingratitudo & contemptus penes quos ferè sit.

Sic ingratitude, & contemptus verbi, semper ferè penes illos fuit maximè, qui summis donis à Deo optimo maximo fuerunt ornati, iuxta illud Isaïæ 42. *Quis cæcus nisi seruus meus, & surdus, nisi ad quem nuntios misi?*

Positus etiam est, inquit, *in resurrectionem multorum.* quasi dicat: Multi resurgent agnoscentque beneficium salutis & doctrinæ.

Christus si gnus cui à multis contradicitur.

Positus, inquit, quoque est: *In signum cui contradicitur.* Quasi dicat: Multi etiam huic Christo contradicent, quod factum est à multis populis. Psalmo 81. Gebalitis, Amorrhæis, Agarenis, Moabitis, Idumæis, Ismaelitis, Amalecitis. Item à Philistæis, siue Palæstinis. Tyrijs, Sidonijs, Assyrijs, Aegyptijs, Syrijs, Samaritis. Postea verò à sacerdotibus summis, Pharisæis, Sadducæis, Scribis, Senioribus, hæreticis, sectarijs: & hoc nostro seculo, à Luthero, Caluino: qui noluerunt à Christo reprehendi, aut doceri. Lutherus, Caluinus, Anabaptistæ, & reliqua fæx, nolunt nec à Christo, nec ab eius sponsa Ecclesia reprehendi: nec eius doctrinam, qua instruuntur, admittunt, sed reiiciunt & confundunt. Item & mali Christiani nolunt reprehendi, neque argui de suis vitijs: interdumque repugnant diuinis doctrinis, sed frustra. Non amat pestilens eum, qui se corripit, nec ad sapientes graditur.

Prou. 15.

Deinde

Deinde sanctus senex dicit ad Mariam: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut reuelentur multorum cordium cogitationes.* quasi dicat: Multas, inquit Simeon, tu Maria propter hunc filium sustinebis afflictiones, videbis eum ligari, crucifigi, occidi, &c. Hæc omnia fient tum propter nostram salutem, tum etiam ut appareat tandem, quoniam verè, vel in speciem Iesum, & ipsius Ecclesiam dilexerint.

3 Tertium, quod in hoc Euangelio obseruari oportet, est: Testimonium Annæ de Iesu, quod is sit verus Messias, iam dudum ab omnibus pijs expectatus. *Fuit hæc Anna, filia Phanuel de tribu Aser: fuit septem annis in coniugio, fuit vsque ad octoginta quatuor annos vidua: fuit perseverans, quia non discedebat de templo, seruans Deo in oratione, ieiunijs, et obsecrationibus:* id est, optas Christum verum Messiam; iuxta promissiones factas, atque id non semel atque iterum, sed die ac nocte.

Lutherus, Brentius, & Caluinus, ac reliqui hæretici, cum videant hic opera laudari, melius iam sapientes; quam ante viginti annos (prorsus enim tunc reiiciebant opera) dicunt se opera bona non reiicere, sed operum falsam esse fiduciam. Nos verò dicimus auctoritate hac diuina, opera necessaria ad salutem, meritumque habere, bonamque fiduciam animis iustorum ex diuina promissione gignere. Docet enim beatus Ioannes epistola 1. cap. 1. Fiduciam gigni ex benefactis piorum. Idem capite tertio & quarto docet ex his omnibus locis fiduciam subsequi iustificationem potius, quam ante ire. Idem etiam docet Paulus ad Hebr. tertio capite: Nos sumus, inquit, domus Christi, si fiduciam & gloriam spei vsque in finem, firmam retineamus. Hæreticum est enim asserere, quod sola fiducia præcedens iustificationem, iustificet hominem credentem. Docemus verò nos catholici auctoritate sacræ scripturæ, opera necessaria ad salutem, ad iustitiam augendam, & ad vitam æternam promerendam: quæ omnia propter opera Anna est consecuta, non ex fide sola: vixit enim & permansit in fide Christi venturi, & in bonis operibus, expectans redemptionem Israel, Seruiens Deo in fide, & in charitate, & in spe diligenter, in virginitate, coniugio, & viduitate.

1 Obseruandæ autem hic occurrunt quedam necessariæ doctrinæ, videlicet, Primò, de incredulitate mundi. Pauci enim Simeoni & Annæ crediderunt: Non mirum si nostris temporibus Turcæ sint multi, multi Mauri, multi Gentiles, multi Lutherani & hæretici, Stultorum infinitus est numerus.

2 Secundo de cruce piorum: Vix enim è templo Ioseph & Maria redierant domum, cum iuberentur in Aegyptum ob Herodis tyrannidem secedere.

3 Tertio, de humanitate Christi. Creuit enim, & proficiebat in sa-

Propheta de cruce Marie.

Anna testimonium de puero Iesu.

Hæretici non sibi constant.

Opera necessaria ad salutem.

Fiduciam pariunt benefacta piorum.

Opera necessaria ad salutem.

Eccles. 1.

Matth. 2.

in sapientia, & ætate, ac in reliquis virtutibus. Utinam ita & nos, nostrique pueri cresceremus. 1. Pet. 2.

4 Quartò, de peruersitate educationis. Nostri liberi nõ cre- scunt in sapiẽtia, sed in stultitia, superbia, malitia, &c. Causa om- nis parentũ est, qui rarò ad pietatẽ affuefaciunt pueros, ipsi ma- li: corrigatur hæc peruersitas, ne plagã Heli sentiant. 1. Reg. 4.

Omnis sta- tus insti- tuẽda sue vitæ abso- lutum hic habet exẽ-plar.

Ethicum plane est præsens Euangelium: in quo omnibus singulare exẽplum imitandũ proponitur. Senibus proponitur Simeon senex pius, iunioribus Iesus puer, maritis Ioseph, vir- ginibus proponitur Maria virgo piissima, viduis Anna. Om- nibus denique suo officio inuigilare volentibus, proponun- tur pastores seduli.

Utinam modò imitemur horum exempla, eundem pro- fectò quem illi, assequeremur finem.

EPILOGVS.

1 Christus alijs in resurrectionem, alijs in ruinam. Fides est credere, & edificare; incredulitas ruina est, & casus.

2 Consolatorium, vbi non est contradictio, non est verbum Dei. Semper namque contradicitur verbo Dei. Si Christus positus in ruinam & resur- rectionem; ergo & membra Christi. Hinc Apostoli, Domine quis credi- dit auditui nostro? Isa. 53. Ioan. 12. Rom. 10.

3 Opera fidei in Anna prophetissa, orare, ieiunare. Non ergo donantur opera sed primum docetur fides, deinde opera, vt boni faciamus bona ope- ra, Gen. 4. Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius.

I N F E R I I S E P I P H A N I A E

DOMINI, EPISTOLA.

Isa. 60.

Surge, illuminare Ierusalem, quia venit lumẽ tuum, & gloria Domini super te orta est, quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autẽ orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambu- labunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Leua in cir- cuiu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Filij tui de longe venient, & filiae tuæ de latere surgent. Tunc videbis & af- flues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, & fortitudo gentium venerit tibi. Inundatio came- lorum operiet te, Dromedarij Madian & Epha. Omnes de Saba venient, aurum & ibus deferentes, & laudem Domini annuntiantes.

Hæc lectione hortatur Isaias Ierofolymitanos. Hic Primò, vt surgant à somno peccatorum, & omnes in- credulitatis tenebras abijciant, cum ait: Surge illuminare Ierusalẽ. Subdit causas quare debeant surgere, Quia venit lumen tuum, & quia gloria Domini super te orta est. Quia tenebræ operient terram, & caligo populos, & quia ambulabunt gentes in lumine tuo.

Christus lumen.

Vocat autem Propheta iumen, Christum, quemadmodum ipse ait, Ioan. 8. Ego sum lux mundi. Gloriam Domini vocat illam

illam quam Paulus ad Rom. 3. dicit nobis necessariam, Om- nes, inquit, peccauerunt, & egent gloria Dei. Hæc sita est in mi- sericordia, & clementia Dei erga nos. Vocat propheta tene- bras, incredulitatem cum suis fructibus, & cæcitatẽ, quam vsque in hoc tempus patiuntur Iudæi.

Ambulare vero in lumine, vocat, Euangelium suscipere, fi- dem confiteri, opera lucis facere. Hoc Euangelium primum fuit prædicatum Iudæis, postea gentilibus. Ambulare in tene- bris, est Euangelium Christi, & Apostolorum doctrinam, atque Ecclesiæ Romanæ deserere: nouum autem Euange- lium (quale est illud quintum Lutheri) ex suo confingere ingenio.

Rom. 11. Ambulare in lumine quid vocet.

Appellat autem hic Isaias, Gentes populos qui superstitio- nibus dementati, ac diabolicis idololatrijs absorpti ac debiti, omnibus deniq; criminum & vitiorum generibus obruti fue- runt. Hoc testatur Paulus ad Rom. 1. Qui cum cognouissent Deum, &c. Legatur totum illud caput. Idem ad Rom. 3. eorũ- dem scribit peccata. Idẽ ad Rom. 6. ait, Sicut exhibuistis mem- bra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati, &c. Idem. 1. Cor. 1. tradit quales olim fuerint gentes, & ipsarum nefaria docet peccata, sed tamen concludit: Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, cap 6. eiusdem Epistolæ.

2 Secundò, hortatur Isaias Hierofolymitanos, vt leuẽt ocu- los, & videant mirabilia, quæ Christus natus fecerit, atque sa- luti serum suæ visitationis tempus effluere non sinant, cum ait: Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, vene- runt tibi. Et subdit causas quare debeant leuare oculos. Quia inquit, Filij tui de longe venient, & filiae tuæ de latere surgent. Quibus verbis iubet Ecclesiam esse lætam, quod Deus clemens & mi- sericors vocauit gentes ad penitentiam atque ad fidei iusti- tiam, & sacramentorum participationem. Ephes. 2. Vos qui ali- quando eratis procul, facti estis prope, &c.

Gentes cur inueniuntur leuare oculos.

Subdit, Inundatio camelorum operiet te, multitudo maris, & forti- tudo Gætium veniet tibi. His verbis enumerat regiones atque na- tiones gentium, quæ ad fidem conuertentur, Deo concorditer seruituræ, intelligitque non maris aquas, sed latissimas regio- nes & homines maris accolæ: quales sunt qui maris insulas inhabitant.

Nationes ad fidem conuertendas, enu- merat.

Appellat autem Isaias, Mare mediterraneum, quod in terræ mediterraneo refusum, ab Occidente in Orientem se profundit, habens à latere dextro Mauritaniam, Africam, Cyrenaicam, & Egyptum, vsque Palæstinam, & Iudæam. A latere vero si- nistro, Hispaniam, Galliam, Italiam, Macedoniam, & Asiam, vsque ad Ciliciam. In medio vero potentissimas continens in- sulas, vt pote, Candiam, Cyprum, Cretam, Rhodum, Siciliam,

Mare medi- terraneum.

2. Tim. 1. Gentes hortantur ad laudē Dei. Ratio laudis.

Psal. 49. Magi implerunt Isaię vaticinium.

Corficam, Maioricam, Sardiniam, Chium, Golfortum, & alias innumeras. Paulus ad has Gentes ferē peruenit, omnesque Epistolas scripsit, vocatus propterea doctor Gentium.

3. Tertiō, hortatur propheta eosdem vt annuntient cum gentibus laudem Domino, cum ait, Omnes de Saba venient aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. Subdit quoque causas quare debeant annuntiare laudem Domino. Quia cognoscunt se diuino Christi beneficio iustos, nō solius fidei apprehensione, sed diuinarum, ac æternarum virtutum participatione, nempe fidei, & charitatis, quibus legem implere possunt. Ob idque in gratiarum actionem, offerunt Deo sacrificium iustitię. Sacrificate sacrificium iustitię, Psal. 4. Offerant sacrificium cordis: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, Psalmo quinquagesimo. Atque etiam ob id offerunt Deo sacrificium laudis. Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Et rursus: Sacrificium laudis honorificauit me.

Hoc vaticinium perfectum fuit, quando Magi Christo in Bethleem nato obtulerunt aurum, thus, & myrrham. Auro utique confitentis, Christum esse verum Regem in Israel. Thure, Sacerdotem summum, & mediatorem à Deo missum: Myrrha autem, verum hominē, qui moriturus quidem esset, sed corruptionem nullam sensurus, verū à morte resurrecturus, & per æterna secula victurus. Quę confessio, est consolatio saluberrima, & propugnaculum munitissimum aduersus omnes diaboli tentationes, atque insulrus & aduersus omnes, quibus hic in terris affligimur, calamitates. Laus Christo, Amen.

EPILOGVS.

1. Ecclesia per predicationem Euangelij in toto mundo congregatur. In hac regnat Christus, & sunt bona omnia iam quidem obscura, sed in dies per Christum futura clariora, vt quæ plurimi accedant.

2. Vbi Ecclesia non est, ibi salus non est; & misere sunt gentes, vbi verbum Dei ignoratur.

3. Qui in Germania, Flandria, Francia, & Hispania Christi fidem amplectitur non potest non amare, qui Dei nomen inuocant in remotissimis regionibus, Saba, Parthia, Arabia, apud Damascenos, Armenios, Assyrios. Vnus enim Deus, vna fides, vna religio, & in Christo vnum, & consummati in vnum sunt electi omnes, Ephes. 4.

I N E O D E M S A C R O D I E

E V A N G E L I V M.

Matth. 2.

In illo tempore, cum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eam. Audiens autem Herodes rex, turbatus est & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes sacerdotum, & scribas

scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei. In Bethleem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Iudæ, nequaquam minima es in principibus Iudæ: Ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis, & mittens illos in Bethleem dixit, Ite & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum. Qui cum audissent regem, abierunt: Et ecce stella, quæ viderant in Oriente, antecedebat eos, vsq; dum veniens staret supra vbi erat puer. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes in terram, adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

HISTORIA hæc Euangelica complectitur nouem.

1. Primò, cōplectitur tempus, & locum natiuitatis Christi: Tempus enim cum natus esset, inquit, Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis. Locus natiuitatis

Quod Euangelista ait, In Bethleem, vult ipsis in memoriam reuocare vaticinium Micheę: Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in milibus Iudæ. Ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.

Quod autem dicit Euangelista: In Bethleem Iudæ: vult ipsis ostendere, cuius populi rex futurus sit, nempe Iudæorum: proinde ad differentiam Bethleem, in tribu Zabulon, de qua fit mentio Iosue 9. quæ erat in Galilæa.

Quod insuper dicit: In diebus Herodis regis, vult ipsis redigere in memoriam vaticinium patriarchæ Iacob, Non auferetur sceptrum de tribu Iudæ, &c. Gen. 49. Iste Herodes Ascalonita, natione Idumæus, cuius filius Herodes Antipas occidit Ioannem, & Christum illis. Luc. 23. Fuit etiam alter Herodes Agrippa, qui Iacobum occidit. Meminit ergo regis alienigenæ, vt ostenderet quemadmodum locum, sic & tempus diuinis consentire oraculis, vt dictum est ex Genesi.

2. Secundò, præfens historia complectitur vocationem gentium per stellam, Venerunt, inquit, Magi ab Oriente Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim &c. Magi isti, auctore Strabone libro decimo sexto, fuere apud Persas, quod Chaldæi apud Babylonios, Sacerdotes apud Ægyptios, & Moses apud Hebræos, viri sapientes, & in rebus naturalibus ac moribus cælestibus eruditi. Magos quippe Persæ vocabant, philosophiæ suspiciendos professione, quemadmodum Iudæi suos scribas, Græci philosophos, Latini doctores nominant; qui & reges dicebantur, & erant. Psalmo 71. Tob. secundo. Aureo enim illo seculo per sapientiam, non potentiam gubernabant. Vnde Seneca ait, Laudatus hic mors erat genti-

Tempus & locus natiuitatis Christi. Cap. 5.

Act. 12.

Gentium vocati ostenduntur. Magi quales fuere apud Persas.

Laudatus mos Gentium.

lium in quibus non potentior erat, nisi qui melior. Inter non-vero non ita nunc agitur, inter quos nonnunquam rempublicam administrat non sapientior aut melior, sed potentior stultior, & ineptior. Vnde, Væ terræ cuius rex puer est.

Turbatio
Herodis.

3 Tertio, comprehendit hæc historia, turbationem. Primum Herodis regis, qui violento imperio regnum Iudæorum occupauerat: ideo nunquam fuit animo tranquillo, semper sibi metuebat, ne quis ex regio semine superstes emergeret, qui ipsum regia exturbaret sede. Idcirco familiam Dauid, adeo est persecutus, ut quasi extincta planè tunc temporis haberetur, Tale quid moliebatur olim Athalia, ut patet 4. Regum vndecimo, 2. Paral. 22.

Turbatio
Hierosolymitarum.

Deinde, comprehendit turbationem Hierosolymorum qui triginta iam annos experti fuerant populi Romani, & Herodis regis tyrannidem. Metuebant igitur propter nouum Regem natum, notos excitandos tumultus. Hierosolymitæ quippe, terrenam, & malam in peccatis pacem amabant, & ideo regem ex cælo significatum perhorrebant animo, magis contenti Herodi subijci, quàm à Rege cælitus misso gubernari. Sic plerique temporalem amantes pacem, dummodo possent pro libitu, in negotijs circunuenire proximos, thesauros augere, splendide viuere, carnis desiderijs indulgere, eligerent potius impio, ac crudeli, & infideli tyranno subdi, quàm Catholico Regi, imò potius diabolo quàm Deo, sicut pulchrè indicat parabola lignorum à Ioatham proposita, quæ elegerunt sibi rhamnum in Regem, ut imperaret eis.

Ind. 9.

Herodis
vulpina
calliditas.

4 Quarto, comprehendit vulpinam Herodis calliditatem. Conuocat enim publicè omnes pontifices, & scribas populi, & sciscitatur ab eis locum Christi nascituri. Qui dicunt ei, *In Bethleem Iudæ, Sic enim scriptum est per prophetam Michæam: Et in Bethleem terra Iudæ nequaquam, &c.*

Conuocat enim Herodes etiam clam Magos, diligenter quæ ab eis requirit tempus stellæ. Et dixit ad eos: *Ite & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.* O vulpinam astutam! Nam putabat se venturum ad puerum Regem natum, ipsumque occisurum. At non est consilium, neque prudentia contra Dominum, Prou. 21. Hinc Isa. 29. dicitur, *Væ qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consilium, &c.*

Pōtificum
& scribarum
impie-
tas & cæ-
citas.

5 Quinto, continet miram impietatem, & cæcitatem pontificum, & scribarum: indicant enim Herodi regi, & Magis locum natiuitatis Christi ex scripturis, ipsi tamen non credunt, neque Christum quærent. Hi ergo alijs demonstrato viæ fonte, ipsi mortui sunt siccitate. Similes facti sunt ijs, qui arcam Noë fabricauerunt, qui alijs quo euaderent præstitierunt, ipsi

ipsi in aquis diluuij perierunt. Quare hæc prophetæ citatio damnabit eos in nouissimo die.

6 Sexto, præsens lectio continet, Tentationem Magorum. Veniunt Hierosolymam Metropolim Iudæorum, quærentes Regem natum, sed non inueniunt. Potuissent dicere omnem itineris molestiam frustra fuisse susceptam, ob idque ab incepta profectioe desistere. Hinc monet Dauid Psalmo centesimo quarto: *Quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius semper.*

Magorum
tentatio.

7 Septimo, continet consolationem Magorum: audito enim Rege profecti sunt, *Et ecce stella quam viderant in oriente, antecedebat eos, donec progressa staret supra locum, ubi erat puer. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde. Et ingressi domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & prostrati adorauerunt eum; & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, Aurum, Thus, & Myrrham, quæ præstâtissima protulerat eorum patria. Si terrenum quæsisset Regem, certè confusi fuissent tanti itineris incassum consumpro labore: nunc quia cælestem inquirunt, spiritu illuminati, hæc non necessitatis, sed dispensationis esse diuinæ agnoscunt in figuram quod puer iste non mundanam, & transitoriam, sed cælestem, & æternam daturus esset sibi credentibus felicitatem. Gaudebant enim oculi eorum humilem aspicerè, quem spiritus terribilem cordibus eorum monstrabat. Quid autem fenserint de puero, ostendunt, quum prostrati adorant eum, quem multis argumentis didicerunt, quod esset Deus. Hinc adorant in carne verbum, in infantia sapiētiam, in infirmitate virtutem, & in hominis veritate Dominum maiestatis.*

Magorum
consolatio.

8 Octauo, comprehendit munera Magorum Christo oblata, Thus, Aurum, & Myrrham. Thus sicut Deo vero, Aurum, sicut Regi magno, Myrrham sicut homini morituro, resurrecturo tamen perpetuumque victuro.

Magorum
munera
quæ.

Debemus & nos offerre Christo, Thus fidei. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit, Hebr. 11.

Magorum
munera nos
mysticè of-
ferre decet.

Debemus offerre Aurum charitatis, Dei, & proximi, quo Dei dilectores simus, & proximorum inopias subleuemus. Plenitudo legis est dilectio. Rom. 13.

Debemus quoque Christo offerre Myrrham mortificationis carnis, iuxta illud Pauli: Si vixeritis secundum carnem, moriemini: Si autem spiritu, facta carnis mortificaueritis, viuetis, ad Rom. 8. His tribus virtutibus tanquam officijs veris, colitur Deus cultu vero, & necessario ad salutem consequendam: Talibus enim hostijs promeretur Deus.

Hebr. 13.
Magorum
reditus per
aliam viam.

9 Nono, complectitur hæc historia, reditum Magorum per aliam viam. Solet diuina prouidentia suis prospicere, atque

D 3 que

que ita consulere: ne in hostium veniant manus. Quod si ad suam gloriam, vel nostrarum animarum salutem hoc viderit expedire, immittit afflictiones, sed simul etiam gratiam, ne deficiamus, nisi velimus. Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod porettis: sed faciet etiam cum tétatione prouentum, vt possitis sustinere, 1. Corin. 10. Christianorū est, se in periculum temere non conijcere. Paulus in sporta per murum Damasci fuit demissus, fugitque hostiles manus. Fugit & Athanasius Arrianorum insidias, alijque complures.

*Act. 9.
Via alia à
praua no-
bis redeun-
dum ad pa-
triā caelestē*

Et nos, qui in hūc mundum venimus per viam sceleratam, per peccatū originis inquinati, redire debemus per aliā viam, nempe per viam Christi, scilicet fidei, charitatis, mortificationis, in futuram illam, atque caelestem patriam; quam hic peregrinantes inquirimus, dicentes cum Psalmista: Dirige gressus meos in semitis tuis, vt nō moueantur vestigia mea. Quod faxit qui est in secula benedictus Deus, Amen.

EPILOGVS.

- 1 Specimen hic est vocationis Gentium in obedientiam fidei.
- 2 Scriptura veteris testamenti, clarè exprimit tempus aduentus Christi, locum natiuitatis modum nascendi, conuersandi & moriendi. De loco natiuitatis hic habes ex Michea. 5. cap.
- 3 Exemplum impietatis in Herode. Et Herodem hodie multi agūt, qui titulo pietatis se quarunt. Rursus exemplum spei, & fidei, & sollicitudinis Dei pro suis hic habes memorabile.

DOMINICA PRIMA POST EPI-
PHANIAM DOMINI.
EPISTOLA.

Rom. 12.

Fratres, obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuam, sanctā, Deo placentē, rationale obsequium vestrū, & nolite conformari huic seculo; sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta. Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos nō plus sapere, quàm oportet sapere; sed sapere ad sobrietatē, et vnicuique sicut Deus diuisit mensurā fidei. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: Ita multi vnā corpus sumus in Christo, singuli autē alter a terius membra, in Christo Iesu Domino vestro.

IN H A C Epistola enumerat Paulus varia bonorū operum genera, Christiano ad salutem necessaria.

1 Principiō, obsecrat vt exhibeamus corpora nostra hostiā viuam, & sanctā, Deo acceptam, rationale obsequium nostrum. Quasi dicat, Qui iam baptizati estis, & Christi gratiam consecuti, adeo vt illi iam consecrati anima & corpore, sitis in

filios

filios adoptati, instituti hæredes vitæ æternæ; sic vitam instituite, vt semper exhibeatis, hoc est præstetis corpora & animas vestras, hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium vestrum, idque ex sincera charitate in Deum: quæ facit vt nos, qui propter peccatum eramus mortui, per charitatem simus viui: quæ nos puros, sanctos facit, atque a sordibus peccatorum mundos, quæ charitas etiam facit, ne hominibus tantum, sed etiam Deo velimus placere; nec id verbis, aut sola fide, sed bonis operibus: quæ denique facit, vt simus verè Christiani, & hostias spirituales offeramus, non vt Iudæi, qui offerebant Deo hostias mortuas, non viuas, arietes, & nō animas, animalium corpora, non sua, impura & sanguinolenta animalia; qui offerebant Deo non puros nec sanctos affectus, sed sordibus peccatorum commaculatos; qui offerebant etiam Deo hostias non ipsi placentes, sed sibi blandientes, Deoque displicentes, qui denique Iudæi offerebant Deo, carnale, non spirituale; animale, non mentale; externum, non internum obsequium.

Si quis ergo optat exhibere Deo hanc hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, & rationabilem, in primis laboret concupiscentias omnes, affectus prauos, cogitationes malas, obscena verba tollere. Deinde laboret, concupiscentias bonas, bonos affectus, bonas cogitationes, bona verba, sancta denique opera formare. Nam hoc est exhibere membra nostra Christo, hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium nostrum; mactare carnis cupiditates, & affectus peruersos, ac bonos concipere, & in actum deducere, vt illis sublati, & his infitis, totos nos Deo consecrare possimus in victimam, & sacrificium Deo acceptissimum; ita tamen, vt semel Deo consecrati, non ad alios vsus carnis, aut mundi nos accommodemus, viuentes secundum libidinem cupiditatum carnis.

Hoc sacrificium cordis siue spiritus offerunt Deo, & possunt offerre omnes Christiani, tum viri tum foeminae. Ad hanc hostiam offerendam facti sumus omnes sacerdotes in baptismo: hanc possumus offerre die nocteque, & quo frequentius obrulerimus, hoc grarius obsequium Deo præstabimus. 1. Pet. 2. Verum sacrificium Missæ non omnes offerre possunt, sed tantum illi qui in ordinis dignitatem sunt promoti.

Quare vnum sacrificium cunctis fidelibus, alterum verò solis presbyteris permittitur? Quia Christus, Luc. 22. dixit solis suis discipulis in nouissima cœna, cum illud sacramentū institueret: Hoc facite in meam commemorationem. Paulus verò, Rom. 12. Ephes. 4. dixit omnibus fidelibus: Renouamini in nouitate spiritus, exuite veterē hominem, & induite nouum, qui secundum Christum creatus est.

*Christiano
rū est offer-
re rationa-
biles &
viuas ho-
stias non
mortuas.*

*Quid sit of-
ferre, nos-
metipos
hostiam vi-
uam tan-
ctam Deo
placētē, etc.*

*Quale sa-
crificiū pos-
sunt offer-
re omnes
Christiani.
Missæ sacri-
ficiū offer-
re non pos-
sunt nisi so-
li sacerdo-
tes.*

*Differētia
acerdotij.*

Constat igitur illa differētia sacerdotij, & sacrificiorum expresso Dei verbo. Quod si verò hæretici nostri tēporis dicant aliter intelligendas esse scripturas, quàm nos catholici intelligimus, atque interpretamur, doceant quam Spiritus sancti revelationem illustriorē, aut ampliorem quàm nos habeamus, ipsi habuerint: vnde conuincamur ipsis esse credendum. Doceant quādo, quomodo, qua forma sit illis Spiritus sanctus locutus, quodque signum ipsis dederit. Quæ si exhibere nō possunt, fateantur necesse est, se esse à Sathana delusos. Ad nos reuertantur, vnde sunt temerè digressi, & melius sapient.

2. Secundò iubet exuere affectus, & gestus mundanos, & renouari mente, cum dicit: *Nolite cōformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri:* hoc est, carnem mortificate, & crucifigite: concupiscentias cohibete, prauas cogitationes, verba, & opera mala vitate; nolite mundo applaudere, neque assentiri. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c.

Matt. 16.

Reformamini in nouit. &c. hoc est, fidem, & charitatem, spem, timorem, & fiduciam Dei apprehendite.

Mundus enim non fidit Deo, nō timet Deum, non inuocat Deum, non audit verbū Dei, non facit bona opera: contra primam tabulam. Sed mūdus excitat tumultus, seditiones, murmura, & docet inobedientiam, contra parentes, magistratum, principes. Hoc & hæretici hodie probè facere norunt.

Mundus etiam exercet homicidia, furta, rapinas, adulteria, atque omne malorum genus; contra secundam tabulam.

*Christiani
à mundi
operibus
abstinere
debeant.*

His ergo Christianus abstinere debet; iuxta illud 1. Ioan. 2. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mūdo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum & superbia vitæ. Iac. 4. Quicumque voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur, iuxta illud Christi. Mat. 6. Nemo potest duobus dominis seruire. Et illud Pauli, Gal. 1. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus nō essem. Idq; fieri debet, vt fidelis discat, quid velit & præcipiat Deus, vt discat quoque quid placeat Deo, vt fides crescat & charitas continuus augeatur incrementis, Deoque ex officio seruientes, sciamus ipsum nobis fore propitium, daturumque gratiam, qua non configuremur huic mundo: hoc est, ad vitam transigendam non secundum carnem, & mundum, sed ad renouandum interiorem hominem, & perfectam vitæ nouitatem consequendam.

*In alienam
vocationē
non temerè
irruendū.*

3. Tertio, hic prohibet Apostolus duo vitia, πολυπραγμοσύνην, ne quis in alienam vocationem temerè irruat, sed suam fideliter curet. Ceterum prohibet φιλαυτίαν, ne quis rectè tradita à legitimis pastoribus, qui iuxta Rom. Ecclesiæ Catholicæ

veri-

veritatem docent, corrumpat: sed suam spartam, vt dicitur, ornent, & dono suo vtatur. Sunt enim multi priuati homines, qui sese temerè ingerunt, tā rebus publicis, quàm ecclesiasticis, venientes non missi, nec adferentes signum, nec habentes mandatum, excitantes tumultus, schismata, seditiones; quales fuerūt Arrius, Pelagius, Lutherus, Melanchthon: & sunt modò Brenzianus & Calvinus. Sunt & multi scioli, qui nolentes videre modum sui doni, falsa persuasione doctrinæ, aut sanctitatis opinione infatuati, omnes suas cogitationes, & si maxime vanas & arrogantes, tanquam nouas prophetias admittunt. nec se continent, quò minus erumpant, & noua dogmata, atque hæreses spargant. Tales sunt Anabaptistæ, & alij hæretici, qui hoc nostro calamitoso seculo Ecclesiam perturbant.

Valde igitur est necessarium, vt quisque suæ seruiat vocationi, & sorte sua sit cōtēntus, & nemo sese alijs præferat. Argumentatur autem à similitudine corporis humani, & ait: Quemadmodum in corpore humano multa sunt membra, videlicet, oculi, aures, os, manus, & pedes; sic in Ecclesia sunt Episcopi, sunt auditores, Prædicatores, Magistratus, & subditi, nimirum per hæc mēbra designati. Quod si ergo alicui doleat pes, statim respiciunt oculi, contractant manus, os auxilium implorat. Sic in Ecclesia debet alter alterius onera portare, alij aliorū necessitatibus subuenire, cōsolari, adiuuare verbis, & operibus. Quod si fecerimus, habituri sumus Deum propitium, hīc in gratia, & istic in gloria. Amen.

*Necessariū
vt quisq;
suæ seruiat
vocationi,
& sorte
sua sit con-
tēntus.*

Dogma.

1. Hæc lectio prorsus est ethica, quam non minus indicat Paulus ad salutem necessariam, quàm illas superiores vndecim capitibus tractatas, quæ erant dogmaticæ.

2. Docet ex expresso Dei verbo, necessariam esse ad salutem, carnis, affectuumque prauorum mortificationem, voluntatis mutationem, & renouationē spiritus; quæ fit per charitatem,

3. Docet, non omnes promiscuè ad eadem munera obeunda esse vocatos, nec omnes esse sacerdotes Leuiticos, nec omnia omnibus licere administrare, sed diuersa esse in Ecclesia ministeria, ex diuino iure distincta.

*Nō omnes
eadē munera
obeunda
vocati.*

Vtinam hanc & alias Pauli Epistolas sana mente discussas haberet Calvinus, haberentque & plerique alij hæretici. Non sic enim contra Dei verbum, nec Laniones Episcopos, nec fœminas dicerent sacerdotes. Det illis Dominus sanio rem mentem. Amen.

EPILOGVS.

1. *Rationalis cultus, et qui per animam, & spiritum fieri debet. Hoc est, vera religio in Christianismo est, vt uos ipsos Deo hostiam viuētem, sanctam, acceptam Deo præbeamus.*

D 5

Christia-

2 Christiani mūdo se nō conforment. qui totus in malo positus est, relin-
 qua voluntate Gentium, quæ est in lasciujs, concupiscentijs, vinolentijs,
 comeffationibus, compotationibus. totos se dedant in voluntatem Dei.
 3 Mira & pulcherrima similitudo, de societate mēbrorum in vno cor-
 pore inter se (qua et Cicero in officijs lib. 3. vitur) hæc nos in mutuā cor-
 poris Christi ædificationem conlucinat, vt nobis inter nos proximus.

DOMINICAE EIVSDEM

EVANGELIUM.

Luc. 2.

In illo tēpore, Cū factus esset Iesus annorū duodecim, ascendentibus
 illis Ierosolymam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisq;
 diebus cūm rediret remansit puer Iesus in Ierusalē, & nō cognouerūt pa-
 rentes eius. Existimantes autē illū esse in comitatu, venerunt iter diei &
 requirebant eum inter cognatos & notos: & nō inueniētes, regressi sunt
 in Ierusalem requirentes eum. Et factum est post tridū inuenerūt illum
 in templo sedentem in medio doctōrum audientem illos, & interrogātem
 eos. Stupebant autem omnes qui eū auiebant, super prudētia & resposū
 eius. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili quid
 fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolētes querebamus te. Et ait ad
 illos: Quid est, quōd me querebatis? Nesciebatis, quia in his quæ patris
 mei sunt, oportet me esse? Et ipsi nō intellexerunt verbū quod locutus est
 ad eos. Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis. Et
 mater eius conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Et Ie-
 sus proficiebat sapientia, & aetate, & gratia apud Deum & homines.

HISTORIA hæc Euangelica complectitur sex.
 Primò, cōplectitur profectiōnē Christi in ciuitatem
 Ierosolymam, secundum consuetudinē diei festi: Mandatum
 enim erat Iudæis, Deut. 16. tribus vicibus annuatim in tēplo
 comparere: scilicet in solennitate Paschæ, siue azymorum, vt
 recordarētur eductionis patrū de Aegypto per mare rubrum.
 In solennitate Pentecostes, siue hebdomadarū, vt recordaren-
 tur datæ legis Mosaicæ in monte Sinai. Et in solennitate ta-
 bernaculorum, vt recordarentur peregrinationis, quia in de-
 sero per 40. annos sub dio viuebant.

2 Secundò, complectitur digressionem Christi à parētibus:
 Factus enim annorū duodecim, voluit exhibere specimē suæ
 vocationis, vt ostēderet se verum à Deo patre factū doctorem
 ad docēdum veritatis viam. Quare, sedebat in templo, in me-
 dio doctorum, audiens, & interrogans illos, ne Iudæis relin-
 quatur vlla excusatio dicēdi se Christi doctrinā non audiuis-
 se. Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non ha-
 berent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo,
 Ioan. 15. Dedit quippe eis doctorem iustitiæ.

3 Tertiò, continet præsens historia sollicitudinē parētum
 Christi. Quæserunt enim puerum Iesum per tres dies inter
 cogna-

Christus duo-
 denis cōsue-
 tudinem
 diei festi
 obseruat.
 Exod. 14.
 Exod. 19.
 Christus o-
 stendit se
 verū à deo
 patre mis-
 sum doctō-
 rem.

Joel. 2.
 Sollicitudo
 parentum
 Christi er-
 ga eam tem-
 Mariacau-
 sa filij gra-
 dolores per-
 tulit in
 mundo.

cognatos, & notos, tam extra quàm intra Ierusalem, & nō in-
 uenerūt. Maria licet in mulieribus benedicta fuerit, tamē filij
 causa frequentes, & graues dolores in hoc mundo passa fuit:
 semper enim alia crux & afflictio super aliam ingruerat. Nam
 in Bethlehem Iudææ vrbe peregrina, apud ignotos, in stabulo
 inter bestias, filium suum parere, & in presepe reclinare coacta
 est. A Simeone quoque viro pio sic benedicebatur, vt animum
 despondere potuisset, nisi Spiritus sanctus fortitudinis gratia,
 ipsius cor confirmasset. Herodem etiam tyrānum fugere cum
 filio in Aegyptum coacta est, ibiq; inter alienigenas, & idolo-
 latras in summa omnium rerum penuria, quādiu æterno pla-
 cuit patri, vitam transegit. Filium insuper in templo Hieroso-
 lymorum amisit, atq; eius præsentia, & familiaritate toto tri-
 duo, magno animi sui dolore caruit, tandemq; triduo peracto
 in templo reperit. Verè ergo piæ matri congruit prophetia Si-
 meonis. d. Tuā ipsius animam pertransibit gladius. per quem
 nil melius quàm dura tribulatio intelligitur, sicut per ferrum
 quod animam Ioseph pertransisse legitur, Psal. 140. Vnde bea-
 tus Hieronymus de assumptione beatæ Mariæ ad Paulam, &
 Eustochium scribit: Beata, inquit, Dei genitrix, & martyr, &
 virgo fuit, quamuis in pace vitam finierit.

4 Quarto, comprehendit Christi ad virginē matrem respon-
 sum. Quid est quōd me querebatis? an nesciebatis quia in his quæ patris
 mei sunt, oportet me esse? Quibus verbis indicat Christus, parētes
 aut intempestiuus liberorum curis, & sollicitudinibus nimis
 distorqueri, aut negligentia nimia languescere, ira vt modum
 seruare nequeant. Christus hac responsione etiam ostendit, ni-
 hil se in suos parentes vnquam commisisse: docetq; simul, Deo
 magis obediendum, quàm parentibus. Nam et si Deus graui
 maledictione filijs, vt parentibus obediētes se præsent, iuf-
 serit, ea tamē lege, vt sibi supremam auctoritatem, & obediē-
 tiam illibatam reseruent.

Hæc quoque Christi verba: Quid est quōd me querebatis? an ne-
 sciebatis, quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? sunt omnibus
 Christianis accipiēda quasi armatura cōtra omnes tentatio-
 nes sathanæ, mundi, & carnis. Maximè cum parentes, vel quæ-
 nis alia creatura præsumperit nos, inducere, vt aliquid contra
 legem Dei faciamus. tunc respondendum est: an nescitis quia
 in his quæ patris mei cælestis sunt, oportet me esse? Luc. 14. Si
 quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, &c.

5 Quintò, comprehendit obediētiā Christi, cūm dicitur:
 Descendit cum eis, venit Nazareth, & erat subditus illis. His verbis
 breuiter Lucas describit obediētiā Christi, nēpe, quōd fuerit
 parentibus subditus. Confunditq; filiorum huius seculi pra-
 uitatem, & superbiam, qui suis parentibus adeo inobediētes se
 præstant,

Maria mar-
 tyr fuit.

Christi re-
 sponsū ad
 matrē quid
 indicet &
 ostendat.

Act. 5.

Armatura
 omnibus
 Christianis
 datur con-
 tra omnes
 tētationes
 sathanicas,
 et cōtra pa-
 rentes cūm
 obsint ad
 pietatem.
 Obediētia
 Christi er-
 ga parētes.

præstant, vt interdum nec vestigium minimum gratitudinis, aut humanitatis in ipsis reluceat. Qua pœna tales digni sint, vide Deut. 21. Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, &c. Lege etiã initium Epistolæ Pauli ad Ephes. 6. cap. 6. Sexto, complectitur præfens historia adolescentiam Christi: Sicuti Christus ætate, & robore, ac viribus indies magis ac magis crescebat; ita eius sapientia, quam experimẽtalem vocant, magis ac magis sese videndam exerebat, illustriorque apparebat. Nam quod ad solidas & veras virtutes attrinet, à primo instanti suæ conceptionis, fuit verus atque perfectus homo, plenus gratia, & veritate, omnibus virtutibus à Spiritu sancto decoratus. Erat Christus verus puer, ob idq; puerilem exuens ætatem, adolescens rerum plurimarum experientiam acquirebat: nihilominus tamen erat Rex regum, ac Dominus dominantium. Exinaniuit semetipsum, factus obediens patri vsque ad mortem, Philip. 2. præbens nobis exemplum, vt & nos ipsi Deo, parentibus, prælati, episcopis, pastoribus, magistratibus obtemperemus, vt per obedientiam Dei iustificati, crescamus in viros perfectos, quibus Deus daturus sit suam gloriam. Amen.

EPILOGVS.

1 *Quæ de infantia Christi præter scripturas adferuntur, à fabulis non absunt. Hæc fuit libido fermentati seculi superioris, vitandi omnia, & illustrium titulis abuti, sic ἄνδρες καὶ γυναῖκες mille acciderunt. Euangelium abbreviatum est sermo, cui plus sensuum inest quàm verborum. Ea quæ de Christo refert scire, scripta sunt: & hoc nouum Testamentum vocatur. Qui plus scire affectat, se eorum quæ scripta sunt indignum declarat. Tanta facta sunt, quanta tunc fieri debuerunt; tanta scripta sunt, quanta nunc legi debent. Ioannis 20.*

2 *Cognati, & noti, significant carnem & sanguinem, cum omnibus huius mundi consortibus. In omnibus huiusmodi phalangis ab Hierusalem auersis Christus non est. Nam apud Isaiam nono, Princeps pacis dicitur: & quod factus sit in pace locus eius: quo significatur alienus esse ab illis qui pacem Ecclesie peregrinis opinionibus & luxu perturbant. Et Apostolum dicit Christum Deum esse pacis, & non litium. Vnde & ipse Christus docuit Matth. 24. Schismaticorum Ecclesiam, & speluncas fugitare debere. Nolite credere inquit, nolite exire.*

3 *Appositissimum hic habetur exemplum, chariorem nobis esse debent gloriam Dei, & salutem animarum, quàm vllum patrum affectum: Deum enim parentibus, & rebus omnibus est preferendus; iuxta illud Matth. 10. Qui amat patrem & matrem plus quàm me, non est me dignus.*

4 *Forma formandæ iuuentutis est Christus, qui parentibus est subditus, proficit sapientia, & ætate, gratia apud Deum, & homines. Ad hanc Lesbiam regulam formemus pueros nostros, adeo discolos, iuxta illud Eccles.*

Adolescentia Christi omnibus pueris speculum & exemplar. Ioan. 1.

Apo. 19.

Eccles. 7. Filij tibi sunt: erudi illos, & curua illos à pueritia, &c. Sic matrimonij stipendia parentibus incunda erunt, & felices Respub. Christianæ, habentes talem sementem.

DOMINICA SECUNDA POST
EPIPHANIAM, EPISTOLA.

Fratres, Habentes donationes secundum gratiam quæ data est nobis, Rom. 12. differentes: siue prophetia secundum rationem fidei, siue ministeriũ in ministrando, siue qui docet in doctrina. Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate qui præest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate dilectio sine simulatione. Odientes malum, adherentes bono. Charitate fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes. Sollicitudine non pigri spiritu feruentes. Domino seruietes. Spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes. Neceffitibus sanctorum comunicantes, hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos. Benedicite, & nolite maledicere. Gaudete cum gaudentibus, & fletis cum flentibus, id ipsum inuicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes.

Hac Epistola ostendit Paulus, quod ex Dei ordinatione sit inter fideles donorum differentia: & enumerat, Primo differentia loco sex bona opera, siue sex dona ad regimen ecclesiasticum Dei ordinatione pertinentia ponit, scilicet: Prædicare verbũ Dei, opitulari prædicatoribus, & egenis, docere, exhortari, impartiri eleemosynas, præesse aliis, cum ait: Habentes donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, differentes: siue Prophetiam secundum rationem fidei. Est autem prophetia duplex, altera diuinarum rerum, & quidem futurarum inspiratio, altera scripturæ interpretatio. Hæc duo qui facit in Ecclesia, debet facere secundum conuenientiam fidei, id est, conuenienter ad fidem.

Siue ministerium in ministrando, id est, in administratione. Est autem administrare, esse Episcopum, Sacerdotem, Diaconum, Subdiaconum, Tutorem pauperum.

Siue qui docet in doctrina. Est autem docere, homines in catholica, & in illa, quam ignorant, doctrina instituire.

Qui exhortatur in exhortando. Est autem exhortari, institutos excitare, commonere, impellere, vt pergant in bono, in quo sunt instituti.

Qui tribuit in simplicitate. Est autem tribuere simpliciter, sincere, atque liberè præstare eleemosynas. Hæc vox ad eos pertinet, qui huic negotio præficiantur. Act. 6.

Qui præest in sollicitudine. Est autem præesse, diligenter intendere, vt omnia decenter fiant. Hoc tangit Prælatos, in quavis congregatione præfides constitutos. Hos omnes oportet esse non veteranos, non impigros, non negligentes, nõ superbos. Sicut enim in auriga firũ est, vt equi, & currus pene procedat:

sic

Donorum differentia Dei ordinatione pertinentia. Dona ad ecclesiasticum regimen pertinentia. Prophetia duplex.

Docere quid. Exhortatio

Præesse quid.

sic in Ecclesiæ Prælati situm est, vt omnia in Ecclesia prospere, & feliciter succedant. Quòd si dormierint, & fræna remiserint, periculo proxima sunt omnia.

*Ecclesia
varias ha-
bet fun-
ctiones.*

Hinc constat in Ecclesia varias esse functiones, ex Christi dispensatione ita differentes, vt nemini, qui Christi verborum sit amator, liceat eas perturbare, confundere, nedum tollere. Non vult Paulus omnes prophetare, neque præcipit vt omnes doceant, neque vt æquè & promiscuè administrent, neq; dicit omnes debere præesse: sed distincta atque discreta vniuscuiusque membri in Ecclesia docet esse debere officia, & ministeria. Contra expressum Dei verbum Calvinus, & Brentius, ad reliqui hæretici omnia omnibus confusè promittunt, omnes faciunt, episcopos, sacerdotes, &c.

*Opera ho-
na ad om-
nes in Ec-
clesia Chri-
stianos, to-
tidemque
dona com-
muniter
spectantia,
quæ.*

2 Secundo loco, enumerat Apostolus 21. bona opera, totidemque dona ad omnes in Ecclesia Christianos, communiter spectantia. Primum est, Misereri pauperum in hilaritate. Eleemosyna enim non est præstanda difficulter, nec beneficium in pauperes tardè conferendum. Hilarem enim datorem diligit Deus, 2. Corinth. 9.

2 Diligere proximum non simulatè, sed sinceriter, & fraternè. Non sua quærere, nec ad omnia conuiuere, vt hypocritæ.

3 Odisse malum. Chrysostomus notat emphasim illius verbi, Odisse malum. Non, inquit, dixit Paulus: Abstinentes à malo: sed odio vehementi, quod malum est prosequentes, & ab ipso malo abhorrentes.

4 Adhærere bono. Non simpliciter dixit Apostolus, adhærere bono, sed, agglutinati bono. Hoc enim significat vox Græca κατὰ μίαν. Et Græco etiam pater bonum & malum hic non ad personas, sed ad rem refertur: bonum enim sumitur pro honestate, malum verò pro turpitudine.

5 Fraternalè & mutuò diligere, vt bonū mordicus teneamus.

6 Honore inuicem præuenire. Quia hac ratione nascitur dilectio, & nata perdurat.

7 Sollicitudine non pigros esse, id est, sedulitate & studio exhibendū alijs officium, non esse pigros.

8 Spiritu feruentes esse, hoc est, promptu ac vehementi spiritus motu accēsos ad officium proximo præstandū festinare: vbi spiritus feruet, caro supplantatur: vbi friget, æstuat libido.

*Seruitus
Dei in om-
nibus vitæ
humane
officijs.*

9 Domino seruire: non tantum precibus, verum etiam alijs vitæ humanæ officijs. Sic sutor, aut sartor, vel latomus, qui ad Dei honorem studet familiam alere, seruit Deo in sua vocatione.

Quatuor vero hæc præcedentia opera, profluunt ex fraterna & paterna charitate; atque docent, vt alios quantumuis humiles nobis præferamus. Declarat quoq; ex diuino iure, fratrum nostro-

nostrorum habendam nobis esse rationem: idque ordinante, & instituyente Deo, qui est omnium Pater, Christoque confirmante, qui est omnium frater.

10 Spe gaudere.

11 In tribulatione esse patientes.

12 Orationi instare.

His tribus ostenditur, quid sit Domino seruire: nempe, vt Christianus quærat amicos, non in carne, nec in rebus terrestribus, sed in solo Deo, licet etiam res infeliciter successerit. Deinde, vt sit patiens, & fortis in necessitatibus, & afflictionibus, cruce, & passione, maloque resistat. Insuper vt instet per fidem precationibus; quemadmodū ille Luc. vndecimo, & alia quædam vidua, Luc. 18.

13 Necessitatibus sanctorum communicare.

14 Hospitalitatem sectari.

Est Hebraica phrasis, qua significatur angustia, & inopia rei familiaris Christianorum: estq; vocabulum scholæ Christianæ, sicut nomen, Fratres, Discipuli, Christiani, quos tyranni persequantur, profligant, spoliant, eijciunt in exilium. Debemus igitur necessitatibus ita communicare, vt afflictis egentibusq; nostra libenter impartiamur; & aliunde eiectos ita quærere, vt ipsos hospitio excipiamus, non expectantes dum ipsi nos rogent, sed venantes, & ambientes illorum aduentum: vt Abraham, Loth, & duo illi euntes in Emaus. Genes. 18. 19. & Luc. 24. Vide etiam ad Hebr. 13.

15 Benedicere persequentibus nos, id est, bene loqui de his, qui nos insectantur. Quæritur à doctis, an sit præceptum benedicere inimicis? Doctus cōcionator petet solutionē ex S. Thomæ Aquin. 2. secundæ, quæst. 25. optimè hæc quæstionē discutit. Consulat & Augustinum, quatuor in locis (vnde Thomas sua desumpsit) nempe in sermone Domini in monte, in lib. de mendacio, ad Consent. cap. 15. epist. ad Marcellinum, & in Enchiridio cap. 73. quem locum citat Thomas.

*Præceptū
an benedi-
cere inimi-
cis.*

16 Non maledicere. Solent qui iniurias vlcisci non possunt, vulgo eos diris deuouere, à quibus læsi sunt: tamen hæc duo Christianis non licent: quamuis ad inimicos pertineat, quibus omnia bona cum corporis tum animi precare debemus, iuxta illud Luc. 6. Diligite inimicos vestros. Benefacite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis. Orate pro calumniantibus vos.

17 Gaudere cum gaudentibus.

18 Flere cum flentibus.

19 Idipsum inuicem sentire.

20 Non alta sapere.

21 Humilibus consentire.

Hæc

Hæc quinque ad nos ipsos pertinent, & ostendunt, quomodo nos gerere debeamus, tempore prosperitatis, infortunij, gaudiorum & luctuum. Est enim animi barbari, parumque Christiani, lætari, vbi alij tristantur, frontem caperare, vbi alij gaudent.

Debemus quoque non alta sapere, sed humilibus cōsentire, non esse prudētes apud nosmetipsos, sed humiles: quemadmodum Christus Iesus, qui se humiliavit, factus obediens Patri, vsque ad mortem. Cui sit gloria & honor in secula. Amen.

Philip 2.
Christus
omniū vir-
tutum ex-
emplar.

Pulcherrimum exemplum omnium istarum rerū habemus omnes Christiani in Christo Iesu Domino nostro. In cuius sanctissima vita, & morte, inueniemus hæc omnia ipsum obseruasse. Nos igitur discipuli, magistrū: filij imitemur patrem.

Vtinam Brentius atque Caluinus, & reliqui hæretici, sacram hanc doctrinam, & Dei expressum verbum pro sua dignitate perpendissent, ac modò perpendere: non enim sic delirarent, vt omnia, exceptis quibusdam officiis, quæ in suum ornamentum reseruant, confunderent, tollerent & perturbarent, contra expressum Dei verbum, nisi velint negare, hanc Pauli epistolam esse verbum Dei.

EPILOGVS.

1. *Necessarium præceptum, vt vocationi suæ inferuiat, spartam suam quisque adornet & ne sutor ultra crepidam.*

2. *Sed hic similiter videamus, quæ vocationes Deo placeant, ne quis sibi placeat & non proximo in edificationem.*

3. *Optima hæc habetur regula discernendorum spirituum, analogia fidei, hinc hæc Monachi quidam & Anabaptistæ, qui reuelationes iactant, cum cohorte spirituum erroris, erroris conuincuntur, atque reijciuntur.*

IN EADEM DOMINICA,

EVANGELIVM.

Ioan. 2.

In illo tēpore, Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autē Iesus et discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eū: Vinum nō habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius ministris. Quodcumq; dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydrice sex posite secundū purificationem Iudeorū, capiētes singulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrice aqua. Et impleuerunt eas vsq; ad summā. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte Architriclino. & tulerunt. Et autē gustauit Architriclinus aquam vinum factā, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant qui hauerāt aquam. Vocat sponsum Architriclinus et dicit ei: Omnis homo primū bonum vinum ponit, & cū inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem seruasti bonum vsque adhuc. Hoc fecit Iesus initium signorum in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

HISTO-

HISTORIA Evangelica complectitur quatuor. **H**i Principio, ostenditur Sacramentum matrimonij esse opus Dei: nam Deus patet instituit illud in paradiso, tempore innocentiæ. Et quā singulari sua prouidentia illud instituerit, docet Moses, qui Gen. 1. docet Deum ante hominem creatum dixisse: Faciamus hominem ad imaginē & similitudinem nostram, vt dominetur in pisces maris, & in volucres cæli, & in iumentum, & in omnem terram. Et Genes. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ, & insufflauit in faciem eius spiraculum vitæ. Ibidem, dixit Deus, Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Immisit itaque Dominus Deus soporem in Adam, tulitq; vnam ex costis eius, & clausit carnem pro eā. Et edificauit Dominus Deus costam, quā tulcrat de Adam in mulierem; & adduxit eam ad Adam; dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quam obrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Et benedixit illis, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replēte terram.

Sacramen-
tum matrē
monij opus
Dei.
Tēpus quā-
do Deo ma-
trimonium
instituit.

Genes. 1.
Coniugij
institutio

Christus

matrimo-

nium in sa-

cramentum

novæ legis

instituit et

cōfirmavit,

primoque

miraculo

commēda-

uit.

Cause cur

matrimo-

nium sit in-

stitutum.

1. Corin. 7.

Matth. 20.

Deinde liquet Sacramentum matrimonij esse opus Dei, quia Christus Dei æterni patris filius sua præsentia idem Sacramentum decorauit. Ioan. 2. denique in Sacramentum nouæ legis instituit, atque confirmavit, quando dixit: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Matth. 19. & Marc. 10. Quod Paulus qui Christi erat discipulus, quiq; de huius matrimonij dignitate, in cælesti illa schola fuerat instructus, inde reuersus, Sacramentum magnum vocauit. Ad Ephes. 5. Et primo miraculo Christus ipsum nobis commendauit.

2. Secundo, complectitur præsens historia causas coniugij, quare sit institutum: nempe ad procreandam sobolem, pro conseruatione generis humani: & præcipue, vt Ecclesia filios inde haberet renatos. Nam Deus non concupiscit multitudinem filiorum infidelium: Ecclesiast. 15. Omnia fiunt propter electos. 2. Timoth. 2. Nuptiæ non tantum sunt institutæ, vt filij nascantur, sed vt renascantur in Christo. August. lib. 1. de nupt. & concupiscen. cap. 8. Idem cap. 16.

Præterea institutum est, ad vitanda peccata fornicationis & adulterij. Propter fornicationem vnusquisque suam uxorem habeat, & vnaquæque suum virum.

Tertio institutum est, ad vitandū otium, & vacationem à labore. Nam otium in hac vita est pessima res. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis ruge, superbia, abundantia panis, & otium filij & filiarum eius. Ezechiel. 16. Otium etiam peperit omnia vicia. Idcirco Christus reprehendit omnes otiosos. Quid hic statis tota die otiosi? Omnino igitur est fugiendum.

E Labor

Labor res optima.

Labor verò, res optima est. Præcludit enim viam omnibus malis cogitationibus, verbis, atque factis. Hinc rectè quidam monuit, dicens: Semper aliquid boni facito, vt diabolus te inueniat occupatum. Auget etiam labor rem familiarem, & domesticam, hominem seruat incolumem, eundemque dignum facit, qui panem manducet, vt vitam laudabiliter transigat, mandatumque diuinum impleat: In sudore vultus tui vesceris pane tuo.

Genes. 3.

Coniugatis quid faciendum.

3 Tertiò, quid faciendum sit coniugatis ostenditur, debent enim perpendere, & in memoriam reuocare, Fidem, Sacramentum, Charitatem, Prolem, & Crucem. Primò, debent attendere fidem, vt sciant coniugati, coniugium non tantum opus esse Dei, verum & Sacramentum à Deo institutum, ipsumque sua singulari bonitate conspicuam vxorem posse dare, qua vnusquisque contentus, aliarum formarum desinat spectator esse, vt concupiscat, suæque vxori ita fidem propter Deum seruet, vt à Deo sperare possit fidei præmium. quam conjugem, non propter carnem, vt impij, sed propter Christum seruat, & ab vxore vult sibi eodem modo seruari, August. lib. 1. de nupt. & concupisc. cap. 17.

Debent quoque perpendere, & in memoriam reuocare Sacramentum, vt sciant coniuges tunc sacramenti matrimonij virtutem retineri, quando ipsi coniugati sacramentum, nec separari, nec adulterari permittunt, sed concorditer castèque custodiunt. Idem August. ibidem.

Deinde, debent perpendere charitatem, vt sciant coniuges, coniugium statum esse pacis, atque mutux charitatis: in quo alter coniugum alterum amet, eique inseruiat, consulat, & auxilietur. & vt primum inter coniugatos, deinde inter liberos, familiam, omnèsque homines exuberet charitatis obsequium, præsidium, atque consolatio. Vide B. Paulum ad Ephes. quinto Colof. 3. & 2. Pet. 3.

Præterea, in memoriam reuocare debent Prolem, vt intelligant coniugati se in eum finem coniugatos, non tantum vt filios gignant, quod & impij, & infideles, & hæretici intendunt, sed vt proles quas propagauerint, Deo per sacramentum consecrare debeant, vt ex ipsis nati Deo renascantur. Augustinus lib. 1. de nupt. & concupisc. cap. 8. & 17.

Postremo debent perpendere crucem, vt coniugati intelligant acerbam crucem à Deo sibi impositam, Crux enim viri est: Maledicta terra propter te. & In sudore vultus tui, vesceris pane tuo. Crux autem mulieris est: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios tuos, & vir dominabitur tui. Ibidem. Sed vterque habet consolationem, crux enim erit temporalis, futura sarcina corporis, non animæ.

Genes. 3.

Quar-

4 Quarto, complectitur hæc historia egregium exemplum fidei & charitatis. Exemplum fidei in Maria. Nam vbi vinum deficeret, dixit ad Iesum: *Vinum non habent.* Non petit expressis verbis miraculum, sed tantum necessitatem amicorum Christo proponit: cæterum, modum eius necessitatis occurrentæ, Iesu voluntati, atque arbitrio relinquit, vt nos doceat in nostris miserijs ad Christum recurrèdum: & vbi illi indigentiam nostram manifestauerimus, non illi præscribamus tempus, aut modum, aut horam, qua nobis id quod postulamus, concedat: sed hoc eius relinquamus arbitrio. Hoc ipse nos docuit, cum dixit: Cum oratis dicite: Fiat voluntas tua. Ineptè & malitiosè agunt nostri seculi hæretici, qui ex hoc loco prolixas orationes condemnant, hoc est, fidei officium, nos ad Christum dirigere, in ipsum, & in ipsius misericordiã nostram spem collocare. Hinc Paulus: Sine fide impossibile est Deo placere. Hebr. 11.

Charitatis exemplum petendum in Christo est, qui vinum præstantissimum suppeditauit. Quo miraculo innuit se necessitatibus coniugatorum libenter prospecturum, modo ipsi obedientes se Christo & eius sponsæ Ecclesiæ præstent, & Christum per virginis Mariæ, & aliorum sanctorum intercessionem orent. Docet etiam non tantum necessitatibus, verum & honestis conuiujs, si quid desit, modo pij simus, vltro necessaria suppeditaturum. Quoniam non est inopia timentibus eum.

Dogma huius Euangelij lectione contentum est, Christianis licere conuiuia in nuptijs & alijs temporibus celebrare: ea tamen lege, vt comestiones & ebrietates in ipsis non inueniantur, neque fastus, aut superfluous ferculorum luxus, sed honesta moderatio, & amicorum mutua recreatio. Quæ si ita instituantur, vt venri & luxui non seruiant, Christus ipse sua præsentia decorabit: tantum abest, vt ab ipso damnentur. Improbantur vero conuiuia diuitis epulonis, qui mendici Lazari non miserabatur ac filiorum Iob, quos flamma è cælo demissa, conuiantes consumpsit. Iob. 1. Item populi Israëlitici, qui vbi comedissent & bibissent, surrexerunt ludere.

Dicitur in principio Euangelij: *Erat mater Iesu ibi.* quæ forsan eo vocata fuerat, vt matronæ nostris temporibus vocari ad nuptias solent, non solum vt sua præsentia nuptias cohonestent, quin etiam vt nouas vxores sui officij admoncant, & informēt. nempe, vt maritos honorent: ipsisque obediant, filios in Dei timore instituant, & reliquam familiam prudenter, & sanctè gubernent. Tob. 6. Ephes. 1. Colof. 3. Ita nostra conuiuia celebremus, vt Christus & Maria mater ea non dedignentur, sed ipsis vltro interesse velint.

E 2

EPI-

Exemplum fidei in Maria.

Luc. 11.

Hebr. 11.

Charitatis exemplum in Christo.

Psalms. 33.

Conuiuia honesta in nuptijs & alijs temporibus licita.

Lucæ 16.

Exod. 32.

Matronarum est coniugum sui officij admonere.

EPILOGVS.

- 1 *Honorabile coniugium inter omnes, & cubile impollutum, quod Christus cum castissima sua matre, & sanctus discipulis honorauit, & sua & suorum presentia, & vini miraculo liberali, & sua uolenti.*
- 2 *Christus aliquando mimine blandus matri, quod ex hoc, & alijs Euangelij locis discitur, ut doceat & carnalem cognationem nihil profuisse matri, nisi fide beata fuisset, & parentibus diuina non impediens. parandum esse.*
- 3 *Christus quantannis aquam in vinum conuertit. Nam ipse is est, qui vineas irrigat, qui pluiam per vitis radicem in vinum vertit: & quod in nuptijs repente, hoc in planta singulis annis longiori temporis spatii efficit: tantum ut agnoscamus opera Dei, & creaturis eius cum gratiarum actione utamur. I. Timoth. 4.*

DOMINICA TERTIA POST EPIPHANIAM, EPISTOLA.

Rom. 12. **F**ratres, Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli malum pro malo reddetes: providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Sed & si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi: Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

IN H A C ultima parte capituli duodecimi Paulus septem bona opera enumerat.

- Philantia & arrogātia canēda.**
- 1 Primum opus est, Canere philantiam, & arrogantiam, cum ait: Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. vult dicere: ne sublimiter de vobis sentientes, plus nimio vobis tribuatis, & inflati, vobisque placentes, donis Dei aburamini, existimantes vobis non opus esse alieno consilio, nec alterius eruditione. Est autem philantia, atque arrogantia, superbix filia, in rebus humanis crimen pessimum.
- Læso non est licitum vicissim lædere.**
- 2 Secundum opus bonum enumerat, Non reddere malum pro malo, cum ait: Nulli malum pro malo reddentes, vult his verbis dicere. Nemini licitum est, ne gentili quidem, ubi læsus fuerit, vicissim lædere. Ethnicorum enim est, maleficium pro maleficio reddere. Christiano verò minimè licet, & si læsus sit, conuictum pro conuictio, aut iniuriam pro iniuria retaliare: dicente Christo, Matth. 5. Diligite inimicos vestros. Benefacite his qui oderunt vos. Orate pro persequentibus vos, ut sitis filij patris vestri. Subnotauit hoc idem Apostolus ad Rom. 12.
- 3 Tertium opus ponit, Conuersationem honestam habere inter omnes homines, cum ait: Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Quibus verbis vult innuere:

Actio-

Actiones vestras sic instituite, ut quæ agitis, placeant, & probeantur, non tantum Deo, verum etiam cunctis hominibus. Hoc est: Non sufficit ut vestra conscientia vobis testetur, ea quæ agitis Deo esse accepta, & grata: verum est habenda & hominum ratio, ne qua mali specie in nostris operibus offendantur. In rebus verò fidei & conscientix non est curandum, quid homines velint, aut quid dicant: sed quid religio catholica postulet.

4 Quartum enumerat, Pacem habere cum omnibus hominibus, cum ait: Si fieri potest, quod in vobis est cum omnibus hominibus pacem habentes. ac si dicat: Si salua pierate & iustitia fieri possit, cum omnibus hominibus pacem habere. Ne cuiquam prebeat is vllam occasionē diffidij, belli, aut tumultus. Patimini omnia quæ ferre possitis. Ne sitis criminatores, satius est iniurijs affici, quā alijs inferre. Hoc tamen hinc notandū, quod non sit possibile, ut ubiq; sit pax, cum mundus corruptus sit, & malus. Nec est etiam in hominis potestate pax, ut ea perpetuo fruatur: quia non durat, ut dicitur, diutius, quā vicinus eius velit.

5 Quintum opus ponit, Non vlisci, non vindicare, cum ait: Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindictam, ego retribuam. vult dicere: Iniuria lacessiti, ne poscite vindictam: quin potius cedite iræ, quæ euanesceat vestra lenitate. Præclarum exemplum huius boni operis est Christus, teste beato Petro, & post Christum sanctus Stephanus protomartyr. Luc. 23. Act. 7. Deus enim in nobis tria ferre non potest, vindictam, iactantiam & iudicium.

6 Pro sexto opere ponit, Cibare inimicum esurientem, & potare sitientem, cum ait: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Quasi dicat: Si forte esuriant inimicus tuus, cibo illum subleua: si sitierit, potum porrige. Vix enim est ingenium tam barbarum, tam esferū & immitte, quin officijs possit deliniri, quando hac via mansuescunt, & feræ & bestix. Quid docuit psittacum suum chere: fames intolerabile malum. Ambrosius: Pasce fame morientem: si non pauisti, occidisti.

7 Pro septimo opere bono enumerat. Non vinci à malo, sed vincere in bono malum. cum ait: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Quo vult dicere, Vide ne qui malus est, tuam bonitatem expugnet sua malitia, & incipias illum imitari, quin potius tua bonitas illius expugnet feritatem, ut victus, in tuas partes rapiatur. Ad hoc hortatur Christus, Matth. 5. & Apostolus ad Philip. 2. & D. Petrus prima canonica 2. cap. Vestra enim peculiaris laus erit, si malefacta benefactis, iracundiam lenitate, maledicentiam benedictia, iniuriam officio superetis, Christi exemplo: cui si compatimur, conregnabimus quoque in æterna beatitudine. Amen.

Boni esse debemus, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Pax habenda cum omnibus.

Vindicta Deo relinquenda.

Inimicis bene faciendum ut nostra beneficentia ad amorem nostrum promouantur.

SUMMARIUM.

1 Christiani, miradix est paupertas spiritus, & modestia animi, qua
 μὲν οὐκ ἐπορεύει, altum sapere, & superbiam mentis ferre nequit.

2 Pax & concordia Christianos omnes sic conglutinet & iungat, &
 communi studio, alij pro alijs solliciti sint, ut omnibus iudeis, Gentibus
 & inimicis benefiat, ledatur nemo. Hoc erit carbones ignis super capita
 talium congerere.

3 Quod Tertullianus de patientia, hoc Christiani ex hoc loco sciāt omnes
 sibi dictum à Deo: Vindictam mihi, & ego vindicabo: patientiam mihi, &
 ego patientiam remunerabo, Iacobi. 1. Beatus vir qui suffert tentationem,
 quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Augustinus: Qui
 ergo fuerit patientior ad iniuriam, potentior constituetur in regno.

IN EADEM DOMINICA

EVANGELIUM.

Matth. 8.

IN illo tempore, Cum descendisset Iesus de monte, secute sunt eum turba
 multa. Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, po-
 tes me mundare. Et extendens Iesus manum tetigit eum, dicens: Volo, mun-
 dare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus: Vide nemini
 dixeris, sed vade & ostende te sacerdoti, & offer munus tuum, quod præce-
 pit Moyses in testimonium illis. Cum autem introisset Iesus Capharnaum,
 accessit ad eum Centurio rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet
 in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus: Ego veniam &
 curabo eum. Et respondens Centurio, ait: Domine non sum dignus, ut intres
 sub telum meum: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam &
 ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico
 huic vade & vadit, & alij veni, & venit: & seruo meo fac hoc, & fa-
 cit. Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico
 vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quod multi
 ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac,
 & Iacob, in regno caelorum. Filij autem regni eiciuntur in tenebras ex-
 teriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni: Va-
 de & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer eius in illa hora.

HISTORIA huius Evangelij continet causas duarum per-
 sonarum.

1 Primò, Leprosi, deinde Centurionis. Vterque auxilium &
 opem Christi implorat. Leprosus petit pro sua persona. Centu-
 rio autem petit pro sua familia. Vterque autem quod optat, ob-
 tinuit: Leprosus mandatur, Centurionis famulus sanatur.

Leprosus mundatur, non tantum quia credidit, sed quia post
 fidem Christus eum tetigit. Quem nisi Christus tetigisset, sa-
 nitas nullo pacto subsecuta fuisset.

Sed vnde Leprosus tantam opinionem de Christo conce-
 perat? Leprosus audierat bonam famam de Christo, quod es-
 set clemens, atque potens: & ideo venit ad Christum, dicens:

Domine

Domine, si vis, potes me mundare. Brevis est hæc oratio, sed efficax, Oratio le-
 continens omnia, quæ ad veram orationem pertinent. Nam profi effi-
 petit in nomine Iesu, iuxta illud: Si quid petieritis Patrem in
 nomine meo, &c. *can. 16.*

Deinde, reijcit voluntatem suam in voluntatem Dei, iuxta
 illud: Fiat voluntas tua.

Credit præterea se à Christo adiuuari posse, Postulet in fide
 nihil hæsitans. *Matth. 6.
Iacob. 1.*

Tandem cognoscit suam miseriam, & petit mundationem.
 Oratio humiliantis se, nubes penetrat. *Eccle. 35.*

Ad hæc orationem declaravit Christus suam charitatem er-
 ga ipsum, quem protensa manu tetigit atque curavit, dicens:
 Volo, mundare. Vnde colligimus, quod nisi Christus nos teti-
 gisset, humanam naturam in se suscipiens, nõ fuisset sana om-
 nis caro. Hinc Isaias: Utinam dirumperes caelos, & descende-
 res. capit. 64. Et Hieremias cap. 17. Sana me Domine, & sana-
 bor; saluum me fac, & saluus ero.

Christus nisi
 nos tetigis-
 set, nõ fuisset
 sana omnis
 caro.

Docet etiam Christus, quàm promptus sit, & paratus ad cu-
 randas omnes nostras ægrotudines. Si modo hoc ab illo sup-
 pliciter & diligenter petamus, hinc ait: Venite ad me omnes
 qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, *Matt. 11.* Ori-
 genes Homil. 5. tom. 2. Non soluit, inquit, legem, tangendo le-
 profum, quia accedente Christi manu, lepra fugerat. Omnia
 enim munda mundis, *Tit. 1.* Fuit quoque contactus ipsius vir-
 tuosus. *Luc. 6.* Omnis turba quærebat eum tangere, quia vir-
 tus de illo exibat, & sanabat omnes. & *Matt. 6.* Quotquot tan-
 gebant eum, salui fiebant de quacunque infirmitate.

Christus
 quàm pro-
 plus sit ad
 curandas
 omnes no-
 stras ægri-
 tudines.

Quod vero iam mundato leproso mandauerit, dicens: Vide
 nemini dixeris. suis parauit exemplum, ne quam ex benefactis
 auram gloriæ venentur apud homines, licet deceat eum qui be-
 neficio affectus est, gratum esse & officiosum, etiam si non in-
 digeat qui bene meruit, quemadmodum hic leprosus egressus
 cepit prædicare, & diffamare sermonem, ita ut iam nõ posset
 manifestè introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esse,
 & conueniebant ad eum vndique, *Marc. 1. Luc. 5.*

Glorie ina-
 nis aura
 ex benefa-
 ctis fugien-
 da.

Quod autem dixerit mundato: Vade, ostende te sacerdoti & of-
 fer munus tuum, quod præcepit, Moyses in testimonium illis. Docet Chri-
 stus iudicium Leprosorum, non ad alios, quàm ad sacerdotes
 spectare. Quibus adeò ex diuino iure est obediendum in causa
 lepræ, ut vel ab ipso mundatos ad sacerdotes ire præcipiat, nec
 prius de sua puritate ipsos exultare permittit, quàm sacerdo-
 tum decreto & iudicio mundi renuntientur. Quod iudicium
 de lepra corporali, vnicum erat exemplum iudicij animæ de
 lepra spirituali à sacerdotibus noui testamēti faciēdi. Quibus
 dixit *Ioan. 20.* Quorum remisistis peccata, remittentur, &c.

Leuit. 14.
 Sacerdoti-
 bus ex iure
 diuino obe-
 diendum.

Luc. I.
Centurio,
non sola si-
de, sed etiã
charitate
alijsq; ope-
ribus sermo
obtinuit in-
colunitatē
Luc 7.

2 Centurio quippe optinuit puero suo incolunitatem: non quidem sola fide, vt falso h̄retici ex hoc loco affirmant, sed fide, oratione, humilitate, atque in famulum charitate. Nam ita legimus ipsum ad Christum locutum: *Accesit Centurio rogās eum & dicens: Domine puer meus iacet, &c. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Quæ verba fidem, orationem, & humilitatem sonant.*

Habuit quoque charitatem in Deum, & religionem Iudeorum, & in puerum: quod inde constat in Deum, & in eius populum; quia seniores Iudæorum, quos ad Christum miserat, dixerunt: Dignus est, vt hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram, & synagogam nobis construxit. Quod charitatē habuerit in puerum suum, constat: quia misit seniores ad Christum, qui ipsum rogarent, vt eius puerum sanaret, & ipse veniens hoc ipsum rogauit.

Hæc fides, & charitas, humilitas, deuotio, & oratio Centurionis ad Deo placuerunt Christo: vt sequenti se turbæ dixerit: *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Quare dico vobis quod multi ab Occidente, & Oriente vēturi sunt, et recumbent cū Abraham Isac, & Iacob in regno celorum. Filij verò regni, eijcientur in tenebras exteriores: illic erit fletus & stridor dentium.* Centurioni verò dixit: *Vade, & sicut credidisti, fiat tibi.*

Christus ve-
rus Messias
à prophetis
prædictus,
& à lege
decanatus
ostenditur.
Cap. 35.

Dogma hoc Euangelio contentum est, Christum verū esse Messiam à prophetis prædictum, à lege decantatū: vt pote, cui omnia illa congruant testimonia, quæ propheta multis retro seculis diuinitus illustrati prædixerant. Inter quæ testimonia, illud Isaie non infimum tenet locum, quod is cunctas ægritudines esset curaturus. Tunc saliet claudus sicut ceruus, &c. Quæ omnia cum videamus Christum admiranda potestate operatum, necessum est vt inde ipsum verum nostrū Messiam confiteamur, ei que nostras ægritudines tum corporis tum animæ curandas offeramus.

Fide & a-
lijs virtu-
tibus gra-
tiam pro-
meremur.

Est etiam doctrina pro alio dogmate confirmando, nempe, quod non sola fide Christi gratiam atque benevolentiam nobis promeremur, sed fide & alijs virtutibus: quod abundè satis præfens testatur Euangelica historia de Centurione & leproso, quorū ille fide, oratione, humilitate, & charitate in Deum, & in eius populum, & in suum puerum, & hominum intercessione, suæque indignitatis manifesta & vera cōfessione Christum accessit, eiusque gratiam sibi conciliauit, ac seruo salutem obtinuit.

Malitia
hæreticorū

Leprosus autem, fide, oratione, cognitione, & confessione potentie Christi, eiusdemque bonitatis, & suæ etiam miseriæ, puritatem corporis est consequutus. Magna igitur, & voluntaria est hæreticorum malitia, qui ex hoc loco non dubitant affir-

affirmare sola fide nos Christum eiusque gratiam promereri. Non possumus quoque satis admirari eorum veterum, aut impudentiam extremam quorundam Germanorum, qui cum hunc locum percurrant, totque ac tantas virtutes in Centurione cognoscant, illis præteritis ac suppressis, solam fidem extollunt, ac iactant. Nolunt intelligere, vt bene agerent.

SVM. MARIVM.

Psal. 35.

1 Vera fides, quam Theologi formatam vocant, se totam frangit in voluntatem Dei, vt homo hac præditus, sanus, insanus, mortuus aut viuus Dei esse velit.

2 Docemur maximè si infirmi sumus, nos debere id quod petimus ponere in voluntate Dei, qui melius nouit quid nobis vile sit, cuius voluntas regula est omnis bonitatis & iustitiæ. Scit enim (inquit ad nos Christus, Matt. 6) Pater vester, quid vobis sit, antequam petatis eū. Profuerit proinde quæ media sunt, non nisi sub conditione petamus: cuiusmodi sunt bona naturæ & fortunæ, quæ petentes dicemus: O Domine si nosti sanitatem, pulchritudinem, diuitias, statum prælationis, ingenij acumen, industriam, &c. mihi esse vilia ad salutem, des oro, quoniam petes, vt consequar. Fiat voluntas tua. Sic leprosus omnia diuinæ voluntati commisit.

3 Christus Dominum legis & finem legis se declarat, qui Leprosum, quod in lege prohibitum erat, tangit: docens animæ lepram, peccatum, magis abominandam metuendamque.

4 Potentia diuinitatis Christi & verbo sanar Leprosum, & Centurionis seruum, simulque præiudii vocationi Gentium.

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM, EPISTOLA.

Fratres, Nemini quicquam debeat nisi vt inuicè diligatis: qui enim Rom 13. diligit proximum, legem impleuit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi tui, & si quod est aliud mandatum, in hoc instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

PAULVS hac Epistola complectitur exercitia charitatis, quæ eadem dilectione cōcludit: idque facit duabus sententijs maximè obseruandis, dicens: Primò: Nemini quicquā debeat nisi vt inuicem diligatis. His verbis omnes Christianos hortatur, vt sic se gerant erga quemlibet, ne quis habeat occasionem aut conquerendi, aut accusandi, vult ergo dicere: Soluite cuique quod illi deberis, sic vt nemo possit vos admonere vilius debiti, excepto vno debito mutue dilectionis. Præterea debiti solutio, & ipsum debitum vestrum ex libera dilectione profluat, non ex coacta legis necessitate.

E 5

Est enim

Debitum duplex. Est enim duplex debitum. Alterum, quod legis naturam refert; quo fit, ut debeamus hominibus, & ut homines in nos ius habeant, & actiones instituant. Huius debiti conditio requirit, ut reddamus magistratui quod debemus: nempe, Tributum & vectigal, obedientiam, honorem. Hæc omnia debent Christiani suis principibus, quos tanquam numen terrenum, in quo diuina emineat maiestas, debent venerari atque colere: ipsique sint obnoxij, & eorum mandatis: ita ut teneantur ex conscientia, exemplo Christi, quæ ad pacem tranquillitatemque reipublicæ stabilendam postulauerit conferre.

Rom. 13. Alterum debitum est dilectionis, quo se Christianus cum liber sit, tamē alijs subijcit & seruū facit, de quo Paulus, Cum liber essem ex omnibus, omnium me seruū feci, ut plures lucrifacerem.

Luc. 2. Lex enim præcipit dilectionem. Huic autem legi tum satisfit, quando leges omnes tractantur pro charitatis ratione & dilectionis modulo, 1. Timot. 1. Totius legis summa, caput & finis, dilectio. Huic quoque legi tum non satis fit, cum leges contra charitatis officia, in seueriorem usum detorquetur. Dicitur enim, summum ius, summa iniuria.

Matth. 17. Huius rei habemus exempla. 1. Samuel. 21. Dauid petit panes à sacerdote, esuriens: Quos porrigit Abimelech, licet prohibitum hic esset in lege. Magis enim respiciebat ad charitatis officia, necessitate existente, quam ad legis duritiam.

1. Cor. 9. Sic Christus non considerata externa legis sanctificatione, sed attendens quid necessitas & dilectio requireret, sanauit discipuli sabbathi contactam mulierem. Luc. 13. Hydropicū, Lucæ 14. Decumbentem 38. annos. Ioan. 5. Cæcum natum. Ioan. 9.

Summum ius summa iniuria. Neuter tamen horum soluit legem: quia Abimelech intellexit mentem legislatoris, qui vetabat panes sacros comedere, non hoc statuisse in præiudicium legis charitatis, quæ cum sit reliquis omnibus maior, dignior, atque sublimior, omnes ipsi cedunt.

Lex nō est data in præiudicium charitatis. Christus etiam non peccauit contra legem, nam ipse erat dominus legis. Verum illis factis declarauit veram & germanam legis mentem & intelligentiam.

2. Secundò dicit *Plenitudo ergo legis, est dilectio.* Nō dicit Paulus sola fide legis perfectionem nobis imputari, nec sola fide nos coram Deo posse consistere: sed docet, dilectionem siue charitatem cum fide legem implere, diuersa tamen ratione.

Fides & charitas aduersa ratione legem implent. Fides legem quidem implet ac perficit, vim tamen & virtutem implendæ legis, cum neque ex se, neque in se habeat à charitate mutuatur, teste Paulo. Gal. 5. Fides inquires, per dilectionem operatur. Operari per se fides non posset, nisi charitas ut operari posset, præstaret. Sed ita lex dilectione impletur ut ipsa sit legis

fit legis impletio vel consummatio. Exempli gratia: Hydriam implet pincerna, implet & aqua. Pincerna implet hydriam per aquam: aqua verò implet eam per se, pincerna quippe per se hydriam implere non posset, quia ex se non habet aquam, nisi aliunde allatam. Ita fides per se animam Dei gratia, iustitia, charitate, timore, alijsque virtutibus perfundere non potest, nisi aliunde, nempe, à charitate, accipiat.

Lex etiam neminem iustificare per se vnquam potuit, nisi fides intercederet, quæ indicaret nobis nostram infirmitatem, & inhabilitatem ad implendam legem, & Christum, à quo esset nobis expectanda virtus, & vires quibus legem implere possimus, Hebr. 7. Rom. 8. Dilectio etiam sola sine fide legem nec implet, nec legis obseruatores iustificat: quia vbi non est fides, non potest esse charitas: sed si aliquis amor est, est carnalis affectio: de qua Christus, Si tantum diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem reportabitis? &c.

Igitur vbi non fuerit fides per charitatem operans, ibi erit fides informis, & mortua, ibi erit transgressio legis scelerata. & vbi non fuerit dilectio ex fide amans proximum, & primo Deum, ibi omnia quæ fiunt, & si alterius tabulæ mandata seruentur, nihil prorsus profunt ad æternam vitam promerendam, 1. Cor. 13. Profunt tamen ad bona temporalia, scilicet sanitatem, prosperitatem: & ad hoc ut mirius puniantur in inferno.

Dilectio igitur caput est omnium legum, formaque omnium virtutum theologiarum & cardinalium, fonsque virtutis & meriti humani. Nam leges istæ, non adulterabis, non occides, non furaberis, non concupisces, & omnia alia legis mandata, omnes comprehenduntur his verbis: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Vbi quatuor sunt verba: Primum, Tu dilige, non aliud. nam Galat. 6. Vnusquisque onus suum portabit, & 2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum.

Secundum: *Diliges*, non dicit, pascas, potabis, & vesties tantum proximum: sed diliges. dilectio enim est fons, caput, scaturigo, & mater virtutum. Ipsam namque esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestes, atque egeno opem subministrat. Nec respicit, sit ne amicus vel inimicus, sed omnes iuuat. Ob id etiam lex dicit: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, non autem, *Pascas, potabis, vel vesties*, sed diliges. nam omnia opera illa absque charitate facta vitam æternam non promerentur.

Tertium non dicit: *Diliges opulentum, potentem, doctum, sanctum*, sed proximum, qui tua ope indiget, pauperem, egenum, peccatorem indoctum, ægrotum, claudum, &c. Obstringit igitur hoc præceptum etiam summos reges, ac principes, ut amore

Lex per se neminem iustificare potest.

Matth. 5.

Fides informis & mortua que per charitatem non operatur.

Dilectio caput omnium legum, forma virtutis, fons meriti humani.

Exod. 23. Deut. 5.

Leuit. 19.

Matth. 22.

Marc. 12.

Galat. 5.

Iac. 2.

*Charitatis
præceptum
omnes ob-
stringit.*

1. Ioan. 3.

more prosequantur etiam mendicos abiectionissimos, & pro illis mortē, necessitate id exigente, subeant: quē admodum summus rex Christus pro miseris peccatoribus mori nō dedignatus est. Quartum est, Sicut reipsum, hoc est: Eadē proximo facias, tantūque putabis corpus eius, atq; vitam, quanti tuam ipsius. Verūm charitas etiam inter Christianos admodū est rara. Det igitur nobis dominus, vt simus non tantum charitatis defensores ac prædicatores, sed veri etiam cultores atque amatores. Suboritur hoc loco difficultas: quomodo diligendo proximum impleamus præcepta primæ tabulæ, seu totam legem; præsertim cum dicat Saluator, quod in duobus mandatis tota lex pendeat, scilicet dilectione Dei & proximi. Hanc soluit Augustinus lib. 8. de Trinit. cap. 8. Vbi affirmat, rectē quidem id dictum ab Apostolo: nam dilectio proximi in se continet dilectionem Dei tanquam causam: quia nemo vera dilectione diligit proximum, nisi qui ipsum in Deo & propter Deum diligit, Ergo si proximum propter Deum diligit, diligit etiam Deum, & plusquam proximum. Quod autē qui Deum, & proximum diligit, vniuersam impleat legem, inde constat: quia dilectio malum non operatur, nec sinit amantem quicquam quod amatum offendere possit, vltro committere.

EPILOGVS.

1. *Beatus Ioannes cum in Epheso moraretur vsq; ad vltimam senectutem, & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, nec passet multū loqui, nihil aliud per singulas collectas solebat proferre, nisi hoc: Filii diligite alterutrum. Tandem tædii affectu dixerunt magistro: Quare semper hoc loqueris? Respondit, Quia præceptum domini est, & si solū fiat, sufficit. Hæc beatus Hieronymus in epistolam ad Galat. Eadem per pulchre hic Paulus ex eodem spiritu loquitur.*

2. *Præcepta decalogi secundæ tabulæ hic clara breuitate in compendium de dilectione Paulus complectitur, quæ finis legis est. Tim. 1.*

3. *Am. 1. & sic quod libet, nec peccabis: tanta est charitatis virtus, quæ si desit, frustra habentur omnia. Sestamini ergo charitatem, dulci ac salubri cibo, sine qua diues pauper est, & in qua pauper diues est. hæc beatus Augustinus.*

EADEM DOMINICA

EVANGELIUM.

Matth. 8.

IN illo tempore, Ascendēte Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Erat enim illis vētus cōtrarius. Ipse verò dormiebat. Et accesserūt ad eū discipuli eius, & suscitauerūt eū, dicētes: Domine salua nos, perimus. Et dixit eis Iesus: Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens Iesus, imperauit vēto & mari & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt, dicētes: Quis est hic, quia venti & mare obediūt ei.

T R I A

TR I A proponuntur nobis in hoc Euangelio, maximē necessario obseruanda.

1. Primum est: cur Deus suos sinat affligi, in terra & mari. In terra id permittit, nēpe, vt eos probet & exerceat, vt ipsis propriam virtutem notam faciat. Sapient. 3. Ecclesiast. 27. In mari quoque id sinit, vt cum se nihil posse videant, semper ad Christum recurrant. Quod liquet ex hac historia. Nam docuerat in monte fidem & alias doctrinas: multa fecerat quoque miracula descendens de monte, sanando leprosum, Centurionis seruum, ac socrum Petri, & alios.

Descēdit in nauim, & dormire cœpit. Interea discipuli sunt secuti: nam putabant Christo præsentē nihil sibi fore aduersum. Tempestas exoritur, nam mare & venti sœuierunt, discipuli perterresunt; nam erat imbecillis fides eorum: Christus etiam interea dormit; nam erat homo verus, & laboribus defessus, licet secundum suam diuinitatem non dormiret.

Hæc Christus fieri permittit, vt infirmam illorum fidem manifestaret. In actionibus enim fides probatur, num firma sit, an tenera, vt videmus præcipuē in Petro, qui præsumens cum Christo mortem tentare, voce ancillæ territus cecidit. Matth. vicesimo sexto. Deinde in nobis, qui ante pericula iactamus magna, pollicemur mira, sed periculo vel minimo imminenti ruimus. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Idem quoq; videre licet in discipulis, qui valde imbecilles erant in fide, alias non ad tempestatem, sed ad Christum respexissent: quem Deum esse, & se saluare posse, scire debuerant.

Sed cur nauis hæc in naufragij discrimen venit? Respondeatur ex canonicâ beati Petri: Tempus esse vt incipiat iudicium à domo Dei, 1. Pet. 4. Et omnes qui piē viuere volunt in Christo Iesu, persecutionem patientur, 2. Timoth. 3. Multaq; tribulationes iustorum. Psal. 33. Quod testantur sequētia exempla, scilicet, Abelis à Cain occisi, Gen. 4. Abraham à Chaldæis fugati, ibid. 12. Moyses ex Aegypto pulsus, Exod. 2. Israelitarum Deo obedientium, vt patet in Exodo. Apostolorum à tyrannis occisorum, omnium Martyrum, Pauli deniq; Christum prædicantis. Ideoque ait: Ego vincus in domino.

Sic etiam discipuli hic cum Christo tempestates experiuntur in nauē. Sic item Catholici in Gallia, Anglia, Germania, ab ipsis hæreticis crudeliter affliguntur, quia cum Christo sunt in nauē.

Nam Christus huius sæculi hæreticos, vocat mendaces. Iere. 33. Sapientes, vocat stultos. Isa. 29. Psal. 93. 1. Cor. 3. Staturos, vocat vanos. Iere. 10. Fiduciarios, vocat fraudatores. Iere. 6. Vorifragos, vocat apostatas à fide, vt Lutherum, & sequaces, se-

*Deus cur
suos sinat
affligi.*

Mat. 5. 6. 7

*Fides in
afflictioni-
bus tenta-
tur.*

Psal. 29.

*Iudicium à
domo Dei.*

Ephes. 4.

*Tituli hæ-
reticorum.*

ces, feditiosos, vocat sectarios, vt Brentium, Caluinum, & similes. Pseudoprophetas, vocat mendaces & ventriquoos.

Atq; vtinam principes Germani, & reliqua multitudo Germanorum, hæc æquioribus animis animaduertent, deprehenderent tandem eos felicissimos esse, qui in Ecclesiæ nauis sunt collocati. Nam & si vndis & fluctibus agitentur, & si mare & fluctus in ipsos cōspirent, nihilominus tuti & incolumes conseruantur. Quia Christus est cum eis, eiusque cor vigilat, & tanquam pupillam oculi ipsos custodit.

Zach. 2.

Extra Ecclesiam nō est salus.
Ioan. 10.

Illi verò, qui extra ecclesiam sunt, naufragia patiuntur gravissima, quæ prorsus in æternum ipsos submersos retinebunt. Nec vlllo pacto saluari poterunt, quia diabolus est cum eis, cuius illud est officium, perdere & in gehennam ignis sui amatores detrudere. Hæc naufragia patiuntur ferè omnes Germani, omnes Angli, in quibus haud dubiè peribunt, quia quamuis habeat Christum in ore, in lingua, in gladijs, in parietibus; Christus in sua nauicula, quæ est Romana Ecclesia, ipsos non habet. Quare necesse est eos in æternum perire. Non enim habebit Deum patrem, qui non cognouerit Ecclesiam Romanam matrem. Cyprianus de simplicitate prælatorum.

Deus in afflictione suos consolatur.

Necessitas debet nos impellere ad inuocandum Deum.

2. Secundò, proponitur obseruandum, Quomodo Deus suos in afflictione consoletur. Nam cum ingens esset exorta tempestas, discipuli accesserunt ad Christum, suscitauerunt Dominum, atq; dixerunt ei: Domine, salua nos, perimus. Ita & nos decet in omnibus necessitatibus accurrere ad Deum, 2. Paralip. 20. Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te Domine, ait Iosaphat. Ita decet nos instare, & sollicitate precando, Psal. 119. Sic decet nos quoque in omnibus necessitatibus inuocare Deum, perere quod volumus, & necessitatem nostram exponere. Tum Christus idem nobiscum faciet, quod cum discipulis: si modo ipsius gloriæ, & nostræ saluti profuturum sit.

Nam increpauit eos, dicēs: quid timidi estis modica fidei? ostendens hic suam clementiam in increpando suos discipulos, non autem in reiiciendo: Fert enim hominum miserias & lapsus, & ad se conuerses confirmat. Patet in Petro, Luc. 22. & 24. Deinde imperauit ventis, & mari, vt sœuire desinerent. ostendens hic suam potentiam diuinam. Non enim hominis aut creaturæ est imperare ventis & mari: Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.

Psal. 88.
Christus dominus cæli Patronus terre nauis maris, conductor noster.

Discamus igitur hoc loco Christum Iesum esse dominum cæli, patronum terræ, nauam maris, ac cōductorem nostrum omnium. Item velle ipsum opitulari nobis in omni afflictione, & necessitate, tam spiritali quàm corporali: modò eius gloriæ, & animabus nostris conueniat, & ipsum in veritate &

corde contrito cum magna fide inuocemus: Inuocame, inquit, in die tribulationis eruam te, & honorificabis me.

Discamus etiam hoc loco nihil esse præstantius, quàm cum Christo in nauis, quæ est Ecclesia Catholica versari, & si aduersa quædam interdum excitentur, quæ nos premat & affligant: Portæ inferi non præualebunt aduersum eam.

Discamus hic quoque, non esse desperandum, etiam si differat interdum Dominus opem, sed clamandum: Exurge, quare obdormis Domine? Psal. 43. Scientes verum esse illud: Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. Psal. 120. Et illud, Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.

Discamus hic tandem, per tyrannorum sœuitiam, & hæreticorum persecutiones, Ecclesiam catholicam magis ac magis illustrari, & corroborari. Quod luculenter testatur Hilarius de Ecclesia loquens: Dum persequitur, inquit, floret: dum opprimitur, crescit: dum contemnitur, proficit: dum læditur, vincit: dum arguitur, intelligit: tunc stat, cum superari videtur, lib. 7. de Trinitate. Vide & Chrysostr. in sermone de Pentecoste.

3. Tertiò, quod hic obseruandum occurrit, est Allegoria, siue mysterium huius Euangelij. Nam nauis significat Ecclesiam Catholicam Romanam: mare significat mundum: Ventus & fluctus significant tentationes sathanæ, mundi, & carnis: discipuli, fideles significant; Christus verò, significat adiutorem in opportunitate, Psal. 9.

Atque Christiana vita, est quasi quædam perpetua nauigatio: & anima hominis, est quasi nauis multis malis obnoxia, inter fluctus, scopulos, ventos, & monstra marina, quæ sunt, tentationes diaboli, scandala varia, concupiscentia, affectus, siue inclinationes malæ.

His periculis obiectis, non permittitur, vt simus securi. Ibi enim iactamur à ventis affectionum, lædimur à pluuijs, & tempestatibus tentationum: illic insidias diaboli experimur: ibi pati cogimur diabolus insidiari nostris cogitationibus, cordibus, animæ, spiritui, conscientiæ. Pati cogimur ibi mundum insidiari, verbis, opetibus, & vitæ; ibi pati cogimur, ventos superbiæ, ac fluctus concupiscentiæ, odij, iræ, atque auaritiæ.

Animabus nostris ad hunc modum in præsentia hac vita naufragantibus, Deus Optimus Maximus pro sua admiranda clementia, vnicum, ipsumque opportunissimum præsidium constituit tam firmum, atque constans, vt in æternum sit duraturum: illud est Ecclesia catholica, hæc est arca illa, non à Noë, sed à Deo ædificata. hæc inquam, Ecclesia catholica est, nauis solida, firma, domus Domini firmiter ædificata. Hanc inspicimus

Psal. 49.

Matth. 16.
Deus etsi differat interdum opem, non est desperandum, sed clamandum.

Psal. 50.
Ecclesia dum persequitur floret. Nauis significat Ecclesiam, mare mundum, ventus & fluctus tentationes.

Vita Christiana quasi perpetua nauigatio. Anima hominis quasi nauis multis malis obnoxia. Hic non permittitur esse securi. I. Pet. 5.

Matth. 5.

Ecclesia
a/ylu resu-
gij nostri.

Nauim
Christi
persequitur
diabolus
per sua
membra.

ciamus tanquam eminentissimam ciuitatem, in monte adifi-
catam excelso: Hæc fluctuat inter undas, hanc concutunt flu-
ctus, hæc tempestates exercent, sed in medio ipso procellarum
æstu firmior euadit, ac munitior, tantum abest, ut submergen-
dam timeamus.

Hanc posuit Deus omnibus conspicuam, & accessibilem,
ut si contingat in mari huius mundi, nauiculas nostrarum ani-
marum confringi, ad eam confugiamus saluandi. Qui cunque
in hac Petri nauicula, eiusq; fide immobilis perstiterit, hic pro-
culdubio, perueniet in portum illum opratum gloriæ. Nauim
autem hanc persequitur diabolus per sua membra; nam mem-
bra eius, sunt hæretici, schismatici, falsi propheta, pseudoapo-
stoli: quales sunt Lutherus, Melancthon, Brentius, Caluinus,
Mathias Illyricus, & alij horum similes. Quicunque igitur fi-
lius Dei esse cupit, atq; in cælum per vastum mare huius mun-
di trajcere, hanc conscendat. In hac vna est salus, & vita: hanc
gubernat spiritus sanctus: hæc recta tendit ad patriam, hæc
aberrare nequit à vera via, hæc ingreditur cælum, & quos es
vexerit, angelicis infert choris. Quare certo sibi persuadeant
Germani, atque omnes qui hanc nauim dereliquerunt, se esse
filios diaboli.

V M M A.

1. Figura fuit futurarum tentationum Ecclesia, qua exerciti sunt Apo-
stoli, ut qui cum nec claudi essent, nec cæci, nec alia agr. ratione labora-
tes, quibus liberari quamprimum indies videbant: ut omnino cæca etia
aspicerent cui venti & mare obediant, & firmam beneficiorum eius me-
moriam haberent in tempestatem hanc inducuntur.

2. Dormitio Christi, & quod (teste beato Marco) capite inuixus ceruica-
li dormiebat, depinxit quosdam enigmate, quatum inuincit periculi re-
bus humanis, quoties ij dormiunt, huius mundi commodes delinunt, qui
vices Christi susceperunt. Ezech. 1. execratur eos dominus, qui consuum
pulsillos sub omni cubito, & ceruicalia sub omni capite. Quod iam exhi-
buit Iesus, id hodie nobis cum agitur. Hinc cum dormirent homines, venit
inimicus homo &c. Matth. 13.

3. Discipuli tentati ad Christum confugientes tentatos manent quid fa-
ciant, nempe, ut excitemus dominum atq; clamemus, uincere & si uult
Principes, Monachi, Episcopi, spirituales & prophani, in hac tempestate
Ecclesia, in his rebus tam misere afflictis: Domine salua nos perimus, ne
dabitemus nos dominum excruciaturos, ut misereatur nostri. Exemplum
est Ionas, cum quo dicendum, cap. 2. Circumdeleuant me aquæ usque ad
animum, abissus vallauit me, palagus operuit caput meum: cum angu-
staretur in me anima mea. Domine, recordatus sum, ut veniat ad te
oratio mea, ad templum sanctum tuum.

4. Consolatio est omnibus Christi fidelibus, qui cum suis ad sit usque in
consum-

consummationem seculi, nec relinquet orphanos, ut in medijs periculis
minime desperent. Vnde cum B. Iob capite decimotertio, fidelibus semper
dicendum: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.

DOMINICA QUINTA POST
EPIPHANIAM, EPISTOLA

Fratres: Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, Colos. 3.
malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Nolite metiri
inuicem: expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis Et induentes
nouum eum, qui renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius
qui creauit illum: Vbi non est masculus & femina, Gentilis & Iudeus,
circumcisio & præputium, Barbarus & Schytha, seruus & liber: sed om-
nia, & in omnibus Christus. Induite vos ergo sicut electi Dei sancti, &
dilecti, viscera misericordie benignitatem, humilitatem, modestiam, patien-
tiam Supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus
aliquem habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos.
Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.
Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno
corpore: & grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in
omni sapientia, docentes & commentes vosmetipsos, in Psalmis, hymnis,
& canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.
Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Do-
mini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

PAULVS in hac Epistola agit, de veteris hominis, scelerate
carnis, prauorumq; affectuum mortificatione: & facit tria.
1. Primò, iubet veterem hominem nos deponere, & exuere. Vetus ho-
mo quis. Est autem vetus homo, totus homo ille carnalis, Ad e casu per-
ditus, ob peccatum dånatus, omni vitiorum genere coopertus,
in peccatis cõceptus, natus, viuens, plenus malis affectibus, cõ-
cupiscentijs, atq; libidinibus. Et sunt eius fructus, Ira vel indi-
gnatio, quod vitium hominem adeo excæcat, ut quid bonũ, vel
malum sit, discernere non possit: & hominem spoliat omnibus
bonis gratuitis donisq; charitatis: ledit bona naturalia, & tan-
dem ad interitum perniciosum deducit. Nam inde promanant
imprecationes, maledictiones, execrationes, atrocina, cædes.

Fructus ve-
teris homi-
nis.
Ira hominẽ
excæcat.

Secundus fructus veteris hominis est, maledicentia, quæ est
turpissimus nominis diuini abusus: vbi labijs, linguis cæteris-
que membris ad laudem, & gloriam Dei, gratiarumque actio-
nem cõcessis homines aburuntur in vanum. Væ igitur blasphemis, &c.

Maledicen-
tia.
Exod. 29.

Tertius fructus est: Turpiloquentia, quæ est omnis sermo ob-
secratus, & spurcus: quibus homines huius seculi carnales vtun-
tur in populi corona, in conuiujs, comestationibus, ludis, spe-
ctaculis, quibus offenduntur honestæ mulieres, pudicæ vir-
gines,

Turpilo-
quentia.

gines, innocentes iuvenes, atq; puellæ. Talibus crudelia comminatur Christus. Væ mundo à scandalis, &c.

Matth. 18. Mendaciū vitium diabolicum. Quartus fructus est, *mēdaciū*, quod est vitium diabolicum, Ioannis 8. Quod etiam Deus singulari odio prosequitur, teste Salomone, Proverb. 11. & Sap. 1. Huc pertinent omnia opera, signa, verba, nutus, gestus, quæ non ex corde procedunt sincero. Item falsa dogmata, adulatio hypocritica, sectæ Turcarum, Maurorum, Gentilium, Lutheranorum, Calvinistarum, Anabaptistarum, in quorum ore est spiritus mēdax, pater ille mendacij, qui in veritate non stetit ab initio.

Hæc vitia iubet Paulus nos deponere, cum inquit: *Nunc autē deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro*: hoc est, Si fuistis antea iracundi, maledici, turpiloqui, mendaces, iam ea crimina, veteremq; pellem exuite, homines noui facti: vt sint vobis cogitationes sanctiores, castiora verba, opera meliora; & estote comes, modesti, probi, pii, veraces, neq; sitis impostores per impias vestras negotiationes, iudicia, mensuras, pondera, vlnas, literas, instrumenta, monetas & merces. Leuitic. 19. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusq; sextarius, Ego Dominus Deus vester qui eduxi vos de terra Ægypti, custodite omnia præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. Itē Deut. 25. Non habebis in sacco diuersa pōdera, maius & minus, nec erit in domo tua modius maior & minor, pondus habebis iustū & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt multo viuas tēpore super terram. abominatur enim Dominus Deus tuus cum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.

Nouus homo induendus. Secundo, adhortatur vt induamus nouum hominem, qui renatus est per aquam & spiritum sanctum. Ioan. 3. in fide & charitate, ad iustitiam, sanctitatem atque veritatem, plenus bonis diuinis, gratia, donisq; cælestibus: quæ redundant vbertim ac erumpunt, in sanctas cogitationes, pia verba, opera salutifera, & æterna vita digna, & Christianam vitam.

Fructus noui hominis. Sunt autem fructus noui hominis, *Misericordia*, quæ est Christianorum pretiosissimus thesaurus. semper enim compatitur proximo. Iob. 31.

Misericordia. Alter fructus est, *Comitas*, quæ est amica atque gratiosa cum hominibus conuersatio, atque ciuilitas, quia se popularem atque benignum exhibet omnibus.

Comitas quid. Tertius fructus est, *Modestia sive humilitas*, qua verissima sui cognitione sibi ipsi quilibet vilescit & aliorum laudes prædicat.

Modestia. Quartus, *Mansuetudo*, quæ est depressio iræ, vel sedatio, quamitis atque benignus homo, non ingerit conuicia, sed malum bono vincit.

Quintus

Quintus fructus, *patientia*, quæ est malorum voluntaria & diuturna perpassio, in cuius commendationem dixit poëta: Nobile vincendi genus est patientia, vincit. Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Sextus fructus est *perseuerantia*, estque in oratione bene considerata stabilis permanio: de qua Matth. 24.

Septimus fructus est, *dilectio*, & est charitatis vinculum quæ paria gignit corda, Similemque mentis affectum procreat inter pauperes & diuites: huius dilectionis virtute constant, & confirmantur virtutes omnes, superius enumeratæ, & per ipsam viuificantur.

Hęc iubet Paulus nos induere. Est autē induere, has virtutes animo concipere, re præstare, atque fiduciam habere, quod hæc nostra opera ex charitate facta Deo placeant & probentur: adeo vt æternæ beatitudinis mercede sit ipsa remuneraturus. Sunt autem noui hominis vestes, seu ornamenta animæ, fides & charitas. Sicut enim Christus duplici vestimenti genere vsus est, scilicet, inconstituti & sustuli, per quod significatur fides incōcussa, & charitas extensa: sic & nos Christiani, per fidem & charitatem Christum induimus: adeo vt quamdiu in fide & charitate perseuerauimus, ipsi inseparabiliter adhæreamus.

Tertio, precatur Apostolus omnibus Christianis pacem, & hanc æternam. Hæc pax consistit, & promouetur. Primo, gratitudine, vt Deo gratias agamus, quod nos à deuijs perditionum lustris, per sanctissimam suam passionem & sacramenta, in viam salutis reduxerit. Ingratitudo enim crimē est turpissimum, & Deo detestabile, & vt Bernardus ait, hostis gratiæ, inimica salutis. Nihil est quo magis Dei munificentiam nobis conciliemus, quā cum Deo de beneficijs acceptis gratias agimus; nec est quod magis ipsum offendar, quā eorum neglectus.

Deinde, pax consistit ac promouetur. In habitatione sermonis Christi in nobis opulenta, & cum omni sapientia. Vbi enim est verbum diuinum, ibi quilibet audit ea, quorum defectu laborat: & si modo curam salutis habet, cogitat de melioris vitæ ratione suscipienda.

Tertio, consistit, & promouetur hæc pax, doctrina, & commotione, quæ fiunt in concionibus, Psalmis, Hymnis, & cantionibus spiritualibus: quales sunt Psalmi David, Asaph, aliorumque sanctorum; & cantiones Mosi, Isaia, Danielis, Zachariæ, Habbacuc, Mariæ, Simeonis, & Annæ. Per hæc Paulus damnat omnes prophanas & obscenas cantilenas. Propterea ait: *Commonentes vosmetipsos psalmis hymnis, & canticis spiritualibus in gratia cantantes in cordibus vestris Deo*, id est, Omnes vestre cantiones, hymni, & gratiarum actiones proficisci debent ex intimis cordium penetralibus,

Patientia.

Perseuerantia.

Dilectio.

Induere non uñ hominū quid sit.

Rem. 13.

Psal. 81.

Pax quomodo consistat et promouetur.

Ingratitudo hostis gratiæ inimica salutis.

Cantilinae obscenæ dānantur.

Hæresis negans hymnos et psalmos in Ecclesia canendos damnatur.

Hypocrisis religiosorū et clericorū damnatur.

Christus nō induitur per solius fidei apprehensionem.

Hac doctrina damnantur hæretici nostri temporis, qui negant Psalmos & hymnos in Ecclesia esse cantandos. verū qui non potuerunt ferre cātum seruorū Dei, in monasterijs, ecclesijsque, coguntur modo audire voces lamentabiles, & horrendos dæmonū clamores in igne illo inextinguibili, quo ardent. Damnat quoque Paulus his verbis hypocrisin quorundam religiosorum, clericorum, aliorumq; Christianorum, qui cum in Ecclesia psalms cantant, id non faciunt corde, sed ore, nec propter Deum, sed propter quæstum. De illis ait Dominus per Isaiam cap. 29. Appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me. Hi non offerunt illi sacrificium laudis: quare auerit & Deus aures ab huiusmodi precibus.

Vtinam hæretici nostri seculi, & reliqui Christiani, qui suis affectibus seruietes, Ecclesiam & vniuersam Christianā rempublicam perturbant, hanc Pauli sententiā pro dignitate ætimate, scilicet, *Pax Christi exulet in cordibus vestris.* Quam interpretantes Græci, dicunt ita institutos debere esse Christianos, vt si lis aliqua, aut controuersia inciderit, hanc dirimat, ac moderetur pax: nō ira, inuidia, vel superbia. O si sanctū hoc Pauli consilium Ecclesiæ aduersarij recepissent, non docuissent subditos rebellare. Regi suo: non insurrexissent & ipsi cōtra Pontificem, contra Ecclesiam, & totum Christianismum.

Præsenti hac Epistola confirmatur dogma illud quod catholica docet Ecclesia: scilicet, Christianos induere dominum Iesum, non per solius fidei apprehensionem, sed & per depositionem & mortificationē veteris hominis: hoc est, per abnegationem operum carnis, & per induitionem noui hominis, hoc est, Christi Iesu: quem induimus fide & charitate: & semel indurus sanctificat animas nostras intrus, & corpora nostra: insuper cōmunicat nobis cælestes suas virtutes, datq; vires, quibus cōfortati, opera noua, ipsiq; grata perficiamus: quibus etiam indumentū immortalitatis, & innocentiæ stolā nobis cōparare possimus. Det nobis Deus, vt in hac doctrina permaneamus. Amen.

EPILOGVS.

1 Exponit Apostolus quid sit surgere cum Christo atq; cum eo ascendere sursum, mori et viuere cum Christo, nempe exuere veterē Adamū carnalē, & induere nouū cælestē. Simile facit ad Ephes. 4. Heb. 12. 1. Pet. 2. & 4.
2 Depingit veterem hominem quo nos spoliatos vult, vocans eum vitia infidelitatis & ignorantie, vtputa fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, auaritiam, iram indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem, &c. Nouum hominem, quo nos ornatos vult, septem virtutes enumerat, puta viscera misericordie, modestiam, patientiam, supportationem infirmitatis proximi, & culpæ condonationem,

nem, quibus octauo loco addit charitatem, vt quæ omnes virtutes conneſtere debeat.

3 Denum hortatur ad gratiarum actionem, qua protestemur Deum omnium gratiarum fontem, vt per eam amplioris gratiæ nos dignos faciamus. *Omni quippe habenti dabitur, &c.*

IN EADEM DOMINICA

EVANGELIUM.

In illo tempore, Dixit Iesus discipulis suis parabolā hanc: *Simile factum est regnum cælorū homini qui seminauit bonum semē in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. Cum autem creuisset herba & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patris familias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? vnde ergo habet zizania? Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis imus, & colligimus ea? Et ait, Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sinite utraque crescere vsque ad messem & in tempore mesis dicā messoribus, Colligite primū zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticū autem cōgregate in horreū meum.*

EVANGELIUM hoc elegantissimè totius Ecclesiæ statum proponit, Et sunt nobis præcipuè tria consideranda.

1 Principiò, considerandum Parabolæ mysterium, & verbi Dei effectus. In parabola itaque, *Paterfamilias* significat Christum Dominum. Nam Christus in hunc mundum venit, vt patris sui nobis reuelaret voluntatem. Venit etiam vt seminaret semen fructiferum doctrinæ catholicæ & Euangelicæ. Exijt qui seminat seminare semen suum.

Maximum utique est hoc Christi beneficium, sine quo omnes perire cogemur. Nam oportet nos cum Dei gratia, incipere, promouere, ac finire salutem nostram, si eam consequi voluerimus. Nos enim natura sumus mali, & filij iræ. Lucæ 11. In peccatis concepti. Psalm. 50. In peccatis nati. Ephes. 2. Sine gratia Dei nostris viribus nihil valentes efficere. Ioan. 15. Multum igitur interest quis nos seminet. Si enim seminator fuerit Christus, seminabit nos filios Dei, quia dat potestatem filios Dei fieri per Sacramenta. Ioan. 1. ad vitam æternam: si vero seminator fuerit diabolus, seminabit nos filios malitiæ ad damnationem æternam.

Ager, significat mundum, & corda hominum: Nam in omnem terram exiuit sonus eorum, Apostolorum scilicet, qui prædicabant Euangelium. Psalm. 18. Omnes ad nuptias filij Dei sunt vocati. Mat. 22. Glorificabitur igitur in nobis Deus propter summam suam clementiā & benignitatem, qua per Christum in gratiam nos recepit, & ad ferēdos fructus æterna gloria dignos in sua ecclesia seminauit. Caueamus modò à præ-

Christus paterfamilias. Ioan. 6. Lucæ 8.

Ager dicitur significat mundum aut corda hominum.

sumptione, ne presumamus salutē ex proprijs solum nos posse consequi viribus vel meritis: Maledictus homo qui cōfidit in homine. *Semē significat verbū Dei.* Nam scriptū est: Renati estis, non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbū Dei viui. 1. Pet. 1. Item Semen est verbum Dei, quod cadens in terram bonam, fructum facit. Tam cōmunis fuit omnibus olim, & est modo prædicatio pœnitētiæ, & remissionis peccatorum, quàm māna omnibus Israelitis in deserto: sed diabolo suggerente & seminante, nascuntur multa scandala. Nam in ipso ecclesiæ cœtu, sunt multi imbecilles, & peccatores, qui pusillos offendunt. Interim tamen vtuntur donis spiritualibus, sacramentis, & alijs diuinis beneficijs, tam in clero quàm in plebe, Ecclesiā enim bonos & malos complectitur. Matth. 3. 22. 25. 2. Timot. 2. Verum nos nihil moueamur his scandalis, quo ecclesiam aut doctrinam catholicam deseramus, aut sacerdotalem dignitatem contemnamus: scientes culpam non in verbo, nec dignitate, sed in personis esse. Peccatum quippe sacerdotis, nec verbo Dei veritatem, neque eius officio dignitatem aufert, sed eius animam gratia spoliatur: Quæ dicunt, facite, &c.

Ecclesia propter sc̃dala deserēda non est. Mat. 23.

Dormitio p̃elatorū Ecclesiæ. Isa. 56. Hierem. 9. Philip. 2. Inimicus sathan.

Sathan cupit conuersari semper inter filios Dei. Diaboli astutia & cautela.

2. Secundo loco proponitur quæstio, Vnde zizania bono semini aduenerint. Respondet Christus: Homines dormiuisse, atque interim inimicum venisse, & superseminasse zizania. Dormire autem est, Episcopos, Pastores, & omnes Christianos negligere, paruifacere, contemnere, non assidue in corde voluere verbum Dei auditum, & ea quæ ad animam spectant, sed curis & sollicitudinibus huius sæculi. auaritia, voluptatibus, sodalitijs malis, securitateque esse occupatum. Inimicus est Sathan, qui hostis est Dei, & fidelium omnium. 1. Pet. 5. Qui inquam zizania nō seminat inter Iudeos, Mauros, aut Turcas, sed in Ecclesia Dei, inter triticum: qui etiam more cuculi sua oua in alienos ponit nidos: prodit tamen postea vox ipsa pullos supposititios. Semper enim Sathan cupit conuersari inter filios Dei, non vt pacem promoueat, sed vt dissidia & omnis generis mala cōcitet, & omni nocumento afficiat. Iob. 1. Aduertenda igitur diaboli astutia, & cautela, non enim venit de die, sed nocte: non cum vigilarent homines, sed cum dormirent: id est, cum fiducia certa quiescerent, in sola fide suam spem collocantes: tunc cum ira dormirent securi, venit inimicus, & sua spargit zizania. Quod facit, dum excitat sectas, falsas doctrinas, opiniones varias, dum conturbat fidem, distrahit dilectionem, dum reddit contemptui Ecclesiam & sacramenta, reliquisque ad salutem necessaria. hæc grauissima mala multo facilius diabolus patrat, vbi Episcopi, pastores,

con-

concionatores, confessores, patresfamilias non vigilant super greges suos: sed dormiunt atque stertunt turpi veterno, vt videmus factum olim apud Iudeos, per Baalitas, Molochitas, Phariseos, Sadduceos: tādē apud Christianos orientales, per Arrianos, Valērianos, Manichæos, Ebionitas, Pelagianos, Donatistas: & modò apud nos per Lutheranos, Zuinglianos, Anabaptistas, Calvinistas, reliquosque Protestantētes. Atque vtinam in Germania, Episcopi, & pastores vigilassent in tempore, nec fuissent canes muti, nescientes latrare. Isa. 56. Nunquam inimicus Ecclesiæ Sathan per Lutherum, modò & per Brentium, zizania seminasset. Nec putent prophani principes se futuros innoxios ante tribunal Christi: tenentur & ipsi suas partes agere, & gladio sibi diuini concessio, proscindere vulpeculas, quæ demoliuntur vineam Domini, Canticorum secundo. Sunt etiam custodes & vigiles ciuitatis Dei, sunt excubitores lectuli Salomonis, ob id sunt armati, Cantic. 3. Sed quia reliquerunt aquam viam Ecclesiæ, & foderunt sibi turbidas & putidas cisternas; tales enim sunt doctrinæ Lutheri & Brentij, dabunt grauissimas pœnas; quia dormierunt, non vigilarunt: irrueruntque inimici in ciuitatem Dei. Dabit pœnas Saxonum dux, dabit, & VVittenbergius, qui in sinu suo colubrum, & ignem gestat, qui totam Germaniam exurit atque incendit, & suis sibilis inficit.

Sorordia p̃elatorū ac principū quāta mala peperit quibusdā terris. Rom. 13.

Ierem. 2.

Tenenda igitur semper est regula Christi: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt, &c. Matth. 7. Et B. Ioan. 1. Cantic. 4. cap. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, &c. Tenenda quoque D. Pauli regula: Rogo vos vt obseruetis eos qui dissensiones seminant, &c. Rom. 16.

Regula Christi semper tenēda Rom. 16.

3. Tertiò, considerandum, quid cum zizanijs sit agendum. Hoc explicatur in Euangelio, vbi dicitur: *Cum herba creuisset, & zizania pullulassent, accedentes serui dixerunt, Domine, nōne bonum semen seminasti? Vnde autem habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt: Vis igitur imus & colligimus ea? Et ait, Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sinite utraque crescere vsque ad messem. Tum dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.*

Serui patri familias. Messis dies nouissimus messorum Angeli horreum Dei regnum celorum.

Hic obseruabimus, seruos hos esse Apostolos, prophetas, & omnes concionatores, quos Christus vocauit, & elegit, ad ædificandam sibi vineam, Ioann. 15. Posui vos vt eatis, &c. Marth. 10.

Messis est dies nouissimus, vbi quisque quod seminauerit, metet, Paulus ad Galat. sexto.

Messores sunt Angeli, qui colligēt in die iudicij omnes mortales

rales ante tribunal Dei, & separabunt malos de medio iustorum, Matt. 25. Horreum Dei, regnum est cælorum.

Ignis, æternam significat damnationem, vbi erit fletus & stridor dentium.

Ignis significat æternam dānamtionem. Zizania que sunt.

Zizania, sunt hæreses, homines mali, peruersi, seditiosi, hæretici, ac manifestè flagitiosi.

Hos non vult Christus ab aliquo, priuata auctoritate tolli de medio: nec vult etiam quod propter peccata ista ecclesia ipsos ferro, aut alia morte puniat, sed quod verbo, exhortatione, increpatione admoneat, & in bonam mentem inducat. quod si ita nõ profecerit, habet ex diuino iuro carceres, & alias pœnas corporales.

Sciendum tamen hic quod illis Christi verbis non tollitur auctoritas & potestas magistratui prophano, vt non exerat suum gladium. Teneatur enim magistratus curare, ne serantur falsæ doctrinæ aut sectæ, vt puniantur gladio & igni auctores illarum. Deut. 13. Teneatur quoq; curare, vt Ecclesia suum iudicium habeat liberum & integrum.

Magistratus tenetur curare ne falsa doctrinæ aut sectæ serantur. Questio. Ecclesie officium est cognoscere, que doctrina sit, falsa & que vera. Matt. 26.

Potest ne magistratus cognoscere causas doctrinæ? Minimè. Nam Ecclesie hoc est officium, ipsiusque iuris est cognoscere, quæ doctrina sit falsa, quæ autem sit vera. Vbi autem illa iudicium fecerit, magistratus debet ex diuino iure seruitiū Ecclesie, vt eius perturbatores, debitis pœnis corrigat & afficiat. Nec agit contra diuinam sententiam magistratus prophanus, occidendo seditiosos, & homicidas, & alios graues peccatores. Nam est discriminē inter tribunal Christi, quod in Ecclesia est, & tribunal prophanum. In politica gubernatione Ecclesie dicitur, quatenus ad vitam corporalem peccantium, & personas priuatas, *Sinite utraque crescere.* Quatenus verò attinet ad magistratus prophanos, & eorum potestatem, dicitur: *Qui gladio occiderit, gladio peribit.* Decet igitur magistratus punire latrones, homicidas, seditiosos, adulteros, fornicarios, & alios manifestos peccatores: ita tamen, vt ad pœnitentiā exhortentur, & in spiritualibus erudiantur: ne cum corpore, & anima pereant. Debēt & vi resistere hæreticis, schismaticis, suspectis: quorū causæ prius iudicabuntur ab Ecclesiasticis viris, secundum scripturas sacras, concilia, patres, & ecclesie traditiones; quibus si adhuc animosa pertinacia resistere voluerint, hæretici habeantur, & vt tales ab Ecclesia condēnentur, & à prophano magistratu præmissa admonitione, etiam extremo supplicio plectantur, August. in epist. ad Parmenianum.

Hæretici nulla ratione ferendi.

Nulla itaque ratione ferendus est quiuis hæreticus, sed omnes debent cum publicè, tum priuatim, vbiq; semper, & apud omnes contradicere, ac reclamare, Isa. 58. Iere. 1. Ezech. 3. 2. Timoth. 4.

Sic

Sic Magistratus quoq; potest subditos cogere, vt ommissa hæresi, & erroribus Lutheranorū, audiāt doctrinā Apostolicam, catholicam & ecclesiasticam. Nam licet fidem dare non possit nisi solus Deus: per auditū tamē assiduū, & per alias corporales afflictiones, coactu à magistratu errorē agnoscere, conuerti, & fidem accipere possunt. Nā August. testatur, serio Theodosij Imperatoris mandato, suā Ecclesiam Hipponensem à Donatistarum hæresi liberatā, & per auditum verbi Dei, ad veritatē reductam, vide Aug. Epistola 50. ad Bonifacium. Item Epist. 48. ad Vincentium. Et contra Cresconium, lib. 3. cap. 51. Item contra Gaudentium lib. 1. cap. 17. Potest etiā pari ratione ecclesia pœnis temporalibus peccatores afficere; habet enim ex diuino iure tribunal, habet carcerem, habet & potestatem imponendi alias pœnas, iuxta qualitatem eorū criminum, quæ peccatores commiserint, æquas. quales sunt proscriptio bonorū, exilium, & alia, quæ homines affligere solent, & vexare.

Magistratus potest subditos cogere, vt ommissa hæresi, audiāt doctrinam catholicam.

Potest item ecclesia peccatores sceleratos, manifestos & contumaces, à fidelium consortio excommunicare, Matthæi 18. 1. Corinth. 5. Nec hoc contradicit verbis Christi: *Sinite utraque crescere.* Nam excommunicatio, & pœnæ reliquæ nõ tollunt homines è medio, non auferunt vitam, sed ad pœnitentiam inducunt, & compellunt. quod ecclesia maximè in peccatoribus præterdit, ne pereant.

Excommunicatione quid Ecclesia præterdat in peccatoribus.

EPILOGVS.

1 *Parabola ostēdit, quod omne bonum à Deo proficiscitur. malū autem ab inimico. Augustinus contra Manichæos de duabus animabus: Satanæ, inquit, neminem creauit, neque bonū, neque malum, sed suadendo eos posse malos effecit non cogēdo, Sap. 2. Inuidia diaboli mors intravit in orbem, &c. Imitatione igitur sunt satanæ, non creatione, Ioan. 8. Rom. 6.*
2 *Non minus dispendiū fidei ac religionis attulit Ecclesie, otium, torpor, & negligentia prælatorū, quàm ambitio, auaritia, & luxus. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus, &c. hinc Amos. 6. Væ vobis inquit Dominus, qui opulenti estis in sion, &c. qui dormitis in lectis eburneis, bibitis vinum in Phialis, &c. nihil compatimini super contritione Iosaph. Vide etiam Ezech. 34.*

3 *Gemina dulcedo est in pectore Iesu, Ioganimitas in expectādo, & facilitas in donādo, Isa. 30. Expectat dominus vt misereatur. Interim mali bonis admixti, sunt ferendi, quādo minore pernicie tolerantur, quàm tollerentur. Sed vae obstinatis: horrendū est incidere in manus Dei viuētis.*

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ,

EPISTOLA.

Fratres, Ne citis quod hi, qui in stadio currūt, omnes quidē currūt, sed vnus accipit brauiū? Sic currite vt comprehendatis. Omnis enim qui in agene contēdit, ab omnibus se abstinet. Et illi quidē, vt corruptibilem

1. Cor. 9. & 10.

F 5

coronam

coronam accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, non quasi in iuce, tum: sic pugno, non quasi aerē verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte, cum alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar. Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escam manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualement biberunt. Bibebant autem de spiritali, consequente eos petra: Petra autem erat Christus.

HA C Epistola proponit Paulus duas similitudines: quibus probat Christianos debere ad summam perfectionem tendere, & quod potissimum est, in sana vocatione, eligere.

Christianorum est ad summam perfectionem tendere.

1 Altera est de currentibus in stadio, altera de certantibus in palæstra: quorum tamen pauci consequuntur brauium & certaminis præmia. Sunt enim plerique desides, & pigri ad currendum, aut aberrant à scopo & meta. Sunt etiam qui obiter extra certamen alia præsumunt negotia expedire. Sunt & multi intemperantes, nihil facientes coronam sibi propositam:

Num. 9. Exod. 13. Exod. 14. Ibidem 16. & 17. Num. 20.

Nō enim satis est in stadio currere, multas sagittas emittere, ac in arena pugnare: sed oportet quod petitur attingere. Ideo dicit: *Sic currite ut comprehendatis.* Huius autē rei ponit exemplum, dicens: *Nolo vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem escam spiritualement manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualement biberunt: bibebant autem de spiritali, consequentes eos petra, petra autē erat Christus; sed nō in pluribus eorum beneplacitū est Deo, nā prostrati sunt in deserto: hoc est, plures illorum non approbavit Deus. Mortui sunt & prostrati, nūc à serpentibus, nunc ab inimicis, alias ab ipsa ira diuina in deserto.*

Num. 11.

Per hoc horribile exemplum indicat, non omnes præmium consecuturos, qui propter illud currunt, spicula torquent, atque certant. Nam fuere in populo Israel circiter sexies cetera milia, necnon præstātissimi viri, Moses, Aaron: item 12. tribuum Israel principes: item illi 70. inter quos spiritus Moysi distributus fuit: item 12. exploratores, qui omnes in via Dei atque salutis ad terram promissionis currebant; sed duo tantum peruenērūt, Iosue scilicet & Caleb. Reliqui omnes in deserto perierunt. Recenset autem Paulus tria genera peccatorum, quæ Iudæos currentes in stadio, à mera repulerunt, scilicet, Idololatricam, Exod. 32. Scortationem. Num. 25. & murmurationem contra Deum & Moysen. Num. 21.

Peccatorum tria genera quæ Iudæos à statū meta repulerunt.

Et hæc peccata adhuc apud homines in frequenti & assidue vsu sunt. Nam quid aliud est, pro Deo vero, omnes hæreticos reuereri, & vii deos ipsos colere: & ut illis placeant, Ecclesiam suis bonis spoliare, pro fide charitatē reijcere, pro veritate errores & mendacia prædicare, quàm mera & abominanda idololatria:

latria? Apostatarum etiam fornicationes, adulteria, & stupra: quamuis matrimonij nomine ipsa ornare studeant, notiora sunt omnibus, quàm quæ hic debeant referri. Quantum ipsi quoque murmurent contra Deum, qui nos fert, contra Moysen verum, Romanum pontificem, contra Episcopos, Cardinales, clericos, monachos, vel ipsorum libri, qui istis fordibus referti, indies euulgantur, testatur omnibus pijs facient.

Hæc omnia, inquit Paulus, in figura facta sunt nostri, in figura autem contingebant illis. Scripta sunt autem ad correctionem nostram, ut non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Neque idololatricæ efficiamur, sicut quidam ex ipsis. Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt. Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt. Neque murmuremus, sicut quidam eorum murmurauerunt.

Exod. 16. Exod. 32. Num. 25. Num. 21. Num. 14.

Sequitur dogma.

Discimus ex hac epist. tria, Patrū, atque nostrā fidē, eandē esse rem, licet verbū, atque sacramēta fuerint diuersa. Petrus Act. 2. Nō est aliud nomē datū hominibus sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine domini nostri Iesu Christi, & Paulus 2. Cor. 4. Habētes eundē spiritū fidei, & nos credim⁹, &c. 2 Proinde hic discimus, quod Deus communiter promissiones suas signis quibusdam externis ornauerit, & confirmauerit, ut per illa signa magis confirmaret fidem nostram. 3 Tertio discimus, quamuis fides in Christum sit spiritualis, atque potus: tamen nihilominus est necessarium ad salutem, externè sumere realiter corpus Christi, in sacramento Eucharistiæ. Pascitur enim hoc sacrosancto cibo anima, & corpus in vitam æternam. Amen.

Deus promissiones suas signis externis ornat & confirmat.

COMPENDIUM EPISTOLÆ.

1 *Vita Christiana minimè molis est, & delicata, sed laboriosa, & sudore plena: sed quam Azonotheta Deus remunerare velit, id pulchris similitudinibus ob oculos ponitur.*
 2 *Certaturi saltu, ut est apud Philostratū in libello de athleticis, abstinēbant à coitu, & alijs delictis. iam turpe est si nos pro brauiū vite æternæ segrius nos geramus, quàm vulgus hominum pro vili præmio. Exemplum cum Pauli, quod sermone, vita, benefactis nobis imitabile proponitur, tum veterum patrum, qui baptismi mysterio & spiritali esca potuque non titulo tenuis, sed re ipsa communicauerunt.*
 3 *Ecclesiu Romana instituit hanc epistolā hodie fidelibus prælegendā, ut intelligāt nō sufficere ad salutē, quod sim⁹ Christiani, neque quod curramus in via huius vite: nisi vnusquisque sic currat, ut comprehendat, hoc est, nisi vnusquisque tanto ardore, & spiritus seruore cursum in charitatis via, qua itur ad æternā patriā, peragat, ut brauiū comprehendat. Habet enim emphasim magnā verbum illud: sic currite ut comprehendatis. Det Dominus pro sua misericordia, ut sic curramus, ut ipsam promereamur coronā. Amen.*

E V A N-

EVANGELIUM SEPTVAGESIMÆ.

Matth. 20

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum celorum homini patri familias, qui exiit primo mane cōducere operarios in vineā suam. Conuentione autē facta cum operarijs ex denario diurno misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierūt. Iterum autē exiit circa sextam & nonam horā, & fecit similiter. Circa vndecimā verò exiit, & inuenit alios stantes, & dixit illis: Quid hic statis toto die otiosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meā. Cū scribitur autem factum esset, dicit dominus vinee procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsq; ad primos. Cū ergo venissent qui circa vndecimā horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi, acceperunt autem & ipsi singulos denarios: & accipientes murmurabant aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & aestus. At ille respondens vni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriā: nōne ex denario diurno conuenisti mecū? Tolle ergo quod tuum est, & vade. Volo autē & huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi, quod volo, facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

Ecclesia ab initio mundi est.

EVANGELICA hæc parabola primo loco ostendit ab initio mundi semper fuisse aliquam Ecclesiam vocatam, & mirabiliter seruatam atque gubernatam à Deo. Vt enim Nos, Abraham, Isaac, Iacob, non humanis præsidijs defensi sunt, (Genes. 7. 12. 27. 28) sic ieiunamus & nostrā Ecclesiam diuinitus regi atq; defendi: idq; firmissima fide apud nos statuamus. Diuersis enim ætatibus vocauit & adhuc vocat homines ad cultum pietatis, & omnibus tamen iustitiæ cultoribus idem esse præmium æternæ salutis: modò vocati gnauiter laborauerim in vinea iustitiæ. Quod autem pius Abel ab impio Cain (Genes. 4.) & Ioannes Baptista ab Herode (Marc. 6.) & D. Stephanus ab impijs Pharisæis afflictus est (Act. 7.) id factum præter Dei voluntatem ne putemus, neque idcirco Christum suam Ecclesiam derelinquere est arbitrandum. Nam vno sublato fidei ministro, contestim alium in eius locum subrogat, & restituit: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.

Psal. 44.

2 Secundo, minatur omnibus, ingratibus, & negligentibus venire vocatis, pœnas debitas suæ negligentiae.

3 Terrio, iudicat vocationē gētium, quas collatione suorum beneficiorū, non tantum Iudeis exæquat, verum ipsis sua culpa relictis, ad gentes vocandas se profus conuertit: quibus per sanguinem sui filij, in sacramentis omnibus gratis communicatum,

catum, & remissionem peccatorū, & gratiam suam promittit.

4 Quarto, docet neminem debere extolli, neque de proprijs meritis inflari, neque de suis viribus gloriari, etsi merces vite æternæ non nisi laborantibus concedatur, 2. Timoth. quarto. & 1. Corinth. 15. Plus omnibus laboraui; non ego autem, sed gratia Dei mecum.

5 Quinto, Docet Euangelica historia, nemini murmurandum esse, etiam si Deus alium quempiam, qui minus laborasse videatur, æquè ac ipsum remuneret. quod is vniciue secundum suā iustitiam, dignam repēdat mercedem. Solet enim Deus deponere potētes de sede, & exaltare humiles. Iudas infremuit aduersus Magdalenam, propter effusum vnguentum, Ioannis duodecimo. Scribæ & Pharisei murmurabant contra Christum, quod cum peccatoribus manducaret. Ideò superbi humiliantur, & exaltantur humiles, eruntque nouissimi primi, & primi nouissimi.

Complectitur præterea præfens parabola quatuor.

1 Primo, quis sit ille paterfamilias, qui cōducit operarios in vineam suam, nempe pater celestis, Deut. 32. Nōne ipse est pater tuus, qui possedit, fecit & creauit te? qui vocat ad fidem in suum regnum Iudæos primo diluculo, hora quoque tertia, sexta, & nona. Horum Iudæorum conuētio habetur & significatur per Moysen, Deut. 28. Vbi Moyses dixit populo Israelitico: Si autem audieris vocem Domini Dei tui, vt facias, atque custodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelliorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra. Et Leuit. 18. Custodite leges meas, quæ faciens homo, viuet in eis.

Qui ergo spiritualiter legem hanc intellexerunt, & spiritus sancti gratia per Christum adiuti, illam obseruandam intellexerunt, hi vitam æternam ex conuentione, in mercedem laborum suorum expectabant: qui autem carnaliter intellexerunt, solum temporalem benedictionem, & vitam temporalem perceperunt.

Deinde Gentes tardius circa horam vndecimam, tempore huius mundi extremo, pater ille celestis vocat ad fidē in suum regnum. hi rectè laborantes & meritoriè, non tantum temporalem, sed etiam spiritualem benedictionem, denarium vitæ æternæ scilicet, in mercedem suorum laborum acceperunt. At quamuis vita æterna sit vera merces operum Christianorum, gloriari tamen in illis non licet, nisi in Christo: cuius beneficio & meritis, & ipsa opera gratis nobis dantur, & data merito eiusdem Christi, non nostro perficiuntur. Rom. 6. Stipendia peccati, mors: gratia autem Dei, vita æterna.

2 Secundo, hic ostenditur, per quid vocet operarios, nempe

De proprijs meritis & viribus nō est gloriandum.

Cōtra Deū nō est murmurandum.

Luc. 1.

Luc. 15.

Paterfamilias vinea, Pater celestis.

Conuētio Dei cum Iudeis.

Vocatio Gentium.

Operarij per

per verbū
Dei vocā-
tur.

per verbum Dei. Nam ad hoc prædicandum, Pater cælestis ab initio misit prophetas, Jerem. 7. de quo Paulus Hebr. 1. Multifariam, multisque modis olim locutus est Deus patribus in prophetis, nouissimè locutus est nobis in filio, &c. Quomodo audient sine prædicante? quomodo prædicabunt nisi mittantur? Roman. 10.

Mar. 16.

Ioan. 20.

Ioan. 15.

Tris præ-
uisitima vi-
ta, ne vo-
cati re-
niant, im-
pedientia.

Postmodum, ad hoc prædicandum Christus misit Apostolos, Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Item, Sicut misit me viuens pater, & ego mitto vos, Et iterum, Ecce ego dispono vobis regnū, vt eatis, & fructum afferatis. Demū hodie ad prædicandum Dei verbum, Episcopi mittunt pastores, cōcionatores, & reliquos ministros Ecclesiæ: sed non omnes vocati veniunt, neque eius moræ, culpa est verbi, sed eorum qui vocati venire nolūt, qui contēnunt verbum Dei, & tempus vocationis sinunt præterlabi, & occasionē salutis præterire; quæ tria grauissima sunt peccata: hinc ait Matth. 23. Ierusalem, Ierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quæadmodū gallina congregat pullos suos sub alas, & noluitis.

Gregorius. Ad erudiendam plebē suam, quasi ad colendam vineam nullo tempore desistit operarios mittere, quia & prius per patres, & postmodū per legis doctores & prophetas, ac vltimum per Apostolos Domini plebis suę mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laborauit.

Conuentio est vitæ æternæ repromissio. 1. Ioan. 2. Et hæc est repromissio quam ipse pollicitus est nobis vitam æternam. Denarius est operis merces, Hierem. 31. Diurnus dicitur, quia propter eum quotidie laboratur, & ipsum meremur in die gratiæ, Ioan. 9. Quotidieque regnum ingredientibus cæleste datur. Forum mundus est, rerum temporalium negotiationibus plenum, vbi plurimi animas vendunt, detenti per mundi concupiscentiam, fugientes operari per negligentiam.

Laburare
in vinea
Domini
quod.

3. Tertio, in hac parabola continetur, ad quid vocet operarios, nempe, vt laborent in vinea Domini. Est autem laborare in vinea Domini, quemlibet in vocatione sua, iuxta verbum Dei, in Deum credere. Ioannis sexto, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille, Viuere secundum eius mandata, Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Proximum diligere, 1. Ioannis tertio, Hoc est mandatum Dei, vt diligamus alterutrum. Est præterea laborare in vinea Domini, Ecclesiam, eiusque caput Romanum pontificem, vt patrem & Christi vicarium obseruare, Hebræorum 13. Obedite præpositis vestris, & non quod sensui proprio placet, sed quod Ecclesia docet, facere. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod acceristis, anathema sit.

Galat. 1.

Quemadmodum enim in externis vineis varij sunt labores homi-

hominum, alij fodiunt sarculis, alij extirpant vepres innascentes, alij stercorant, alij plantant, putant alij palmites, refecant alij, reliqui manipulos colligunt, & aliud alij faciunt: sic in vinea Domini varia sunt officia, atque diuersa vocationum genera. 1. Corinth. 7. Hos docet Paulus, omnibus vocatis mandandum esse in illa vocatione in qua vocati fuerint. Seruus, inquit, es vocatus? non sit tibi curæ esse liber. coniux factus es? noli quærere solutionem.

Vinea Do-
mini varia
habet offi-
cia.

Hinc quippe hereses, hinc rerum publicarū corruptiones & ruina, quod nobilis vult esse princeps, princeps rex, rex pontifex: quod mechanicus præsumptuosè tractat de reformanda Ecclesia; de temeranda doctrina Pauli, & aliorum Apostolorum, & magister scholæ triualis doctus vult esse Ecclesiæ.

4. Quarto, complectitur hæc parabola Euagelica quotuplex genus hominum vocet paterfamilias in vineam suam. Duplex puta. Prioris generis homines conueniunt cum paterfamilias certa mercede, conuentione facta ex denario diurno. Posterioris verò generis homines, etsi præscripta mercede cum paterfamilias non transigant, nihilominus conuentione facta de iusta mercede ipsis tribuenda, in vineam mittuntur.

His itaque sententijs stabilitur firmum dogma nostræ fidei, scilicet operarios esse omnes, qui vocantur in vineam Domini, quæ est Ecclesia, non fiduciarios, neque statuarios, vt synagoga Lutheranorum docet. Fides enim sine operibus mortua est, Iacobi secundo.

Duplex ge-
nus homi-
num vocat
paterfami-
lias in vi-
neam suam.

Præterea ex his constat, statum esse pretium à Deo operibus laborantium ex charitate, pro sua dignitate, quod est vita æterna, Matth. 25. Venite benedicti patris mei, &c. Item Roma. 2. Reddet vnicuique secundum opera eius, ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam.

Operarij
admittun-
tur in vi-
neam, non
fiduciarij.

Tertio, ex his sententijs satis patet, quamuis opera nostra imperfecta sint, & quodam puluere terreno conspersa, propter misericordiam Dei, & filii eius dignitatem, digna fieri quæ in conspectum Dei prodeant: vt & ab ipso ex amplissima perfectione operum Christi quicquid ipsis deest, suppleatur, & in misericordia & miserationibus iusta mercede ex benigna ipsius promissione coronentur. Hinc David, Qui coronat te in misericordia & miserationibus.

Vita eter-
na statum
premiū la-
borantibus.

DOGMA TA HOC CONTENTA
EVANGELIO SVNT.

I Opera ex fide necessaria esse ad salutem: quia omnis arbor quæ non facit fructum, excidetur, & in ignem mittetur, Matth. 7. Conduxit hi: operarios paterfamilias mittendos in vineam suam, non vt etiarētur, sed vt operarentur, August. lib. de fide, & oper. cap. 6. 7. 8. 14 & Psal. 31.

Opera

2 Opera ista ex charitate à Christianis facta, digna esse vita aeterna, propter Christi spiritum inhabitantem, qui ea operatur, ipsiq; eam dignitatem praestat, ut sint digna tanta retributione, dicente Paulo ad Galat. 2. Vivo autem iam non ego, vivit verò in me Christus.

3 Opera ista spiritu Christi, eiusque viriute facta, fiduciam quandam vitae aeternae, & gratiae Dei consequenda, animis Christianorum ingenerare. August. in Psal. 31. Paulus 2. Timoth. 4. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi de reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi iustus iudex.

4 Quamvis de operibus secundum doctrinam catholicam ita nobis sit statuendum, ut per Christum operibus intercedentibus, vitam aeternam nos consecuturos speremus, non tamen licere Christiano, de ipsis gloriari, nisi in Domino. August. in Psal. 31. Paulus 2. Cor. 10. Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Qui enim habes quod non accepisti? 1. Cor. 4.

EPILOGVS.

1 Parabola rerum notissimarum similitudines sunt docendi genus simplicissimum, & radibus maxime appositum, in his quod singula verba attinet, ne simus anxie curiosi, cum de summa sententiae constare possit.

2 Per horas vero & tempora quinq; quibus patriarchas vocavit & vocat operarios, allegoricè quinq; mundi aetates sunt. Prima earum fuit à principio mundi vsq; ad Noe, quae duravit mille sexcentis & 56. annis. Secunda fuit à Noe vsque ad Abraham. Tertia fuit ab Abraham vsque ad Moysen. Quarta fuit à Moysen vsque ad Christum. Quinta est à Christo vsque ad finem seculi: cuius durationem nemo novit, nisi solus pater.

3 Locus de praedestinatione admodum difficilis: Cur non omnes statim conducatur, vni hac hora, alium altera vocet: nam ex praedestinatione Dei fluit, ut quis credat vel non credat, à peccato liberetur, vel non. ut sciamus, salutem nostram, non in viribus nostris, sed solum in potentia Dei sitam. & hinc spem habemus contra peccatū & satanā. Et quia novissimi primi, & primi novissimi, multiq; vocati, pauci verò electi, ut meta ponatur temerarijs & sublimibus spiritibus, qui volunt consilia Dei inscrutabilia perscrutari an sint praedestinati necne, etc. Qui velit esse prudens et fidelis dispensator, servet Pauli ordinem, quem habet in Christianismi compendiaris epistola ad Rom. 6 & ante omnia inquirat de Christo in Evangelio: ut homo peccata sua, & Christi gratiam agnoscat, cum peccato pugnet, & iam ubi inceperit sub cruce & passione esse, hac ipsum rectè docebit praedestinationem, huius enim multi non omnes vires capaces sunt.

DOMINICA SEXAGESIMÆ,

EPISTOLA.

1. COR. II. **F**ratres, Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitutē redigit, si quis vos devorat si quis accipit, si quis exollitur, si quis in facie vos cedit secundum ignobilitatē dicit, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte, In quo quis audet (in insipientia dico)

dico) audeo & ego. Hebraei sunt, et ego Israelita sunt, et ego. Semē Abrahæ sunt, & ego: ministri Christi sunt, & ego: (ut minus sapiens dico) plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudaeis quinquies quadragenas, una minus, accipi. Ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui. In itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In labore, & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis in frigore & nuditate. Præter illa quae extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sum, gloriabor. Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, scit quod non mentior. Damasci propositus genis Aretæ Regis, custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta demissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Si gloriari oportet, non expedit quidem, veniam autem ad visiones & revelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim siue in corpore, siue extra corpus, nescio. Deus scit, raptum huiusmodi vsque ad tertium caelum. Et scio huiusmodi hominem siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradysum, & audiuit arcana verba, quae non licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor. Pro me autem nihil, nisi in infirmitatibus meis: nam etsi voluero gloriari, non ero insipiens: Veritatem enim dicam. Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus satanae qui me colaphizet. Propter quod Dominum pseudoapostolorum rogavi, ut discederet à me, et dixi: mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur in infirmitatibus meis gloriabor, ut inhabitet in me virtus Christi.

HAEC Epistola est apologetica, in qua D. Paulus facit tria. Primo, monet Corinthios, ut sibi caueant à Pseudoapostolorum vaniloquentia, qui pijs solent imponere, & imperitos per suas gloriationes falsas in fraudem illicere. Tale quid etiam monet Hebraeorum decimotertio, Doctrinis varijs ac peregrinis ne circumferamini, &c.

2 Secundo, precatur Corinthios, ut qui stultas Pseudoapostolorum gloriationes sufferre potuerint, suam quoque stultam iactantiam æquiore animo ferre, & inde non offendi velint.

3 Tertio, ostendit se ad gloriandum veluti compulsus: se autem id facturum, ut Pseudoapostolis obstruat ora, & gloriam Dei, atque verbi ministerium ab illorum insultu defendat.

Ponit autem modum, & praefigit metam his, qui gloriari voluerint. 1. Corint. 1. Qui gloriatur, in Domino gloriatur, Iac. 1. in Domino.

G Glorie.

Glorietur autē frater humilis in exaltatione sua, diues autē in humilitate sua, quoniā sicut flos fœni transibit. Ad Philip. 3. Et gloriamur in Christo Iesu, & nō in carne fiduciā habētes. Ieremiæ autē 9. cap. sic habetur: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, neque fortis in fortitudine sua, neq; diues in diuitijs suis; sed in hoc gloriatur qui gloriatur scire & nosse me, quia ego sum dominus, qui facio misericordiā, iudiciū, & iustitiā in terra.

Gloriatio duplex.

Gloriatio humana. Matth. 7. Gloriatio diuina.

Ex quibus verbis colligitur duplex gloriatio. Altera humana: qua homines gloriantur de suis diuitijs, honoribus, artibus, fortitudine, scientijs, ingenijs, dignitatibus, genere, pulchritudine, & his similibus. Et hæc gloriatio est momentanea, vana, & superba. Iaco. 3. Nam quale fundamentum est, tale est & structum in eo ædificium, nempe ruinosum.

Altera gloriatio diuina est, qua Christiani gloriantur de ministerio & vocatione sua, de tribulationibus & passionibus suis: in quibus habent verisimilia argumenta diuinæ benevolentiae, gratiæ, fauoris & misericordiæ. Item se habere Deum propitium in cælis, cuius gratiosa adoptione facti sunt heredes regni cælestis. Hæc gloriatio est laus atque gratiarum actio diuinæ bonitatis atque beneficentiæ: item singularis cōsolatio in afflictionibus, qua cor hominis lætificatur, animus alacrior redditur, & conscientia fiduciam concipit, Deum ipsius curam gerere, vt qui, cum passiones immittit, det gratiam, ne illis succumbat, sed easdem potius vincat. 1. Cor. 10.

Paulus gloriatur de sex rebus.

1. Gloriatur autem beatus Paulus de sex rebus. Primò de stemmate; quòd ipse sit Hebræus, Israëlita, & semen Abrahæ, in quo ait: Quis audet, &c.

2. Secundò, gloriatur de molestijs atque laboribus suis: nempe, quod multo plus quàm alij in vinea Domini laborauerit, prædicando, docendo, peregrinando: *in laboribus plurimis*, inquit, *fui*, &c. Item: *Ter virgus cæsus sum*, &c.

Tertio, gloriatur de cognitione & intelligentia diuinæ veritatis. Cuius testis est Petrus, 2. Pet. 3.

4. Quarto gloriatur Apostolus de patientia sua, quod gratuito illis Euangelium prædicauerit, & nulli onerosus fuerit, 2. Corinth. 11. 2. Thess. 3.

5. Quinto, gloriatur de ministerio, cruce atque passione sua. Sed huius gloriationis pudet pseudoapostolos, qui prædicationibus suis gloriam tantum, honorem, & tranquillam vitam quærunt. Omnes quæ sua sunt, quærunt, &c. Philip. 2.

6. Sexto gloriatur de visionibus atque reuelationibus Domini: idque facit, vt pseudoapostolis obturet ora, & superbiam eorum compescat: simulque indicet quàm nullius momenti sit illorum gloriatio ad suam comparata.

Concludit ergo ostendens crucem suam, esse gratiam Dei.

Ne,

Ne, inquit, *magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanae, vt me colaphizet*. Quasi dicat: Quæ admodum carni alligatur baculus, equo frænum iniicitur, vrsò anulus ferreus per nares traicitur, porco sudes in os inferitur, ne nimium currant, mordeant, aut ferociant: sic Deus corpori meo stimulum apposuit, nempe secretas tentationes, atq; passiones. *Propter quod*, inquit, *ter Dominum rogavi, vt discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, &c.* Quibus verbis videmus, ad quid prosint tentationes: nempe, vt nobis occasionem præbeant nosipfos cognoscendi & inuocandi Deum: cuius operatione imbecillitas nostra augetur in æternam fortitudinem, passio nostra transfertur in sempiterna gaudia, mors denique nostra temporalis transmutabitur in vitam æternam.

Documentum.

Docemur hæc Epistola, non licere Christiano gloriari in se, neque in carne, neque in rebus mundanis atque caducis: sed in Christo & eius donis. Licet, inquit Augustinus, gloriari: sed qui gloriatur, in Domino gloriatur. *Si gloriari oportet, non expedit quidem*. & inferius commemoratis Dei beneficijs, dicit Paulus cap. 12. *Pro huiusmodi gloriabor, pro me autem nihil, nisi in infirmitatibus meis*. Et cap. 11. *Si gloriari oportet, quæ infirmitatis sunt gloriabor*. Est magna gloria Paulo pro confessione Christi, verbera, probra, exilium, naufragium, fugam tolerasse. Sic omnium Christianorum gloria in hoc potissimum est sita, vt quæ à Deo per Christum dona acceperunt, laudibus extollant. Ibant, ait Lucas, Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Tentationes ad quid prosint.

Isaie 43. Apoc. 21.

Christianis in quibus gloriari licet.

Ab. 5.

EPILOGVS EPISTOLÆ.

1. *Gloriatio & triumphus Pauli, dissimilis sanguinarijs triumphis quorundam, qui cum patres patriæ esse deberent, tyranni sunt, & pro Catholici καυολόχοι. In laboribus, &c. Hæc belli decora manet corona iustitiæ reposita in illum diem.*

2. *Necessitas Paulo incumbens, vt quod quatuordecim annis celauerat, postmodum prodere cogereur. Tot erant pericula religioni Christianæ à falsis apostolis, à philosophia mundana, à Iudaica superstitione, vt ni Paulus omni quædā aiunt pede contristetisset, & quotidianam curam omnium Ecclesiarum habuisset grauisimè periclitata fuisset doctrina Evangelica. Hæc ignauiam Episcoporum & ministrorum Ecclesiæ merito damnat, & calcaria nobis addere debet, vt ministerium nostrum ad plenum probatum reddamus.*

3. *Plutarchus scribit de utilitate ab inimicis capienda. hic sanè habemus stimulum carnis; hoc est, insectationem malorum hominum Paulo vilem fuisse. Sic enim & inimici nonnunquam prosunt, docentes nos sobrietatem & modestiam, & hic imbecillitas perficit virtutem, & infirmitas absoluit potentiam.*

G 1 E A

Luce 8.

IN illo tempore, cum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem: Exiit qui seminat seminare semen suum, & dum seminat aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres celi comederunt illud, Et aliud cecidit super petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortae spine suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hac dicens, clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, quae esset haec parabola: Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant. Est autem haec parabola: Semen est verbum Dei: Qui autem secus viam, hi sunt, qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant: Nam qui supra petram, hi sunt, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem inter spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & a solitudinibus & diuitijs, & voluptatibus vitae euntes, suffocantur & non referunt fructum. Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum adferunt in patientia.

PARABOLA haec Evangelica loquitur de quatuor seminum generibus, quae sata, non similem producant fructum.

Quatuor seminum genera.

Verbum Dei mittitur diabolus e cordibus fidelium tollere, ne credentes salui fiant. Tentatio impedit fructum diuini seminis.

Diuitiae suffocant semen verbi Dei.

1 Inter seminandum, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres celi comederunt illud: hi sunt, inquit Christus, qui verbum Dei audiunt, deinde venit diabolus & tollit verbum de cordibus eorum, ne credentes saluentur. non quod sola fides saluet, sed quod ipsa impetret reliqua; quibus saluamur. hi audiunt quidem verbum, sed non abiiciunt opera tenebrarum, nec ambulat in nouitate vitae, eos continet diabolus, & quauis audiant verbum, tamen pracludit omnes aditus, ne possit in corde eorum radices agere.

2 Aliud cecidit super petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Hi sunt qui cum audierint cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent ad tempus credunt, & in tempore tentationis cedunt, & non secus atque arborum folia decidunt. His parum prodest audisse verbum, nam oportet & conseruare, iuxta illud Dauidicum: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Et Luc. 11. Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

3 Aliud cecidit inter spinas, & simul enatae spine suffocant illud: Hi sunt, inquit Christus, qui cum verbum audierint, a solitudinibus & diuitijs & voluptatibus vitae euntes suffocantur, nec referunt fructum. vehementer enim impediunt, & a fide, & a charitate, & veritate homines abstrahunt. Ideo vocat Christus diuitias spinas, & iniquum mammona, Luc. 16. Paulus laqueum diaboli, 1. Timot.

Timot. 6. Poeta, Irritamenta malorum. Metamorph. 1.

4 Aliud cecidit in terram bonam, & ortum profert fructum: aliud trigecuplum, aliud sexagecuplum, aliud centuplum. Hi sunt, inquit Christus, qui verbum Dei bono corde auditum retinent, & ipsi obediētes, fructum adferunt per patientiam: non sinunt illud per insidias diaboli, aut per doctrinas hominum (quales sunt Lutheranorum) conculcari, ut primi: nec per crucem aut afflictiones ab eo se deterreri ut secundi: neque curis, diuitijs, aut voluptatibus suffocari, ut tertij, sed omnem mouent lapidem, omnesque nervos intendunt, ut ore, mente, & opere, sana doctrina, & pura vita sese dignos maiestate Christiana gerant & proximum adiuuent. Romanorum 2. Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

1 Sic in tribus hominum generibus Evangelium petit. Huius causae sunt tres: Prima, eorum qui adulterantes verbum Dei, non se in manifestatione veritatis commendant ad omnem conscientiam hominum coram Deo. (2. Corinth. 2.) sed sua commenta vel somnia populo Christiano praepoentes, veram & Catholicam doctrinam omnibus Christianis necessariam, quasi humilem, & sua altitudine indignam, reijciunt & negligunt: interdumque non dubitant pro Evangelio venditare, quod Evangelio maxime aduersatur, hi non doctrinam, sed doctrinarum omnium corruptionem populo annuntiant. Sunt alij qui bona sanaque dogmata tractant & praedicant, sed manifesta suae vitae improbitate efficiunt, ut fructus doctrinae suae e cordibus audientium pereat. Vos recessistis a via, & scandalizastis plurimos in lege, &c.

2 Secunda causa est, Parentum, qui liberos, reliquamque suam familiam ad conciones sacras bonorum virorum non inuitant, nec exhortantur, nec viam commonstrant, nec, quod debent, compellunt: neque curant catechismo ipsos instituere, nec ad pietatis amorem, & reuerentiam & obediētiā, reuētiāque sacram studium ipsos excitant: quin plerumque ipsos impie & impune, sicuti de Heli legimus, viuere permittunt, & in impietate succrescere. Det Deus ut ipsam impietatem aliquando ipsos non doceant: sed id praestent, quod monet Sapiens Ecclesiast. septimo: Fili, inquit, tibi sunt erudi illos, & curua illos a pueritia eorum: ne lactans filium tuum, pauentem te faciat, & ludens cum eo, contristet te, & ne corridens illi, postea condoleas.

3 Tertia causa est, magistratum, qui non solerti cura ea corrigunt, quae vitam Christianam concernunt: quin contemnant, & negligunt, arbitantes sibi tantum eam curam incumbere, ut rebus publicis bene beatēque omnia succedant, ut publicum ararium sit diues & opulentum, ciuitas bene munita, & locus populosus, frequens, & maxime diuersarum nationum ad ipsum

Euangelium in tribus hominum generibus petit. Adulterantes verbum Dei.

Malach. 2. Parentum negligentia reprehenditur in instituendis pueris ad auditum verbi Dei.

1. Reg. 2. 3. Eccles. 30. Magistratus arguitur quod eorum incuria verbum Dei negligitur, & ea quae concernunt vitam Christianam.

confluxus. At non vident sibi diuinitus datum esse gladiū, non tantum ut maleficos, homicidas, fures, atque grassatores, & seditiosos puniant, verum etiam ut eos arceant ab omni communi consortio, & e medio tollant, qui sponsæ Christi (quæ est Ecclesia Catholica) insidias struunt, & demoliri eam nituntur. Quod faciunt Brentius, Calvinus, Lutherus, atque alij hæretici: qui nisi in tēpore sapiant, nō dubito quin duci VVitembergensi, & ciuitati Geneuēsi sint allaturi probrosissimum interitum, tum carnis & dignitatis, tum etiam animarum & libertatis. Væ quoq; illi senatui, qui non putat sibi incumbere gloriam Dei promouere, sed gloriam ciuitatis: qui veritati nō patrocinatur, sed falsitati: qui nō patri suo Romano Pontifici, sed impio Absoloni in patrem rebellanti, nempe Luthero, obsequendum arbitratur. Attendat quid acciderit Achab, 3. Reg. 21. & Iesabeli impiæ, 4. Reg. 9.

Et sicut quarrum semen in terram bonam cecidit, & ortum protulit fructum: sic utique in vno genere hominum Euangelium fructificat.

Euangelium raro sine fructu aliquo prædicatur.

Christianis nihil magis necessarium, quàm audire verbum Dei.

Verbum Dei audire non sufficit nisi ad eius præscriptam vitam instituamus.

Piures condemnantur, quam saluantur.

1 Docet igitur Euangelium rarò prædicari sine fructu aliquo, Isaia 55. Verbum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum: sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud.

2 Deinde docet nihil Christianis magis esse necessarium, quàm audire verbum Dei. Quare clamat Christus: *Qui habet aures audiendi audiat.* Quemadmodum enim rarò mererentur segetes, si agricolæ semina nō mandarent terræ, ita rarò Christiani venirent ad Ecclesiam, si verbum Dei non prædicaretur, & audiretur. Ioan. 8. Qui ex Deo est, verba Dei audit.

3 Præterea non satis est audire verbum Dei, sed & custodire, & ei obediendo vitam ad eius præscriptum & doctrinam instituire, iuxta illud Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.

4 Docet postremò, plures condemnari quàm saluari, quia paucissimi audiunt verbum Dei, & pauciores custodiunt auditum, rarissimi sunt qui ei obediunt: iuxta illud Matth. 20. & 22. Multi sunt vocati, pauci vero electi. In diluuiò octo anime saluatae sunt, Genes. 6. In Sodomis quatuor, Genes. 16. Ex sexcentis millibus Hebræorum, tantum duo ingressi sunt terram promissionis, Iosue & Caleb: reliqui in deserto periire, Num. 14. Sub Elia non multi hominū non pendebant à Baal, 3. Regum 18. utq; semel dicam, ab ipso mundi exordio, semper minima pars hominū veritati adhæsit, doctrinis autem falsis maxima: ut Christus non frustra dixerit. Matth. 7. Lata est porta, quæ ducit ad perditionē: angusta, quæ ducit ad vitam, & pauci intrabunt per illam. & Luc. 12. Noli timere pusillus grex. &

1. Cor.

1. Cor. 10. Sed nō in pluribus eorum beneplacitum erat Deo. Hæcerunt in medio terræ, in medio populorum, quomodo si pauca oliuæ quæ remanserunt, excutiantur ex olea, &c.

Isai. 24.

EPILOGVS.

1 Similitudo seminantis monet omnes, ut avidis animis accipiant sermonem Euangelicum, & quod didicerunt, conferant ad vsum pietatis. Hæc est enim fides electorum, & agnitio veritatis in spem vite æternæ. Tit. 1. 2 Hac exclamatione, (qui habet aures audiendi, audiat) auditorē excusat, docetq; non cessandū à doctrina sana, etiā si non semper fructificet apud omnes. Sicut fontes minimè cessant fluere ac emanare, etsi nemo veniat aquatum: sic nec cōcionator verbum intermittat, etsi videat sermonem suū nō vbiq; iuxta edificare. Isa. 58. Clama, ne cesses, etc. 2. Tim. 4. Prædica verbum importunè, oportunè, &c. Nam tantum quarta pars seminis hic fructum perfectum & absolutum profert.

3 Optimus interpres sermonis sui Christus, qui hic est seminator: cor hominis, terra, siue solum: semen sermo, Euangelicus. Hunc in mansuetudine suscipiat vnusquisque, quo possit saluare animam suam. Iac. 1.

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ,

EPISTOLA.

Fratres. Si linguis hominū loquar & Angelorum, charitatē autē non habeam, factus sum velut es sonans, aut cymbalū rinnies. Et si habuero prophetiā, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiā: & habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatē autē nō habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas: & si tradidero corpus meum, ita ut ardeā, charitatē autē nō habuero, nihil mihi prodest: Charitas patiens est, benigna est. Charitas nō emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, nō querit quæ sua sunt, nō irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue lingue cessabunt, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cū autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Cū essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Cū autē factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem: Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.

IN HAC Epistola Paulus facit tria. Primò docet quanta sit maiestas, ac dignitas charitatis: quam tātā affirmat, ut firma inuincibiliq; sententia statuatur maiorem esse, quàm sit fidei, atque spei dignitas.

2 Secūdo, acerrimā fert sententiā in omnes homines, asserēs eos nihil esse, nihil prorsus valere, si non habeant charitatem.

G 4

3 Tertio,

Charitatis dignitas. Homines nihil sunt aut valēt extra charitatem.

1. Cor. 13.

Dona omnia nullius pretij sunt si non per charitatem perfecta fuerint. Linguis loqui quid sit. Prophetare mysteria omnia & scientiam omnem nosse, quid sit. Facultates omnes in cibos pauperum distribuere quid sit. Tradere corpus vt ardeat quid. Simile de charitate.

3 Tertiò, confirmat omnia dona, quantumlibet excellentia, nullius esse pretij, si non per charitatem perfecta animataque fuerint, & in rectum bonorum operum vsum producta.

Pro primo ergo ait: *Si linguam hominum loquar & angelorum charitatem autem non habeam factus sum velut es sonans, aut cymbalum tinniens.* Est autem linguis loqui, Psalmos, Prophetas, adeoque totam scripturam sacram quacunque lingua legere, atque dilucidè intelligere, & interpretari.

Pro secundo ait: *Si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, id est, loco dimoueam, nihil sum.* Est autem prophetare predicare verbum Dei. Mysteria verò omnia nosse, nihil aliud est, quam spiritualiter posse scripturam interpretari, & populū de mysterijs diuinis diligenter instituere & erudire. Omnem verò scientiam nosse, nihil est aliud, quam in rebus externis ac libertate Christiana sic se gerere, ne Deus offendatur, ne proximus vlla ratione lædatur.

Ad tertium ait: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, id est, comburat, nihil mihi prodest.* Est autem omnes facultates in cibos pauperum distribuere, nihil aliud, quam elemosynas præstare, iuxta illud: *Quod superest, date elemosynam.* Luc. 11. Tradere quippe corpus vt ardeat, nihil aliud est quam ad omnes afflictiones pro Christo ferendas, paratum esse. Quisquis ergo charitatem non habuerit, hæc omnia bona etsi habuerit, amittit. Sicut enim multi rami arboris ex vna radice procedunt, sic cæteræ virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid ramus viriditatis boni operis, qui non permanet in radice charitatis, ait quoque D. Augustinus: *Sine charitate omnia quæcunque facimus, nihil prodest facere: cuius virtus tanta est, vt etiam propheta, & martyrium sine illa nihil esse credantur.*

Enumerat autem 16. charitatis proprietates, ex vera fide fluentes, & ait: *Charitas patiens est, benigna est, non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt non irritatur, non cogitat malū, non gaudet super iniquitate, congaudet veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Charitas nunquam excidit siue prophetie euacuabuntur, siue lingue cessabunt, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

Non quod videamus hinc Deum, sed per fidem credimus. In futuro seculo non credemus, sed coram videbimus: ibi verbum & prædicatio cessabunt. hoc est, quod dicit: *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte; tunc autem cognosca sicut & cognitus sum.* Idque probat duobus argumentis à simili ductis; altero à pueritia sua, altero à speculo.

Con-

Concludit autem beatus Paulus hanc Epistolam his verbis: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas.*

1 Hoc est, Ratione naturæ: cuius tanta est sublimitas, vt ipsum Deum charitatem dici ac esse. 1. Ioan. 4. testetur.

2 Secundò, charitas maior est ratione efficaciz. Efficit namque nos omnes filios Dei, ipsique per solam charitatem adheremus: adeò vt vnus spiritus simus cum eo.

3 Tertiò, ratione effectus: Nam inserit nos Christo in ipsoque nos fundat, dicente Paulo ad Ephes. 3. Radicati & fundati per charitatem in Christo Iesu.

4 Quartò, ratione officij. Nam facit fidem ac reliquas virtutes viuas, ita vt ipsa charitas, vitam, gratiam, ac dignitatē ipsi præstet. Fidei præstat virtutem, & efficaciam, seu potentiam operandi, teste Paulo, qui dicit ad Gal. 5. In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per dilectionem operatur, hoc est, fides, cui charitas virtutem, & efficaciam operandi nostram iustificationem præstat.

5 Quintò, maior est ratione durationis. Nam ita in hac vita incipit, vt in alia perpetuò sit perfectius duratura. Fide in scientiam, visionemque mutata, & spe in possessionem vitæ æternæ, sola perstabit charitas Dei, angelorum, & omnium sanctorum.

6 Sextò, est maior ratione extensionis. Nam fides, solum se extendit in Deum, charitas verò tantum amat Deum, vt propter Deum, & in ipso Deo, proximum etiam amet.

Est ergo charitas absolute & simpliciter maior quam fides & spes; ita definiēte Apostolo, cuius expressum iudicium hæc de re est, quòd cū modo in hac vita maneant fides, spes, & charitas: maior alijs duabus virtutibus sit charitas, hoc est, maioris excellētiz, dignitatis, virtutis, potentiz, ac meriti est charitas, quam spes aut fides. Nusquam legimus Deum fidem esse, & qui manet in fide, in Deo manere. Nusquam item legimus, quod simus radicati & fundati in Christo per solam fidem. De charitate hoc ipsum testantur Christi Apostoli: hoc docet Ecclesia. Quod verò hæretici neglecta charitate, fidem vsq; adeo efferant, sine Dei expresso verbo, contraque communem ecclesiz doctrinā, ipsi viderint, qua conscientia audeant Christi, Apostolorum, ecclesizque doctrinam Catholicam reijcere, falsam verò suam statuere.

Dogma.

Expresso Dei verbo refelluntur hæretici nostri temporis, qui propter dona linguarum, quæ habent, fidem & audientiam à populo sibi extorquent in sacris libris enarradis, cum dicat Paulus: *Si linguam hominum loquar, &c. charitatem autem non habeam,*

G 5

nihil

Charitatis sublimitas Charitas efficit nos filios Dei. 1. Cor. 6. Charitas inserit nos Christo. Charitas fidem ac reliquas virtutes facit viuas. Charitas in hac vita incipit in alia perpetua duratura. Charitas extendit se ad Deum & proximum.

Elemosyna hæreticorum in pauperes vana.

nihil sum. Damnantur Lutherani, & Anabaptistæ, qui quamvis in subsidium pauperum sua impertiatur, nihil tamen eis prodest. Nam hæc omnia pseudoapostoli faciunt, non ex charitate, verum propter vanam gloriam, vel ut apud vulgus errores suos firmiter statuunt, vel propter commiserationem naturalem, vel ob alios respectus humanos.

SUMMARIUM EPISTOLÆ.

- Charitas 1 Charitas necessaria virtus est, dona autem linguarum, prophetia, miraculorum, non sunt necessaria: In charitate omnes cognoscent quod mei discipuli estis, inquit Christus, Ioan. 13. Et citra studia benemerendi de proximo, nemo videbit Deum. Ideo hoc vnum est necessarium & sectandum hoc præcipit, hoc mandat Christus, Ioan. 15.
- 2 Charitatis usus latissime patet. Hinc perpetuum donum est, ac per omnem Christianorum vitam diffusum: & habet pulcherrimas dotes, patiens est, benigna est: charitas non invidet, non est procax, &c. charitas nunquam excidit.
- 3 Christianismus habet rudimenta, auctus & fastigium, suas etates, & etatum accessus. Huic demus operam, ut perueniamus omnes in unitatem fidei, & agnitionem filij Dei in virum perfectum, in mensuram etatis plenæ, adultæ Christi.

IN EADEM DOMINICA

EVANGELIUM.

Luc. 11. **I**n illo tempore, Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos, et ait illis: Ecce ascēdimus Hierosolymā, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, et flagellabitur, & conspuetur: & postquam flagellauerint, occident eum, & die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt. Et erat autē verbum istud absconditum ab eis, & nō intelligebant quæ dicebantur. Factū est autem, cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autē ei, quod Iesus Nazareus transiret. Et clamavit dicens: Iesu fili David, miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat, Fili David miserere mei. Stans autē Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis facium? At ille dixit: Domine ut videam. Et Iesus dixit ei: Respite, fides tua saluum te fecit. Et cōfestim vidit & sequebatur illum, magnificans Deum. Et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

Matth 20. **Marc. 10.** **H**oc Evangelium complectitur tria. Primo, quomodo Christus prædixit discipulis passionem, mortem, & resurrectionem suam: Ecce, inquit, ascēdimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, &c. Circa hæc verba queritur: Quare Christus receperit se Hierosolymam cum potuisset expectare Iudæos se adductum venturos? Respondetur

detur, quod Christus voluit ostendere voluntaria esse passionem suam atque mortem: se non in Iudæorum potestate esse, sed suæ esse voluntatis, omninoque ultro & volentem pro credentium salute pati. Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Et Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit.

Passio Christi voluntaria.

Præterea queritur, Cur Christus prædixit passionem suam discipulis suis? Respondetur: propter tres causas. Prima est, ut discipulos præmuniret, ne cum viderent Christum tanta confusione capi, & pati, offensi conciderent. Iacula enim præuisa minus feriunt. Secunda causa est, ut falsam de regno Christi opinionem ex eorum cordibus euelleret, putabant enim temporale futurum. Hinc dicebant, Act. 1. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Et Luc. 24. Nos sperabamus quod ipse redempturus esset Israel. Tertia est, ut ostenderet eos, qui ipsum essent occisuri. Hebr. 4. Omnia nuda, & aperta sunt oculis Dei.

Christus ob tres causas suam passionem prædixit.

De discipulis autē, dicit Lucas: Et ipsi nihil horum intelligebant: & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebat quæ dicebantur. Legimus & Ioan. 16. quod non intellexerint Christum, dicentem: Modicum & non videbitis me, &c. Dixerunt ergo, inquit Ioannes: Quid est hoc quod dicit modicum? nescimus quid loquitur. Causa, quæ ipsis cæcitate ignorantiam adferebat, ea erat, quod valide sibi persuasissent, Christum minimè quicquam mali passurum, multo minus periturum. Erat hæc opinio omnibus Iudæis communis de Christo. Nam Ioan. 12. legimus ipsos dixisse Christo: Nos audiimus ex lege quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari filium hominis? quis est filius hominis? Persuasio hæc erat causa, quo minus discipuli, alijque Christum intelligerent. Tantum est priuatam aliquam opinionem concepisse, & eam maximè, quæ carni & eius rationi est amica: quod si ex hac opinione expectari potest aliquid privati commodi: hoc est, honoris, potestatis vel pecuniarum, iam fit inuincibilis opinio. Hoc manifestè satis constat ex gestis nostri seculi, in quo Lutherus, Philippus, Brentius, & reliqui hæretici contendunt pro suis dogmatibus astruendis. Et cum evidentissimè constet omnium istorum dogmata religioni catholicæ aduersari: omnes tamen contendunt, se nihil asserere, quod religioni catholicæ non maximè congruat & quadret. Accidit his quod August. refert in enarratione quosdam fuisse, qui volebant intelligere, ut benè agerent. Tales sunt isti hæretici, ut in eos optime conueniat illud Psal. 35. Iniquitatem meditati sunt in cubili suo, &c.

Causa ignorantie apostolorum.

Priuatæ opinio causa est quare multi Christum non intelligunt.

Psal. 13.

Com-

2. Complectitur secundò præsens lectio, quomodo Christus restituit cæco mendicanti visum. Vbi notanda sunt sex. Principiò, *Cæcus sedens secus viam mendicat.* Hoc factum arguit nullam id temporis apud Iudæos obseruationē fuisse legis diuinæ, nullam pauperum curam aut respectum. Iubebat lex Deuter. 15. Omnino indigens & mendicus non erit inter vos. proinde præclaras habebant promissiones, si pauperum misererentur: sed illi & præcepta, & promissiones Dei negligebat. Quare benedictionis loco maledictionem acceperunt, & regnum atque sacerdotium, & urbem, ac templum, cum omni maiestate amiserunt. Vide cap. 3. Osæ prophetæ: Dies multos, inquit, sedebunt filij Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Theraphim, &c.

Apud Iudæos Christi temporibus, nec obseruatio legis, nec cura pauperum fuit.

Sequitur secundum, notatu dignum: *Cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset:* suspicans magnum aliquem transire, à quo elemosynam peteret: vt est hoc hominū genus eò curiosius, quòd oculis careat. *Dixerunt ergo ei, quòd Iesus Nazarenus transiret.* Protinus itaque ex his quæ de Iesu audierat, concepta fiducia clamabat. Experimur, quòd rosa vel alius flos quicumque, antequam videatur, odore percipitur: sic & iste cæcus, Iesum Nazarenum floridum, odore bonæ famæ sensit, quem videre nō potuit. Non ergo amplius, vt solebat elemosynam petebat, sed magna voce misericordiam postulabat ab eo, cuius proprium est misereri & parcere. *Iesu, inquit, fili David miserere mei.* Hoc est excellens exemplum fidei, quo docet quomodo debeamus in fide synceriter orare in nostris tribulationibus, vt nostri Christus misereatur. Iacob. primo, *Postulet in fide nihil hæsitans.*

Ex fide orandum.

Confiteretur enim Christum verum Deum & hominem suæ peritione, hanc fidem non ceperat ex celebri fama audita de Christo. Hæc enim fama non potuit animo cæci, fidem, deuotionem, & humilitatem ingenerare: sed fuit donum Dei diuinitus ob solam suam misericordiam cæco infusum. Ephes. secundo: *Gratia, inquit, estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis.* Dei enim donum est: nō ex operibus, vt ne quis gloriatur. Potuit tamen eius fides confirmari & excitari, audita tanta fama de magnificentia, potentia, virtute, & benignitate Christi erga alios præstita.

Fides Dei donum.

Natura fidei quæ.

Tertium est: *Qui præibant, in-repabāt eum, vt taceret, ipse verò multo magis clamabat: fili David miserere, etc.* Ista natura fidei, vt quāto magis veratur, eo magis accenditur. propter quod serui Dei in persecutionibus non vincuntur. virtusque fidei in periculis est secuta, in securitate vero periclitatur. Cæcus ergo hic, oculis animi longè plus in Christo vidit, quàm Iudæi carneis oculis. Ideo non sinebat sibi os obstrui, sed in fide pergebat:

gebat: quare & visum recepit, Omnia enimabilia sunt credenti, Marci nono. Et accedentem ad Deum, oportet credere, Hebræorum vndecimo: *Officium fidei est, semper promouere, atque progredi in via Dei.* Philip. 3. *Non arbitror me comprehensisse.*

Quartum, quod notandum occurrit, est istud, *Iussit illum Iesus adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogabat illum, dicēs: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt videam.* *Ait illi Iesus: Respice, Fides tua te saluum fecit. Et confestim visum recepit.* Vides hic Christi humanitatem & liberalitatem. Matth. 11. *Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Datur omnibus Christianis exemplum pauperibus, & oppressis subueniendi. *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Item Iacob. 2. Carnem tuam ne despexeris, ait Isaias cap. 58.*

Christi humanitas et liberalitas erga miserios.

1. Ioan. 3.

Quintum obseruatione dignum est: *Sequebatur illum glorificans Deum.* Hoc quicquid à nobis vult Deus, vt pro sua grandibonitate ac maiestate ipsum glorificemus, & pro beneficijs in nos collatis, ipsi gratias agamus. Est quippe necessaria ad salutem gratiarum actio, vt docet scriptura, Luc. 8. *Qui habet, dabitur illi, & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab eo.*

Gratiarum actio necessaria ad salutem,

utilitas miraculorum Christi.

Circa sextum notandum est & illud: *Omnis plebs, vt vidit, de-dit gloriam Deo.* Hæc est utilitas miraculorū Christi, fidem confirmare, & nos ad glorificandum Deum excitare. Sic facta & dicta omnium Christianorū deberent esse viua incitamentā, quibus alterutrum in fide corroborarent, & ad Deum glorificandum extimularēt, vt quemadmodum nomen Dei blasphematur inter Ethnicos ob peccata malorum Christianorū, ita inter ipsos Christianos glorificetur per benefacta. Iuxta illud Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.*

3. Tertio; continetur hoc Euangelio haud contemnendum mysterium: *Christus vbi appropinquaret Iericho, &c. hoc est cum nostri misereri decreuisset, videns nos cæcos, miseros, & iuxta viam mendicantes, & aberrantes in mendicationibus nostris; siquidem pauci erāt inter mortales, qui ante incarnationē Iesu Christi in via Ecclesiæ sederent emendicantes misericordiam: erant omnes cæci, omnes mendici, omnes miseræ nec quisquam erat qui nō sederet in vijs gentiū, diaboli, mundi, & carnis: nec erat qui clamare posset ad Deum, vt ipsorum miseræ, cæcitatē, ac captiuitatis misereretur, exceptis paucis Iudæis, qui non à se, sed à Deo docti & excitati, id faciebant.* Notus in Iudæa Deus, in Israël magnū nomen eius. Ephes. 2.

Jesus mysticus non est contemnendus.

Psal. 75.

Vos

Vos qui longè eratis, facti estis prope. Et inter hos erant longe rarissimi, qui animo & spiritu misericordiam postularēt, demptis prophetis aliquot, Simeone Luc. 2. Anna, ibidem, beatissima virgine Maria matre Dei, Ioachim, Anna, & paucis alijs, qui spiritu Dei agebantur, reliqua mundi vniuersi multitudo, misertima, cæca, & extra ciuitatem Dei, in vijs diaboli mendicans sedebat, vel errabat. Deus autem nostri misertus, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, nullo vel minimo nostro merito: sed sola sua gratuita misericordia, misit filium suum Iesum, qui turbis multis comitatus, per vias generis humani homo factus trāsibat, vt eas sanctificaret, mundaret ac perfecteret. Turba, quæ illū comitabatur, erāt angeli, & angelorū multitudo, qui pastoribus affirmarunt Iesum esse natum. Gabriel, qui virgini annūtiabat eius incarnationem. Stella, quæ ipsum Magis manifestauit, Matth. 2. Prophetæ, Patriarchæ, Apostoli, boni illi viri & sancti, qui eius amore accēsi, ipsum sequebantur quocunq; iret. Erant tum, qui increparent miseros, ne ad Christum transeuntem clamarent, ne accederēt, sacerdotes nimium, scribæ, seniores, principes, Pilatus, & plerique alij, qui Christum, ob eximiam & admirandam eius iustitiam & puritatem, ferre non poterant. Atqui miseri, qui se cæcos sentiebāt, quiq; animarum oculos illustrari optabāt, clamabant ad Christum, misericordiam postulantes, quia de iustitia non præsumebant, & Christus tandem illorum animas, fide illustrauit, & charitate sanauit. Venit siquidem mederi contritis corde.

EPILOGVS.

1. Frequens mentio passionis & resurrectionis Dominice, hoc est enim Euangelium quod accepimus in quo stare oportet, per quod salutem consequimur. 1. Corinth. 15. Christus mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, Rom. 4.

2. Ruditas Apostolorum, qui nihil horum intellexerunt, & verbū istud absconditum ab eis. Hinc opus spiritu doctore & suggestore. Ioan. 14. v. quæ obscuritatis causa, vel intellectus tarditate, commendare memania nequiterant posthac plene intelligerent, vtpote, magistri orbis futuri.

3. Imbecillitati Apostolorum medetur, cæco visum restituens, quod testimonium erat Messie: Tunc aperientur oculi cæcorum &c. Isa. 35. Quod beneficium minimè huic præstitit, nisi prius admonitus quid sibi fieri cuperet, aperiret. Peti enim vult hoc Deus & quod nos petere, & se dare prænoscit. Importune quippe nos ad orationem admonet, & tamen dicit: Scit pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Licet enim dare velit beneficia vult tamen regari. Accedite ergo ad eum & illuminamini. & facies vestre non confundentur, cum Psalm. dicentes: Illumina oculos meos, ne vquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum.

DOMI-

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMÆ EPISTOLA.

Fratres hortamur vos, ne in vacuū gratiam Dei recipiatis. Ait enim: 2. Cor. 6. Tempore accepto axaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc Isa. 49. tempus acceptabile ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllam offensio-nem, vt non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros. In multa patientia, in tribulationibus, & necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei: per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem per infamiam & bonam famam: vt seductores & veritates: sicut qui ignoti & cogniti: quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati. Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multas autem locupletantes: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.

IN H A C Epistola diuus Paulus facit tria.

1. Primò laudat verbi ministerium: se, aliosque Euangelij prædicatores appellando, ministros Dei, & cooperatores Christi. Idq; facit, ne auditores ministerium verbi, aut contemnant tanquam eo non opus habeant: aut ex arrogantia (quod nonnulli solent) quasi melius sciāt, repudient. Licet enim Deus homines interna Spiritus sancti potentia, citra prædicationem externam posset docere, atque saluare; non tamen id facere contemnit, sed opus suum vult implere per suos cooperarios, concionatores, ac verbi doctores. Qui cum id honoris & officij habeant, vt ministri Dei & cooperatores Christi vocentur, nemo se tam doctum, tam sapientem, tam denique solertem reputare debet, vt vel infimi concionatoris prædicationem, negligere, nedum contemnere præsumat: præcipuè, cum horam nesciat, qua Deus opus suum in ipso per concionatoris officium velit perficere, atque gratiam impertiri. Nam diuinus sermo à ministro prolatus, non perdurat, neque permanet: sed quasi nimbus, aut repentina pluuia, citò præterit. Quod attingit humectat, quod non attingit, aridum relinquit. Verbum meum non reuertetur ad me vacuum.

Quod autem concionatores officio Dei fungantur, ipsemet Paulus testatur. 2. Cor. 5. Pro Christo, inquit, legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Si ergo mortales legationis principum summum solent exhibere honorem: videant quantam reuerentiam, pietatem atque religionem debeant Christi legatis, qui nobis legationem nostræ salutis annuntiat. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt, 1. Tim. 5. maxime qui laborant in verbo & doctrina.

2. Secun-

Tit. 3.

Luc. 2.

Luc. 1.

Isa. 61.

Verbi ministerium laudatur ab Apostolo, ne auditores illud aut contemnant aut repudient.

Isa. 55.

Concionatores officio Dei funguntur.

2. Secūdo, hic Apostolus hortatur auditores, ne verbum Dei negligenter audiant, nec gratiā Dei in vanum recipiant. Cum enim Deus eiusmodi medium nobis dederit, per quod poterimus ad fidem, vel pœnitentiā peruenire, nempe per auditum verbi: nullo pacto debemus negligere, sed omnem mouere lapidem, vt libenter audiamus atque custodiamus. Nam si fame premente, & in corporalibus necessitatibus, vt vestitu, &c. omnes sensuum neruos intēdimus, vt mortale corpus nutriamus & vestiamus: cur non magis currimus ad acquirendum animæ cibum, quod est verbum Dei? Cur, inquam, non magis dirigimus omnia nostra studia ad ea media, quibus pascitur, & conseruatur animus in æternum? Sunt autem huiusmodi media: audire verbum Dei, & illud custodire, Luc. 11. & gratiā quoque Dei, in vacuum non recipere. Gratiā Dei vocat verbi prædicationem. Nam verbum Dei semen est, per quod fides illabitur in corda auditorum, Rom. 10. & aliæ etiam virtutes ad salutem necessariæ. Fides quoque est donum Dei, quod adfert Spiritus sanctus, creans fidem in mētibus nostris. Ioan. 7. Contemntes autem ea media, nunquam ad veram fidem, si sunt infideles; si fideles, ad veram fidei viam peruenient. Exemplo sunt, vocati ad nuptias, & cœnam magnam, & nolentes venire, Luc. 14. Matth. 22. Exemplo sunt etiam Iudæi in deserto, nolentes audire vocem Domini, Num. 14. Et hoc seculo Lutherani, Calvinistæ, Anabaptistæ, contemptores catholicæ doctrinæ, quæ sola accensa refulget in ciuitate illa supra montē posita: de qua Dauid, Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Hæc autem est Romana Ecclesia. Sunt etiā exemplo mali Christiani, qui vsque adeo cor habent obduratum: vt nec vocari se patiantur ad conciones verbi Dei: lætantur autem cum ad alia sordida accersuntur colloquia, Pron. 1. Iere. 6. Ecce incircuncisæ aures eorum, & audire non possunt. Ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipiēt illud.

Verbum Dei
semen per
quod fides
illabitur in
cordibus
auditorū.

Psal. 86.

3. Tertiò, depingit hic Apostolus militem Christianum, & indicat verum Dei cultum, veraque bona opera, quibus Christianus debet exerceri, nempe: *cum sit nunc tempus acceptabile, & dies salutis, nemini demus vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis in carceribus, in seditiōibus in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta in verbo veritatis, in virtute Dei.*

Charitas
facit homi-
nem verè
Christianū

Charitas, quæ facit hominē verè Christianum, efficit etiam vt homo bonus, bona hæc opera faciat, quæ hominis bonitatem internam augeant, & mundo testatam faciant, & probent Christianū, à fructibus, à signis & testimonijs. Quæadmodum enim

enim dulcia & bona poma, aut pyra, indicant bonam esse arborem, quæ illa protulerit; sic opera bona ex charitate, & opera mala, ex impietate manantia, indicant hominem pium aut impium, dicente Christo: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. *Matth. 7.*

Est tamen hic notandum, quod opera non solum testificantur fidem & charitatem internam, verum suis actionibus internam iustitiam augent, meritum vitæ æternæ nobis comparant, & dignos maiori gratia nos faciunt, idque non ob nostram vel operum dignitatem, sed propter amplissimum meritum spiritus inhabitantis, cuius virtute fiunt.

Opera in-
ternam iu-
sticiam au-
gent.

Indicat præterea hoc tertio articulo, festiua indumenta & arma, quibus Christianus debet communi, nempe: *Per arma iustitiæ, a dextris, contra amicos qui nomen nostrum celebrant, summisque laudibus euehunt: & hic opus est humilitate, extenuatione, & sui ipsius cognitione, ne laudatorum encomijs inflati, cristas tollamus, aliosque despiciamus.*

Arma &
indumenta
Christianorum.

Et à sinistris, contra inimicos, qui nos vituperant & calumniantur: & ideo hic opus est firma fide, diuini verbi cōsolatione, indubitata spe vitæ æternæ, ne calumnijs lacerati, à proposito ministerio verbi deficiamus, aut à confessione nostræ catholicæ fidei. Siue laudibus celebrentur ergo Christiani, siue conuicijs proscindantur, oportebit eos ad vtrunq; præmunitos esse, ne per illud efferantur aut per hoc prosternantur. Idcirco dicit Paulus, nos debere ita esse munitos, vt si concutiamur à dextris, id est, prosperis, vel à sinistris, id est, aduersis, semper masculo & infracto animo perferamus: vnaque sit confessio cordis & oris. Quod plenius declarat, quādo ait: *Per gloriam, & ignobilitatē, per infamiam, & bonam famam: vt seductores & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti: quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autē locupletantes; tanquam nihil habētes, & omnia possidentes.*

EPILOGVS.

1. *Tempus gratiæ Dei in Christo exhibitæ, tempus est acceptum & dies salutis, de quibus concorditer propheta prædixerunt. Euangelium enim promissum fuit in scripturis sanctis de filio suo. Rom. 1. Et verè tempus gratiæ, & dies salutis: nam ineffabilia bona per Christum contigerunt. Maledictio nostra in illum reiecta, & benedictio eius tota ab illo in nos manauit. Venerunt autem omnia nobis bona pariter cum illa æterna patris sapientia, Sapient. 7.*

2. *Christianæ vitæ, mira hic breuitate describitur, ne vllam demus offensionem, ne reprehendatur ministerium nostrum.*

3. *Apostoli veri laudabilesque; seductores, scilicet, qui docent hominē despicere quod habet, & sperare quod nō habet, spectare quæ nō videntur, & æterna relinquere quæ vidētur & temporaria sunt. Nolite diligere mundū, neque ea quæ in mundo sunt, inquit Apostolus, 1. an. 1. Cant. 3. cap.*

Matth. 4. **I**n illo tēpore, ductus est Iesus in desertū à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cūm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens tentator, dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondens, dixit: scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctā civitatē. & statuit eum super pinnaculū templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim: Quia angelus suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. At illi Iesus: Rursum scriptū est: Non tentabis Dominū Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: Hec omnia dabo tibi si cadens adoraveris me. Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

CONTINET hoc Evangelium quomodo Christus ipse dux notter in semetipso formā militandi suis reliquerit militibus, Christianis. Vbi primò præstatu aduersario tentandi potestas, deinde tentatoris, ac demum victoris describitur armatura. Si nudum hic respicimus factum, cor in vehementem rapitur admirationem, quin & ossa contremiscunt, vbi Deū & Dei filium regem gloriæ, cæli, terræq; dominatorem, à cuius virtute cæli contremiscunt, ad cuius nutum etiam cælorum contremiscunt columnæ: Iob. 26. audimus à diabolo tentatum, ac diabolicis manibus per loca circumductum. Ceterum si non sibi, sed nobis didicerimus omnia in ipso fieri oportuisse, desinet admiratio, & diuinæ bonitatis erga nos abundantius gustabitur magnitudo: Videbimus, inquā, indignū nō fuisse Dei filio vt tentaretur à diabolo qui à filijs & ministris eius non dedignatus est crucifigi. Nam sicut crux eius nobis penitus extitit necessaria, ita tentatio quoq; nostræ salutis admodū erat profutura. Sibi ipsi enim non fuisse tentatum, eò constat, quod tentari omnino non potuisset, nisi voluisset. Nobis verò cur voluerit tentari, videamus: Quum enim iam à Ioanne fuisset baptizatus, statim ductus est in desertum, vt tentaretur à diabolo, nimirum significans mox per baptismum ad Christi militiam inuictos, & à potestate aduersarij liberatos, continuum cū antiquo hoste bellū habituros. Quamvis enim eius electum est imperium, dicente Domino Ioan. 12. Nunc princeps mundi eijcietur foras; ad bonū tamen nostrum tentandi adhuc electos facultatem reliquit. Vnde & Paulus Ephes. 6 ait: De cætero fratres confortamini in domino & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, Quoniam nō est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem sed aduersus principes

cipes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarū harum. Hoc autem non fecit Deus quia parum nos diligit, vt tam infesto hosti nos relinqueret, vel quia perfectè suos redimere nō potuit, sed quia abundantius diligit, id quod necessarium proficuumq; nobis adfuturū cognouit, reliquit. Necessariū, inquā, ne vel vāquā in torporē mitteret securitas: Quem enim nō extolleret subdola cogitatio, si iam in tertis ambulans certissimè cælorum se cōspiceret hæredē, quandoquidē & Paulo id cautum legimus 2. Cor. 12. Ne magnitudo, inquit, reuelationū extolleret me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet, &c. Vitæ autem quia tali certamine vult Deus victoribus augeri coronā: Nemo enim coronabitur nisi qui legitime cœrauerit: 2. Tim. 2. Quis enim pugnaret aduersus vitia, si non esset qui suggereret illa? Quis conaretur ad ardua, si deesset qui in sacra nos impugnaret via? quemadmodum nemo non securè sterteret, nemo pretiosos thesauros interiori conclaui obseratis reconderet arcis; nemo faciēs iter, armis se præcingeret, si nullum sciret esse furem aut latronem. Argumentū ergo diuinæ bonitatis est, vt capitale salutis nostræ hostem amplioris gratiæ & salutis fecerit esse (quamuis id nolit) obsequiorem. Ductus est igitur Iesus in desertum, in se transfigurans quod nobis fieri debuit, quod pulchrè ostendit historia: huius Evangelij quæ versatur in duodecim quæstionibus.

1 Prima quæstio est: Cur Christus ductus sit à Spiritu sancto in desertum? Responderur: vt tentaretur à diabolo. Debit enim Christus, vt docet Paulus, Heb. 2. & 4. tētatus per omnia assimilari fratribus suis, vt misericors fieret & fidelis pontifex in his, quæ apud Deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. August. Iustum erat vt suis tentationibus nostras vinceret, sicut mortem nostram sua venerat morte superare.

2 Secunda quæstio: Cur à Spiritu sancto? Responderur: vt offēderet Christianos non magis à diabolo tentari, quàm Deus permiserit, vnde Anselmus dixit potestatem diaboli esse bonam, quia à Deo erat: voluntatem vero malam quia à se. Hoc dogma confirmatur historia, Iob. 1. & 2. Apo. 12. Et vt sciamus tentationes cunctas, non ad interitum nobis immitti, sed vt occasionem habeamus Deum inuocandi, Psal. 119. Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.

3 Tertia quæstio: Quando Christus tentatus sit? Responderur, quod statim à baptismo, cū à Ioanne in Iordane baptizatus esset: vt doceret vitam Christianam à baptismo vsque ad sepulchrum nihil aliud esse, quàm perpetuum certamen aduersus diabolum, mundum & carnem. Militia est vita hominis super terram, &c. Catechismus inducit odium prioris vitæ, ac spem purgationis: In baptismo per fidem in Christum depōnuntur maculæ omnium criminum: mox ad preces datur è cælis

*Christus
cur ductus
à spiritu in
desertum.*

*Christus
quando tē-
tatus & à
quo.
Iob. 7.*

munus spiritus, per quem asciscimur in numerum filiorum Dei, nimirum insiti corpori Christi, qui est caput Ecclesie. Quapropter improbus ille satanas, tam invidus salutis humane, quam Christus avidus, miris cuniculis & insidijs sollicitat ad defectionem, ut maiori tyrannide possideat relapsum, quam antea possederat suum. Semper ergo pugnandum est, ut semper vincamus. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide.

A quo Christus tentatus sit.

Apost. 12.

In quibus Christus tentatus sit.

Deut. 8.

Pseudoapostoli imitantur satanam in deprauatione scripturarum.

1. Cor. 12.

Arma tria diaboli contra famulos Dei.

4 Quarto, quæritur, a quo Christus tentatus sit? Respondetur, a diabolo: Nam is denunciatus est hostis Dei, omniumque fidelium, qui nihil aliud agit, quam ut nos tentet, affligat, & apud Deum accuset.

5 Quinto, quæritur, in quibus Christus tentatus sit? & respondetur in tribus. Primo, in cura ventris: Si filius Dei es, inquit satanas, dic ut lapides isti panes fiant: quod si poteris facere, credam te esse quem iactas. Sic & nos maximæ tetamur ventris cura & multi, Paulo teste Phil. 3. ventrem pro Deo colunt. In hac tentatione occurrit Christus diabolo verbo Dei, dicens: Scriptum est: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei.

Secundo, tentatus est in ambitione: Si filius Dei es, inquit, mitte te deorsum: Deduxerat enim illum satan in ciuitatem sanctam, statueratque super pinnaculum templi, allegans illud P sal. 90. Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ecce quomodo satanas se transfiguret in angelum lucis. 2. Corin. 11. Sic & impij pseudoapostoli, & hæretici sum operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi, qui diuinitis abutuntur scripturis, ac fallunt incautos, sermonis diuini regulam ad suos affectus deprauantes, nec mirum, inquit Apostolus, quum & princeps illorum id faciat. Non enim scriptum erat de Christo, Qui Deus est, & non opus habet angelo, sed de viro sancto, & iusto propheta est. Consule Vincentium Lyrnensem aduersus prophanas omnium hæreseon nouationes, vbi doctissime ac luculentissime hunc locum explicat.

In hac tentatione occurrit Christus diabolo, verbo Dei, dicens: Scriptum est, Non tentabis dominum Deum tuum. Deut. 6. Cum enim sint gradus, quibus descendere queam: non est opus, ut in aliquod periculum me conijciam. Ad hoc siquidem hortatur, ut in necessitatibus ingruentibus bene speremus, auxilio diuino freti, non ut temere nos in periculum precipitemus. Sic Paulus fecit.

Tertio, tentatus fuit, in affectatione regni. Euexit illum in montem excelsum, ostendens illi omnia regna mundi. Hæc omnia tibi, inquit, dabo si procidens adoraueris me. Istæ sunt tres tentationis species, ad quas omnes aliæ reduci possunt, gulæ auaritiæ, superbitiæ. 1. Ioan. 2. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex

Deo,

Deo, sed ex mundo est. Ista arma diaboli contra famulos Dei. In hac tentatione occurrit Christus diabolo, etiã verbo Dei, dicens: Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruias. Deut. 6. & 10. Quibus modis primum hominem strauit. Gen. 3. eisdem tentando, secundo homini succubuit, ut nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos intromissus tenebat.

Demonstrat hi: Christus tribus potissimum rebus occurrentium suggestionibus diabolicis, crebris ac puris precationibus, abstinentia, & diligentis meditatione scripturarum diuinarum. 1. Pet. 5. Sobrius estote & vigilate. Matth. 17. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, nisi oratione & ieiunio. Ephes. 6. Gladium spiritus assumite quod est verbum Dei.

Docet etiam hac refutatione triplici, nulla nos necessitate corporea, ac honoris diuitiarumque desiderio ad huc adduci debere, ut vnquam maligni pareamus tentationi. Ephes. 4. Nolite locum dare diabolo. Iac. 4. Resiste diabolo, & fugiet a vobis. Fractum enim nobis, & deuincendum Christus tradidit satanam, viam etiam vincendi commonstrans: qui debilis est cum ei resistitur, ut formica; cum vero ei consentitur, fortis, ut leo, nec potest tamen vincere nisi consentientem.

6 Sexta quæstio est, reliquerit ne satan Christum; Respondetur, Etiam: teste Luc. 4. cap. Et consummata, inquit, tentatione omni diabolus recessit ab illo ad tempus.

7 Quæstio septima est, cur dicatur, Ad tempus? Responsio est, ut ostendat euangelista, vitam Christiani hominis nihil aliud esse, nisi quandam quotidianarum tentationum palæstram. Oppugnat nos mundus, oppugnat & caro, Gal. 5. Sæper caro concupiscit aduersus spiritum. & Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus, neque prius erit finis pugnæ, quam vitæ. Nam hostis noster in vna tentatione victus, mox aggreditur nos per aliam: habet enim mille modos nocendi.

Et accedentes angeli ministrabant ei. Sic cum Christus in horro tentaretur, venit angelus confortans eum. Porro, quemadmodum in humana militia, vices rerum sunt, ut labores otio, dura iucundis recreentur, & post diros conflictus, celebrentur epinicia: ita in Christi militia, semper aspera letorum vicissitudine mitigantur. Post toleratam improbitatem immundi spiritus, mox adsunt angeli & Christo victori subseruiunt, quo etiam victoris dignitas comprobetur.

8 Quæstio octaua: Sint ne consolationes in tentationum periculis? Respondetur quod ita. Quemadmodum enim angeli consummata tentatione ministrarunt Christo; sic adsunt omnibus qui in Christum credentes propter Christum fortiter in tentationibus consistunt: sunt enim angeli administratorij spiritus, missi propter eos, qui hæredes sunt vitæ æternæ, Paul. Heb. 1.

Tribus rebus occurrentium suggestionibus diabolicis.

Nulla necessitate corporea ad hoc adduci debemus, ut vnquam maligni pareamus tentationi.

Vita Christiani hominis assidua palæstra.

Consolatione in tentationum periculis.

Idem 2. Cor. 1. Sicut abundat passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Psal. 33. Immitter angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

Ex ieiunio arripuit diabolus Christum tentandi ansam.

9 Nono queritur: Qua ex re arripuerit diabolus ansam tentandi Christum? Respondetur, Ex ieiunio. Postquam enim Christus ieiunasset 40 diebus & totidem noctibus, postea esuriit. In eo quod esuriit, se verè esse hominem declarat. Exploratum ergo venit diabolus ipsum tentando, num verè filius Dei sit, an hominis tantum. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

Christi actio nostra instructio.

10 Queritur decimo: Cur Christum in hoc exemplo ieiunij imitemur? Responsio est: Quia Christi actio, nostra est institutio: & quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Rom. 15. Christus ieiunavit, non ut suam castigaret carnem, quae nullum peccatum contraxerat, nec commiserat: sed ut nos peccatores doceret nullum existere praesentius remedium carni mortificandae, eiusque inordinatis moribus extinguendis, quam ieiunium: ipsorumque exemplo, nos ad ieiuniorum observationem prouocaret, tanquam ad medicinam malis nostris spiritualibus curandis opportunissimam. Quod sciens Apostolus, & eius successores, instituerunt quadragesimam, vigiliam, & alia ieiunia, tanquam media, quibus Deum placatum reddamus, ipsumque nobis reconciliemus, & eius gratiam promercemur, quemadmodum canit Ecclesia. Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris & praemia. Huius rei testes sunt locupletissimi, Maximus episcopus. serm. 36. Hieronymus aduersus errores Montani. Ignatius epist. 5. ad Philip. Origenes homil. 10. in Leuit. Et canon. 68. Apost. Concilium Gangrense cap. 19. Concilium Baccarense primum, cap. 16. Et Concilium Toletanum 8. cap. 9. praecipit, ut tota quadragesima ieiunetur, & abstinetur a carnibus.

Ieiunium Christianum.

11 Queritur vndecimo, quid sit ieiunium Christianum: Respondetur: Abstinerè a cibis illis, quorum esum Ecclesia auctoritate diuina omnibus suis filiis certis statisque diebus inhiuit, idque propter Deum: & ea quae ventri negamus, in pauperes elargiri: in primisque curare, ut abstinemus a prauis cogitationibus, ab obscenis verbis, & a malis operibus: & quemadmodum Ecclesia canit, utamur ergo parcis verbis, cibis, & potibus, somno, iocis, & arctius perstemus in custodia.

Mysterium huius Evangelij.

12 Duodecima questio: Quod sit mysterium huius historiae Evangelicae? Respondetur: Satanæ ostenditur solertissima cura, quam in Christianis subuertendis adhibet: quae tanta est, ut à principio Ecclesiae ipsam sit persecutus: quod constat ex lectione Genesios 3. in rebus gestis Adam, Cain 4. cap. & aliorum, quos scriptura commemorat. Docet & neminem posse presumere se fore exemptum à tentationibus satanae: cuius illa est extrema audacia, ut filium Dei adorari non sit veritus. Quando ergo Christianus viderit se tentari, consolatur se cum Christo, qui à diabolo grauius

uiter tentatus sit, qui etiam ad nos dicit: Confidite, ego vici.

Est etiam doctrina nobis vtilissima. Ieiunavit Christus, ut nostra ieiunia sanctificaret, & Adami inordinatam gulam corrigeret: vicit diabolum, ne deinceps adeo homines, qui sumus membra Christi, ipsum timeamus, ut cum ipso in campum descendere formidemus, si mala & praua nobis suggesserit: quin si ab ipso nos lacessiri contigerit, diuino subsidio adiuti, cum ipso cogredi non dubitemus, sperantes nos virtute ducis nostri, qui ipso longe est superior, reportaturos victoriam & egregiam laudem. Quam sane referemus de mundo, carne, diabolo, si modo armis Christi protecti, cum ipso manum conseruerimus. Sunt autem arma Christi, & eius filiorum, ieiunium, mortificatio, humilitas, scriptura sacra: cuius testimonijs & virtute nos etiam sicut Christus, vincemus satanam; & triumphantes ingrediemur vitam aeternam, Amen.

Ieiunavit Christus ut nostra ieiunia sanctificaret.

Luce 11.

1 Christus mox à baptismo tentatur à diabolo ductus à spiritu in desertum, ut sciamus et aduersitates opus esse diuinae voluntatis et baptismum anchoram tentationum, quare in tentationibus non despondeamus animam, sed viriliter agamus, in fide stem. 1 Cor. 15. scientes Christi baptisate nos fortiores factos.

EPILOGVS.

2 Diabolus Protheus est, & vertumnus: qui varijs machinis oppugnat, sed per tolerantiam superandus, & nunquam illi credendum, etiam si aliquid utile iubeat aut scripturam adducat: quod facit improbe.

3 Angeli applaudunt nobis, & ministrant, si tentatorem vincamus.

DOMINICA SECUNDA QVADRAGESIMAE, EPISTOLA.

Fratres, Rogamus & obsecramus vos in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo vos oporteat ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis. Scitis enim quae praecpta dederim vobis per Dominum Iesum. Haec est enim voluntas Dei. sanctificatio vestra, ut abstinatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij sicut & gentes quae ignorant Deum. Et ne quis supercedatur, neque circumueniat, in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus sicut praediximus vobis, & testificati sumus: non enim vocauit nos Deus in immunditia, sed in sanctificatione, in Christo Iesu Domino nostro.

1. Thess. 4.

IN hac Epistola Paulus facit duo. Primum rogat, non imperat, nec mandat, ut seuerus legislator Moses, qui dure instat, urget, & premit, cum dicit: Fratres rogamus vos, et obsecramus in domino Iesu, ut quemadmodum accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo sicut & ambulatis, &c. Vritur Paulus officio Christi: rogat, precatur, ac hortatur. Nam Christiani quamuis teneantur ex diuino iure legi obedire; debent tamen non coacti, nec timore poenae, sed vitronei & amore iustitiae ipsam implere. Nam non vult Deus coactos, sui osiores, iniquos, falsos filios, & subditos: sed vult quemadmodum ardentissima charitate pro nobis patiens, nos

Paulus officio Christi vritur.

redemit: ita & nos vicissim ingenio ac liberali amore ipsum prosequamur. Vnde Paulus, qui Christi religiosissimus est discipulus ac æmulator, obsecrat Thessalonicenses, ne sicut serui & hypocritæ, & coactè & violenter: sed sicut filij & amici Dei præcepta seruent, & in ipsis ambulent, id est, proficiant, ita ut placeant Deo: qui sicut Euangelica veritate, fide, spe, & charitate in nobis regnat: ita & nos easdem virtutes amantes & colentes, ambulemus in via Domini: ita ut perfectiores in dies reddamur, & magis Deo placeamus, non reuertentes, ut susculuti volutabrum, non respicientes Aegyptum, ut Iudæi liberati à Pharaone 2. Petri 2. Exod. 16. neque recedentes in pistrinam idololatriam, & antiqua peccata, sed strenuè faciètes progressum ad terram promissam, scilicet cælestem.

Heb. 12.

Veritatis
agnitio.

2. Secundò, exhortatur Apostolus ad veritatis agnitionem, ut scilicet pietatem colamus, simusque sancti & irreprehensibiles in doctrina & vita. Exhortatur quoque ad vitæ sanctificationem, ut scilicet sancte sint semper in nobis, qui Christiani esse volumus, cogitationes & opera.

Affectus est
cupiscentia
fugiendus.

Hortatur insuper hic duo potissimum fugienda, scilicet, affectum concupiscentiæ, cum ait: *Hæc est voluntas Dei, sanctificationis vestra: ut abstineatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vultum suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorat Deum.* Quibus verbis monet, ut fugiamus omnem immunditiã, scortationem, adulteriũ, & omne spurcitiæ genus.

Fraus fugi-
enda.

Hortatur etiam, ut fugiamus fraudem, dolos, imposturas proximi, cum ait: *Et ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrum suorum: quoniam vindex est dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.* Quibus verbis monet, ut caueamus ab omnibus dolis, fraudibus, imposturis, quibus proximo damnũ inferitur: liberè pronuntiãs omnes immundos, impuros, scortatores, adulteros versari in maximo periculo: auaros autem & fraudulētos, impostores, sceneratores, & similes, qui proximo facũ faciunt, & expilant in negotiationibus, incidere in iram & vindictã Dei, nec habituros partem in regno cælorum, nisi tempestiua & serua pœnitentia peccata deleant.

Gal. 5.

Ephes. 5.

Heb. 13.

Quibus verbis vult deterrere libidinosos à flagitijs carnalibus, & auaros à nimia habendi cupiditate. Apoc. 21. & 1. Timo. 6.

Sanctificatio
deceet
conjugatos,
immunditiã
dedecet

Docentur hic præcipuè primum coniugati, quibus loquitur Paulus quando ait: *Non vocauit nos Deus in immunditiã, sed in sanctificationem.* Hoc est, sciant coniugati, se non esse vocatos ut libidine inordinata, impurisque actibus ex coniuge faciãt adulteram, & sacramento non vtantur, sed abutantur: quod Paulus hic vocat immunditiã, ad quam non sunt vocati coniuges, sed ad sanctificationem: hoc est, per virtutem sacramenti, coitus, qui alias fuisset immundus, & peccatum capitale, dignitate ac sanctitate sacramenti fiat purus ac sanctus, interdum quoque

meri-

meritorius. De ijs inquit beatus Hieronymus contra Iouianũ: *Adulter est in sua vxore amator ardentior. in aliena vxore omnis amor turpis est: in sua, nimius, August. Intemperans in cõiugio, quid aliud est: quã quidam adulter vxoris? Idem lib. de bono cõiugali, capit. 4. & lib. de decem chordis. Primum in cõmentarijs huius loci. Nimia incontinentia in coniugio, poterit immunditiæ deputari.*

Adulter
est in sua
vxore ama-
tor arden-
tior.

Docentur hic etiam præcipuè negotiatores: nam negotiatores dicit vocatos, nõ, ut fures agant, sed ut iuste negotiationes exerceant, sibiq; sanctitatem cõpatent. De ijs inquit Paulus, *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueos diaboli, &c. Nõ dicit: qui sunt diuites, sed qui per fraudes ac dolos volunt, id est, ardentè cupiunt, & sitiunt diuites fieri, hi sunt qui incidunt in tẽtationem, & in laqueos diaboli.*

Negotiato-
res iustè
negotiationes exer-
ceant.

1. Tim. 6.

Dogma.

Quilibet in sua vocatione vocatus est ad sanctificationem, nõ ad immunditiã: hoc est, coniuges ad coniugium ritè obseruandum, cælibes ad cælibatũ, opifices ad sua opificia, mercatores ad sua mercimonia: omnes deniq; sciant se vocatos, nõ ut prauis actionibus inseruiant: verum ut inculpatis vitæ officijs, sanctificationem animarum consequantur: quam nõ alia ratione aut via Christiani acquirunt, nisi per Christum Iesum, nempe ipsius meritum, si per charitatem in illo manserint.

Quilibet in
sua voca-
tione voca-
tur ad san-
ctificationem

SYMMA EPISTOLÆ.

1. Paulus præcepta dat, sed per Dominum Iesum Christum, hic enim est filius dilectus, de quo pater cælestis testatur: ipsum audite. Matt. 3. et 17.

2. Verbum abbreviatum de Dei voluntate, cui qui obtemperare velit facile de quavis doctrina cognoscet. Ioannis septimo. Voluntas Dei sanctificatio vestra. Ioan. 17.

3. Hortatur Apostolus ab imburitate vitæ, timere pœnere. Vltor Dominus de his omnibus. Sic 1. Corin. 6. An nescitis, quod iniusti regni Dei hereditatem non consequentur?

DOMINICA REMINISCERE

EVANGELIUM.

In illo tẽpore, Egressus Iesus de Genazareth, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananea à finibus illis egressa, clamauit, dicẽs ei: *Miserere mei Domine fili David, filia mea male à demonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabãt eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. At illa venit, & adorauit eum, dicens: Domine adiuua me. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit, etiam Domine: Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respõdens Iesus, ait illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.*

Matth. 15.

H 5

Hoc,

Natura & officium fidei.

Deut. 8.
Isai. 2.

Marc 7.
Fides licet dei donum, tamen ex auditu percipitur.

Ephes. 2.
Officium fidei.

Conuersationis prius habitacula relinquenda ad Christi Ecclesiam propterantibus

Isa. 55.
Fides inuocationem dei excitat.

Hoc Euangelium continet quatuor. **P**rimò, naturam & officium fidei: quæ eliciuntur ex hoc, quod mulier credidit Iesum Nazarenum esse Christum Iudæis promissum, verum Messiam, in lege & prophetis celebratum, & multis retro seculis prædictum esse venturum.

Hanc fidem in Christo nõ hauserat ex fama, quam celeberrimã de illo per vniuersam Iudæã & vicinas ciuitates audiebat euulgatam, erat quippe Dei donum. Ephes. 2. Est tamen verum, famam illã cãdidissimam illi Chananitidi fuisse verbum, ex cuius auditu, Christi notitiã susciperet, Rom. 10. Fides ex auditu. Vt autem vera crederet, quæ de illo dicebantur, & tanta bona sibi de illo pollicita fuerit: hoc nec ex se habuit, neque ex fama hominum, sed ex operatione Spiritus sancti, qui eius animo tam altam fidem ingenerauerat. Neque hoc mirum in foemina impia, stat fides cum peccato mortali, quamuis charitas iustificans peccatum non compatitur. Fides Dei donũ est.

Officium fidei est, credentes ad Christum dirigere, atque ipsum illis ostendere. Credendo hæc mulier ad Christum se contulit, & eius bonitate confisa clamauit, dicens: *Miserere mei Iesu fili David: Filia mea malè à demonio vexatur.* His verbis confitetur Christum esse verum Deum & hominem Deum, quia misericordiam ab ipso, non tanquam ab homine, sed tanquam à Deo postulat, cui propriũ est misereri & parcere: nec hoc solum, sed tam sublimiter de ipso sentit, vt super dæmones ipsum habere potestatem confiteatur, ob idque petit sibi ab illo succurri.

Quæ rectè à finibus suis egressa perhibetur, quia nisi prius conuersationis habitacula vana reliquisset, ad Christi Ecclesiam nunquam properasset. Emigrandum ergo est de ædibus tuis, vt venias ad domum, in qua sedet Iesus. Non enim sufficit à peccatis egredi, nisi & occasiones derelinquas peccatorũ. Eccl. 13. Qui tetigerit picem, coinquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Et Psal. Cum peruerso peruertetur. Et si quis misericordia Dei dignus haberi velit, à finibus suis, & à domo sua exeat necesse est: hoc est, à cõsuetudine peccatorum, & ab omni peccati occasione. Abraham benedictionem non esset consequutus, nisi de terra, & de cognatione sua, Dei iussu, abisset. Gen. 12. Sic Loth cum Zodomitis & Gommoraitis extinctus fuisset, si regiones illas non reliquisset. Similis pœna manet omnes peccatores, nisi tempestiuus respiciant. Derelinquat impius viam suam, & iniquus cogitationes suas, & reuertatur, &c. & miserebitur eius. Inde nouit hæc mulier vocare filium David, hinc misericordiam consecuta est, quia egressa iam fuerat de finibus suis, & errorem Tyrriorum & Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiserat.

Docemur hic fidem inuocationem Dei excitare.

Secundò continet hoc Euangelium exercitium fidei, quod elicitur

elicitur ex quatuor. Primò ex hoc exemplo elicitur. Quãquam enim fides mulieris Chananæ Christo vehementer probatur, tamen vt fides illa velut aurum igne probaretur, nihil Christus ab initio respõdit, quo simul & constantissimã mulieris fidem omnibus patefaceret, & Iudæis suam pertinacissimã incredulitatem exprobraret: simulque vt doceret nos quantum apud Deum valeant improbæ preces ex humili corde profusæ, ad cõtempnit supplicem ac vociferantẽ præ dolore animi, vt nec responso dignaretur; non de superbia Pharisaica, nec de scribarum supercilio, sed etiã ne ipse sententiæ suæ videretur contrarius, per quam iusserat, Mat. 10. In viam gentium ne abieritis. Nolebat enim occasionẽ calumniatoribus dare, perfectamq; salutem gẽtium passionis & resurrectionis tempori reseruari.

Mulier tamen fide non elanguit, sed bonum illud nuntium quod de Christo audierat, mordicus tenebat, sperãs se tandem quod postulabat obtenturam: adeò sancta desideria dilatione crescunt, & spes quæ differtur, affligit animam. Prou. 13. Non igitur abiit, sed constanter perseuerauit, expectans optatissimũ responsum. Si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

Consequenter exercitium eius fidei mōstratur in hoc, quòd discipulis accedẽtibus, & pro ea intercedẽtibus, vt eam dimitteret, paulò insuauius Christus respondit, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Durum & insolens videbatur hoc responsum; potuissent dicere discipuli: Vbi sunt promissiones tuæ Domine? quibus dixisti: Petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis, Mat. 7. Vbi est doctrina illa tua de misericordia, qua nos docuisti? Bitore misericordes, sicut pater vester misericors est Luc. 6. Misericordiam volo, &c.

Dominus responsum addit repulsa priori durius, quo magis ac magis barbaræ mulieris admirabilem redderet constantiam ac modestiam, & hoc exẽplo Iudæis suã exprobraret arrogantiam, & velut ex affectu respõdet, se non Gentibus, sed Iudæis peculiariter missum: non quòd ad Gentes non missus sit, sed quòd vel primũ missus sit ad Israel, vt illis non recipientibus Euangelium, iusta fieret ad Gentes trãsmigratio. Hinc Paulus Act. 13. Vobis oportebat primũ loqui verbum Dei, sed quoniã repellitis illud, &c. Iphis enim promissus potissimũ. Roman. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, ad confirmandas promissiones patrum, &c.

Præterea exercetur fides mulieris per id quod sequitur. Cũ Christus (teste Marco cap. septimo) latendi causa esset ingressus, venit mulier, & quasi semianimis genibus eius aduoluta clamauit: *Domine adiuua me.* Ac si dicat: Non te dimittam, nisi opem mihi feras: quòd si denegaueris, ad cælos querelas deferam. Non minori laude digna est hæc mulier, quàm Iacob qui

Exercitium fidei elicitur ex quatuor

Sancta desideria dilatione crescunt.

Habac. 2.

Osee 6.

Iudæis peculiariter missus Christus, non Gentibus.

Lucta Ia-
cob cū an-
gelo perse-
uerantis
orationis
typus est.
Fides mu-
lieris ex-
ploratur.

qui cum angelo tota nocte luctam sustinens, non prius eum dimittere voluit, quam benedictionem ab illo obtineret, Genes. 32. Nec minore admiratione est suspicienda hæc lucta, quam illa, quæ perseuerantis orationis typus fuit.

Exploratur quarto loco huius fides, quando Christus, qui se hæcenus inexorabilem præbuit, iam multo magis durum sese exhibet. Non modò enim mulierem reijcit, sed etiam odioso nomine canem appellat: *Non est, inquit, bonum, sumere panem filiorum, & mittere canibus.* ac si diceret, *Canis es, non es de numero filiorum Israel: diuina gratia indigna es.* Hic gauisa mulier, quòd à Christo verbum extorsisset, respondit: *Etiã Domine, non nego me canem esse: sed de micis quæ cadunt de mensis dominorum suorum, edunt catelli.*

Mira hîc monstrantur, quæ gradatim Deus exoptulat. Fides, qua credidit posse sanare filiã: ac primũ filium Dauid: deinde Dominaum vocat, ad extremũ adorat vt Deum. Patientia qua toties contèpta in precibus perseuerat. Humilitas, qua se nò canibus, (de quibus Psal. 21. *Circundederũt me canes multi*) sed catulis comparat. Nihil igitur offensa huiusmodi contumelio, quod dictum videbatur ad abigendã illam, vertit in argumentum impetrandi. Non inficior, inquit, Israelitas esse filios, nos esse canes. Nam & si canis, nò penitus aliena. Canis si foras baculo pellatur, per fenestrã vel aliunde rursus aditũ querit, ideo non sum omnino repellenda. Non illis præripio sum panem delicatum, quo vescuntur accumbentes in mēsa patrii: hoc tantũ peto, quod domini non solent negare canibus.

Sunt hîc præcipuè duæ tentationes obseruandæ: Prima de dignitate. Vult Deus, docetq; religio catholica, vt omnes quotquot Dei gratiam, & eius iustitiam esurimus & sitimus, eius consequendæ, nedum promerendæ, indignos nos reputemus, vt proprijs viribus ac meritis diffusã, ad eius misericordiam confugiamus. Quod hodie Chananæã fecisse legimus, atq; Publicanum, Luc. 18. *Quòd si indignitas nos deterruerit, & turbauerit, & si grauissima sit tētatio, nihilominus sciamus nos voti compotes futuros, si perseuerauerimus: sitq; hoc nobis solatio, quod gratis omnes accedentes excipit, & iustificat.*

Altera tētatio est, de electione. Cũ videamus multos reijci, qui nostro iudicio bene meriti videbantur, vt Saulẽ, Augustũ, Ciceronẽ, Traianũ: recipi verò lōgè deteriores, vt Magdalenã, larronẽ, publicanũ: disputamus Deũ quosdã velle saluare, alios autẽ cõdemnare, hinc torpemus, & ad omne opus bonũ, pigrescimus. Huic tētationi opponenda est vox illa vniuersalis Christi: *Venite ad me omnes qui laboratis.* Item Pauli: *Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire.*

Est & hîc notandum, geniculationes & alias ceremonias externas Christũ nò improbasse, imo gratissima fuisse omnia illa

signa

signa externa, vt quæ ex animo humiliato & afflictò prodiret. Miror hic quosdam nouatores, quare Chananæam non reprehendant, quam in genua verisimile est procubuisse ante Christum: vel Christum, qui illam ita lamentantem non fastidierit, cũ solam fidem internam dicant sufficere, externa autem omnia hypocrisis sapere. Augustinus quoque tom. 2. in epist. ad Probam de orando Deo, quæ in ordine est 121. cap. 9. docet suo tempore certas horas ad orandum designatas habuisse. Non igitur noua est consuetudo, certis horis ecclesiam ad orandum accedere. Petrus & Ioannes ascendisse in templum leguntur ad horam orationis nonam.

Satis etiam mirari nequeo hæreticorũ nostri temporis, vel stuporem, vel malitiã: qui tam falso ex hoc loco astruere contendunt, solam fidẽ iustificare: cũ hic videant mulierem primũ fidem accepisse, deinde suæ necessitatis cognitionẽ: tertio, confessionem suæ indignitatis: quarto, humilitatem: quinto, perseuerantiam: sexto, orationem, lachrymas, tristitiam, & bonam in Christum affectionem. Quarum virtutũ si vel vna destituta fuisset, nihil vnquam à Christo fuisset consequuta. Illuminare dignetur Deus oculos cordis ipsorum, vt in viam iustitiæ redeuntes, canes se esse, & malè à dæmonio diuexari cognoscant, & confiteantur, ita vt clamantes ad ecclesiam Romanam, in qua est Christus, sanandi concurrant.

Tertio, continet præsens lectio, præmium fidei, orationis, & perseuerantiæ. Christus enim se vinci à muliere patitur, nec diutius suam clementiam potest dissimulare, nec illam suspensam tenere: sed misericordiam suam afflictæ mulieri communicat, facitq; ex Gentili Chananæa Israelitem: ex catella, Dei filiã. Clamat etiam cum admiratione: *O mulier magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.* Cũque abiisset domum, comperit dæmonium exiisse: & sanata est filia eius ex illa hora.

His docemur, sicuti Cananitidis huius fides tentationibus probata fuit, ita & nobis tale aliquid euenturum, vt fides nostra tētetur, nò solũ dum vivimus, sed grauissimè etiã in ipso mortis articulo. Tētatur fides nostra quãdo audimus tot sectas, tot errores, tot factiones, in Germania, Anglia, & Gallia à diabolo excitatas. Tētur etiam, quãdo aliqua calamitate, vel alia ratione Deus nos affligit, ipsumq; rogamus, vt nos liberare velit: hæcq; liberationẽ, vel negat, quia ita nos decet; vel differt, quia expedit. Tũc debemus constãter immobiles in fide & charitate Christi persistere, ipsum orantes, vt si velit, nobis quæ petimus concedat. Tam est igitur firmiter Christo eiusq; ecclesiæ Romanæ adherendum, vt nec in vita, nec in ipso mortis articulo, nos oporteat à Christo deterreri, neq; ab eius ecclesia, neq; ab eius doctrina & amore declinare: sciẽtes quod nò coronabitur nisi qui legitimè certas perseuerauerit vsq; in finem, Mat. 24.

4 Quar-

Genicula-
tiones &
alie cere-
monie Deo
grate.

Act. 3.

Fides nu-
da non iu-
stificat, vt
falsò asse-
runt here-
tici.

Premium
fidei, ora-
tionis &
perseue-
rantia.

Quomodo
tētur
fides no-
stra.

2. Tim. 2.

Gratia di-
uina nos
indignos
reputare
debemus.
Isa. 55.

Matth 11.
1. Tim. 2.

Mysterium huius euāgelij.

4 Quartum, quod hic continetur, mysterium huius Euāgelij est, ut si quando sentimus animas nostras, vel carnē nostrā diabolo varijs passionibus vexari, ad Christū accurramus, clamātes atq; dicentes: *Domine Iesu fili David, miserere mei*: quia anima mea, volūtas mea, mēs mea, caro mea, malē à dæmonio tenētur & vexantur. Quod si audire nolit, Apostolorū & aliorū sanctorū intercessionēs adhibeamus. Quibus etsi nihil effecerimus, nihilominus perstemus clamantes, confitentes nos indignos canes, ostēdentes nos humiles, confitētes eius maiestati, diuinitatem, misericordiam: quam sine dubio nobis communicabit, si id quod petimus, in nostram vtilitatem, & eius gloriā sit futurum. Augustinus in enarratione Psal. 85. Paulus orans non fuit exauditus, diabolus orans fuit exauditus.

2. Cor. 2.

Iob 1.

Patrum est pro filijs vitijs in seclis ad Christum currere.

Est etiam hic doctrina pro patribus, ut si ipsos contingat habere filios à vitijs diaboli corruptos & infectos, pro eorum salute ac liberatione ad Christum currant, non ad superstitiones homines, non ad suas solas exhortationes, neq; ad alia humana subsidia, quæ parum iuris in diabolum (qui fortis est & armatus) habent: sed ad Christum, qui fortior est illo, qui cum victis, spolijsque priuatum in tartara detruisit. Ad hunc, inquam, quem diabolus maxime timet, accurant cum humilitate, cum fide, cum lachrymis, cum perseverantia. his enim Christum inclinabūt, ut eorum miseretur. Discant parētes catholici ex hac exempla gentili, magno studio Christo suos liberos commēdare.

Nō est tristādum in tēlatione.

Est etiā doctrina pro omnibus fidelibus, qui aliqua tēlatione laborātes. nō debēt tristari, si non tā cito liberētur: Christum non liberauit statim Paulū, etsi ter illū rogauerat, 2. Cor. 12. Si non liberet, pete gratiā ne succūbas. Si tō vincis diabolum, pete gratiā ne ab ipso vincaris: & illa tibi sufficit, qua vinces, tādē liberaberis à captiuitate diaboli, ut seruus fias Christi. Amen.

S V M M A.

1 *Christus minister fuit circumcisionis pro veritate Dei ad confirmandas promissiones patrum. Caterum ut gentes per misericordiam glorificent Deum hic ut preludat vocationi gentium in obedientiam fidei contra suum preceptum, quod ad tempus dederat. in viam gentium vadit, dicit Dominus in omnes, qui inuocant illum, Rom. 10.*

2 *Quārum efficiat iugis & feruens oratio. Non destitit mulier, quamuis repula & indignē excepta sequitur à tergo, vociferatur lamentabili voce: Miserere mei domine si i David.*

3 *Patentia & fides alienigenæ, quarum encomium longē absuit Iudeis, Mat. h 3.*

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMÆ EPISTOLA.

Ephes 5.

Fratres, estote imitatores Dei sicut filij charissimi, et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis, bis ab-

his oblationem & hostiā Deo, in odorē suauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquiū, aut scurrilitas, quæ ad rē nō pertinet: sed magis gratiarū actio. Hoc enim scitote, intelligētes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios dissidentie: Nolite ergo officii participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino. Ut filij lucis ambulatis. Fructus enim lucis est in omni bonitate & iustitia, & veritate.

Hac Epistola hortatur Paulus ad tria. Primò scilicet, ad imitationem charitatis diuinæ. Ait namque: *Estote imitatores Dei sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationē & hostiam Deo in odorem suauitatis.* Quibus verbis monet, ut qui per diuinam gratiam & misericordiam; per baptismum, fidem, spem, charitatem, & Spiritum sanctum, sunt adoptati, filij Dei facti, sanctificati, iustificati, hæredes ob signati, Deum patrē ut obediētes filij, per charitatem imitari non detrectent. Nam aperuit cor paternū, effudit suam gratiam, misit filium suum vniuentum, tradidit eum pro nobis, in oblationem & victimam Deo beneplacitam & acceptam in odorem suauitatis, Ephes. 5.

Ioan. 13. & 15. 1. Ioan. 4. Charitatis Deo pro suis in nos beneficijs debemus. Luc 6. Matth. 5.

Circa secundum hortatur Apostolus ad fugam fornicationis & auaritiæ. Ait enim: *Fornicatio et omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.* Quibus verbis monet ut abstinēamus ab omni spurcitia carnis, & affectu concupiscentiæ & libidinis, quæ fit extra coniugium, Propter quæ peccata Deus mundū diluuiō perdidit, Gene. 6.7. Mat. 24. Luc. 17. Sodomā & Gomorrhā subuertit, Gen. 19. In deserto iussit occidi 23. millia Iudæorū, Num. 25. Quæ exēpla satis indicāt, quā iniqui infensulq; sit illis flagitijs Deus. Hinc quoq; in exercitijs Christianorū atq; Turcarū, tot hominū millia crudeliter intereunt, quod turpissima in omni libidine crimina designēt, minimeq; obseruent legem à sacro Baptista sibi præfixam.

Coloss. 3. Abstinentiam à fornicatione & immunditia.

Præterea his verbis monet, ut abstinēamus ab omni auaritia, & inordinato amore habendi. Auaritia enim ut deficit in dando, sic superabundat in retinendo & acquirēdo pecuniam, aut alias res. Nunquam enim exaturatur, neminem reueretur, nemini fidem seruat, omnia iustitiæ iura violat, viduas opprimit, orphanos & pupillos contristat. Breuiter, auarus est omnium regionum calamitas, ciuitatum pernicies, hominum videntium pestis & plaga. Tantisper credunt auari, dum in granario plurimum habent frumenti, dum in penu & apotheca magnus est aceruus, & numerus potus & cibi, dum in crumena magnus est numerus æris & pecuniæ. Chrysostomus homil. 29. in opere perfecto graphicè depingit auarum.

Luc. 3. Abstinentiā ab omni auaritia. Isa. 1. Ierem. 5.

Teriō,

Obscena
verba &
stultilo-
quia vi-
tanda vt
irritantia
impudici-
tia.

2. Thef. 2.

Matt. 24.

Marc. 13.

Luce 21.

Turpitud.

Stultilo-

quium.

Scurrilitas

Opera car-
nis fugien-
da sunt
fidelibus,
& fructus
spiritus
sancti am-
plectendi.

Dogmata
Christianis
necessaria.

3 Tertiò, hic Apollolus hortatur ad euitationem obsceno-
rum verborũ, stultiloquij, & inaniam sermonum, cum ait: *An-
turpitud, aut stultiloquium aut scurrili: as, quæ ad rem non pertinet: sed
magis gratiarum actio. Hoc enim scitote, intelligentes, quòd omnis forni-
cator, aut immundus, aut auarus, non habet hereditatem in regno Christi
& Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, &c. Quibus verbis mo-
net, vt vitemus omnem occasionem, quæ nos prouocare queat
ad impudicitiam, & omne genus obscenarum facietiarum.*

Intelligit autem per turpitudinem, omnia verba turpia at-
que scæla, quæ in consessu hominum prolata, alios offendunt,
contaminant, & inficiunt. 1. Corinth. 15. Corruptunt bonos
mores, colloquia praua.

Per stultiloquium, intelligit aniles fabulas, dicteria, scurrilia,
cantilenas futes, libellos famosos, inanes historias.

Per scurrilitates, intelligit ludicras & leues facietias, & per
inania verba, intelligit futilia dicta, quæ peccatis pretextuntur.

Vult ergo dicere Paulus: Si aliquãdo vixistis in peccatis, re-
sipiscite, & agite pœnitentiam. Errastis & ambulastis in tene-
bris: in viam redite ad lucem. Hoc volunt verba illa: *Eratis ali-
quando tenebræ, nunc autem lux in domino: id est, in Christo Iesu,*
non in vestra natura, aut sola virtute. Gratias ergo Deo agite,
quod ex tenebris vos in lucem transtulerit.

Fugite omnia carnis opera, & praua colloquia: & amplecti-
mini fructus spiritus in omni bonitate, & iustitia, & veritate,
hoc est, fructus, quos Spiritus sanctus in nobis existens per gra-
tiam profert. Sunt autem fructus huiusmodi, amicitia, benigni-
tas, clementia, mansuetudo, misericordia, pax, temperantia,
veritas, tranquillitas, charitas, iustitia, ac reliqua omnia bona,
quæ in nobis sunt.

Hæc sunt opera, quæ proferunt illi, qui ad lucem fidei vo-
cati, ex charitate in sua vocatione Christo seruiunt: in quibus
vult Paulus filios lucis ambulare. Et quia non satis est bona
opera facere, nisi à malis abstinemus: ideo inquit Paulus: No-
lite communicare operibus infructuosis tenebrarum: magis
autem redarguite.

Habet hic pius Ecclesiastes dogmata ad salutem cuius neces-
saria, dignaque quæ populo proponantur. Quorum primum est,
Fructus Spiritus sancti esse bona opera. Secundum, Ipsa opera
fieri in veritate, non in imputatione: in iustitia, non in peccatis.
Tertium, Opera illa Deo grata esse. Quartum, Non sufficere ad sa-
lutem opera bona facere, nisi à malo abstinemus. Quintum, Chri-
stianum redarguere debere proximum mala operante. Sextum,
Doctrinam hæreticorum nostri temporis aperto Dei verbo repu-
gnare. Confutatur etiam hac Pauli epistola, hæreticorum sen-
tentia, qui docent simplicem fornicationem non esse peccatum:
cum Paulus vetet omnem immunditiam, & lasciuam carnis.

1 Christiani templa sunt Spiritus sancti, qui in eis est, teste Paulo. 1.
Cor. 6. An nescitis, inquit, quod corpora vestra membra sunt Christi? Et
statim subiungit: An nescitis quod corpus vestrum templum est habitatis
in vobis Spiritus sancti, quem habetis à Deo, & non estis ipsi vestri iuris?
Nā empti estis pretio. Glorificate iam Deum in corpore vestro: & 2. Cor. 6.
idē dicit: Quid conuenit templo Dei cum simulachris? Nā vos templum estis
Dei viuētis, quæ admodum dixit Deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo,
& ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. &c. Sunt etiā adoptione
filij Dei, vt Eph. 1. de Christianis loquitur Paulus: Prædestinauit, inquit,
nos in adoptionem filiorum, Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis ite-
rum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus;
Abba pater. Igitur & sancti sint sicut Deus sanctus est. Leuit. 11. et 19.
2 Dei & Christi immensa charitas erga nos ostenditur, vt & gratis con-
donarit peccatum, & si ium suum dederit hostiam pro peccatis nostris.
3 Sic amantem redamemus, ab omni turpitudine & vitiorum genere
abhorrentes. qui secus faciunt, & sunt inobedientes, hos manet ultio Dei.

DOMINICÆ EIVSDEM

EVANGELIUM.

In illo tempore, erat Iesus eiciens demoniũ, & illud erat mutũ. Et cum **Luc. 11.**
eiecisset demonium, locutus est mutus: et admiratae sunt turbae. Quidã
autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe demoniorũ eicit demonia.
Et alij tentantes signũ de celo quærebant ab eo, Ipse autẽ vt vidit cogita-
tiones eorũ, dixit eis: Omne regnũ in se diuisum, desolabitur, & domus su-
pra domũ cadet. Si autẽ et satanas in se ipsum diuisus est, quomodo sta-
bit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub me eicere demonia. Si autem
ego in Beelzebub eicio demonia, filij vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudi-
ces vestri erunt. Porro si in digito Dei eicio demonia, profecto peruenit in
vos regnũ Dei. Cum fortis armatus custodit atriũ suũ, in pace sunt ea quæ
possidet. Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniversa arma eius
auferet, in quibus confidebat & spolia eius distribuet. Qui non est mecum,
contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Cum immundus spiritus
exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærēs requiẽ, & nõ inue-
niens, dicit: Reuertar in domũ meam, vnde exiui. Et cum venerit, inuenit
eam scopis mundatam. Et tunc vadit, & assumit septem alios spiritus se-
cũ nequiores se, & ingressi habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius
peiora prioribus. Factũ est autẽ cum hæc diceret, extollēs vocẽ quẽdam mu-
lier de turba, dixit illi: Beatus vter qui te portauit, & vbera quæ suxisti.
At ille dixit: Quinimo: Beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud.

HISTORIA huius Euangelij complectitur quatuor.
Primò, malitiam diabolicæ tyrannidis, quæ deprehē-
ditur ex operibus diabolicis. Nā cum hic miser homo nõ tan-
tum excus esset, sed etiã surdus & mutus, tamen admiscuit sese
satanas, & crudeliter opprimens hominem possedit. Quibus

Malitia dia-
boli in ho-
mines de-
prehēdi-
tur ex ope-
ribus.

malis quid potuit excogitari crudelius aut calamitosius. *1. Pet. 5.* Aduersarius vester diabolus tanquā leo rugiens circuit, querens quem deuoret. Magna & miranda nequitia dæmonis, vtrumque ingressum oppilauerat, per quæ ille crediturus erat, auditum & visum, & tertium, linguam, ne confiteretur. *Matth. 12.* Tunc oblarus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus. In quibus Deus huius seculi, excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei.

2. Cor. 4.

*Clementia
& potētia
Christi ex
operibus.
Psalm. 71.*

Deinde hoc primo loco complectitur clementiam & potentiam Christi, quæ deprehenduntur ex eius operibus diuinis. Nam hunc afflictum, cæcum, surdum, & mutum, benigniter audiuit, satanam expulit, & misero visum, auditum, atque loquelam restituit. Hic est de quo Dauid: Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. *Et. 1. Ioan. 3.* In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.

*Peruersitas
Iudeorum
item ex ope
ribus.*

2. Secundò complectitur præsens historia insaniam & peruersitatem Iudeorum, quæ deprehenditur ex hoc, quod quidam tentabant eum, volētes videre signum de cælo, quo plane constaret, illum cum Deo habere commercium, qui in cælestibus habitat, & cum dæmonibus immundis, quorum præstigia nasci solent è terra, nullum. Quemadmodum Iosue solis fecit stationem *Ios. 10.* Isaias solis retrogressionem, *Isa. 38. 4.* *Reg. 20.* Helias ignis descensionem, qui consumpsit holocaustum, *3. Reg. 18.* Item duos viros quinquagenarios cum suis, *4. Reg. 1.* Quibus Christus respondit: Generatio praua & adultera signa querit, & signum non dabitur illi, nisi signum Ionæ prophete.

*Matth. 12.
Ionæ 2.*

3. Præterea deprehenditur ex hoc eorum insania & peruersitas, quod quidam calumniabantur & blasphemabant eum dicētes: *In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.* Pharisei cum audissent vocem populi dicentis: Num hic est ille filius Dauid, quem promittunt prophete? *Matth. 12.* Iesum quidem ipsum non aggrediuntur, à quo semper discedebāt inferiores, sed multitudinis animos conantur ab illius admiratione diuertere, *Mar. 3.* Scribæ qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant quoniam Beelzebub habet: quasi dicat; Non potest hic esse filius ille Dauid, vt vos suspicamini: siquidem ille veniet suffultus potestate diuina. Fuit autem Beelzebub, idolum Philistinorum in Accaron, diciturque rex muscarum. *4. Reg. 1.* & nomine ridiculo nominabatur à Iudæis. Odio solo itaque agitati, nihil fordidius inuenientes, quod Domino obijcerent, sustinere non valentes, vt turbæ ipsum laudarent, & Christum prædicarent, Pharisei dicebant: Hic non eijcit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Inuidia quippe non con-

*Beelzebub
idolum Phi
listinorū.*

Matth. 12.

siderant quid, sed tantum, vt dicat. nulla enim peior malitia, inuidia. Adulter breui complet delectationem suam, inuidus autem nunquam quiescit: sed sicut scarabæus nutritur stercore, ita inuidus infortunij aliorum, & de prosperitate contabescit. *Genes. 37.* Inuidia fera pessima.

3. Tertio, complectitur hæc historia Apologiam Christi, qua tuetur opus suum diuina sua virtute factum, & respondens diluit blasphemias quinque argumentis.

Primò, ab experientia, dicens, *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & domus supra domū cadet. Si autem & satanas in seipsum diuisus est. quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæmonia.* quasi dicat, Omnis communitas siue politica sit, vt regnū; siue œconomica, vt domus familias, diuisa stare non potest. Nam sicut concordia res parua crescunt, sic discordia maximæ dilabuntur. sicut regno Romanorum euenisse constat, quod propter latens odium, commodum proprium, & iuuenile consilium corrui magis, quàm per pugnas, teste Augustino in libro de ciuitate Dei; *Osee 10.* Diuisum est cor eorum, nunc interibunt. Sic si satanas confurrexerit in semetipsum, dispersitū est, non poterit stare, sed finem habet.

Deinde, tuetur opus suum, & diluit eorum blasphemias, à proprijs ipsorum exemplis; dicens: *Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.* De exorcistis eorum loquitur, qui adiurationibus dæmonia eijciebant: vel de Apostolis. Coarctat autem eos dominus interrogatione prudenti, vt confiteantur Spiritus sancti opus esse: quasi dicat; Quod si expulsio dæmonum in filijs vestris, Deo, non dæmonibus deputatur: quare idem opus in me non eandem causam habeat, qui non longo exorcismo, sed vnico potenti verbo eijcio? Discipuli iidem mei simplices & idiotæ, nescientes artes malitiosas magicorum, in meo nomine, sola fiducia in Deum, faciunt quicquid faciunt. Si ergo illi in nomine meo eijciunt dæmonia, manifestum est, mihi opus non esse alterius virtute: ideo ipsorum simplex credulitas, vestram condemnabit incredulitatem, quæ gloriam Dei oppugnat, qui calumniari mauultis quàm mutari. Si autem ego in spiritu Dei eijcio dæmones: igitur peruenit in vos regnum Dei, quod Ioannes instare dicebat, destructo regno diaboli. Fecit potentiam in brachio suo, & *Ioan. 12.* Nunc iudicium est mundi. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras.

Tertio idem facit à simili, dicens: *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet: vbi vero fortior illo superuerit, & ipsum vicerit, vniuersa eius arma aufert in quibus confidebat, & spolia eius distribuet.* Mos mundanorū est, vt potentior interiorum & infirmiorum opprimere soleat, omniaq; quæ eius

*Apologia
Christi à
diuina vir-
tute.*

*Marc. 3.
A proprijs
ipsorum ex-
emplis.*

*Lucæ 9.
& 10.*

Lucæ 11.

A simili.

I 2 sunt,

Bellum ir-
reuocabile
satanæ cū
Deo.

Ioan. 3.

Ysaie 8.

Marc. 1.

A præclaris
& mani-
festis ratio-
tionibus.

Officiū Beel-
zebub.

Ioan. 11.

Psal. 67.

Ab horren-
dis minis
et cōminat-
ionibus.

sunt, auferre & distribuere. Irreuocabile bellum est satanæ cum Deo, res nullis conditionibus componenda: Christus superuenit fortior, quia de cælo. Qui de cælo venit, super omnes est: Dei quoque virtus est & sapientia. 1. Corint. 1. Vicit tentationem viriliter refellendo, passionem patienter tolerando, infernum potenter spolians, Osee 13. Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero inferne, Apoc. 5. vicit leo de tribu Iuda. Hætenus Beelzebub tyrannidem exercuit in homines peccatis obnoxios, malisque cupiditatibus addictos: sed Christus subleuatis hominum peccatis, Beelzebub cum suo sodalicio prostravit, & quos ille per iniustitiam detinebat ac possidebat, per innocentiam Deo vindicauit, & angelo tradidit fido custodi, Roma. 6. Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum sanctificationem, finem verò vitam æternam. Ephes. 4. Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem. hinc nomen eius vocatum, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Quod ille rapuit, Christus eripuit: quos captiuos tenebat, ipse liberauit: quos venundatos habuit, ipse redemit: pro debitoribus satisfecit. Vnde dicit: Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. Ioan. 14. Adeo contusa est eius potestas, vt nec vim nominis Iesu ferre queat. Hinc aud:untur vociferasse: Quid nobis, & tibi fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos?

Quarto defendit opus suum, diluitque blasphemias à præclaris, & manifestis rationibus: *Qui non est mecum*, inquit, *contra me est; & qui non colligit mecum, dispergit*: quali dicat, Officiū Beelzebub est, dispergere collectos, & ab illa vite, cui erant insiti, discerpere: quod fecisse constat in Germania, & Angliæ: dispergit, ac amputauit illos à vite illa fructifera in domo Domini. Opera ergo diaboli, operibus saluatoris comparari non possunt: ille cupit animas tenere captiuas; Christus liberare: ille prædicat idola; iste vnus Dei notitiam: ille trahit ad vitia, iste ad virtutem reuocat. Officiū itaque Christi est, colligere dispersos à diabolo in vnum corpus, in vnum cor, & in vnam mentem. Ipse facit habitare vnanimis in domo. Quomodo igitur, si nostra officia sunt diuersa, alter alteri virtutem ad operandum præstabit? Quæ communitio luci cum tenebris? aut quæ concordia Christo cum Belial? 2. Cor. 6. Ex contrarijs igitur studijs, & operibus, euincit Dominus, satanam non locinum, aut amicum esse, sed insensissimum aduersarium.

Quinto, defendit suū opus ac refutat blasphemias, ab horrendis minis & comminationibus, quibus mortem & diuinū iudicium ipsis interminatur, dicens: *Cum inmundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam yude exiui. Et cum venerit, in-*

uenit eam scopis mundatam, atque ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se: & ingressi habitant ibi: & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Otenio rationabiliter se non dæmonis, sed Dei virtute miracula operari, declarat hic causam, quare tantam sibi imponebant calumniam: quod nunquā vel patres ipsorum alicui fecerunt; simulque ænigmate signās grauius damnādos eos, qui aliquo vsque progressi ad iustitiam, relaberentur ad pristina vitia, quā qui nunquam cognita luce veritatis Euangelicæ, perseuerassent in caligine vitiorum. Et ideo addit, Mat. 12. Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemix non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro: Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, inquit Marcus. 3. cap. non habebit remissionem in æternum: sed reus erit æterni delicti. Sensus est: Qui scandalizatus in carne mea, me hominem tantum arbitrat, quod filius sim fabri, & fratres habeam, homo vorax & potator vini Matth. 11. talis opinio absque blasphemia, quāquam non culpa careat erroris, tamen habet veniam propter vilitatem corporis. Qui autem manifestè intelligens opera Dei, cum virtutem negare non possit, eadem stimulus inuidia calumniatur, & Christum Deique verbum, operaque Spiritus sancti, dicit esse Beelzebub; isti non dimittetur, neque in præsentī seculo, neque in futuro. Error & ignorantia veniam merentur: destinata malitia aduersus bonitatem Dei prouocantis, quomodo veniam impetrabit? Omne itaque peccatum & blasphemia in proximum, Deum, vel sanctos, proueniens ex ignorantia, vel infirmitate remissibile est, sed procedēs ex certa malitia, impugnatione agnitæ veritatis, vel inuidia fraternelæ gratiæ, ex se irremissibile est crimen: quoniam obuiat principio, quo fit remissio, hoc est bonitati diuinæ.

4. Quarto loco complectitur præsens historia, vocem laudatoriam, qua mulier quædam de turba Christum extulit, inquit: *Beatus venter qui te portauit & vbera que suxisti*. Christus vero respondit mulieri: *Quinimo. Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud*: ac si diceret: Mater mea proculdubio beata est, & adeo, vt beatam ipsam dicant omnes generationes, & beata sit in mulieribus, Luca. 1. sed non ideo tantum quia mater, sed etiam quia verbo Dei quod audiuit ab Angelo, credidit. Quemadmodum Elizabeth testata est: *Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino*, Luca. 1.

Hæc Christus dixit, vt Iudæorum incredulitatem obstinam damnaret, qui sibi annuncianti diuinam atque celestem

2. Pet. 2.

Marc. 6.

Voce laudatorie Christi à muliere extolitur.

doctrinā patris æterni, credere nolebāt: cui si credidissent, consecuti fuissent procul dubio diuinā benedictionē. Magnum enim est, Christum concepisse, peperisse, nutriuisse, atque tam diu ipsi conuixisse. Sed hæc cum carnem spectent, nō sunt ita magna atq; illa, quæ spiritalia sunt. Audire verbum Dei, fide suscipere, corde custodire, ipsi omnem obedientiam præstare, hæc sunt quæ beatiorē hominem faciunt. Verbum Dei, est filius Dei, Iesus Christus; in quem qui crediderit, ab ipso deducetur in gloriā, vbi sedet ad dexteram patris. Dicit enim scriptura, Omnis qui credit in eum, non confundetur.

Isa. 28.
Rom. 10.

EPILOGVS.

1. *Miracula Christi benefacta sunt: Calamitosum hominem liberat à demonio, quod surdū erat & mutū: Sic à signis & doctrina inducit Iudeos ad cognoscendam suam diuinā omnipotentiam, Opera inquit alio loco quæ ego facio in nomine patris mei, testimonium perhibent de me.*
2. *Quia in malitia perseverabant Iudæi, respondet illis: non quidē per scripturam quam negabant, sed ab ijs quæ communiter fieri solent: simul clementer respondet, docens nos, vt mites simus erga inimicos nobis maledicentes, Matth. 5.*
3. *Bellum perpetuum Christi cum satana. 2. Cor. 6. Et quod beati factores, non auditores verbi, Iac. 1.*

DOMINICA QUARTA QUADRAGESIMÆ QUÆ EST LAETARE,
EPISTOLA.

Galat. 4. *FR*atres, scriptum est enim quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera: sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: Qui autem de libera, per re-promissionem, quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta: Vnum quidē de monte Sina, in seruitutem generans, quæ est Agar (Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem:) & seruit cum filijs suis. Illa autem, quæ sursum est Ierusalem libera est, quæ est mater nostra. Scriptum est enim. *Letare sterilis, quæ non parit: erumpe & clama, quæ non parturit, quia multi filij desertæ magis, quàm eius, quæ habet virum. Nos autem fratres secundum Isaac, promissionis filij sumus: Sed quemadmodum tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequabatur eum qui secundum spiritum: ita & nunc, sed quid dicit scriptura? Eijce ancillam & filium eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit.*

IN hac Epistola B. Paulus producit historiam ex veteri testamento, Genes. 16. de Abraham atque duabus eius vxoribus, Sara scilicet, & Agar. De duobus item filijs, Isaac & Ismaële.

Quibus

Quibus ostendit discrimen Euangelij & legis, imò differentiam inter filios promissionis, & secundum carnem natos.

Per Saram intelligit nouum testamentum: per Agar autem intelligit vetus testamentum.

Per Isaac & Ismaëlem, intelligit duos populos, scilicet fideles & Christianos, qui æstimabantur in semine promisso, & legales, quales erant Iudæi, qui in solis operibus legis quiescebant.

Nam Isaac interpretatur, risus, lætitia, gaudium. Ismaël vero interpretatur cultor, siue exauditio Dei. Item quia Isaac natus fuit secundum virtutem Spiritus sancti, & promissionem, qui sunt Christiani: Lætatur quippe in Domino, & ei immortales agunt gratias, quòd dignatus fuerit eos tanta gratia, vt in semine per Isaac significato fuerint æstimati & benedicti.

Ismael verò secundum ordinem communem naturæ, & modum naturalem, ob idque non habuit promissionem, nec primogenituræ prærogatiuam: Qui filij autem Ismaelis, hi filij sunt carnis, & ex serua nati, atque in seruitute ac timore legis viuunt.

Hinc est, quòd sicut olim persecutus est Cain Abelē, Gen. 4. ita hodie hæretici nostri temporis persequuntur summum pontificē: & sicut olim persecutus est Ismael Isaac: ita isti Cardinales: & sicut Esau Iacob Gen. 27. ita isti Episcopos: Saul Dauidem 1. Reg. 18. ita isti Reges: Achab Eliam. 3. Reg. 17. & 19. ita isti concionatores catholicos: Herodes Ioānem Baptistam Marc. 6. ita isti veros prophetas: Caiphas Christū Ioan. 11. ita isti religiosos, legitimosq; Christianos: Pharisei & scribæ Stephanum, ita isti veritatis vindices: Simon Magus Petrum, ita isti veros Christi vicarios: Nero Paulum, ita isti Sacramenta: & sicut persecuti sunt Tyranni Apostolos, ita isti nostri homines hæretici persequuntur traditiones, & alias doctrinas catholicas Apostolicæ Ecclesiæ.

Hi sunt filij carnis, de quibus scriptura: *Eijce ancillā & filium eius: non enim erit heres filius ancillæ, cum filio liberæ.*

EPILOGVS.

1. *Discrimen veteris & noui testamenti, & vtriusque populi, quorum vnus seruituti legis obnoxius, alter per fidem ab onere legis liber.*
2. *Prophetica testimonia de entium multitudine ad Euangelium Christi vndique conuolatur. Isai. 54. a.*
3. *Inimicitie adherentium carnali legi, aduersus eos qui spiritualem Euangelij legem amplectuntur, & eam libertatem quæ est per Christum.*

Discrimē
gis & euā-
gelij expli-
catur.

Isaac et Is-
mael quid
interpretē-
tur.
Rom. 9.
Gen. 18.
& 21.
Gen. 16.

Mali sem-
per perse-
quuntur
pios, & hæ-
retici catho-
licos.
Gen. 21.
Act. 7.

Gen. 21.

Joan. 6.

In illo tempore: Abijt Iesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis: Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his qui infirmabatur. Subijt ergo Iesus in montem, & ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudeorum. Cum subleuasset ergo oculos Iesus, et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat, tentans eum: Ipse enim sciebat quid esset factururus. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri: Est puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hac quid sunt inter tantos? Dicit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia. Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: Similiter & ex piscibus quantum volebat. Et autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, & duobus piscibus, quæ superfuerunt his qui manducauerant. Illi ergo homines cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum.

EVANGELIUM hoc completitur tria. Primò, traiectionem Christi vitra mare Galilææ, & turbam sequentem, quæ videbat signa, quæ faciebat super his, qui infirmabatur. Quòd autem Christus traiecit cum discipulis suis mare Galilææ, vult docere, prædicatorem propter doctrinam catholicam, aliquando multas molestias & tribulationes subiturum, Matth. 10. Ecce, ego mitto vos, sicut oves in medio luporum: hoc potissimum liquet in Apostolo Paulo. 2. Cor. 11.

Quòd secessit seorsum in desertum, vult docere à quotidianis laboribus, pusillum nonnunquam ecclesiasticè requiescendum ac secedendum ad secretas preces, vnde alacrior ad munus suum reuertatur. Nam alternis vti delectabile est: & quod caret alterna requie, durabile non est.

Quòd autem subijt in montem, per hoc vult docere, doctrinam suam multo sublimiorè esse omnibus alijs traditionibus Iudæicis, & philosophicis dogmatibus, & cõcionatores debere non superbire, sed sanctitatis montes conscendere iuxta illud: Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion. Isai. 40.

Quòd etiam Christus assumpsit discipulos in montem, vult innuere hoc esse officium prædicatoris, nempe suos discipulos in montem virtutis ac puritatis assumere, & euehere doctrina & exemplo. Ideò alibi dicit, Vos estis sal terræ, & vos estis lux mundi, Matth. 5.

Prædicator ob doctrinam catholicam multas molestias subire debet.

Christi doctrina sublimior traditionibus alijsque humanis dogmatibus. Officiū prædicatoris est in virtutis montem assumere.

Quòd

Quòd tandem tactus est misericordia super illos, vult ex hoc ostendere, se esse mitissimum atque clementissimum Deum, cui fidelium omnium, qui ipsum sequuntur, afflictiones maxime sunt curæ. Ipse enim laborem & dolorem considerat. Hic dicit: Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Psalm. 90. vnde orabat regius propheta, Aspice in me & miserere mei.

2. Secundò, continet hoc Euangelium exemplum, & specimen humanæ prudentiæ in discipulis. Videns utiq; Iesus turbam multam venientem ad se, dicit Philippo: Vnde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum. Respondit Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. Alius Euangelista habet: Cum iam dies inclinasset, accesserunt discipuli dicentes: Desertus est locus, & nox appropinquat: dimitte illos, ut eant in vicinas villas, & emant sibi panes. Respondit Christus: non est necesse ut abeant, dare vos illis quod manducent. Matth. 14. Sic solet humana ratio solum carnalia spectare, nec longius, quam ad præsentia prospicere, quæ nisi adsint, iam desperat, nescia quò se vertat. Contra solet fides. Hæc in spem contra spem credit. Rom. 4. Philippus igitur in numeros, non in Dei verbum respexit, quo ait: Matth. 6. Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Simile Mosi euenisse legitur, Num. 11. Cui dictum est: Nunquid manus Domini inualida est? Nunc videbis vtrum sermo meus opere compleatur, &c. & cap. 20. Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filijs Israël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.

Vnus autem ex discipulis Andreas frater Simonis Petri, ait: Est puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hac quid sunt inter tantos? Eodem ferè morbo quo Philippus, tenebatur & Andreas, nec enim omnino diffidebat panes posse crescere, sed ad moderatam portionem, quemadmodum sub Heliseo. 20. panes in 100. homines diuisi fuerunt. 4. Reg. 4. quare quinque panes ad sufficientiam multiplicari tantæ multitudinis impossibile iudicauit. Aliter David sensit, cum ait: Iunior fui, etenim senui, nec vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Iob. 13. Etiam si occiderit me sperabo in ipso. Respondit Iesus: Facite homines discumbere: & discubuerunt viri super gramen, quod in eo loco erat, numero ferè quinque millia, ut ex his intelligamus quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt ei subdita esse. Rom. 4. Ipse nanque est, qui educit panem de terra, & vino lætificat cor hominis. Continet quoque huius Euangelij secunda pars exemplum, & specimen diuinæ clementiæ, bonitatis, & potentæ in Christo. Nam Christus accepit

Clementis-
simo Deo
fidelium
afflictiones
maximè
sunt curæ.
Psalm. 9.
Psal. 118.

Caro ratio-
que huma-
na solū præ-
sentia &
corporalia
spectat.
Fides in spem
contra spem
credit.

Psalm. 56.
Specimen
clementiæ
Dei cui om-
nia possibili-
lia.

I 5 panes

*Cōsolatio-
nes & au-
xilii omnia
à Deo petē-
da.*

panes allatos, & sublatis in cælum oculis gratias egit. Quo exemplo vult docere, omnes consolationes & omnia auxilia ab illo nobis esse petenda, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, Psa. 144. à quo omne datū optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens, Iacob 1. pro quo Deo gratiæ sunt agenda, Col. 3. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu facite, gratias agentes. 1. Cor. 10. Siue ergo manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

*In ecclesia
catholicā
alibi frāgi-
tur Chri-
stianæ do-
ctrine pa-
nis.*

Deinde fregit panem & pisces, deditq; discipulis: discipuli verò distribuerūt discumbentibus. Quo exemplo docere vult, quòd non alibi quàm in Ecclesia, Christus frangat panem suæ doctrinæ, non in synagoga, neque in conuenticulis aut cauer- nis Lutheranorum, sed in Ecclesia Catholicorum. Neque omnibus promiscuè dat panes distribuendos & frangendos tur- bis, sed discipulis tantum, & eorum successoribus. Tales sunt Episcopi Romanæ Ecclesiæ, & eorum coadiutores. Qui nos fecit idoneos ministros noui testamēti, ait Paulus: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autē prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorū, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quibus dicitur: Pascite qui in vobis est gregem Domini, &c.

*2. Cor. 3.
Ephes. 4.
1. Pet. 5.*

*Dona à
Deo data
nō sunt ab-
utenda &
profundē-
da.*

Insuper impletis omnibus, iussit Christus eos colligere fragmenta, ne perirent. Quo exemplo docere voluit, vt bonis à Deo datis nō turpiter abutamur, dilapidantes & profundentes: sed frugaliter & moderatè viuentes, quæ sita conseruemus. Non minor est virtus, (ait quidam) quàm querere, parca tueri. Horratur vos, ait Apostolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. 2. Cor. 6. Reprehenditur quoque, in parabola Euangelica filius prodigus, quod bona paterna prodigaliter dilapidarit, Luc. 15.

*Vsus fru-
ctusq; mi-
raculi est
cōfirmatio
fidei Chri-
stianæ.*

3. Tertiò complectitur hoc Euangelium vsum & fructum huius miraculi. Cōfirmat enim & corroborat fidem nostram, atque omnium Christianorum. Nam si ita potens est Deus, vt lilia, rosas, & flores agri vestiat, & volatilia cæli pascat: quanto magis credentes, & in vocatione sua ex charitate per obedientiam ipsum sequentes, & in eo omnem suam spem collocantes conseruabit, pascet, ac eorum curā geret? sicut promisit, Matth. 6. Primum querite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Hoc ipsum probatur multis scripturæ locis & exemplis. Scripturis probatur. Psa. 33. Non est inopia timentibus eum, Psa. 36. Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. Psa. 54. Iacta super domi-

num curam tuam, & ipse te enutriet. Matth. 6. Primum querite regnum Dei & iustitiam eius, &c. 1. Petri 5. Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Id ipsum quoque exemplis probatur. Deus enim ante creationem hominis primum omnia elementa creaturis repleuit, vt haberet homo, quibus sustentari posset. Populum in Aegypto maxima annonæ caritate pressum per Ioseph conseruauit: Populum Israëliticum in deserto quadraginta annos manna pavit. Agar in solitudine Bersabee aluit. Per coruum & viduam Sarepthanam Elię alimenta suppeditauit. Samaritam per Eliseum à fame liberauit. 4. Reg. 7. Amplius centum homines, paucis panibus per eundem saturauit. 4. Reg. 4. Antonio & Paulo, primis eremitis, panem misit, cum per sexaginta annos Paulo in quotidianum victum, dimidium panem per coruum subministrasset, Hieronim. tom. 1. in vita Pauli. Christus hodie multa millia hominum quinque panibus satiauit.

Hæc sunt populo Christiano sedulo inculcanda, & frequentius suggerenda, vt ea ratione, nimis vulgi diffidentiae medeatur.

Beatus Augustinus tom. 4. lib. 2. de sermone Domini in monte, pulchra docet & tractat, quæ huius Euangelij doctrinam illustrant. Idem facit tom. 6. lib. contra Adimantum Manichæum, cap. 4. & 24.

Literalis doctrina huius lectionis Euangelicæ hæc est, nempe decere Christianum, non adeo quæstui inhiandum, vt si vel minimū quid de immoderata sua sollicitudine in negotijs victum concernentibus remiserint, mox se fame perituros existiment: Vult Christus omnibus validè esse persuasum, se illorum curam libenter suspicere qui ipsi toto pectore fidunt, qui in ipsum spem omnem reijciunt: ita tamē vt in sua vocatione ex fide & charitate, quæ ipsis præcepta sunt, faciant. Neque enim vult nos torpere otio, nec verat negotiari, & rem familiarem tueri ac augere: imo hæc non tantum permittit, verum etiam imperat & iubet. Ad hoc enim creauit hominē, vt operaretur etiam in paradiso voluptatis, antequam esset peccatum, Gen. 2. In cuius vindictam manducandus est iam nobis panis in sudore vultus nostri. Affirmat Iob 5. cap. hominem ad laborem ita esse creatum, perinde atq; auem ad volatum. Et Gen. 3. legimus emissum à Domino Adamum de paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus erat. Dauid etiam Psa. 127. Beatum eum pronuntiat, qui labores manuum suarū manducauerit, nec tantū beatū, sed bene ei futurū. Labores, inquit, manuum tuarum quia māducabis, beatus es, & bene tibi erit. Paulus etiā illis victū negat, qui otio torpēt: Qui non laborat, inquit,

*Gene 1.
Gene. 41.
Deut. 8.
Gene. 21.
3. Reg. 17.*

*Christus li-
benter suo-
rū curans
suscipit mo-
do ipsi fi-
dant.*

Gene. 3.

2. Thef. 3.
Ephes. 4.

1. Tim. 6.

Metu penurie non est recedendum à fide & Christi doctrina.
* nostri:

Mysterium Euangelij.

Lutherus, Brentius, Calvinus panes à diabolo acceptos suis proponunt et distribuunt.
2. Cor 4. Sententia notatu dignissima que omnia hereticorum phalanx facit. e profernim.

inquit, non manducet. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret, operando manibus suis. Itaque Christus non damnat honestos labores, neque licitas negotiationes: sed insatiabilem rerum augendarum aviditatem, quia qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes diaboli, & in eius laqueos, Radix enim omnium malorum est cupiditas, & sollicitudo desperationis mater.

Docet etiam, non esse penuriae metu à Christi doctrina, fide, charitate, aut Ecclesia catholica recedendum: Nam si aliquando militantes Deo, necessarijs destituamur, fit, inquit Augustinus in Psalm. 54. propter exercitationem nostram: nec solum id debilitabit propositum & nostrum, sed etiam examinatum probatumque confirmabit: certissima enim fide statuemus Deum nostri curam habiturum, si modò obsequentes nos ei præstiterimus.

Porro mysterium præsentis Euangelij est, quod sicut Christus suis Apostolis panem illum doctrinae caelestis distribuit, ut ipsi suis successoribus & uniuersis Christianis sequuturis frangerent, indeque animae Christianorum, cibum & alimentum diuinum susciperent, vnde vera & caelestis vita exordium habet.

Nam ipse etiam diabolus, qui Ecclesiae calcaneo semper infidiatur, panes pestilenti sectarum fermento corruptos olim dedit, & modò dare non cessat, frangendos, & inter filios Dei distribuendos. Primi omnium qui hos panes suscipiunt sunt haeretici. Talis fuit Simon Magus, Menander, Nicolaus, Cheryntus, Ebion, Arrius, atque permulti alij, qui per Ecclesiam Orientalem, panes illos à diabolo porrectos magna animarum iactura distribuerunt. Nostris etiam temporibus Lutherus, Brentius, Calvinus panes à diabolo acceptos suis proponunt, & distribuunt. Qui panis ascendit ab inferis, & illorum animas quasi præsentissimo veneno occidit, in æternum profectò perituras, nisi serio respiciant. Nos autem Catholici habemus panem illius doctrinae caelestis in nostra Catholica Ecclesia, quae est Romana. Quod si Brentius & Calvinus voluerint contendere, se habere panes doctrinae caelestis, ostendant à quo Apostolo acceperint, ostendant quis Apostolorum cathedras ipsorum constituerit, inde ab Apostolis successionem suam ostendant: quod si præstare non potuerint, desinant seducere principes, & simplicium animos. Agnoscat se esse adulterantes verbum Dei, & tales, qui in euerfionem veritatis se commendunt ad omnem conscientiam hominum. Aliter Paulus. Tertullianus de præscriptionibus aduersus haetic. Cupio, inquit, ostendant mihi ex qua auctoritate prodierint: ædant originem ecclesiarum suarum, euoluant ordinem episcoporum suorum

suorum, ira per successiones ad initio decurrentem, ut primus ille episcopus, aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerit, habuerit auctorem & antecessorem.

EPILOGVS EVANGELII.

1. Hic duo miracula, vel miraculum in miraculo. Quia quinque millie hominum paucis panibus saturat, & quod Domini providentia superfuerit non minus quam 12. cophini, argumenta ineffabilis potentiae Dei.
2. Delictijs dediti, obseruent abstinentiam veterum, quorum mensa heredeareos & viles panes & obsonia paruo constantia, paucos pisciculas habuit, Matth. 6. Nolite solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus aut quid bibemus. &c Rom. 13. Carnis curam ne feceritis in desiderijs, sed habentes victum & amictum ijs contenti simus, 1. Tim. 6.
3. Obserua cum Christus paralyticum sanat, mortuos suscitatur, maris tempestates sedat, non agit gratias, sed ante & post cibum agit gratias: ut doceat, quoties edimus vel bibimus, ut cum gratiarum actione id fiat, 1. Tim. 4. Omnis creatura Dei bona est, & nobis reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum & orationem. Taxatur hic quoque gula vulgi: quum enim mirabilia faceret, non admirabantur, & ecce propter cibum dicunt: Hic est verè propheta ille iam diu expectatus qui venturus erat in mundum, hinc Ioan. 6. ait: Amen dico vobis: Non queritis me, quia vidistis signa, sed, &c.

DOMINICA IN PASSIONE

EPISTOLA.

Ratres, Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius Hebr. 9. & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiit semel in sancta, aeterna redemptione inuenta. Et enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quò magis sanguis Christi, què per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Et ideo noui testamenti mediator est, ut morte ipsius intercedente, in redemptionem earum præuaricationum, quae erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, aeternae hereditatis, in Christo Iesu domino nostro.

PAVLVS (qui est author Epistolae ad Hebraeos) opponit testamentum nouum veteri, & inter se confert, Iudaeorum & Christianorum sacerdotia, templa, sacrificia, caeremonias. Est autem vetus testamentum, decretum legis Moisaicæ, quod habebat sacerdotium externum, cultus corporales, tabernaculum, siue templum manufactum, sacrificium externum, purificationem externam.

Nouum autem testamentum, est decretum Euangelij, quod

Testamentum nouum & vetus inter se conferuntur. Testamentum vetus quid sit. Testamentum nouum.

habet Sacerdotium internum, à Christo institutum, cultus spiritalis, templum spirituale, spirituales victimas & caeremonias, purificationem internam.

Pontificatus utriusque testamenti describitur. Describit autem utriusque testamenti Pontificatum, Aaronis & Christi. Nam Aaron eiusque posteris incedebant redimendi externo cultu auri atque argenti, perficiebant sacerdotium externo apparatu & caeremonijs, impetrabant quoque populo Israel purificationem externam.

Mediator ac vnicus iustificator Christus. Christus vero ingrediebatur, ex politus diuini spiritus ornamentis internis, inardebat diuina charitate, obedientia, & patientia, obtulit victimam in cruce, & impetrauit semel remissionem peccatorum. Ioan. 19. Consummatum est. Nam Christus est natura vnicus mediator pro nobis apud Deum. 1. Tim. 2. Ipse vnicum nostrum praesidium, auxilium, consolator, iustificator atque saluator, 1. Cor. 1.

Describit praeterea hic utriusque testamenti sacrificium, Moysis nempe & Christi. Nam Aaron, eiusque posteris, semel tantum quotannis ingrediebantur in sancta sanctorum, per hircorum & taurorum sanguinem reconciliantes populum Israeliticum: eratque haec reconciliatio temporanea non aeterna.

Christus autem semel in cruce sese obtulit, semel pro nostris ac totius mundi peccatis mortuus est, eaque vnica oblatione in cruce, impetrauit nobis aeternam iustificationem, & salutem omnibus creditibus in Christum. Nam ipse verus est, & summus noster pontifex, qui pro nobis apud patrem intercedit, reconciliat, atque omnia bona de nobis loquitur: qui operatus est nobis veram iustitiam, gratiam atque remissionem peccatorum, per suam passionem atque mortem, imò per sanguinem suum preciosissimum: cuius vel minima guttula longè pretiosior est quam totus mundus. Et vult, vt eius sacrificij semel facti recordemur: cuius consecrandi sacerdotibus (quos in cena instituit) potestatem dedit, dum dixit; Hoc facite in meam commemorationem.

Templum materiale & spirituale. Describit tertio, utriusque testamenti tabernaculum, sive templum, materiale videlicet & spirituale. Nam Moysis tabernaculum tunc distinctum in atrium, sub dio veluti nostra coemeteria, sanctum veluti templa nostra, vbi vulgus versatur. In eo fuit candelabrum, mensa, altare, in eo quotidie offerebant sacerdotes victimas, sanctum sanctorum: veluti chorus nostri templi, in eo fuit arca testamenti: supra hanc Cherubin obumbrantia propitiatorium, in hoc pontifex summus semel quotannis intrabat, oblaturus pro se, & populo.

Spirituale templum habet tres partes. Templum spirituale, est homo: habetque tres partes, Corpus, quo operatur externè. Animam, qua comprehendit rationi consentanea. Spiritum, quo comprehendit inuisibilia: nempe,

verbum Dei, fidem, charitatem, spem, ac sacramenta, &c. De hoc templo loquitur Paulus, Nescitis quia templum Dei estis? 1. Cor. 3. & 6. cap. An nescitis quoniam membra vestra templum est spiritus sancti, qui in vobis est? Per quem spiritum semetipsum offerens immaculatum Deo, emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis, & sanctificauit corpora nostra, ad seruiendum Deo viuenti. Nam ipse verus est Samaritanus, Luc. 10. qui vulneratum deduxit in diuersorium, & eam curauit. Ipse verus & bonus pastor, qui ouem perditam in humeris suis re- Luc. 15. portauit ad ouile Dei in ecclesiam, ibi fonte baptismatis abluendam, deinde in vitam aeternam.

1 Hinc Paulus colligit, quam magnum sit discrimen inter testamētum vetus ac nouum. Nam tabernaculum Iudaeorum erat terrenum, opera & industria humana factum: Christi vero tabernaculum erat multo excellentius, & sublimius, non opera hominum, sed Spiritus sancti virtute, & diuina aeterni Patris industria factum. Caro enim Spiritus sancti virtute fuerat concepta, & propagata. Ideo dicit Paulus: *Christus assistens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, neque creationis humanae, sed diuinae, &c.* Perfectior erat humanitas Christi, quam tabernaculum Iudaeorum, vel Moysis, vel Salomonis. Dicit fuisse pontificem futurorum bonorum: scilicet iustitiae, fidei, charitatis, pacis, reconciliationis, gratiae, gloriae, sacramentorum, verbi Dei, &c. quae nisi Christus ministrasset, nunquam essemus habituri.

2 Praeterea: Christus, inquit, non est ingressus in sanguine legalium bestiarum: nempe, hircorum, vitulorum, arietum & agnorum: quorum sanguis ex virtute propria nec poterat ququam iustificare, neque in aeternam gloriam introducere: sed per sanguinem passionis suae preciosissimum introiit in patriam caelestem: eiusdemque sanguinis virtute inestimabili omnes fuimus redempti, non à iugo Regis alicuius humani, sed à tyrannide diaboli, mortis, peccati, & inferni: De qua Zacharias; Visitauit nos, & fecit redemptionem plebis suae.

3 Neque id mirum alicui videbitur. Nam si sanguis hircorum, vitularum, arietum et agnorum, et cinis vitulae aspersus, et taurorum, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? Vult dicere Paulus: Si sanguis animalium irrationalium poterat carnem mundare, multo magis sanguis Christi poterit iustificare animam, quia per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo. Animalia vero non se obtulerunt Deo per Spiritum sanctum, nec erant immaculata, ita vt Christus: idcirco sanguis illorum mundabat carnem, non animam.

4 Ideo

4 Ideo noui testamenti mediator est, ut morte intercedente, hoc est, interueniente, in redemptionem earum prauaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hereditatis, in Christo Iesu domino nostro.

Testamentum vitæ æternæ nobis à Deo promissæ in veteri lege, (quando dixit Deus Abraham, Gen. 15. & 22. In semine tuo, hoc est, in Christo, benedicentur, hoc est, iustificabuntur, & saluabuntur omnes gentes,) non poterat alia ratione nobis firmum manere, nisi Christus morte sua illud roborasset. Nam ita est comparatum in rebus humanis, ut quando aliquis testamento condito, aliquid alicui legat, non prius testamenti legatio rata habeatur, quàm testatoris mors intercedat. Ita & nobis cõrigit, qui quamuis vitæ æternæ, & redemptionis promissionem in veteri testamento haberemus, non tamen hanc mereri aut obtinere poteramus, nisi testatoris mors intercederet, qui expiaret nos à peccatis, & mediator inter Deum, & nos existeret. Tantum enim erat peccatum nostrum, ut aliter non possemus redimi, iustificari, & saluari, nisi vnigenitus Dei pro nobis moreretur.

EPILOGVS.

- 1 Christus solus verus, & æternus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, semper paratus ad suum officium, & ad interpellandum pro nobis.
- 2 Christus sola & vnica oblatio pro peccatis nostris, qui per sanguinem suum æternam redemptionem, (pro ijs qui crediderunt, credunt, & credent) inuenit.
- 3 Anathema sit, qui aliud statuerit, qui vnum multiplicarit, qui Christum non vult saluatorem agnoscere, & mediatorem noui testamenti, sapientiam à Deo, iustitiam, sanctificationem, & redemptionem factum, 1. Corinth. 1.

EADEM DOMINICA

EVANGELIUM.

Ioan. 8.

In illo tempore, Dixit Iesus turbis Iudeorum, & principibus sacerdotum: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Iudei, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & demonium habes? Respondit Iesus: Ego demonium non habeo, sed honorifico patrem meum: & vos inhonorastis me. Ego autem non quero gloriam meam: est qui querat & iudicet. Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum serauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudei: Nunc cognouimus quia demonium habes: Abraham, mortuus est, & Propheta, & tu dicis: si quis sermonem meum serauerit, non gustabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est, & Propheta mortui sum? Quæ seipsum facis? Respondit Iesus:

ego

ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus noster est, & nõ cognouistis eum. Ego autem nauis eum. Et si dixerò, quia non scio eum, ero similis vobis, mendax: & scio eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater vester exultauit, ut videret diem meum: vidit, & gausus est. Dixerunt ergo Iudei ad eum. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Dixit ei Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides ut iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, et exiit de templo.

HISTORIA hæc Euangelica complectitur tria.

1 Primò Apologiam, qua Christus vitam suam tuetur, dicens: Quis ex vobis arguet me de peccato? quasi dicat: Prodeat aliquis vestrum, & me delicti aut peccati alicuius cõuincat, scrutati estis vitam & doctrinam, calumnijs etiam adhibitis, nihil tamen reprehensione dignum in veritate inuenistis, quare igitur mecum in iudicium non descenditis?

Apologia Christi, qua vitam suam tuetur.

Hic Christus non rogat, num quis illi aliquid obijcere audeat. (Nam Ioan. 9. dixerunt: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non obseruat. Et ibidem: Nos scimus, quia homo peccator est, Et rursus: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus) sed rogat possitne quis eum conuincere alicuius criminis eorum, quæ falsò ipsi obijciebantur. Sic apud Micheam 6. cap. dicitur: Iudicium Deo cum habitatoribus terræ, popule meus, quid feci tibi? Responde, &c.

Matth. 11.

Deinde, in hac Apologia tuetur Christus suam doctrinam, dicens: Si veritatem dico vobis, quare mihi non creditis? Veritas, quæ admodum & lux, per seipsam amabilis est, (nisi fortè ægris oculis odiosa sit) dirigit enim, & maximè veritas diuina, quæ ad Deum nos dirigit. Hinc Dauid precatur. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, &c. Sicut igitur leuitatis cito credere, sic magnæ cæcitatatis signum est, veritati non credere, ut testatur Ecclesiasticus cap. 19. Ideo dicit: Si veritatem dico, quare non creditis mihi? q. d. Si durum est diabolium habere patrem, & mendacio ludificari, cur mihi & veritatem dicenti, & adoptionem filiorum Dei promittenti, non creditis? Non potestis à mendacio liberari, nisi per veritatem, non potestis à iugo diaboli eripi, nisi per filium Dei. Offeritur ergo vobis vltro veritas, cur eam spernitis? Dixi me esse filium Dei, idque miraculis comprobauit: quis igitur vos fascinavit non credere veritati?

Veritas per se amabilis ut lux sanis oculis. Pjalm. 42.

Rationem ponit cur non credant, & verissima ratio est, cum dicit: Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Quibus verbis ostendit discrimen inter filios Dei, & satanæ: illi audiunt libenter verbum Dei, hi verò minimè. Signum hinc etiam liquefcit prædestinatorum, hi libenter au-

Galat. 3. Ratio cur non credat. I. Ioan. 4. Discrimen inter filios Dei & satanæ.

K

diunt

diunt verbum Dei. Psal. 118. Quam dulcia faucibus meis elo-
quia tua, super mel ori meo. Et signum reprobatorum hi fasti-
diunt, negligunt, vel minus reuerenter audiunt. Quia proiec-
ti sermonem Domini, proiecit & te Dominus.

1. Reg. 15.

Durissima itaque hæc est sententia, quæ nedum Iudæos
damnat, sed etiam plures è Christianis. Si ex Deo non sunt, qui
verbum Dei non audiunt, quis non videt quàm pauci sint cle-
cti, tametsi multi, imò omnes vocati sint? Attendat igitur qui-
libet conscientiam suam, quomodo affectus sit erga verbum
Dei, & videbit num ex Deo sit vel non.

Malitia
Phariseo-
rum.
Iracundi
animi in-
dicium.

2. Secundo, complectitur hæc historia malitiam Phariseo-
rum. Nam cū Christus innocentiam suam tueretur, calumniabatur
Pharisei Christum, dicentes: Nonne benè dicimus nos, quia Samari-
tanus es tu, & demonium habes? ac si dicerent: tua doctrina, ac mi-
racula sunt meræ præstigiæ. Iracundi & præcipitis animi indi-
cium est, correptionem mansuetæ & leniter illatam nõ ferre, sed
ilico in conuitia & cõtumelias erũpere, & cum vera non assint
quæ rectè obijci possent, etiã falsa cõtingere, quæ alteri impin-
gat, quemadmodũ Iudæi hęc faciunt. Sũma, hoc vno verbo &
doctrinam, & vitã Christi caluniantur: doctrinam, cum dicunt,
cum dæmoniũ habere: vitã, cum dicunt eum Samaritanum.

Vita simul
ac doctrina
piorũ sem-
per impio-
rum calum-
nijs patet.
1. Cor. 6.

Per hoc significatum est, & vitã, & doctrinã piorũ sem-
per calumnijs impiorum patere, ne nullam videantur suæ in-
credulitatis causam habere. Si enim patrem familias Beelzebub
vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Matth. 10. Attẽde
igitur quãtam à peccatoribus sustinuit contradictionem filius
Dei, ne tu deficias, si tale quid etiam tibi contingat. Hebr. 12.
Quare igitur, iuxta Paulum in alio loco, non magis iniuriam
accipitis, quin magis fraudem patimini?

Respondit Iesus: Ego demonium non habeo, sed honorifico patrem meũ,
& vos inhonorastis me. Hic vides verè dixisse Petrum 1. cap. 2. de
Christo: Cũ malediceretur, non maledicebat, &c. Accepit au-
tem grauem ab æmulis caluniam, & falso illatam, quam ta-
men verè in eos retorquere potuisset: verũm à cõtumelijs etiã
veris temperauit, & mansuetissimè respondit: hac dulci verbo-
rum mansuetudine eos ad lenitatem animi reducere curans:
responsio enim mollis frangit iram, Prouerb. 15. Respondet
tamen Christus ad crimen doctrinæ suæ obiectum, docens
nos, quæ ad Deum pertinent, vindicare nos debere cum multa
diligentia: quæ vero ad nos spectant, probra deſpicere. Con-
trarium huius facit mundus.

Contraria
sunt demo-
niũ habe-
re, & Deũ
honorifica-
re.

Probat Christus se dæmonium non habere ex eo, quod in
omnibus gloriam Dei quærit, & munus à Deo iniunctum in
gloriam Dei exequitur. Hæc autem duo contraria sunt, demo-
nium habere, & Deum honorificare. Nam dæmõ Deum glori-
ficare

ficare non potest, nec aliud obstat ei ad salutem. Superbia co-
rum, qui te oderunt, ascendit semper, Psal.

Sed tacitè innuit ipsos potius mille demonibus actos, quan-
do dixit: Vos inhonorastis me. Quis enim tantam impietatem in
Israël quæsiisset, vt cum omnes alij Christum honorificent, ipsi
soli blasphemant, quem primi omnium suscipere debuerant.
Hoc idem verbum etiam in nos competit. Iuitè enim de vo-
bis conqueri potest: Vos inhonorastis me. Si pater vester ego
sum, vbi est honor meus?

Malach. 1.

Ego autem non quero gloriam meam: est qui querat & iudicet. Hoc
addit Christus, ne Iudæi putarent ex ambitione eum dixisse:
Quis me arguet, &c. Item, ne putarent, eum iniurijs offensum,
vindictam ab eis petere. Claritatem ab hominibus, inquit, non
accipio. Et in cruce clamauit: Pater dimitte illis.

Iodn. 5.

Luc. 13.

Est qui querat, & iudicet. Deus pater scilicet, qui dedit illi glo-
riam, honorem, & regnum, Dan. 7. Idem etiam Deus iudicabit
& vltisetur iniurias Christo illatas, sicut ad Moſen dicitur,
Qui prophetam huic, nempe Christum, audire noluerit, ego
vltor existam. Hinc Christus in Psal. 24. orat, Iudica me Deus,
& discerne causam meam, &c. Amen, amẽ dico vobis, si quis sermo-
nem meum serauerit mortem non videbit in æternum. Quemadmo-
dum fidelis medicus, etiam si contumelijs ab ægroto afficia-
tur, non tamen cessat remedia apponere sanitatis: sic Christus
hic nihil motus tam insigni contumelia, perstitit in eo quod
ceperat, his verbis nimirum ostendens potestiam Euangelij,
nempe quod virtus sit Dei ad salutem omni credenti.

Deut. 18.

Simile du-
lum à me-
dico ad
Christum.
Rom. 1.

Malitiam Phariseorum iteratò declarat. Nam cũ Chri-
stus doctrinam suam, quam Pharisei diabolicam vocant, super
omnes celos sustulisset, & potentissimam reginam constituis-
set, vt pote, quæ serpenti caput esset contritara: Pharisei tamen
calumniam reperiunt, dicentes: Nunc cognouimus, quia demonium
habes. Ex hac Iudæorum responsione primo naturam impij; si-
cut enim accepta contumelia bonus sit melior, sic accepto be-
neficio malus sit peior, neque id abs re. Rom. 8. Diligentibus
Deum omnia cooperantur in bonum, etiam si mala sint, odi-
tes autem Deum omnia etiam bona in malum vertunt. Dein-
de videtis hic, quàm verè dictum sit: Peruersi difficilè corrigun-
tur. Eccl. 1. Impij semper proficiunt in peius.

Malitia
Phariseo-
rũ iteratò
deklaratur.
Natura im-
pij & etiã
boni deli-
nitur.

1 Tim. 2.
Carnalis ho-
mo nihil nõ

Abraham inquit, mortuus est & propheta, et tu dicis: Si quis ser-
monem meum seruauerit, in vitam non erit in æternum? Carnalis
homo nihil nisi carnalia cogitat. Nescit aliam vitã, quàm car-
nalem, nec aliam mortem, quàm corporalẽ. Proinde quicquid
vel de vitã, vel de morte au sit, tantum carnaliter intelligit. At-
qui scriptura apertè nobis duplicem mortem insinuat. Est e-
nim mors corporis, quæ est ipsius animæ ab ergastulo corporis ma-

si carnalia
cogitat.
Duplex
mors, cor-
poris scilicet
& ani-

dissolutio. Et hæc non tam mors, quam obdormitio, transitus, & migratio ex hac vita, atque depositio sarcinæ corporis dici debet. Et hæc omnibus hominibus, tam iustis, quam iniustis fit communis lege nature, & inevitabili necessitate. Idcirco nequaquam Christianis formidanda: imò hanc mortem sancti summis votis exoptauerunt, ut David. Et Apostolus Philip. 1. Altera verò mors est animæ, quæ est ipsius per culpam à Deo separatio in hac vita, & per gehennam ab eius regno post huius vitæ decursum. Hæc est mors summè formidanda. De hac morte locutus est Christus, cum dixit: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit, &c. Nihil igitur ad rem facit, quod inferunt. *Abraham mortuus est, &c.* Mortui quidem sunt ea morte, quæ animam separat à corpore, sed non ea, quæ animam separat à Deo. Hinc post eorum mortem corporalem dixisse legimus Deum: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Non autem est Deus mortuorum Deus, sed uiuentium, ait Christus.

Nunquid maior es tu patre nostro Abraham, qui mortuus est, & prophetæ mortui sunt? Hoc enim stomacho & iracundia interrogat, rati magnum nefas esse, si se illo maiorem diceret, qui tamen & hominibus & angelis maior est.

Contumeliosi quoque sunt in suum patrem Abrahamum. Non potuit esse maior contumelia, quam eum mortuum dicere, cui Deus ipse testimonium dat, quod uiuat. Verùm impietas, ut seipsam defendat, nec Deo, nec sanctis parcat.

Impietas nemini parcat, ut seipsam defendat.

Quem, inquiunt, teipsum facis? Cum exprobratione & amaritudine hoc percontantur, quia supradicta Christi uerba per arrogantiam dicta iudicant: quasi dicant, Non est ferenda æquo animo tua superbia, qua teipsum usque adeo tumidè effers.

Respondit Iesus non amplius ad calumniam. Satis enim probauit, se dæmonium non habere posse ex eo, quod in omnibus patrem glorificabat. Solùm igitur ad hoc respondet, quod ultimo loco obiecerant, dicens: *Si meipsum glorifico, gloria mea nihil est.* quasi dicat: Quod me maiorem facio patriarchis, vanū & mendax uideri posset, si ex meipso inanis gloriæ cupiditate hoc fingerem: sed appello ad patrem meum cælestem, qui me omnibus creaturis, nedum patriarchis, ante secula maiore genuit: cuius ego ipsissimus filius sum. Is meus pater est, qui me glorificat, quem vos dicitis esse Deum uestrum, & tamē non cognouistis eum, quia factis negatis, sicut de filijs Heli male uiuentibus dicit scriptura, quod nesciebant Dominum.

Christus ipsissimus Dei filius. Tit. 1. 1. Reg. 2.

Ego autem noui eum, & si dixerò, quod non nouerim eum, ero similis uobis mendax sed noui eum, quia filius eiusdem substantiæ & nature est cum patre, & unigenitū patris uerbum. Et ne quis putet, eum hoc per arrogantiam dixisse, addit: & sermonem eius seruo.

In

In hoc enim scimus quod Deum cognouimus, si mandata eius seruamus. *1. Ioan. 5.*

Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, uidit & gauisus est. Quasi diceret: Impurissimi nebulones estis, ita corrupti, ut ueritatem Dei audire non possitis, quem falsò patrem uestrum prædicatis. Abraham diem meum uidit non oculis carnis, sed fidei. Cum audiret à Deo promissionem: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Tum exultas fide, prospexit è semine suo nasciturum Messiam, hoc est, mundi saluatorem. Secundò, uidit diem Christi, cum natus ei fuit Isaac. Is enim fuit diuinæ expectationis præmium, ueracis Dei testimonium, posteritatis initium, nascituri Christi seminarium. Vidit quoque diem Christi, cum in figura summæ trinitatis angelos hospicio suscepit, quibus susceptis, sic tribus, quasi unum locutus est. Vidit insuper diem Christi, cum Isaac filium ad immolationem duceret. Sicut enim illic Isaac ligna, sic Christus crucem portauit. Et sicut uiuus permansit Isaac, aries autem immolatus, sic Christus in quantum Deus, alienus fuit à passione, in sola autem humana natura & carne passus est. Hinc diem passionis Abraham præuidens, gauisus est, eo quod futurus esset in salutem mundi.

Hoc igitur uerbo subindicat, eos non ueros Abrahamæ filios, quia unde ille gauisus est, inde hi insaniebant. Deinde colligitur ex hoc uerbo, Christum etiam antiquis illis prædicatum & ostensum fuisse, promissionibus scilicet, & figuris: Christus enim heri, & hodie, ipse & in secula. *Hebr. 13.*

Postremò malitiam Pharisæicam licet uidere ex sequentibus. Nam cum Christus blasphemiam Pharisæorum occurrisset, mendaces uocasset, atque Abrahamæ fidem extulisset, Christi uerba alio torquent, dicentes: *Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham uidisti?* Mysterium uerborum Christi Iudæi nondum intelligentes, rursus iuxta carnalem sensum calumniantur, nihil aliud suspicantes Iesum esse, quam hominē, nec antè fuisse, quam è Maria nasceretur. Unde non immerito illis accommodari potest illud Psal. 113. Oculos habent, & non uidebunt. Oculos quippe mentis habebant, quibus Christi diuinitatem uel ex signis & mirabilibus perpèdere faci. è potuissent: uerum excæcauerat eos malitia eorum. Sapient. 2. Idcirco diuinæ in ipso nature maiestati non attendentes, ad solam humanæ formæ figuram dirigebant oculos, & illius ætatem annis humanæ durationis metiebantur. Non aduerterunt illud Michee. 5. Egressus eius ab initio, &c. Nec illud Dei patris uerbum: Ex utero ante luciferum genui te; Nec illud uerbum diuinæ sapientiæ, Prouerb. 8. Dominus possedit me ab initio uiarum suarum, antequam quicquam faceret, &c. Non enim dixerat Do-

minus, se Abraham vidisse, sed Abraham diem suū : & hoc in mysterio, non corpore & carnaliter, quemadmodū ipsi calumniabantur.

Christus semper est.

Respondit ei Iesus: Amen, amē dico vobis, antequā Abrahā fieret, ego sum. Quasi dicat: Ego sum α, & ω, primus, & nouissimus: qui antequā mūdi fundamenta ponerētur, sum, & in æternū permanebo. Apoc. 1. Loquēs de Abrahę existētia, ipsam per, fieri, significat, quia soli creaturę cōpetit fieri: Deo verò nō cōpetit fieri, sed esse tantum: vnde suam existētiā per verbū præsens signat. Eo itaque modo se manifestat, sicut quondam Mosi: Ego sum, qui sum. Hoc igitur verbo Christus manifestē se Deū esse ostēdit. Et quāuis sciret illos ex hoc offendendos, tamē propter nos se ipsum manifestauit. Sūmē enim necessariū est scire, quod Christus sit Deus, vt suprā satis probatum est.

Exod. 3.

Math 20.

Luc. 18.

Qui sit Christi abscondere & exire.

His verbis ita cōcitati sunt Iudæi, vt ad lapides proruerint, vt his armati, Christum obruerent: sed Christus abscondit se. Nondum enim venerat hora eius. Proinde nolebat lapidibus, sed morte crucis occidi.

Et exijt de templo. Quod verbum sonat diuinę vindictę pœnam grauissimam, si rem exactē expendamus, quid sit Christi (abscondere) & eius (exire). Hinc enim nihil non malorū sequutum est, nec mirum. Quid enim boni esse potest, vbi Deus se abscondit? Vnde & per Moſen Deut. 32. cōminatus est: Abscondam faciem meam ab eis. Quid enim est, quod Iudæi vsque nunc longē sunt à salute, nisi quod Iesus se abscondit ab eis? Et quid est, quod & ciuitas, & templum eorū corruit quoque, & festa, & sacrificia eorū cessauerunt, nisi quod Christus exiuit de templo eorum, Sic enim eis prędixit: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Obserua autem quos Christus relinquat, nempe obstinatos.

Math. 23.

Potentia verbi Dei, quod contemptū facit filios satanę & damnationis custodit eum, et des vitę æterna.

Mat. 26.

Luc. 22.

Iuan. 11.

3. Tertiō, complectitur historia Evangelica potentia verbi. Verbum enim Dei contumelia afficere, contemnere & calumniari, facit filios satanę, & adfert iram Dei, & damnationē: sed acrius auditum, corde exceptum, per obedientia fidei & charitatis custoditū, cōsolatur peccatores, ne in peccatis animum despondeant. Ezechiel. 18. Nunquid voluntatis meę est mors impij. dicit Dominus, & non magis vt conuertatur & viuat. Exempli gratia, Adam post lapsum audiuit verbum illud consolationis plenū: Inimicitias ponā inter semen tuū & semen illius, & ipsum conteret caput tuū, Gen. 3. Dauid per prophetam Nathā, cum mercharus esset cū Bethsabee, vbi pœnituisset & lenisset, audiuit: Transiuit Dominus peccatum tuū, 2. Reg. 11. & 12. Petrus post negationem ad Galli captum recordatus est verbi Christi. egressus foras fleuit amarē, & postea à Christo consolatus est.

Fides

Fides per charitatem operās per verbum Dei annuntiatum purificat corda, & Spiritum sanctum impetrat, Act. 15. Gal. 5. Dauid verò dicit: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis, Idem dulce esse verbum Dei affirmat: Quam dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Verbum quoque Dei æternos facit sui susceptores & obediētes, Isa. 40. Verbum Dei manet in æternum.

Dogmata hoc Euangelio contenta.

1. Primum dogma est, Christum tam immunē à peccato suis se, vt eius vita atque doctrina ne vel minima quidē labe aut errore aspersæ fuerint, quin in vita admirāda & nunquam audita fuit puritas, iustitia, & innocentia: in doctrina verò tā absolute extitit veritas, vt nulla vmbra vel vestigiū erroris alicuius, aut falsitatis inueniri vel ab ipsis angelis potuisset. Vnde quicquid calumnię, aut detractionis illi obiectū fuit, id ex pura ac sola Iudæorum maleuolentia exortum fuisse credendū. Quicquid pœnarū aut suppliciorum passus est, id nō ipsius, sed nostris peccatis debebatur. Ratio quare ei veritatē dicenti Iudæi non crediderint, nō doctrinę vitio, aut vitę prauitati, sed durę & fœdę Iudæorum obstinationi est impurandum.

Christus ab omni peccato immunis.

2. Secundum dogma, Custodia & obseruatio mandatorum Dei, teste Christo, pręseruat à morte æterna: non autē sola fides. Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternū. Brentius, Calvinus, & reliqui contra Christi doctrinam, contra ipsum Christum docent suos seductos: Amen, amen dico vobis, si quis sola fide crediderit sermonibus diuinis, mortem non gustabit in æternū. Videat dux Vvittenbergenſis, & Senatus Geneuensis, ne si tam apertis Christi testimonijs aduersari perseuerent, ipsis cōtingat, quod per Ezechielem Dominus huiuscemodi hominibus interminatur, scilicet, iuxta iniquitatem interrogantis, erit & iniquitas respondentis.

Obseruatio mandatorum Dei pręseruat à morte æterna, non sola fides.

3. Tertium dogma: Christus confirmat suam diuinitatem, cum dicit: Si glorifico meipsum, gloria mea nihil est, est pater meus qui glorificat me.

Cap. 14.

Probat suam æternitatem, cum dicit: Abrahā pater vester exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est. Antequam Abraham fieret, ego sum, &c.

4. Quartum dogma: Se non tantum spontaneè mortuum fuisse, verū illam tulisse mortē, quam ipse sibi elegit, & non illam, quam Iudæi inferre tentabant. Noluit lapidatus, sed cruci affixus mori.

Simile quod probatur ire non resistendum.

5. Quintum dogma, vt etiam cū resistere possumus, iram superbientium humiliter declinemus: vt enim subtractione ligni extinguitur ignis, ita absentia eius, in quem quispiam

K + ira

ira inflammatur, sedatur, & mitigatur efferuentis iræ incendium. Exemplo enim Domini gloriosius est, iram tacendo fugere, quàm loquendo superare. Vnde & Sapiens Prouerb. 16. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

S V M M A.

Confirmantur articuli de diuinitate, instruimur & prouocamur ad opera bona, vt quæ ad salutem sint necessaria, Iac. 2. & ab hæresibus Lutheranorum, & aliarum pestium retrahimur.

Ecclesia idcirco hæc Dominica passionis hæc Euangelium nobis proponit quo Christus suam vitam atque doctrinam tuetur: vt cum eius excellenti virtutem, & admirandam veritatem intellexerimus, sciamus ipsum non propter sua, sed propter nostra peccata mortuum, Rom. 4. & 5. Ita 53. indeque in eius amorem, & gratiarum actionem accendamus, & sciamus, non vanam aut falsam doctrinam nos sequi sed veram & certam.

E P I L O G V S A L T E R.

1 Discrimen electorum & reprobatorum Dei, & filiorum diaboli: Alteri audiunt verbum Dei, alteri non audiunt.

2 Coniugia Iudeorum in Christum, vocantium Samaritanum, & demoniacum: Alterum repellit: de altero se modestè defendit, nobis in exemplum, Iudæos dirè increpat.

3 Ab Abraham ad Christum 1962. Nam natus est anno 41. Augusti, & sub Tyberij anno 14. passus. Iam Christus Deus declaratur his verbis, cum dicit, Antequam Abraham esset, ego sum.

DOMINICA PALMARVM.

E P I S T O L A.

Philipp. 2.

Fratres, Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed se metipsum exinaniuit. formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum, factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genua flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum. Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

Paulus
tria exem-
pla propo-
nit.
Primum
exemplum.
In forma
Dei esse
quid.

IN H A C Epistola proponit diuus Paulus tria exempla Christi, nempe, exemplum charitatis, quo exemplo prouocari & accendi debemus ad veram, fraternam, non fucatam charitatem. Ideo ait: Hoc sentite in vobis quod in Christo Iesu, hoc est, is affectus sit in vobis, qui fuit in Christo Iesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

Est autem in forma Dei esse, verè naturalem Dei esse filium.

& sese alijs exhibere quasi Deum atque Dominum ad vtilitatem proximi, & gloriam Dei. vult dicere: Videte Christiani, qui Christum induistis, vt nihil aliud cogitetis vobis placitum, quàm quod videtis Christo placuisse, qui pro vobis sollicitus, vestra, non quæ sua sunt, quæ fuit.

Formam ser-
ui accipere
quid.

Est autem formam serui accipere, sese verbis & operibus reliquis hominibus non aliter ostendere, ac si conditionis seruilis esset. vult etiam dicere: Videte Christiani, qui Christum induistis, vt in imis sensibus reponatis Christum imitandum. Si enim ille hominum seruus factus est, quanto magis vos humiliari oportet, qui filij estis iræ, mortis, & inferni?

Ad mouendos affectus efficacissimam doctrinam continent hæc verba Pauli, quibus omnem fastum & arrogatiam superbiorum damnat. Nam si verbum illud diuinum, cum in forma Dei esset: id est, cum esset Deus Patri æterno consubstantialis, factus est homo: & cum esset Dominus, factus est seruus, vt hominibus indigentibus, & summa rerum spiritalium inopia laborantibus, ipsorum misertus, succurreret, quid nobis est faciendum? Quis superbiat in proximum, pro quo Christus sese deiecit? Quis tumeat in Christianum peccantem, cum Christus pro peccatoribus sese humiliauerit? & adeo vt cum in forma Dei esset, seipsum exinaniuerit, formam serui accipiens. Dicamus igitur & nos, qui non dij, sed homines, nec domini, sed serui peccati, carnis, & mortis sumus, proximis calamitate oppressis condolere, adeo vt pro ipsis succurrendis humilissima quæque officia obire non recusemus.

Christus
nostri cau-
sa humilia-
tus est.

Sciamus doctrinam hanc Pauli vsque adeo ad salutem esse necessariam, vt quamuis pro certo statuamus, nobis per Christum esse remissa peccata, ac certissima & indubitata fide nos per fidem solam in Christum fore saluandos: non gloriam, sed infernales cruciatus consecuturos, nisi propter Christum proximorum miserijs afficiamur, & ipsis prout fortuna tulerit, opem feramus. Lucifer, quia formam Dei præsumpsit habere, primus omnium formam diaboli acquisiuit. Idem Adamo contigit: contingeret & nobis, nisi Christum imitantes, formam seruilem pro fratribus induerimus.

Compatien-
dum prox-
imis.

I Deinde proponit hinc diuus Paulus exemplum humilitatis Christi, cuius exemplo prouocari & accendi debemus ad veram animi humilitatem, mutuam subiectionem, & proximi ministerium & auxilium. Ideo ait: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Humiliauit se, quando formam serui accipiens carnem induit, ex virgine natus, in stabulo & in præsepio, vt seruus peccati, cõparuit. Non potuit forma illa diuina magis exinaniiri. Humiliauit se, quando infra omnes homines sese demisit, & corp' & animam pro nobis

Exemplo
humilitatis
Christi pro-
uocamur
ad veram
animi hu-
militatem.

tradidit. Humiliauit se quoque, quando patri factus est obediens vsque ad mortem crucis, vt nos liberos faceret.

Quis hæc audiens & intelligens non admiretur tantam Dei benignitatem, & incredibilem bonitatem? Quis non rapiatur in amorem tanti Dei, tam clementis, ac tantam beneficentiam non admiretur, Quis hæc intelligens Christi exemplum non imiteretur? ac proximo inferuiat, ac condoleat?

Lapide durior fit, oportet, damnatione quoque dignus, quæ illud diuinum exemplum non mouerit. Bernardus: O duri & indurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tamque vehemens amator, qui pro vilibus sarcinulis tam pretiosas merces dedit. Non enim corruptibilibus auro vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine agni, &c. Empti estis pretio magno. Idcirco Paulus tanta attentione Philippensibus hoc Christi admirandum humilitatis, benignitatis, & charitatis narrauit factum, vt ex illo possent discere, quid ipsi debeant proximis, & præstare teneantur. Sciat igitur se non esse Christianum (hoc est, sanguine pretiosissimo Christi non esse vnctum) cuius viscera, audita tanta Dei humilitate erga homines & peccatores, non commoueantur, & ad humilitatem, & condolentiam animus non inclinetur? Oiet vnusquisque Dominum, vt sui cordis duritiam molliat, ac in suauitatem conuertat, Amen.

Postremò proponit Apostolus exemplum exaltationis Christi, quo prouocari & accendi debemus id timorem, honorè, & gloriam Dei. Et ideo ait: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omni genui flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.

Narrat Paulus præmium, quod Christus consecutus est ob suam humiliationem, obedienciã, mortem, passionem, & crucem. Propter hæc omnia, quæ maximè fuerunt meriti apud Patrè, Pater ipse in summã sublimitatẽ ipsum extulit, & propter amplissima eius merita nomen illud ipsi comparauit. Sic patres illi antiqui tam Græci, quam Latini locum hunc interpretantur, sequentes in hoc scripturam sacram, quæ Christo merita & præmia tribuit. Scripturæ enim sunt: Apocal. 5. Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & dignitatem. Isaia 53. Pro eo quod laborauit, videbit & saturabitur, id est, merito laboris quæ pertulit Christus, hæc cõmoda ad ipsum redibunt, & epe, videbit & sanabitur. Dauid: De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Cõsule beatorum Augustinũ in hunc Psalmum: & Psal. 44. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. Dilexisti iustitiam, & odisti

1. Pet. 1.

1. Cor. 6.

Quare Paulus Philippensibus narrauit Christi admirandum humilitatis & charitatis exemplum. Exemplum exaltationis Christi.

Deus pater Christum propter eius merita extulit in summam sublimitatem.

Psal. 109.

odisti iniquitatẽ, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo, &c. Per omnes ferè versus testantur merita Christi.

Prophanat ergo hæreticus scripturas, qui dum noua audacia, ac præsumptione locum hunc interpretatur, dicit particulam (propter quod) hoc loco consequentiam, & non causam significare: vt sit sensus, Christus humiliavit se, & factus est Patri obediens vsque ad mortem: post hanc humiliationem & re scripturam obedientiam Deus pater ipsum exaltauit. Vident tamen, qui veritatis sunt amatores, quàm sit detorta expositio, & textui contraria, ad eò vt nullo modo scriptura ipsam admittat. Hoc facit hæreticus, vt Christo meritum, & meritorum amplissima præmia cripiat.

EPILOGVS.

1. Christus Iesus nobis datus est in donum & exemplum; donum, qui factus fuit nobis sapientia à Deo, iustitia, sanctificatio, & redemptio, 1. Cor. 1. exemplum, vt à se discamus esse mites, & humiles corde, Mat. 11. 2. Ineffabile consilium Dei, quia oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam, dari illi nomen, quod est super omne nomen. Hæc est stultitia prædicationis, per quam saluos facit credentes, 1. Corin. 1. 3. Christianus, qui veram & æternam gloriam querit, hæc via qua Christus ingressus est, & non alia contendat ingredi: si commorimur, & conuiuemus; si compatimur, & conregnabimus, 2. Timoth. 2.

DOMINICA PALMARVM, DE TRIVM-
PHO, ET ASINO CHRISTI
EVANGELIUM.

In illo tempore, cum appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, soluite & adducite mibi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos. Hoc autè factum est, vt adimpleretur quod dictum est per Prophetã dicentem: Dicite filie Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, & sedes super asinã & pullum filii subiugalis. Eunt autè discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Iesus. Et adduxerunt asinã & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima autè turba strauerunt vestimenta in via. Alij autè cedebant ramos de arboribus, & struebant in via. Turba autè que precedebant, et que sequebatur, clamabat dicentes: Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini. Matth. 21.

CHRISTVS Rex Israel ingressurus Ierusalem, multi- Vocat Chri-
plices vocat ministros. Vocat pios atque perfectos, sus multi-
Math. 4. Vocat peccatores esurientes & sidentes iustitiam, vt plices mi-
nos saluet & saturet. Ioannis 7. Si quis sitit, veniat ad me & bibat.

bibat. Et Luc. 19. Venit filius hominis querere & saluare quod perierat. Vocat pueros & paruulos, Marc. 10. Sinite paruulos venire ad me: talium est enim regnum caelorum.

Prover. 8. Vocat quoque insipientes & stultos: Intelligite paruuli & insipientes, audite & accipite disciplinam meam.

Matth. 11. Postremo vocat asinos laborantes, & grauissimis peccatorum sarcinis onustos: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.

Inter hos ministros reperiamur oportet, si modo cum Christo caelestem Ierusalem ingredi velimus. Ornarunt autem triumphum & in Ierusalem: Primum Apostoli, qui adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt vestimenta super eum: Deinde turbæ Iudæorum, quæ strauerunt vestimenta sua, & ramos palmarum in viam: postremo, pueri Hebræorum laudantes & glorificantes Deum, dicentes: Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum regnum patris nostri David, Hosanna in excelsis. Ita & nos oportet spiritualiter adesse huic spectaculo: si autem non possumus cum Apostolis excellentes & perfectiores illas virtutes substernere, nec cum turbis Iudæorum vestes, & ramos oliuarum expromere, neque cum pueris Christum hilari corde laudare, & cum canticis glorificare: demus saltem operam, vt Christi asini simus, & corpore & anima Christo seruiamus, iuxta illud Christi; Tollite iugum meum super vos. Et Luc. 9. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, iuxta illud quoque Pauli: Empti estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Et illud 1. Pet. 2. Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Nam Augustino teste, duo sunt ad salutem necessaria: Christi passio, & nostra imitatio.

Ibidem.

1. Cor. 6.

Duo ad salutem necessaria.

Et licet sit durum officium asini, Christum imitari, quia caro semper concupiscit aduersus spiritum: libenter tamen hoc officio fungi debemus, idque propter quinque causas, scilicet propter ministerium, securitatem, vicinitatem, honorem, & necessitatem.

Asini Christi officia et felicitas.

Asinus enim multo fidelius inseruit Christo, quam alij: offert enim corpus suum in Christi seruitutem. Asinus proinde portans Christum securius ambulat, quam si solus: Nam Christus errantem regit, lassum flagellat, lapsum vero erigit. Asinus præterea Christo vicinior est, insidet enim asino, cum alij ponè cursitent. Psa. 33. Iuxta est Dominus his qui tribulati sunt corde. Insper, omnes honores Christo exhibiti, & asino contigerunt, & beneficijs quæ in Christum conferebantur, asinus pariter fruebatur. Postremo nunquam asinus esset ingressus Ierusalem cum tanto triumpho, nisi Christus ei insidisset.

Qui

Qui ergo cupiunt ingredi Ierusalem, præfatisque beneficijs frui, necesse est, vt Christum sessorem habeant. Nam ecclesie proceres, Episcopi, pastores, cōfessores, concionatores hoc habent ministerium, vt per sacramenta & doctrinam animas, quas tanquã asinas diabolus ligatas tenet, absoluant, & ad Christum adducant, & per gratiam sacramenti ipsum iisdem imponant. Diuites quoque cum suppetias ferunt egenis, elemosynas dando, hunc etiam fructum percipit asinus qui Christum portat, hoc est, qui mendicus est Christi, & eius crucem in omni afflictione & calamitate portat.

Lætatur etiam homo, qui quemadmodum hodie asinus, ipse etiam Christum portat. Item pueri & alij serui Dei, cum Christum laudant, id quoque asinus audit, & quãuis calamitosus sit & tribulatus, lætatur, & inde spem concipit, se tandem ingressurum Ierusalem, sicut David dicebat: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus. *Psal. 121.*

Asinus in scriptura multa habet laudis testimonia. Deus cum iuberet omnia primogenita in sacrificium occidi, soli asino, & homini pepercit, iussitque hominem pretio, asinum vero oue redimi. Exod. 3. Abraham asinis tantum equitasse ligimus, multosque patriarchas, reges, & iudices, Gen. 42. *Asinus in scriptura multa habet laudis testimonia*

Legimus ex animantibus irrationabilibus asinam Balaam humana verba protulisse, & angelum prius vidisse. Samson in maxilla asini percussit mille Philistæos, sitiensque orauit Dominum, qui aperuit molarem dentem, & egressæ sunt aquæ, quibus refocillare sunt vires eius, Iud. 15. Christus asinum suæ natiuitati interesse voluit. Deinde vestus asino, vt truculentam Herodis tyrannidem effugeret, ex Aegypto in patriam redire voluit, ac tandem in asino inlidens Ierosolymam ingredi. In primitiua Ecclesia Christiani ab impijs Asinarij vocabantur, & imago Christi, Tertulliano teste, asininis auriculis in contemptum pingebatur, vt ostenderet, Christianos esse asinos. Hæc auctor in Apologetico. Legimus aliquot gentiliū philosophos ad Antonium visendum venisse differendi causa, & breni sermone ab ipso captos vel cum rubore discessisse, vel ad Christum cōuersos fuisse, sic idiotam quendam versutissimum hæreticum ad veram Christi doctrinam conuertisse legimus. Asinus viuit exiguo pabulo, tolerantissimus penuriae, famis, laboris, plagarum patientissimus. Eccles. 33. Cibaria & virga, & onus asino: simplicissimæ est discretionis, vt ne inter lactucas quidem & carduos discernere sciat. *Num. 22.* *Matth. 2.* *Asinarij vocati Christiani in primitiua ecclesia. Imago Christi auriculis asininis depicta.*

Inuens ex his testimonijs asinum immundum esse animal, indignumque quod suo sisteretur conspectui, quodque nunquam admitteretur, nisi Christum veheret. Nos sumus immundi, nunquam veram illam Ierusalem ingressuri, nisi Christum geste-

Rom. 3. *gestemus in corpore nostro. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.*

Psal. 13. *Deinde quod Abraham a sinis tantum uetus legitur, per hoc innuitur, equum fallacem esse ad salutem, & talem, qui abundantia suæ virtutis non saluabitur. Præterea innuitur, Deum usque adeo peccatum detestari, ut prius soluat linguam brutorum, quam hominis peccatoris obstinati, & diuinas uisiones bestiis potius, quam malis hominibus demonstrari. Ita*

Psal. 32. *asina vidit angelum, Balaam uero minirè. Insuper ostenditur doctrinam, quæ ex ore Apostolorum procedebat, multo fuisse dulciorem animabus peccatorum, quam omnes fauos dulcissimos, & quam aquam illam, quæ vires Samsonis recreauit. Cant. 2. Vox enim tua dulcis. Docet etiam, doctrinam Apostolicam, & eius dulcedinem non aliter ex ipsis processisse, quam mel ex maxilla asini. Sicut Deus illic produxit aquam illam recreandis & reparandis viribus Samsonis, ita diuinitus infudit doctrinam sacram buccis Apostolorum, pro reparanda & leuanda siti, & fatigatione omnium sitientium.*

Nam. 2. 2. *Christus asino uetus Ierolimam ingreditur: primò, ut prophetiæ respondeat: secundò, ut omnem nostram arrogantiam & superbiam retundat, & humilitatem doceat. Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.*

EPILOGVS.

1 *Persecutorum acceptio non est apud Deum, qui omnes uocat perfectos & imperfectos, omnes cupit saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Pusillum & magnum in se se it, & aqua est illi cura de omnibus, Sap. 6. Homines & iumenta saluat, Psal. 35.*

2 *Quia homo eam in honore esset, non intellexit, sed comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, si pristinum honorem assequi uelit, debet omnem operam impendere. ut Christi asinus fiat, & corpore & anima se totum in obsequium Christi offerat sicq; dignus fit qui Christum sessorem habeat.*

3 *Merces asinorum talium Christi adumbratur multiplex, cuius hæc præcipua est, nempe ingressus aut introitus suberna Ierusalem. Ioan. 12. Vbi ego sum, illic & minister meus erit, unde non immeritò asinus in scripturis multa habet laudis testimonia.*

DOMINICA PASCHAE

EPISTOLA.

1. Cor. 5. *Ratres. expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio, sicut est azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaq; epulemur, non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitie, sed in azymis sinceritatis & ueritatis.*

I N

IN HÆ Epistola Paulus hortatur ad duò, scilicet, ad mortificationem carnis, & ad nouam uitam.

1. Primò, ostendit fructus resurrectionis Christi, qui sunt duplices. Primus est, ut resurgentes cum Christo, carnem mortificemus, & in nouitate uitæ ambulemus. Secundus est, ut resurgentes in nouissimo die, clarificato & glorioso corpore, in æternum cum Christo uiuamus.

Hinc ait: *Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio, sicut est azymi*, id est, infermentari. Est autem fermentum confectio neque atque farina: & est duplex, Bonum scilicet, quod significat doctrinam Euangelij, Matth. 13. & Malum, quod significat doctrinam Pharisæorum, Sadducæorum, & Herodis, Luc. 8. Sicut enim fermentum totam farinæ massam acidam reddit, sic falsa doctrina sinceri uerbi intellectum corrumpit. Ideo ait Paulus: Non est bona gloriatio uestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Et in Prouerbio dicitur: Morbida facta pecus totum corrumpit ouile.

Est autem noua conspersio, azymus, hoc est, panis infermentatus. Et significat hoc loco nouam regenerationem, baptismum (quod est fidei sacramentum) & fide atque charitate comparatam.

2. Secundò, hortando nos ad nouam uitam, ostendit festum Paschæ quod duplex est, Iudæorum scilicet, fuitq; agniculus, quem comederunt filij Israel festinanter, affam igni, cum azymis panibus, & lactucis agrestibus, stantes accincti, calceamenta habentes in pedibus, tenentes baculum in manibus: Et Christianorum, estq; Christus agnus Dei, quem comedere debent Christiani in ardenti charitatis affectu, uera penitentia, puro corde, fide constanti, sinceritate uitæ & ueritate doctrinæ. Quod egregiè admonet Paulus 1. Cor. 11.

Celebremus igitur Pascha, non in fermento malitiæ, uersutiz, atque nequitiz: sed in azymis sinceritatis & ueritatis. Postquam enim ueterem hominem sacro regenerationis lauacro cum suis concupiscentijs & peccatis exuimus, & Christum induimus: demus operam, ne peccata nobis rursus prædominentur: sed in nouitate uitæ ambulemus, & nos omnibus alijs beneuolos exhibeamus in charitate & operibus misericordiæ, ut exteri possint de nobis dicere: Christianorum religio sancta est, & doctrina uera, & naturæ principijs congruentissima, illorum Deus sanctus, bonus, iustus, atque omnipotens est, ut qui discipulos suos sanctos, iustos, bonos, sua diuina potentia & uirtute faciat, gratiamque det, qua in illa sanctitate, uitæque nouitate perseuerent. Exornabitur hac ratione Ecclesia catholica optimi nominis præconio, tum ab infidelibus, hæreticis, atque impijs, tum ab his, qui manifesta uitæ improbitate sunt commaculati:

ita,

Fermentum quid, & quod duplex.

Consersio noua que.

Paschæ festum duplex.

Paschæ quomodo, & in quem sine Christiani celebrare debent.

ita, vt consortium Christianorum, à quo sunt digressi, libenter accedant. Glorificabitur mirum in modum Deus, & quamplurimi homines indubitata fide de articulo resurrectionis & vitæ æternæ hac ratione concipient.

Sadduceorum confutatio.

Ecl. 12.

Hæreticorum diversarum pestes hic confunduntur.

Senatus potest in hæreticos animaduertere. Fermentum vetus quid, quid azymus, quid Pascha, quomodo celebrandum.

Christiano-rum est malis operibus renuntiare, & bonis intendere.

Hac solennitate, quam Ecclesia Romana celebrat, auctoritate Pauli, & Christi vera resurrectione confunduntur Sadducæi, qui negabant resurrectionem, & obstinatissimè in meritum animarum docebant, Matth. 22. Luc. 20. Act. 23. Marc. 12. De huiusmodi erroribus diffusè dicitur Eccle. 3. & Sapient. 1. Contra quos errores idem Salomon dicit: Reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

Confunduntur quoque hic Calvinistæ, qui & Hugonistæ, qui negant Christum ianuis clausis ingressum ad suos discipulos. Si hoc non potuit, non potuit & resurgere clauso sepulchro: quod impium est dicere, cum dicatur Ioan. 20. Venit Iesus ianuis clausis. Confunduntur Atheistæ, qui in Italia serpentes vt cancer, nihil magis naturæ humanæ, quam beluina tribuunt.

Hæc lectio Apostolica docet Christianos variam doctrinam, quæ dogmata Ecclesiæ catholicæ mirificè confirmat.

Prima doctrina. Licitum est superiori, malum, peruersumque pastorem corrigere, & si obstinatus in malo perseueret, vinculo excommunicationis innodare. Senatus prophanus potest in hæreticos animaduertere, nec redolet crudelitatem, sed zelum pietatis. Non fuit crudelis Paulus, qui Corinthium fornicarium tradidit satanæ: quin summa crudelitas est, huiusmodi homines scruientes in animas rudes ac simplices tolerare.

2 Doctrina. Fermentum vetus, quod nobis inhietur, est vetus malitia carnis, & antiqua nostra nequitia, qua caro à primis laborat annis. Azymus autem, quo digni reddimur ad celebrandum Pascha, est synceritas & veritas.

3 Doctrina. Erat piaculum Iudæis tempore Paschæ fermentatum manducare. Nos Pascha multo excellentius, quam Iudæi habemus celebrandum: quanto ergo iustius est, vt ad eius celebrationem relictis veteris hominis indumentis, noui hominis illustrissimis ornamentis nos exornemus, si dignè (quod debemus) ipsum celebrare voluerimus.

4 Doctrina. Manifestissimum dogma religionis catholicæ ex Pauli lectione statuitur, nempe, Christianos, qui sacro fontis initiati fuerint, malis operibus renuntiare debere, ac bonis intendere. Quoniam illa est vnica ratio noui hominis per peccatum perditum, iterum recuperandi.

Docemur summam, neminè posse sacrosanctum hoc festum dignè celebrare, qui fermento malitiæ adhuc inquinatus fuerit.

EPI-

EPILOGVS.

1 Christianismus est, vt in nouitate vitæ ambulemus, à peccati fermento prorsus immunes. Nam per baptismum azymi euadimus.

2 Iudæi Pascha in umbra, nos in veritate & luce celebramus. Agnum illi brutum immolabant, Agnus noster Christus. Agni sanguine postes signabantur, sanguine Christi frontes nostre signantur.

3 In dies Pascha celebratur quando purè à Christianis viuitur non fermento veteris malitiæ & nequitia; sed libis ac panibus nullo fermento fermentatis, hoc est, moribus innoxijs, simplicibus atque synceris.

DOMINICA PASCHÆ DE RESURRECTIONE DOMINI EVANGELIUM.

In illo tempore, Maria Magdalene, & Maria Laccbi et Salome emerunt aromata, vt venientes ungerent Iesum. Et valde manè vna sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam solis, & dicebant ad inuicem, Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt reuolutum lapidem: erat quippe magnus valde. Et introeunte in monumentum, viderunt inuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui dicit illis, Nolite expauescere, Iesum queritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: ecce locus vbi posuerunt eum. sed ite dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.

Hoc Evangelium de Dominica resurrectione, completur tria.

1 Primò, historiam resurrectionis Christi, qui ostēdit, quādo Christus resurrexit, tertia videlicet die à passione sua, quemadmodum suis Apostolis prædixerat. Mat. 20. Marc. 10. Luc. 18. dicens: Ecce ascendimus Ierosolymā, & filius hominis tradetur, & tertia die resurget, Quod factum est summo diluculo, sabbathorum prima: hoc est, die dominica, quam ethnici diē solis vocare solent: custodibus adhuc iuxta sepulchrum iacentibus.

Deinde, ostēdit vbi resurrexit Christus, in horto scilicet, ex eodem posito fuerat. Ioan. 19. Sicut enim in horto paradisi salus nostra amissa fuit. (Gen. 3.) sic in horto Ierosolymitano salus nostra reparata est. Et quod primus Adam in horto perdidit cadendo, id in horto secundus Adā reparauit resurgēdo.

Præterea, ostēdit quo pacto resurrexit, Dominica nempe virtute & potētia. Nā terra motus factus est magnus. Angelus enim domini descendit de celo, & reuoluit lapidem ab ostio monumenti: quod denotat verbi Dei potētiā: quod cum prædicatur, totū orbē cōmouet. Act. 2. Preinde denotat angelos esse administratorios spiritus. emitlos propter eos, qui hæredes sunt futuri vitæ æternæ.

Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum sicut nix: quod denotat terrorem legis, & Euangelij gaudium

L at que

Angeli: species denotat legis terrorem & euangelij consolationem.

Ut custodes consternati sunt, haud secus et haeretici tandem consternabuntur.

3. Esdr. 4. Christus quo corpore resurrexerit.

Matth. 13.

Credentes nouam vitam per Christi resurrectionem consequantur.

Rom. 6.

atque consolationem. Et hic ordo seruandus est, vt primo praedicetur lex atque poenitentia, deinde Euangelium, annuncians remissionem peccatorum, & gratiam spiritus sancti. Sic Christus: Poenitemini & credite Euangelio. Marc. 1. In fulgure terrorem est, in candore blandimentum tenitatis.

Præ timore exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Raba. Timoris anxietate custodes sunt exterriti, qui amoris fiducia non habuerunt, & facti sunt velut mortui, qui resurrectionis veritatem credere noluerunt: denotat hoc verbum haereticos, schismaticos, ventriloquos: quales sunt nostri temporis haeretici, in ecclesia catholica & Apostolica, (quæ est sola Romana) fore consternatos. Sicuti olim consternatos legimus, Arrium, Nestorium, Sabellium, quorum hi sunt filij: Magna est veritas, & fortior præ omnibus.

Insuper, ostendit quo corpore Christus resurrexit, puta glorificato. In cuius signum habuit angelus, qui mulieribus visum est, totaliter formam, & Christi, & nostræ resurrectionis gloriam designantem: quam mortem timentibus ostendere voluit, nempe in veste claritatem, in gratia incorruptionem, in fulgure subtilitatem & agilitatem. Nescit futura resurrectio ætatem senectutis: vbi mori & nasci nescitur, ibi ætas nec adiungit detrimentum, nec indiget incrementis. Ephes. 4. Donec occurramus in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Tuac quoque fulgebunt iusti, sicut sol, in regno patris eorum.

Quintò, ostendit hæc historia, quare Christus resurrexit nempe, vt per Christi resurrectionem omnes in ipsum credentes vitam nouam consequerentur. Etenim Christi natiuitas, passio, & mox parum profuissent, si non à morte resurrexisset. Nam sua morte vitam reduxit. Rom. 6. 1. Cor. 15. Salutem reparauit Roma. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Mortem nostram destruxit, Rom. 6. Infernum spoliavit. Osee 13. Cælum aperuit. Hebr. 9. Vicit satanam, infernum & mortem, at tandem triumphauit. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

Postremò, ostendit, quæ sint personæ, quarum fit mentio in historia resurrectionis dominicæ, Christus cum suis Apostolis ac discipulis, sanctæ mulieres, matronæ piæ & credentes, scilicet, Maria Magdalene; Maria Iacobi, minoris discipuli mater; Salome, mater filiorum Zebedæi; Ioanna vxor Chusæ, procuratoris Herodis, Luc. 8. & Susanna. Ibidem hæc parant aromata: veniunt summo diluculo, vngentes corpus Iesu: expauescunt ad aspectum angelorum: consolantur tandem à Christo.

Ex his personis fuerunt etiam angeli, consolantes mulieres adfuerunt quoque custodes sepulchri: hi venerunt in sanctam ciuitatem,

uiratem, nuntiantes principibus sacerdotum Christi resurrectionem: & Principes sacerdotum, qui habito concilio, pecuniam copiosam dederunt custodibus, dicentes: Dicite, quod discipuli eius nocte venerint, & furati sint eum vobis dormientibus: at illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. Mat. 28. 2. Secundò, complectitur præsens Euangelium vsum resurrectionis, vt scilicet, respiciamus Christi imaginem mortuam, in cruce inter latrones pendentem, & morientem: ita, vt cogitemus, propter nostra peccata Christum his omnibus contumelijs affectum fuisse: imò nos eos fuisse, qui Christum excarnificarunt, conspuerunt, flagellarunt, coronarunt, & crucifixerunt. Isa. 43. Seruire me fecisti in peccatis tuis, & laborè mihi præbuiisti in iniquitatibus tuis. Idè 53. Vulnerat est propter iniquitates nostras, &c.

Deinde etiam respiciamus Christi imaginem iucundam & lætam, à mortuis resurgentem: vt credamus Christum sua morte, & resurrectione satanam vicisse, mortem destruxisse, peccata deleuisse, infernum spoliasse, cælum aperuisse. Ex quibus lætissimum animum concipiunt Christiani, ac consolationem inenarrabilem: pollicenturque sibi omne bonum à Deo, tanquam patre clemētissimo; & à Christo, veluti fratre dilectissimo: modo hoc sentiamus, quod & Christus Iesus, nempe dolores, verbera, passiones, obedientiam, ac denique crucem & mortem, nostri causa subierit. Paulus: Quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et 8. cap. Si compatimur, & conregnabimus.

3. Tertio, complectitur hodiernum Euangelium fructum resurrectionis Christi: nempe, satanam debellarum atque victum, portas inferni expugnatas atque deuastatas, mortem trucidatam atque deuoratam, peccata omnia deleta, cælum apertum, vitæ æternæ bonis operibus promerendæ omnibus Christianis factam facultatem. Hæc summa consolatio est nobis Christianis, viuētibus aut morituris. Nam Christus resurrexit atque dominus omnium factus, vt caput, satanam oppressit, mortem extinxit, peccata deleuit, infernum expugnauit. Et nos, vt membra, per Christi gratiam si voluerimus, dominabimur satanæ, morti, peccato, & inferno, & resurgemus cum illo, simul regnaturi in vita æterna. Amen. Osee 6. Viuificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. vide & 15. cap. prioris Epist. ad Cor.

EPILOGVS.

1. Mirum in modum per Christi resurrectionem confirmatur articulus fidei nostre de carnis resurrectione: vide Apostolum 1. Cor. 15. & 1. Thes. 4. Ioseph Patriarchæ Gen. 39. Samionis, Iudic 16. & Ione prophete eiusdem cap. 2. Historie pulcherrimè præsignauerunt Christi resurrectionem: quas poterit perius concionator hodierno Euangelio accommodare.

Principes sacerdotum militibus Christi resurrectionem nuntiabant eadem pecunia obnubilare contendunt.

Vsus resurrectionis Christi.

Rem. 6.

Resurrectionis Domini fructus.

Articulus resurrectionis confirmatur.

2 Mulierum fortitudo, pius erga Christum amor, liberalitas in peni-
nijs, & animus vel mortis pericula contemnens hic declarantur. Unde,
iuxta Chrysoſt. iſſis viris ab illis petendum exemplum. Fortis eſt ut
mors dilectio. Cant. 8. nunquam deſtituitur. Nam dominum ſequabantur
prædicantem, miniſtrantes ei de facultatibus ſuis, Luc. 8. aſſiſtebant mo-
rienti. Ioan. 19. & vngere quærebant mortuum. Imitemur hæc mulieres,
ut nec deſeramus in tentationibus dominum.

Deus terrē-
bilis &
blandus.

3 Teſtis reſurrectionis in fulgore & candore apparet quia Deus terrē-
bilis & blandus. Terribilis eſt ad damnandum reprobos, & benignus ac
blandus ad conſolandū iuſtos. Quam bonus Iſraël Deus iſs qui recto ſunt
corde, Pſal. 71. Vultus autem domini ſuper facientes mala. Pſalm. 33.

4 Vox verè Euangelica, imò angelica: Nolite timere. Nam, quia Chriſtus
reſurrexit à mortuis, hinc ſpem viuam habemus, & fugit omnis metus.
Mors enim non eſt mors. & Chriſtus per gratiam Dei pro omnibus guſta-
uit mortem. Hebr. 2. Oſe. 13.

5 Mulieribus dicitur, ut annuntient Apoſtoliſ, ut, quia per mulierem
mors annunciata eſt, ita & per mulierem vita reſurgens. Hierony.

6 Olim dicebatur: Maledictus omnis qui pendet in ligno. iam crucis igno-
minia, quæ ante Chriſti mortē inter omnia ſupplicia maxima fuit, verſa
eſt in gloriam celi & terræ. Verum hoc eſſe, ex verbis angeli accipi poteſt.
Crucifixum Apoſtolus vnicè prædicauit, Iudæis ſcandalum, gētibz ſtulti-
tiam, nobis credentibus veram Dei virtutem, & Dei ſapientia. 1. Cor. 1.
Hoc ſignum, Thau, quo tuti reddimur ab inimicis noſtris. Ezech. 9.

SECUNDA FERIA PASCHAE,
EVANGELIUM.

Lucæ 24.

In illo tēpore, duo ex diſcipulis Ieſu ibant ipſa die in caſtellū quod erat
in ſpatio ſtadioꝝ ſexaginta ab Ieruſalē, nomine Emmauſ, et ipſi loque-
bantur ad inuicē de his omnibus, quæ acciderāt Et factū eſt dum fabula-
rentur, et ſecum quærerent, et ipſe Ieſus appropinquās ibat cum illis Oculi
autem illorum tenebantur, ne eum agnoſcerent. Et ait ad illas: Qui ſunt hi
ſermones quos conſertis ad inuicē ambulantes et eſtis triſtes? et reſpondent
vnuſ cui nomē Cleophaſ dixit ei: Tu ſolus peregrinus eſ in Ieruſalē. et non
cognoſtiſti ea quæ facta ſunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Quæ? Et
dixerūt de Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta potēs in opere et ſermone
corā Deo et omni populo: et quomodo eū tradiderūt ſummi ſacerdotes &
principes noſtri in damnationē mortis, & crucifixerūt eū. Nos autē ſpera-
bamus, quia ipſe eſſet redēptor Iſrael. Et nūc ſuper hæc omnia, tertiā die
eſt hodie, quod hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædā ex noſtris, terruerūt
nos, quæ ante lucem fuerūt ad monumentum, & nō inuento corpore eius,
venerunt, dicētes ſe etiā viſionē angelorū vidiffē, qui dicunt eū viuere. Et
abierunt quidam ex noſtris ad monumentū, & ita inuenerūt ſicut mu-
lieres dixerunt, ipſum verò non inuenerūt. Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti et
tardi corde ad credendū in omnibus quæ locuti ſunt Propheta: Nonne ha-

oportuit

oportuit pati Chriſtū & ita intrare in gloriā ſuā? Et incipient à Moyſe &
omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo
erāt. Et appropinquauerunt caſtello quò ibāt, & ipſe ſe ſinxit longius ire.
Et coegerunt illū dicētes: Mane nobiſcū Domine, quoniā adueſperat, &
inclinata eſt iā dies. Et intrauit cum illis: & factum eſt dum recumberet
cum eis, accepit panē & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et apertū
ſunt oculi eorum & cognouerunt eum, et ipſe euauit ex oculis eorum, et
dixerunt ad inuicē: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dū loqueretur
nobis in via, et aperiret nobis ſcripturas? ſurgentes eadē hora reſreſi ſunt
in Ieruſalem et inuenerunt congregatos vndecim et eos qui cum illis erāt,
dicentes: quod ſurrexit Dominus verè, et apparuit Simoni. Et ipſi narra-
bant quæ geſta erāt in via, et quomodo cognouerūt eū in fractione panis.

IN HAC historia notentur tria.

1 Primò notandū quoties Chriſtus apparuerit poſt reſur-
rectionē ſuā, nempe decies. Quinques eodē die reſurrectionis.
Marci vlt. Mulieribus: Mat. vlt. Petro: Luc. 24. Duobus eūtibz
in Emauſ: Luc. vltimo: & vndecim circa veſperam. Ioan. 20.
Quinques apparuit poſt reſurrectionis diē, octauo die, præ-
ſente Thoma. Ioā. 20. Ad mare Tyberiadis. Ioā. 21. In Galilæa.
Ioan. vltimo, Iacobo. 1. Cor. 15. Bethaniæ, ipſo aſcenſionis.

Quoties
Chriſtus ap-
paruit poſt
reſurreſtio-
nem.

Marci vlti.

Lucæ 24.

Articulus

reſurreſtio-
nis credituſ

difficilli-
mus.

Chriſtus

cur duobz

diſcipulis

apparuerit

in via.

Ephes. 4.

Cur Chri-
ſtus in ſer-
moſ pere-
grini appa-
ruerit.

Apparuit autē tam ſæpe, tã varijs modis, ut ipſos de reſurre-
ctione ſua certos redderet, ut ſermonibus, quos antea dixerat,
crederēt. Act. 1. & ut diſcipulis ſuis articulum de reſurrectione,
inter multos verò difficillimū bene inculcaret. 1. Cor. 15. Act. 17.
2 Secundò, hic notandum eſt, cur his duobz diſcipulis ap-
paruerit, in via, ut ſcilicet, oſtendat ſibi bene placere colloquia
de Deo, & eius mandatis, ac paſſione. Matth. 18. Vbi duo vel
tres, &c. Quemadmodum ſatanas ad eſſe gaudet his, qui mi-
ſcent cōfabulationes bonorum morum corruptrices, imò ſpi-
ritus mendax eſt in ore omnium malorum. 3. Reg. 22. ad deci-
piendum, ita ad eſſe gaudet de ſe cōfabulantibus Dominus Ie-
ſus. Qui ergo promiſerat ſeſe futurū in medio, vbicunq; duos
comperiffet de ſe colloquentes, etiam iuxta corporis præſen-
tiam, tum exhibuit: quod iuxta ſpiritum nunquam facere de-
ſinit. Si quis ergo loquitur, quaſi ſermones Dei. 1. Pet. 4. Om-
nis ſermo malus de ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus
ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.

Deinde notandum, cur his duobz apparuerit in forma pe-
regrini: ut, ſcilicet, oſtendat, eos adhuc carnaliter de eius regno
ſentire, & propterea quaſi peregrinos eſſe. Beda. Peregrinum
putabant, cuius vultum non agnoſcebant: ſed reuera peregri-
nus erat eis, à quorum naturæ fragilitate, percepta iam reſur-
rectionis gloria longè diſtabat, & à quorum fide, utpote reſur-
rectionis eius neſcia, manebat extraneus.

L 3

Hic

Hic itaque obseruabimus quid factum sit primum in itinere, ubi Christus interrogat, quid tristes colloquantur, dicens: *Qui sunt hi sermones, quos confertis?* &c. Interrogat, ut instruendi occasionem accipiat. Vnusquisque etiam ponat ori suo custodiam, ut non delinquat in lingua sua. Nam exacte in iudicio exquirer, qui fuerint sermones nostri: dico vobis, quonia omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Mat. 12. Quid de blasphemijs, turpiloquijs, & scandalis fiet.

Psal. 38 et 140.

Christus in vita peregrin' sicut et nos omnes peregrini sumus.

1. Pet. 2.

Interrogat domin' ut instruat.

Fidei tarditas oburgatur.

Cleophas respondet: *tu solus peregrinus es in Ierusalem, & haec ignoras!* In specie peregrini apparuit, qui iam peregrinationem suam per mortem absoluerat. Fuit quippe in hoc mundo peregrinus. Ioan. 1. In propria venit, & sui eum non receperunt: docens nos in hac miseriarum valle peregrinos esse. Hinc David Psal. 38. Aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei. 1. Para. 29. Peregrini sumus coram te & adueni, sicut omnes patres nostri: dies nostri quasi umbra super terram. Hebr. 13. Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. 2. Cor. 5. Nam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino. Cum peregrinis ergo onera deponamus. Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, &c. iter rectum conseruemus, aliena negotia minimè attendamus, ad promissam patriam festinemus. Hebr. 4. Festinemus ingredi in illam requiem. Col. 3. Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedes: quae sursum sunt, sapite, non quae super terram.

Quibus illic dixit. *Quae?* Dominus quasi discere volens, cum docturus venisset, interrogat. Illi simpliciter, velut hospiti & reuogestari ignaro, summam negotij exponunt, ingenuè profitentes, quam nihil adhuc sentiret de Iesu dignum ipsius dignitate: quamquam de resurrectione spem penè omnem abiecerant. Dixerunt ergo: *De Iesu Nazareno, viro potenti in opere et sermone coram Deo et omni populo, &c.* Laudant, & postea conqueruntur istum nondum apparuisse: licet mulieres visiones quasdam viderant. Itaque sic produnt suam incredulitatem. Errabant autem temporalè non spiritualem redemptionem intelligentes, cum David dixerit, Psal. 129. ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

Christus illos increpat propter tardam fidem, veluti doctior quispiam, obiurgat illorum tarditatem. Cur ista nunc noua vobis videntur, posteaquam gesta sunt, cum haec omnia tot retro seculis gerenda praedixerint prophetarum oracula? 1. Pet. 1. De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt prophetae, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi, praenunciante eas quae in Christo sunt passiones, & posteriores glorias. Nonne ergo

ergo docent hoc afflatu caelesti prodita scripturae, sic fuisse visum consilio diuino, ut Christus haec omnia pateretur, quae passus est, & sic noua ratione per mortem repararet vitam, per crucem assereret regnum, per ignominiam intraret in suam gloriam? Postea haec ita fieri oportuisse ex prophetis, declarat, & ostendit prophetas haec omnia praedixisse. Huic omnes prophetae testimonium perhibent, Act. 10. De conceptione, nempe Isa. 7. Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. De familia. 2. Regum. 7. Cum completi fuerint dies tui, &c. suscitabo semem tuum post te, &c. De loco natiuitatis Michae 5. Et tu Bethlechem Ephrata nequaquam minima es, ex te enim exiit dux, &c. De tempore natiuitatis, Gen. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, &c. De nomine promissi Messiae Isa. 7. Vocabitur nomen eius Emanuel. De subiectione sub legem. Isa. 33. & 53. Dominus iudex noster, ipse saluabit nos, verè languores nostros ipse tulit, &c. De Magis, Isa. 60. Ambulabunt gentes in lumine tuo, &c. De fuga in Aegyptum. Ose. 11. Ex Aegypto vocaui filium meum. De innocentium interfectione, Iere. 31. Vox in rama audita est, ploratus & vultus multus, &c. De concionibus eius, Isa. 61. Spiritus Domini super me, ad annunciandum mansuetis misit me, &c. De miraculis, Isa. 35. Deus ipse veniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi caecorum, &c. De Ioanne praecursore, Ecce ego mitto angelum meum, & praeparabit viam ante faciem tuam. De contemptu apud proprium populum: Cum sceleratis reputatus est. De ingressu triumphali in Ierusalem. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum subiugalem, &c. De traditione Iudae: Homo pacis meae in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. De institutione sacramenti eucharistiae, & aliorum sacramentorum, in cruce, Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus. De illusionem: Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. De ludo militum, Psal. 21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. De exclamatione in cruce, Ibidem. Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? De morte: Post hebdomadas sexaginta duas occiderunt Christus. De sepultura: Erat sepulchrum eius gloriosum. De resurrectione, Ero mors tua, o mors: & morsus tuus ero inferne, de Ascensione ad dexteram patris, nempe Psal. 46. Ascendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubae. Haec omnia, inquit, praedicta sunt a prophetis, designata figuris Mosaicae legis, magna ex parte

Omnia a prophetis praedicta ac prophetata et etiam designata figuris.

Emanuel nomen promissi Messiae.

Malach. 3. Isai. 53.

Zachar. 9.

Psal. 40.

Malach. 1.

Psal. 63.

Daniel. 6. Isai. 11. Osee. 13.

præstita: nec oportet addubitare, quin omnia suis temporibus sint exhibenda.

Observandum in Emaus quid factum sit.

Desiderium audiendi de Christo signum filiorum Dei Hebr. 13.

Deinde, hic obseruabimus, quid factum sit in Emaus. Cum autem sic familiariter conferentes appropinquarent castello, quò tendebant, Iesus quo magis accenderet illorū desiderium, præ se ferebat, quasi nollet in Emaunte commorari, eis talem se exhibens foris, qualis erat in ipsorum mente. Discipuli verò, quoniam auelli non poterant à tam facundo comite, qui eis pro vehiculo in via fuerat, precibus improbis compellunt secum intrare.

Vbi videmus desiderium discipulorū de Christo plura audiendi, alias peregrinum ingredi non visissent, quod euident signum fuit filiorum Dei. Nam Ioan. 8. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Hoc exēplo etiam colligimus, quòd peregrini, non solum inuitandi, sed & cogendi sunt ad hospitium. Sic Abraham tres angelos coëgit. Gen. 18. Isa. 58. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. Pet. 4. hospitales inuicem. Math. 25. hospes eram & collegistis me, &c.

Dominus itaque morem illis gerens, intravit cum eis. Neque enim temerè in scripturis loquitur. Prouerb. 8. Delicia meę esse cum filiis hominū: & Apocal. 3. Ecce sto ad ostium & pulso. Si quis audierit vocem meā, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Sic iam pulsauerat ad ostia cordiū istorum discipulorum; sic, inquam, pulsauerat, vt corda eorum omninò inardescerent. Aperuerunt ergo ei, vocaueruntque eum, & ingreditur cum illis.

Dum recumberet, humiliter tenuit modum consuetū, quo eum agnoscerent, agit gratias patri, benedicit ac frangit panem; deinde suis manibus fractum, partitur in discipulos: vbi videmus cor Christi paternum, non vult suos diutius detineri, quare, velut expergefati, cæperunt cogitare de Iesu. Dumque subitus stupor corripit illorum animos, Iesus euannit: Corpus enim gloriosum ubicunque vult, protinus erit, vt dicit August.

Vis et usus scripturæ.

Hier. 23. Quid nobis ex hoc Euāgelio sit discendum.

Aperri sunt oculi eorum, & agnoscent Christum, dicentes: Nonne cor nostrum ardens erat? &c. Vbi videmus vim, & usum sacræ scripturæ. Ex audito quippe sermone inardescit animus corporis frigus discedit, fit mens in superno desiderio anxia, à concupiscentijs terrenis aliena, audire ei libet præcepta cælestia, & quot mādatis instruitur, quasi tot facibus inflammat. Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petras? Docet quoque sacra scriptura omnia quę de Christo sunt dicta, nempe de ijs, quę supra satis diffusè sunt enarrata.

3 Tertiò

1 Tertiò, notandū in hac historia, quid nobis ex hoc Euāgelio sit discendum, nempe, Primò quòd in hoc mundo non tantum præsentia sint respicienda, sed potius de futuris & promissis Dei auxilijs bene sperandum. Quod si non fecerimus, metu & anxietate obruemur. Simul igitur hic nobis quasi in pictura quadam proposita, principium, progressus, & finis tandem vitæ Christianæ.

Secundo, discendum hic, quod doctrina Euangelica, non tantum corda contristat, per passionem & mortem Christi: verum etiam per resurrectionem consolatur, & in suum amorem accendit, ita, vt tandem Christus ex fractione panis diuini agnosci possit. Vnde docentur prædicatores suis concionibus ita debere populum instituire, vt primū de morte Christi, & eius passione ad ipsos luculenter & copiosè dicant: id quò tanto ardore, vt fluctuantes confirmet, & tardos arguant. Neque hic subsistant, quin mox populum ita contristatum per doctrinam mortis, per doctrinam resurrectionis releuent, ac lætificent.

Tertiò, discendum ex hoc Euāgelio, quòd fides per charitatem in cordibus nostris à Christo accenditur, adeò vt omnes qui cum Christo loquuntur, & eius sermonibus delectantur, ita proficiunt, vt membra ipsius Christi ament & inuident, pauperes nempe & peregrinos. Neque id tantum, verum instar horum discipulorum ad beneficia accipienda ipsos compellant.

Probat etiam hospitalitatis præmium: Abraham ad se peregrinos traxit, & angelos inuenit, Genes. 18. & Loth, Genes. 19. Duo isti discipuli peregrinum inuitant, & Christum inueniunt. Ardenter igitur de Christo loquamur, & pauperes eius suscipiamus, & Christum in nobis, & nostris ædibus inuenimus.

SUMMA.

1 Loquentibus de se duobus discipulis Cleopha & Ammaonte, teste Ambrosio Christus apparet, iuxta illud: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine, &c. Mat. 18. & aperit mētes, qui est clavis David Apocyp. 3. vt intelligerent scripturas.

2 Oportet non tantum particulariter, sed etiam vniuersaliter prophetis & scripturis credere, quę sunt de Christo. Oportuit enim pati Christum, & resurgere, &c.

3 Mos peculiaris Christum ante cibum agere gratias Patri, deinde frangere panem suis partiri. Theophylactus fractionem eam panis de Domini carne intelligit, & dicit: Magnam & ineffabilem vim habet Domini caro, aperiantur enim oculi sumentibus sacrum hunc panem, vt eum agnoscant.

L 5 TER-

Quomodo populus instituitur à concionatoribus.

Fides per charitatem in nobis accenditur.

Hospitalitatis præmium. Heb. 13. Mat. 15.

Luc. 24.

In illo tempore, Stetit Iesus in medio discipulorum suorum, & dixit: Pax vobis, ego sum, nolite timere. Conturbati vero & conterriti, existimabant se spiritum videre. Et dixit eis, Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas & pedes, quia ego ipse sum. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus & admirantibus præ gaudia, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi, et fauam mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis, & dixit ad illos: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniã necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas, & dixit eis: Quoniã sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati et resurgere à mortuis tertia die, et predicari in nomine eius penitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes.

Declarat
Christus se
verum
Deum &
hominem,
simul ac
glorificato
corpore sur-
rexisse.
Hæreticorū
quorundā
errores con-
futans.

Quare Chri-
stus palpa-
ri voluit?
ut articu-
lus fidei re-
surrectionis
verè
asseretur

In hoc Evangelio tria facit Christus. **I** Primò, seipsum omnibus discipulis post Resurrectionem, solo Thoma absente, ostendit, trãsiens fores clausas, vt declararet se, primò verum Deum: alias enim propria virtute à mortuis non resurrexisset. Deinde, vt declararet se verum hominem. Spiritus enim carnem & ossa non habet, nec cibum capit. Tertio, vt declararet se glorificato resurrexisse corpore, quod nec corruptioni nec morti amplius sit obnoxium, sed fores etiam penetrare posset clausas. Sic ergo confutat errores hæreticorum quorundam, qui asserunt, Christum auolasse ante passionem ex Iesu, Iesum autem tantum hominem ob virtutem postea suscitatum: quidam asserunt Christum tantum fuisse in apparentia, non autem re ipsa, nec habuisse veram carnem humanam: asserunt reliqui Christi corpus à Maria acceptum non resurrexisse, sed aliud quoddam à priori longe alienum: alij asserunt corpus Christi fores non penetrasse: quia vt ipsi dicunt, hoc non potest facere corpus glorificatum: de quorū numero sunt, Zvinglius & Calvinus. Quare Christus se à discipulis videri, conspici, & palpari voluit, ne ab aliquo vesano spiritu se decipi permitterent: sed verè Dominum resurrexisse crederent, cum eodem scilicet corpore, quod in cruce pependerat: confirmans etiam articulum nostræ fidei, quo credimus nos non solum resurrecturos, sed etiam cum eodem corpore, quod hic in terris gestamus. Iob. 19. Credo, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum: quem visurus sum ego ipse & oculi mei conspècturi sunt, & non

& non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Hinc Christus vulnera sua non sanandi infirmitate, sed vt resurrectionis fidem astrueret, reseruauit, & in iudicio redemptionis misericordiae & redemptionis signa ostenderet, ac malis iustæ damnationis causam aperiret, Apoc. 1. Zach. 13. Videbunt in quem transfixerunt.

In medio ergo eorū constitit, sicut semper tenuit medium, nempe: In præsepi inter duo animalia, Luc. 2. in templo, inter medios doctores, ibid. In Iudæa, medietullo orbis, vt aiūt, docuit. Psal. 73. Operatus est salutem in medio terræ. In medio latronum suspensus fuit in cruce, Ioan. 19. In medio discipulorum stetit, Ioan. 20 vt ostendat se esse verum mediatorē inter Deum & homines. 1. Timoth. 2. seque esse verum pabulum animæ, & doctorem vitæ, qui omnes sua præsentia æquè dignatur. Non est enim Rex apud illum nobilior, non pauper inferior, non diues potentior, nō Dominus potior: sed omnibus cœqualis Deus & Dominus, iudex iustus, Sapient. 6. Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus. Hinc ait: Ego flos campi. Sic quoque lignum vitæ in medio paradisi.

2 Secundò in hoc Evangelio pacem discipulis optat Christus. Est autem pax duplex: externa & interna, quæ etiã dicitur mundana & spiritualis. Mūdāna pax est, quando videlicet tranquillitas conseruatur in mundo, regnis, prouincijs, ciuitatibus, pagis, & ædibus. Hanc pacem qui habent, per Christum acceperunt: deceretque vbique esse, vt Paulus docet ad Rom. 12. sed (proh dolor) omnia contentionibus & dissidijs sunt plena, vt videamus incidisse in ea tēpora, de quibus Christus prælocutus est: Audituri, inquit, estis prælia, & consurget gēs in gentem, &c.

Spiritualis autem pax est, quando videlicet tranquillitas est in conscientijs, & cordibus hominum cum Deo. Hanc pacem quam modo Christus suis discipulis precatur, in cruce cōposuit. hanc pacem habent omnes iusti in fide, & charitate viuentes, atque mandatis diuinis obtemperantes: hanc parit bona conscientia, Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam.

Pacem igitur cœlestem, & æternam optarūt angeli tempore natiuitatis Christi in suo Cantico: In terra pax hominibus bonæ voluntatis, Luc. 2. Hanc pacem Dauid toties in Psalmis à Deo sibi & Ecclesie petit. Psal. 121. & 124. Precamur & nos quotidianis votis, cœtēs: Da pacem Domine in diebus nostris, &c. Sed tales sumus homines, & tam iniquè agimus, vt huius & illius pacis conseruandæ & promouendæ, non tantum obliuiscamur: verum etiam ex proposito eam perturbemus & corrumpamus: neque cum Deo, neque cum conscientijs nostris, neque cum hominibus pacem habemus, sed inimicitias.

Diss-

Christus
vulnera
reseruauit
vt.

Christus
semper te-
nuit me-
dium.

Mediator
noster Chri-
stus.

Cant. 2.

Gen. 2.

Pax du-
plex, inter-
na & ex-
terna, vel
mūdāna et
spiritualis.

Matth. 24

Pacem spi-
ritualem
parit bona
conscientia

Diffidium cum Deo procreat peccatum.

Diffidium quippe cum Deo procreat peccatum, dicente Isa. 52. Non est abbreviata manus Domini, &c. sed iniquitates vestrae diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis: Manus vestrae plenae sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: Labia vestra loquuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur. Hæc sunt, quæ inimicitias faciunt inter Deum & homines: scilicet, praua opera, male cogitationes, & peruersa verba. His itaque indignatur Deus, vt nullo serua intercedat poenitentia, per Christum seuerè admodum sit ea puniturus, Roman. 2. Tribulatio & angustia in omnem animam operantis malum.

Indignatio Dei diffidium conscientie parit.

Diffidium verò conscientie, parit indignatio Dei. Cum conscientia videt sibi Deum succensum ob sua peccata, videtq; se Christi patrocinio priuatam, horret diuinum illud tribunal: adeò, vt nulla quies, nulla pax, nulla tranquillitas ipsi sit: sed perpetuus tremor, continuus horror, metusque inuitabilis, Sap. 17. Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnata, semper enim præsumit seua perturbata conscientia, & Isaia 48. Non est pax impijs, dicit Dominus. Item. 57. Impij autem quasi mare feruens, quod quiescere non potest, quo adusque Deum poenitentia ita placet, vt Christum mittat, qui illi pacem bonæ conscientie exoptet & tribuat.

Isa. 57.

Ambitio diffidium constat inter homines.

Diffidium autem inter hominem constat insatiabilis ambitio, cupiditas inexplibilis, quæ omnium malorum est radix, 1. Tim. 6. Hæc perturbat reges, principes, ciuitates, pagos, curias, monasteria, & ædes quantumuis priuatas: quod ex peruersa ambitione nostræ tempestatis hæreticorum liquido deprehendas.

Pax et unitas malorum conueniendæ, honorum amplectenda.

Est ergo pax malorum contemnenda, quia perniciofa. Sicut enim noxium esse solet, si unitas desit bonis, ita perniciosum si adsit malis. Prouerb. 1. Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis; si dixerint, veni nobiscum, &c. Hanc Saluator venit soluere. Matth. 10. Non veni pacem mittere, sed gladium, &c. Tales enim quantumcunque pacifici videantur, nunquam tamen veram pacem habent, vt supra memoratum est. Mundi quippe pax nihil aliud est, quàm impunè licentiosius & pestilentius posse viuere, & vt quidam ait, impunita nequitia. Bonorum vtrique pax amplectenda, quia salutifera: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Per hanc peruenitur ad æternam pacem. Isa. 3 v. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia: in requie opulenta. Hinc Paulus; Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habete, ait. Pacem itaque suis offert, atque velut altera columba, veræ reconciliationis & pacis ramum nobis attulit, Genes. 8. Fecitque, quod docuit, Matth. 10. In quamcunque domum

*Rom. 12.
2. Cor. 13.
Hebr. 12.*

domum intraueritis, primum dicite, Pax huic domui, &c.

Tertiò, cõcionatur discipulis, & inquit: *Hæc sunt verba quæ locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum.* Hæc dicit, vt recordentur eorum, quæ ad eos Hierosolymam ascendens dixerat: *Quoniã necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis.* Hæc dicit, vt scrutentur scripturas, atq; in illis veritatem Dei explorent, nec singulares è cælo reuelationes à Deo vel temerè expectent, vel falsò iactent, quod hæreticos facere videmus. Addit, *Opertebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari in nomine eius poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolymis.* Hæc dicit, vt ostendat suum regnum non fore mundanum, sed spirituale, consistereque in vna fide, in vno baptismo, in iisdem sacramentis, in vno Deo: vt doctrina catholice Romanæ Ecclesie confitetur. Et vt impleatur illud Isaia 2. Ex Sion exhibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.

Postremò dicit: *Vos autem testes estis horum: Et, Ecce ego mitto promissum patris mei in vos.* Hoc dicit, vt Apostoli hanc veri Dei cognitionem non sibi tantum retineant, sed alijs etiam omnibus communicent per Euangelij prædicationem: vt omnibus credentibus bona cælestia per Christum iam comparata annuntient, atq; per sacramenta applicent, & pro bonis operibus polliceantur vitam æternam. Docemur his verbis nullum aliud Euangelium esse docendum vel audiendum, quàm illud, quod Apostoli à mandato Christi Hierosolymis, & postea per vniuersum orbem prædicarunt. Quod Ecclesia Romana ab illis temporibus vsque ad nos, per continuam successionem retinuit ac tenet, Gal. 1.

Docemur proinde doctrinam hæreticorum non esse Euangelium, sed inferni voces, & mortis impios clamores: & tantum abest vt huic Christi Euangelio congruant, vt maximè aduersentur: tantoque minus Apostolicam suam esse doctrinam vnquam probabunt, quanto magis satanicam eam esse constat. Quod si indignè ferant, ostendant Ecclesiam vbi ab Apostolis vsque ad ipsos conseruata hæc illorum doctrina fuerit. Ostendant successionem episcoporum, ostendant quis Apostolorum vnquam talem commentus fuerit vtopiam. Quod & si crepent medi, nunquam ostendent: necesse est fateantur suam doctrinam, non euangelium, quod nuntium bonum est; sed falsum nuntium, & mortis æternæ annuntiationem esse in inferno ab origine mundi conseruatam, per manus satanæ vsque ad ipsos transmissam.

Docemur insuper longè diuersissimos esse hæreticos ab ecclesia catholica, vt qui non quæ Christus mandauit, doceant vel faciant, sed reiciant & negent. Quæ verò ipsi temeraria præ-

*Cõcio Christi ad discipulos.
Luc. 18.*

Regnum Christi non mundanum, sed spirituale.

*Euangelium Christi docendum et audiendum ab apostolis non pseudopphetis.
Doctrina hæreticorum inferni voces ac mortis clamores.*

Contumelia in Deū, pro Deī verbo venditare somnia & falsa.

Symbola & nota Christianorum. Pax, unitas, & concordia. Ad resurrectionis cōfirmationem cibum sumpsit, nō ad iustitiam nec necessitatem, ut Cherintiani falso asserbant. Interpretatur scripturas in Ecclesia catholica.

præsumptione excogitarunt contra Dei verbum, contra Apostolorum traditionem, & totius Ecclesiæ catholicæ antiquissimum consensum: & id quidem non absq; magna Dei & Christi contumelia & animarum graui iactura pro Dei verbo venditare non verentur, impetrantes per ventris doctrinam per multas suorum facinorum ab ipsis suis principibus, & senatibus, qui igni debuerant ipsos tradidisse, indulgentias. Conuertat illos Dominus, Amen.

EPILOGVS.

1 Quicquid egit Christus nostro nomine in hoc egit, vt haberemus pacem. Primo, ad Deum, videlicet vt hic nobis faueret, & nos illi per omnia membra gereremus. Secundo, vt nos pacificaret quatenus nos inuicē pacifice & benigne conuersaremur. Hinc ante & post passionem suam pacem precatur. Pax enim, concordia, & charitas, & Christianorū nota sunt, & symbola: nec contentus semel dixisse, sed repetit, Pax vobis. Hinc pudeat bodie populū Christianū bellorum, dissidiorum, & litium. Quod si inuicem mordetis & comeditis: videte ne ab inuicem conijumamini. Galat. 3. 2 Vera resurrectionis confirmatio est, quod cibū sumpsit, Act. 10. Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestū fieri nō omni populo, sed testibus præordinatū à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus cū illo postquā resurrexit à mortuis. Cauenda tamen hæresis Cherintianorū, ne quis Dominū post resurrectionē credat eguisse sustētaculo cibariorum, sed corpus ipsius immortale factū, nullam quidem necessitatem, attamen facultatem habuisse manducandi; ideoq; vbi oportuit eas probandæ substantiæ naturalis exigebat, cibus esse refectum. Sicut enim aliter absorberet aquam terra sitiens aliter radius solis calens, illa indigentia, iste potentia. Sic Christus ante passionem indigentia manducauit, post verò potestate. 3 Christus, qui finis est legis & prophetarum, mentem Apostolis aperit, vt intelligerent scripturas. Ipse enim habet clauem David claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit, Apoc. 3. Sic impossibile est nos aliquid in scripturis intelligere, nisi illud ipsum nobis interpretetur Christus. Non autem interpretatur Christus scripturas nisi in Ecclesia catholica, nec alijs interpretatur nisi qui sunt membra Ecclesiæ, & ordinē sequuntur, Iob 32. Inspiratio omnipotentis dat intelligentiam: & 1. Ioan. 5. Scimus quoniam filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero filio eius. 4 Hic nimirum ordo erat necessarius, vt prius pro salute mundi, sanguis funderetur, postquē per eius resurrectionem & ascensionem patefieret hominibus celestis ianua regni, & sic demum mitterentur, qui cunctis per orbem nationibus verbum vitæ predicarent, ac sacramenta fidei quibus saluati atque ad gaudia supernæ patriæ possunt attingere, ministrarent. Hinc Act. 13 Paulus ait, Notum sit vobis fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur ab omnibus, quibus non posuisti in lege Moysi iustificari. In hoc omnis, qui credit, iustificatur.

QVARTA

QVARTA FERIA PASCHÆ EVANGELIUM.

IN illo tempore, Manifestauit se iterum Iesus ad mare Tyberiadis discipulis suis. Manifestauit autem sic: Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, et alij ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari, Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Et exierunt, et ascenderunt in nauim, et illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem facto, stetit Iesus in littore, non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est. Dicit ergo eis Iesus: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non. Dixit eis: mittite in dextrā nauigij rete, et inuenietis. Miserunt ergo, et iam non valebant illud trahere præ multitudine pisciū. Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cū audisset quia dominus esbtunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare. Alij autē discipuli nauigio venerunt: Non enim longè erant de terra, sed quasi cubitis ducentis, trahētes rete piscium. Vt ergo descenderūt in terram, viderunt truncas positas, et piscem superpositum et panem. Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prædidistis nunc. Ascendit Simon Petrus, et traxit rete in terram, plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribus. Et cū tot essent, nō est scissum rete. Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo discumbētium audebat interrogare eum, Tu quis es? sciētes quia dominus est. Et venit Iesus, et accepit panem et dabat illis, et piscem similiter. Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis, cū surrexisset à mortuis.

HÆC historia Euangelica complectitur apparitionē, qua Christus ad mare Tyberiadis apparuit septem discipulis, scilicet: Petro, Thomæ, Nathanaeli, Iacobo, Ioanni, filijs Zebedæi, aliisque duobus. Ibant enim piscatum egestate compulsi. Armari enim ex apparitionibus præcedentibus in publicum prodire ausi sunt, & ob victus necessitatem cogebantur, prouisore corporaliter ablato. Nam Iudas œconomus laqueo vitam finierat, Matth. 27. Christus tum non semper aderat: & venerat tempus, quod Christus prædixit: Venient dies cū auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Ideo Petrus & alij discipuli ad piscaturam redeunt: & Paulus ad scenofactoriam artem, tanquam ad opus honestum. Act. 18. Tribus enim de causis operandum est. Primò, quia Deus præcepit, Genes. 3. & Psalm. 127. Deinde quia necessitas vitæ huius hoc exigit: tertio ne oremur. Mathæus & Zachæus non sunt ad telonium, ad inhonestam negotiationem reuersi. Nam hoc fuisset post missam manum ad aratrum, retrospicere, Luc. 9.

Ascenderunt ergo nauim, & ea nocte nihil ceperūt, quo locus daretur miraculo, simul velut ænigmate significaretur, laborem nostrum inanem esse, & irritum, dum sine Christo laboramus, & in labore Dominum non videmus & attendimus. Nam

Apparitio Christi ad mare Tyberiadis.

Act. 1. Matth. 9.

Operandum tribus de causis.

Ad inhonestam negotiationem reuertationē redire quid. Labor noster inanis sine Christo.

Opera itē
Euāgelistæ
inanis ci-
tra Christi
afflatum.
Ad conso-
lationem
nostrā Chri-
stus appa-
ret laborā-
tibus.
Dies signi-
ficat diui-
nam con-
solationē.
Deus sinit
suos in no-
ste tribula-
tionis af-
fligi.
Ad quid
Christus
stetit in lit-
tore.
Apostoli
quare pue-
ri vocantur.
1. Cor. 14.

Docetur
quomodo
laborandū.

Nam & hæc est causa cur ferme qui maximis laboribus pre-
muntur, alij multò pauperiores sunt. Non enim in labore
Deum vident, non ex fide laborant. Hinc Sapiens monet Pro-
uerb. 3. In omnibus vijs tuis cogita dominum, & ipse diriget
gressus tuos. Cæterum per hunc irritum discipulorum labo-
rem ostenditur inane esse operam Euāgelistæ, nisi Christus
hominis conatum bene fortunet. *Mane autē facto, stetit in littore.*
Supra apparuisse legitur timidis & lugentibus. Hic apparet
laborantibus, ad consolationem nostram ne labore frāgamur,
cū audiamus Christum laborantibus astare. Sicut enim nox
tentationem significat, sic mane vel dies significat diuinam
consolationem, iuxta illud Psal. 29. Ad vesperum demorabitur
fletus, & ad matutinum lætitia. Permittit igitur Deus electos
suos in nocte huius seculi, hoc est vitæ præsentis, quæ tribula-
tionibus, culpis, miserijs plena est: multipliciter affligi & sa-
dare, vt tandem quietem sortiti plenius iueundentur, iuxta il-
lud Psal. 89. Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti,
annis quibus vidimus mala.

Stetit in littore quasi in tranquillo, ad insinuandum quod
amplius non erat cum eis in aquis tribulationum, & fluctibus
huius mortalis vitæ: sed ad impassibilem tranquillamque vi-
tam resuscitatus consisteret. Christus enim resurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, &c.
Roma. 6. *Non tamen cognouerunt discipuli, quia Iesus esset.* Partim
propter distantiam loci, partim propter dubiam adhuc lucem,
maximè autem quia nolebat adhuc cognosci Christus, suspi-
cabantur ergo quempiam esse, qui venisset ad lacum mercatu-
rus pisces.

Dicit eis: Pueri num quid obsonij habetis? Pueros eos nominat,
non propter ætatem: sed propter puritatem, simplicitatem, &
innocentiam: quomodo & Paulus dicit; Malitia paruuli esto-
te, non sensu. Tales quoque pueros vult Christus, Matth. 18.
Viderur etiam hic alludere ad illud Esaiæ 8. Ecce ego & pue-
ri mei, quos dedit mihi in signū & portentum. *Responderunt non.*
Et verè nihil homo habet, quod Deo præstet. 1. Paral. 29. Tua
sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Iac.
1. Omne datū optimum & omne donū perfectum de sursum
est, &c. *Dicit eis, mittite in dexterā nauigij rete, et inuenietis.* Hoc ver-
bo docet quomodo laborandum sit, vt fructus sequatur: nem-
pe, vt ad dexteram, hoc est, ad spiritualia tendamus. Nihil
enim aliud impedit fructum laboris nostri, quàm quod plus
æquo ad sinistram tendimus, hoc est, ad temporalia, quæ per
sinistram intelliguntur, iuxta illud Prouerb. In sinistra eius
diuitiæ & gloria. Quod igitur Christus hic dicit: *Mittite in
dexteram nauigij rete, eundem sensum habet cum eo, quod*
alibi

alibi docuit. Primum quærite regnum Dei & iustitiam eius,
& hæc omnia adijcientur vobis.

*Miserunt rete, & iam non valuerunt illud trahere præ multitudine
piscium.* Hic liquido constat quid possit verbum Dei, item quid
possit obedientia, item quæ quàm non infructuosus sit labor
noster, si ad dexteram Dei tendamus. Hoc enim facto nobis
declaratum est, vt certi fiamus, benedictionem Domini fortu-
nate quicquid ex fide in verbum Dei agamus. Benedictio Do-
mini diuites facit, Prouerb. 10. Simile huic miraculum etiam
in Luca habemus.

Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus, Petro, Dominus est.
Sic enim soliti fuerunt ipsum nominare, Ioann. 13. Ex hoc
autem verbo discamus, non nobis, sed Deo fructum laboris
nostri ascribere. Dominus, inquit, est: Non noster labor hoc
effecit, sed Dei beneficentia. Sic Dauid ait: Non in arcu meo
sperabo: nec enim gladius meus saluabit me, Psalm. 43. Hinc
& Petrus: *Quid, inquit, nos intuemini, quasi nostra virtute
fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, &c. hoc fecit per
Iesum.*

*Simon Petrus cū audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat
enim nudus) & misit se in mare impatiens longioris moræ: Nus-
quam enim maius periculum in mora, quàm dum ad Christū
properamus. Nescimus enim quàm diu tempus currendi ha-
bebimus. Quilibet igitur summo studio festinet, nec curet si
viderit alios cessantes. Fugite de Babylone, & saluet vnusquis-
que animam suam, Hierem. 52. Charitatis quidem est etiam
alios ad Christum trahere, sed propter alios nemo seipsum ne-
gligat. Pastoris item est, exemplo Petri, plus alijs festinare ad
Christum, vt vel sic sequi incipiant. *Tunica succinxit se.* Ne lauit
enim nudus coram Christo apparere. Væ enim illi, qui in con-
spectu Domini nudus apparet. Hinc dicitur; Suadeo tibi eme-
re à me aurum, &c. vt locuples fias, & vestibus albis induaris, ne
appareat confusio nuditatis tuæ.*

Misit se in mare. Agnito enim Christo nullum timet pericu-
lum. Si Deus pro nobis, quis contra nos?

*Alij autem discipuli nauigio venerunt (non enim longè erant à terra,
sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete magnis piscibus 153. impletum.*
Diuersis medijs ad Christum venit: alius egregijs donis, si-
cut Petrus, alius vili artificio, quod coram mundo vsque adeo
contempnum apparet, vt nec donum iudicetur, quemadmo-
dum alij discipuli, qui communi medio ad Christum nauigāt,
non tamen minus perueniunt ad eum, quàm Petrus. Non
enim refert quibus donis, sed qua fide ad Christum accedas.
Tantum curemus, vt per id quod accepimus, ad Christum pro-
peremus, *vt ergo descendunt in terram, vidunt prunas positas, &*

Matth. 6.

Verbum
1. ei, & obe-
diētis quid
possint.

Luc. 5.

Laboris fru-
ctus non
nobis, sed
Deo ascri-
bendus.
Act. 3.In re salu-
tis non pro-
crastinan-
dum, sed fu-
giamus de
Babylone.

Apoc. 3.

Rom. 8.

Diuersis
medijs ad
Christum
venitur.

Nunquam deerunt vi
tui necessa
ria ambu-
lanti in vo-
catione
Dei,

piscem superpositum, & panem. Ex quo loco videmus, temporalia praxidia & victualia non deesse, nec vnquam defutura his, qui diligenter vocationem suam sequuntur, & e fide laborat. Hoc idem videmus in Israëlitis, Exod. 15. & 16. qui dum vocationem suam sequerentur per desertum, & manna de caelo, & coturnices vento adductos, & aquam e petra acceperunt. Sic Moses vocationem Domini in monte sequens, quadraginta diebus nec pane, nec aqua, sed verbo Dei alitus est, Deuter. 24. Sic Helias vocationem Domini sequens, a coruo, alioqui auerapaci, pastus est, 3. Reg. 17. Omnia hæc ad consolationem nostram sunt scripta.

Dicit eis Iesus: Asserte de piscibus, quos prendidistis nunc. Hoc iubet, vt ex numero piscium miraculum conspectius fiat, sicq; vtrique confirmarentur Apostolorum animi, ex multitudine scilicet piscium quos ceperant, & ex præparato cibo, quem in litore inuenerant.

Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, &c. Sic nobiscum agit Deus, ex vna tentatione nos eripit, & interim ne torpescamus, in aliam nos conijcit, vt & inde nos liberet. Militia enim est vita hominis super terram, Iob. 7.

Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Peracto labore, & obedientia, vocat eos ad prandium: dignus est enim operarius cibo suo.

Et nemo illorum audebat interrogare eum: Tu quis es? scientes quia Dominus est. Venit itaq; Iesus, & accepit panem, & dabat eis, & piscem similiter. Panis ipse est Christus, Ioan. 6. Piscis qui sub aqua viuit, tribulationem significat. Hæc enim duo sic commiscet Deus, vt nunc quidem consolationem, nunc tribulationem habeant pij. Nec vnquam vel panem solum, vel piscem solum apponit. Ita enim consolatur pios, vt tamen non omnino ab omnibus malis sint liberi, & ita eos in tribulationem conijcit, vt tamen non desit panis consolationis, Tob. 3. Non enim delectaris in perdicionibus nostris, quia post tæpestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum exultationem infundis.

Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis, cum surrexisset a mortuis. Ex hoc verbo patet, quod Ioannis intentio fuit legitimo testium numero auditorem Euangelij confirmare in fide resurrectionis Iesu Christi. In ore enim duorum vel trium testium stat omne verbum, secundum legem Deut. 29. Mat. 18. 2. Corint. 13. Vult autem Christus hac historia nobis ostendere virtutem verbi sui quando verbo eius fides adhibetur: & quælibet admonere, vt in vocatione sua laboribus honestis sit intentus, diuini tamen numinis auspicio. Quod si quis fecerit, benedictionem hic accipiet, & tandem in altero seculo vitam æternam. Amen.

Panis est
Christus,
piscis tribu-
lacionem
significat.

1 *Apostoli post resurrectione ad artem redierunt piscatoriam, sic laborantibus Dominus apparet, & more heru loquitur, ac si empturus esset ab eis.* Sicut enim Magdalene apparuit in specie hortulani, sic nunc Apostolis ad mare apparet in specie emere volentis. *Qualis enim quisq; est, talis et apparet.* Talis Christus aut videtur Deus. *hinc David de Deo, Psal. 17. Cum sancto, inquit, iustus eris, &c.* Iustus apparet, qualis quisq; est.

2 *Inopia Apostolorum facile tolerare pauperiem, de iustis laboribus vivere contra ocium.*

3 *Verbi natura & piscatio hominum hic adumbratur, & nihil capitur, nisi Christi verbo.*

DOMINICA IN OCTAVIS PASCHAE,

QUAM VOCANT QUASI MODO GENITI,

EPISTOLA.

Charissimi, omne quod natu est ex deo, vincit mundu: & hæc est victoria que vincit mundu fides nostra. *Quis autem est qui vincit mundum, nisi qui credit quonia Iesus est filius Dei? Hic est enim qui venit per aqua et sanguine Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est qui testificatur, quonia Christus est veritas: quonia tres sunt qui testimoniu dat in celo, Pater Verbu, et Spiritus sanctus. Et hi tres vnu sunt. Et tres sunt qui testimoniu dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis. Et hi tres vnu sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimoniu Dei maius est, quoniam hoc est testimoniu Dei, quod maius est: quonia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium Dei, habet testimoniu Dei in se.*

1. Ioan. 5.

IN HAC Epistola diuus Ioannes facit tria.

1. Primò indicat potentiam & virtutem fidei Christianorum. Repugnat ergo pro primo hæc Epistola ijs, qui mundana philosophia inflati (quales erant mundi sapientes, & Pharisei) per sola opera queiebant iustificationem, & animarum salutem, neglecta fide. Hinc ait Ioannes: *Omne quod natu est ex deo, vincit mundum.* Est autem mundus nihil aliud, quam concupiscentia carnis & oculorum. Est etiam mundus nihil aliud, quam fastus, superbia vitæ humanæ, sapientia hominū, quam Iacobus vocat carnalem, animale, & diabolicam, hæreses, & alia id genus. Iacob. 3. Quæ omnia dicuntur opera mundi. Omnis qui pe immoderata cupiditas, atq; carnis procliuitas ad immodestiam, intemperantiam, libidinem, crapulam, vindictam, & similia: nimia quoque facultatum humanarū cupiditas, & quæ illam solent subsequi flagitia, mendacium, insidiæ, furta, fraus, vfura, rapina, & aliæ imposturæ, inflatum etiam habere animum, in cibis, potu, ædificijs, & reliquos præ se contemnere: Omnia hæc sunt opera mundi, & hæc dicuntur mundus. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.

Fidei virtus iustificat, non sola opera.

Mundus quid. 1. Ioan. 2.

1. Ioan. 1.

M a

Et

Mundū vincere quid.

Est autem mundum vincere nihil aliud, quā omnibus pravis affectibus resistere, omnes malas concupiscentias suppressere, omnibus delictis, quibus homines in mundo à satana, & carne tentantur, fortiter pugnare, & omnes illos sanctos motus quos Spiritus sanctus in nobis format, amplecti, cordeque & animo versare, ad eorumque normam vitæ actiones instituere, hoc est, vincere mundum. Qui superbiam detestatur, & humilitatem amat, qui impietate relicta, pietatem amplectitur, qui infidelitatem deserit, & fidem profiterur, qui cupiditatem exinguit, & charitatem exercet, qui de peccatis commissis serio dolet ac pœnitet. & hæc omnia ad salutem necessaria esse credit, verbo Dei edoctus: hic verè cum hac fide vincit mundum.

Fides vera vincit cum amat. ribus suis mundum. Matth. 10.

Hæc fides Christi vicit Neronem, & eorum inauditam crudelitatem, quando Paulus ob fidei Christi confessionem, capite plecti maluit, quā fidem negare. Potuit tyrannus caput auferre Paulo & Petro, ac corpus torrere Laurenrio, vitamque alijs quā pluribus martyribus eripere, non tamen fidem perire.

Hæc vicit Iulianos, Decios, aliosque sæuissimos & crudelissimos Christi hostes, dum virgines tenerimæ ob tormēta sibi illata, fidem minimè abiurarunt, sed constanti animo in ea perseverarunt. Hæc vicit totam philosophiam mundi, quando in primaria illa Atheniensium schola Paulus disertissimè disputans, Dionysium Areopagitam, & alios ad fidem conuertit.

Act. 17. Act. 2. et 4. Fides sine operibus, et opera sine fide minime saluat.

Hæc quoque fides Christi vincit synagogas Iudæorum, quando Petrus vnica oratione vno die quinque millia conuertit.

2. Secundò, reprehendit hæc Apostolus eos, qui aut fidem sine operibus iactabant, aut opera sine fide commendabant. Repugnat ergo hæc Epistola etiam ijs, qui sola fide contenti, temerè rejiciunt opera, quasi ad salutem non necessaria. Hinc ait beatus Ioannes: *Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est filius Dei?* hoc est: *Quis est homo, qui mundum sua virtute aut potentia vincere per se possit, nisi homo fidelis, qui credit, Christum verum fuisse Deum, & hominem: eumque in mundum venisse, vt nos de potestate inferi, & captiuitate diaboli redimeret, & in libertatem Christianam affereret?*

Substantia fidei Christianæ.

Substantia fidei Christianæ & circa personam Christi Iesu, confitendo indubitata fide duas naturas in vno, eodemque supposito, scilicet diuinam, & humanam. Et hanc fidem omnes Christiani firmiter obseruare debent, & pro certo apud se statuere, quod hæc prima datur, per quam charitas impetretur cuius virtute fides purificat corda, iustificat peccatores, saluat homines. Nam negare Christum venisse in carnem, est Christum

nam cum omnibus suis beneficijs, meritis, ac dignitate pernegare. Dubitare verò de Christi passione morte, & resurrectione, est Spiritum sanctū in scripturis coarguere, & Dei verbum contemnere. Christi autem verbis non fideliter adhærere, est sacramenta è latere Christi producta negare, cælum claudere, & tartara aperire. Charitatis quoque virtutem fidei attribuere, est aliam comminisci viam eundi in cælū, quā Christus docuit. Docuit autem charitatem. Ioan. 14. Ego sum via, veritas, & vita: nemo venit ad patrem nisi per me.

Fides sicut saluat, ita infidelitas certissimè damnat.

3. Tertio probat Apostolus tribus testimonijs, Christum esse Deum, & hominem, id est, filium Dei, & hominis. Vnde repugnat etiam hæc Epistola ijs, qui negant, Christum esse filium Dei & hominis: vt Cherinthus, & alij permulti. Hinc ait D. Ioannes: *Hic est qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus, non in aqua solum: sed in aqua, & sanguine. Et spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra: Spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt.*

Tribus testimonijs probatur Christus Deus & homo.

Testes in cælis, qui de Christo testantur quod sit filius Dei, sunt, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Pater testatur de filio apud Iordanē, & in monte Thabor: Hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi bene complaceui: ipsum audite.

Testes in cælis de Christo qui.

Filius testatur de seipso: Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filiū hominis, &c. Spiritus sanctus testatur de Christo quando in columbæ specie ad Iordanē super eū apparuit, & die Pentecostes Apostolis missus est, Mat. 3. Act. 2.

Matth. 3. & 17. Ioan. 3. Num. 21.

Testes autem in terris, qui de Christo testantur quod sit filius hominis, sunt aqua, sanguis, & Spiritus. Nam ad aquas Iordanis aperte ait Ioannes Baptista: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me, Ioannis 1. Mat. 3. Sanguis vnà cum aqua è latere Christi profuxit in cruce, qui cuncta mundi peccata abluir, Ioan. 19. Quippe qui per fidem sacro regenerationis lauacro baptizantur, non aliter habendi sunt, ac si per visibilem emundationem sanguinis Christi lauarerentur, & à veccatorum sordibus repurgarentur. Spiritus sanctus testatur de Christo in prophetis & scripturis: item apud Iordanem in specie columbæ: & die Pentecostes, quando apparuit discipulis, Act. 2. Et spiritus quem emisit in cruce, testatur esse hominem.

Testes in terris de Christo qui.

Sanguis Christi quomodo peccata emundat. Matth. 27.

Sunt igitur humanitatis Christi tres testes humani: aqua & sanguis, qui è pectore effluerunt: & Spiritus, quem in cruce vt verus emisit homo. Sunt etiam diuinitatis Christi tres testes diuini, Pater scilicet, Filius, & Spiritus sanctus, qui tres solum

Testimoniū spiritus de Christo.
 sunt vnum testimonium: quia de vna eadēque re testificantur. Et spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas. hoc est, Spiritus sanctus in homine existens, testatur quod Christus sit veritas, id est, verè talis, qualem diximus. Omnis homo qui habet in se Spiritum sanctum, inclinatur ex gratia eius ad confitendum & assentiendum huic veritati, quod Christus sit non tantum verus homo, sed simul etiam verus Deus: quod confirmat testimonium superius adductum. Quid pluribus opus est testimonijs? Si testimonium hominum accipimus, cur non & diuinis credimus testimonijs? Quare beatos illos dicimus, qui talibus fidem adhibuerint testibus: illos verò infelices atque perditos asserimus, qui tot ac tanta testimonia contempserint. Deo Deo opt. max. vt in hac fide moriamur.

EPILOGVS.

1. *Mundus habet paupertatem, exilium, infamiam, carceres, flagra, mortem. Hec omnia vincit fides, quæ credit, quod Iesus est filius Dei.*
2. *Christus tribus indicijs testatus fuit se esse seruatorem orbis, aqua, sanguine, spiritu.*
3. *Ineffabilis est patris philantropia, tam multifariam testantis de filio suo, nostro redemptore.*

DOMINICA QVASI MODO,

EVANGELIUM.

Ioan. 20. **I**n illo tempore, Cùm serò esset die illa vna sabbatorum, & fores essent clausæ ubi erant discipuli cōgregati propter metū Iudæorū, venit Iesus, & stetit in medio discipulorum, & dicit eis: Pax vobis. Et cùm hæc dixisset, ostēdit eis manus & latus. Gaudij sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit ergo eis iterū: Pax vobis: sicut misit me pater, & ego mitto vos. Hæc cùm dixisset, sufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorū retinueritis, retenta sunt. Thomas autē vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, nō erat cū eis, quādo venit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominū. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, et mittam digitum meum in locum clauerum, et mittam manum meam in latus eius, nō credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, et Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & adfer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Dicit ei Iesus: Quia vidisti me Thomas credidisti: Beati qui non viderunt, et crediderunt. Multa quidem et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus filius Dei, et vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

CHRISTUS

Christus apparuit discipulis suis semel absente Thoma ipso die resurrectionis. in hac apparitione facta sunt septem. Venit Iesus glorificato corpore, ianuis clausis, quod respōdet resurrectioni, atque eandem, teste Theophylacto, declarat. Perinde atque ingentia saxa corpori glorificato obistere nō poterāt, sic neque ianua pessulo obserata Christū potuit arcere Petrus, Act. 12. è carcere eductus pulsauit fores Mariæ matris Ioannis, qui cognomēto dicitur Marcus. Neque enim clausis ianuis in ædes eas intrare poterat. Sed corporis glorificati, seu (teste Damasceno) deificati alia est ratio, vt pote quæ captū excedit humanum. Augustinus: Moli corporis vbi diuinitas erat ostia clausa nō obstiterūt. huc facit, quod moriturus veniens multa similia fecit, pedibus super mare ambulauit, Mat. 14. Quadraginta dies & noctes ieiunauit, Ibidem. 4. In aëre vacuo cum Mose & Helia conuersatus fuit, Mat. 17. Si enim hæc potuit in corpore morituro, quid non possit in corpore glorificato seu deificato?

Sedebant enim discipuli magno in timore, quem auxit furor & rabies Iudæorum. Iudæi enim tam crudeliter Christum tractauerant, vt dici nō possit, quāta immanitate ipsum morti dederint, Isa. 53. Sap. 2. Mala quoque ipsorum conscientia auxit timorem, quod Christum in eius passione dereliquissent, cū ante mortem mira iactassent, & polliciti fuissent. Petrus: Eriam si oportuerit me mori tecum, &c. Math. 26. Thomas: Eamus, & moriamur cum illo.

2. *Stetit in medio, non Phariseorū, sed discipulorum suorum.* Sēper enim tenuit medium, scilicet in præsepio inter duo animalia: vt doceat se esse verum pastorem animarum nostrarum, Ioan. 6. & vt verum sit signum, quod Habacuc. 3. cap. posteritati venturæ prædixerat ad cognoscendum Christum, in medio duorum animalium cognoscetis. In templo inter legis doctores, Luc. 2. vt ostendat se esse verum doctorem Ecclesiæ catholicæ: iuxta illud Math. 17. Hic est filius meus dilectus, &c. Ipsum audite, Idcirco omnes thesauros scientiæ & sapientiæ pater cælestis in eo posuit, teste Paulo. In cruce inter latrones, Ioan. 19. vt doceat se pro latronibus passum, Isa. 53. & illam mortem Adamo, vniuersoq̄ue generi humano fuisse soluendam. In domo quoque tenuit medium inter discipulos, Ioan. 21. vt indicet se nostræ pacis esse auctorem. (Ephes. 2. Ipse enim est pax nostra) & Mediatorem Dei & hominum.

3. *Precaus est illis pacem, nō illam externam & mundanam, politicā & œconomicā, Ait enim Christus Ioan. 16. In mūdo pressuram habebitis, &c. Ibidem. Absque synagogis facient vos, sed venit hora, vt omnis qui interfecerit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Item Luc. 21. Et eritis odio*

M 4 omnibus

Corpus glorificatum solum clausis ianuis intrare potest.

Crudelitas Iudæorum simul et mala ipsorum conscientia augebat discipulorum timorem.

Ioan. 11. Sēper Christus medium tenuit.

Coloss. 2. Isa. 11.

1. Tim. 2. Pacem internam precatur Iesus Christus.

omnibus hominibus propter me. Et Math. 10. Tradent enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt: sed pacē illam diuinam cum Deo patre, quam ipse Christus morte sua sacrificiis in cruce operatus fuerat. Composuit Christus pacem inter Deū & homines, soluit antiquissimū illud debitū, quod in Adamo totū genus humanum contraxerat, reconciliauit peccatores Deo. De hac pace inquit Paulus: Iustificati ex fide, pacem habeamus ad Deum. Ait idem Philippen. 4. quod exuperet omnem sensum. Ex hac pace nascetur pax bonæ conscientie, qua peccator sperat se Deum habere placatum, propitium & amicum, vnde habet pacem internam.

Rom. 5,

Fides & agnitio Christi corda laetificat.

4 Quum territi essent, consolatus est illos Dominus, dicens: *quid territi estis?* Sicut enim fides & agnitio Christi corda Christiana lætificat, ita incredulitas & dubitatio de Christo faciunt cor timidum & trepidum.

Spiritus aliquando apparent.

5 Ostendit illis manus, pedes, & latus, dicens: *Palpate & videte, quia ego ipse sum.* palpate, spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Christus non negat apparere aliquando spiritus. Liquec hic etiam quādam opinionem fuisse apud Iudæos & Apostolos, de sanctorum spiritus nutu diuino hic in terris apparere aliquando uiuentibus, vt intelligamus, non ad eō fabulosa esse quæ in doctorum Ecclesie commentarijs de defunctorū spirituum apparitionibus leguntur. 2. Machab. 15. Machabæus vidit Oniam & Ieremiam prophetam iam mortuos.

Luc. 24.

Matth. 18. Potestas discipulis à Christo data.

6 Manducauit coram eis, vt ostenderet se verum habere corpus, & verè viuere. Dederunt enim illi partem piscis assi, & fauum mellis.

7 Insufflauit eis Spiritum sanctum, dans illis potestatem ligandi, atque soluendi animas. Misitque illos prædicare Euangelium omni creaturæ, Marc. 16. Prædicare penitentiam necessariam ad salutem, & remissionem peccatorum in nomine eius per sanguinem Christi: cuius dispensationem sacerdotibus concessit per Sacramenta fidelibus comunicandam, Ioan. 20. Quorum remiseritis, &c. Misit eos baptizare omnes gentes in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti: & docere quæcūque præcepta sunt à Christo seruanda, Matth. 28. Misit eos absolueri penitentes & confitentes per sacramenta, impenitentes verò ligare, & si res postulet, excommunicare. Misit eos denique administrare reliqua omnia Sacramenta à Christo instituta. Quæ omnia nō fiunt virtute humana, sed diuina. Ideo insufflans dat illis Spiritū sanctum, quo significatur, Spiritū sanctum ab ipso ad nos procedere, & quod non sit patris solum, sed & suus Spiritus. Liber hic intueri, discipuli ad tanta onera humilitatis vocati ad quantum culmen gloriæ sint perducti. Ecce non solum de semetipsis securi fiunt, sed etiam alienę obli-

Confessio à Christo instituta.

obligationis potestatem relaxandę accipiunt, principatum superni iudicis fortiuntur, vt vice Dei quibusdam peccata detineant, quibusdam relaxent, quamuis solius Dei sit peccata dimittere. Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, &c. Sacerdotes tamen ministri Ecclesie, per spiritum in consecratione datum, auctoritate commissa remittere dicuntur, quum sacramenta ministrant, quæ Deus instituit ad remissionem peccatorum, & retinere in quantum retinenda iudicat illius peccata, qui se indispositum & indignum exhibet remissione peccatorū. Hoc autem per se scire non potest, nisi peccator confitendo peccata sua enarrarit: sicut nec typicus sacerdos poterat discernere inter lepram, & non lepram, nisi prius detecta lepra: homo videt ea quæ patent, Deus autem intuetur cor. Vnde hæc dicens, confessionem peccatorum instituit, & faciendam insinuat. Grandis vtique honor ministrorū Ecclesie, sed graue pondus ipsius est honoris. Durum quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex fiat alienæ. Oportet igitur vt iudicium Ecclesie diuino conformetur iudicio, rectum seruando processum, debitum clauium vsum, quia data est potestas non in destructionem, sed in ædificationem, 2. Corinth. 13. Alioqui Dominus conqueritur per Ezechielem 13. Violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmentū panis, vt interficerent animas, quæ non moriuntur: & viuificarent animas, quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs.

Isa. 43.

Confessio auricularis necessaria.

Confessionis debitus vsus.

Vide sacerdotum dignitatem quod diuina sit. Nā quamuis indigni sint, hoc nihil arguit; diuinorum quippe donorū ministri sunt, & gratia operatur per eos. Nonne per asinam corripuit insipientiam Balaam? Num 22. & 2. Pet. 2. Et Caiphas cum esset pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus moriturus esset pro gente, Ioan. 11. Non enim indignitas nostra gratiam Dei prohibet in salutem aliorum, arque ita quia per sacerdotes gratia suppeditatur, honorandi sunt.

Sacerdotū dignitas diuina.

1 Christus quoque apparuit discipulis suis præsentem Thomam, octauo die resurrectionis. In hac apparitione facta sunt septem.

1. Pet. 2.

1 Thomas non credidit cōdiscipulis suis affirmatibus Christum resurrexisse à mortuis, sed dixit: *Nisi videro fixuram clauorum, &c. Nam Thomas non erat cum eis, quando venit Iesus.*

Ecce quā malum deesse bonæ congregationi. Primum enim omnium gaudio priuatus fuit, quod ab eis habuisset conspicuus Dominum post tanta supplicia, & mortē ignominiosam, tanta cum maiestate ex mortuis resurrexisse. Gausi enim sunt discipuli viso Domino. Deinde dono Spiritus sancti fuit priuatus, & indignus factus, qui Christum videret.

Congregationi bonorum deesse malum.

Ioan. 20.

M 5

Vnde

Vnde Bernardus cum cōpellans ait: Falleris, ô Thoma, quādo arbitraris te Christum inuenire extra cōtum sanctorū, qui semper est in millibus angelorū. Sed teste Gregorio, ideo defuit Thomas, vt post veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpando crederet, & dum vulnera tangeret magistri, in nobis cicatrices curaret infidelitatis. Plus enim nobis incredulitas Thomæ profuit, quā reliquorum discipulorum sabita fides, dum ipsius dubitatione animus noster est in fide confirmatus. Thomas ergo qui dubitauit, nobis plus profuit, quā Magdalena, quæ cito credidit.

Incredulitas Thomæ nobis aliorum fide vilitior.

2 Iesus venit, & intrauit ianuis clausis propter metum Iudeorum. August. Ille solus intrare potuit ianuis clausis, quo nascente inuolupta permansit virginitas matris.

Matth. 18.

3 *Stetit in medio discipulorum:* Promissionē factam confirmās, nempe, Ecclesiæ suæ sese semper ad futurum, & non hæreticorum conuenticulis scismaticis. In medio Ecclesiæ aperuit os electorum, & implebit eos spiritu sapientiæ & intellectus. Eccles. 15. In medio consistit virtus. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.

Matth 28.

4 Precatus est illis pacem, declarans se principem pacis, de quo vaticinatus est Isaias. 9. cap.

Princeps pacis Christus. Fides per verbum Dei et internā spiritalis operationem.

5 *Ait Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, &c.* Qua historia docetur, Primò, fidem per verbum Dei annunciari, & per internam operationem Spiritus sancti infundi. Non enim credidisse Thomas, nisi prius audiisset Christum loquentem foris, & habuisset Spiritum sanctum infundentem ipsi fidem: est enim donum Dei.

Deinde docetur, Christum benignum, non austerum, suauem, non crudelem esse in peccatores: vt qui vno incredulo Thomæ ita se contrectandum præbeat, & reliquos peccatores æquè suauiter vocet, dicens: Venite ad me omnes, qui onerati estis, &c. Matth. 11. Licet enim Christus superauerit passionē, non tamen compassionem amisit. Nam Thomæ incredulitatem sciebat non ex malitia, quemadmodum Phariseorum & Scribarum: sed ex infirmitate humana prouenire, ideo eam sanare dignatus est, iuxta illud, Iustus cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.

Ephes. 2. Christus benignus in peccatores.

Tertiò docetur, Christum pro nobis decertasse, & viam ad cælos sua morte parasse. Pugnæ & laboris cicatrices in manibus & pectore ostēdit, ne suam pugnam, suosque labores parui faciamus. Ieremiæ Thren. 1. Attendite omnes qui transitis per viam, & videte si est dolor sicut dolor meus.

Psal. 36. Thomas duplicem in Christo confessus est naturam.

6 Thomas Christum cōfitebatur Deum atque hominem, dum ait: Dominus meus & Deus meus. Quæadmodum fuit ad credendum difficilius, ita nemo clarius Deum & hominem professus est.

est. Tanta itaq; euidentia veritatis victus, corde credidit ad iustitiam, & ore cōfessus est ad salutem, Rom. 10. Hominem videbat, & confitebatur Deum, quem nec videbat, nec tangebatur. Deum nemo vidit vnquam. Duplicem in eo confessus est naturam, humanam, qua redemit: Dominum enim ipsum nominare solebant, Ioan. 13. & diuinā qua creauit, Heb. 1. Per quem fecit & secula. Vide Greg. homil. super Euangelium 26.

Ioan. 1.

7 Christus respondit Thomæ: *Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt et crediderunt.* His verbis expressa est nostra beatitudo. Cū aliquis iam isto tempore dicit: Vtinam vissem tempore illis, & Christum vidissem, cogitet quia beati, qui non viderunt, & crediderunt. Ergo si volumus etiam diuini oris pronuntiatione esse beati, credamus, tametsi non viderimus, visuri quandoque gloriosius, quā Thomas & alij. In quem quoque nunc non videntes, creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportātes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum.

Beatitudo nostra, non videre & credere.

1. Pet. 1.

Et discimus hīc, fidē non esse ex nobis, neq; in nostra sola facultate cōsistere, etiā si audiamus Apostolos prædicātes: quod liquet ex verbis Thomæ. Est enim fides opus Dei, Paulus vocat illā operationē Dei. Cōsule Aug. lib. 4. de doct. Christ. c. 16.

Colos. 2. Ephes. 2. Vocat illā donū Dei.

Discimus proinde fidei principium esse timorem, humilitatem, pœnitentiam, vt constat ex historia Thomæ, Isa. vlt. Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum, & tremementem sermones meos? Faciunt ergo timor, humilitas, pœnitentia, vt ad nos respiciat Deus, ex sententia Isaiæ.

Principium fidei timor, humilitas, et pœnitentia.

Cæterum discimus, fidem debere per crucem & tribulationem probari atque examinari, velut aurum per ignem. Hinc vox Pauli, verbum Euangelij, verbum crucis, 1. Cor. 1.

Fides per crucē probatur.

COMPENDIUM.

1 *Prima vox Christi post resurrectionem est (pax) vt sciamus Christi & Euangelij predicationem pacis esse, quæ exhilaret conscientiam.*

Predicatio pacis et euāgelij exhilarat conscientiam.

2 *Ecclesiæ symbolum est pax. Vnde Christus Ecclesiam, & Ecclesiasticam auctoritatem fundaturus, pacis peculiarem illi salutationē premitit, significans periculum, quo catholici ab hæreticis discerni queant esse pacem. Catholicus laborat vt congreget; peruersus, vt dispergat. Innuens quoque Ecclesiastes et Apostolos, totamque Ecclesiam vnitatem fidei, & animorum debere habere. 1. Cor. 1. Rogo, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Sic Act 2. & 4.*

symbolum Ecclesiæ pax.

3 *Euāgelij Christi complectitur absolueret & ligare: absoluit, cū remittit peccata: ligat cū iudicat omnes impios, qui contūnunt verbū Dei.*

Euāgelij complectitur absolueret et ligare.

4 *Dubitatio Thomæ (quia electis omnia in bonum) profuit. Hinc eximius plenius et diuinitatem, et humanitatem Christi conficitur, dicens: Dominus meus, et Deus meus.*

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAS PASCHÆ, QUÆ EST MISERICORDIA DOMINI, EPISTOLA.

1. Pet. 2. **C**harissimi, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exēblum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur non maledicebat, et cum pateretur, non comminabatur. Tradebat autem iudicanti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitie viuamus, cuius liuore sanati estis. Eratis enim sicut oves errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

IN H A C Epistola diuus Petrus facit tria. **P**rimò, admonet nos, vt Christi vestigijs inhæreamus, atq; sequi debeamus, cum ait: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplū, vt sequamini vestigia eius.* His verbis ostēdit Petrus, qui vollet esse discipulus Christi, eum oportebit Christum sequi, atq; eius crucē baiulare, iuxta illud: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & sequatur me.* Oportebit quoque cum varias tentationū, afflictionum, persecutorum, & calamitatum procellas perpeti. Hinc ait Christus: *Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, nō potest meus esse discipulus.* Marc. 8. sic ait: *Qui enim me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis cōfitebitur eum, cum venerit in gloria patris sui cum angelis suis.* Quò ergo iniuriarū & afflictionū Christianus plus patitur, eò propior & maior est eius felicitas. In summa Paulus ait: *Oportebit Christianos fieri conformes imagini filij Dei.* Rom. 8. Et si cum Christo patimur, & vnà cum illo glorificabimur.

Secundò, ostendit diuus Petrus quibus in rebus Christum imitari debeamus, cum ait: *Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste.* Isa. 53. His verbis ostēdit Petrus, quod Christus filius Dei omnia afflictionum genera æquissimo animo pertulit: neminem læsit, neminem affecit iniuria. Hinc ait Matth. 11. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Neminē calumniatus fuit.* Hinc ait Luc. 6. *Orate pro calumniantibus vos. Omnia vindictæ Dei patris reliquit.* Hinc ait Luc. 6. *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, benefacite maledicentibus vobis.* Et quæ docuit verbo, cōpleuit opere. Quæ docuit, coepit facere, Act. 1. *Oravit pro crucifigentibus se, dicens: Pater remitte illis, quia nesciunt quid faciunt.*

Habet quoque eius rei imitatores: Ioseph fratrum suorum iniurias patienter tulit, omnia Deo cōmittens, Gen. 37. David filij sui Absalom, & Semei calumnias pertulit, 2. Reg. 15. 16. **S**tepha-

Vestigij Christi in heredum.

Matth. 16

Luc. 14.

Rom. 8. In quibus Christum imitari debemus.

1. Ioan. 3.

Luc. 23.

Exempla Christi in imitanda.

Stephanus oravit pro suis inimicis: Domine, ne statuas illis hoc peccatum, Act. 7. Quæ exēpla imitari debent omnes Christiani, minimè verò vltionem & vindictam quærere de inimicis & hostibus, sed ei tradere vindictam, qui iuste iudicat. Ait Deut. 32. enim: *M. hi vindictam, & ego retribuam.*

Tertio, Apostolus adducit rationē, cur Christi vestigia insequi debeamus, cum ait: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignū, vt peccatis mortui iustitie viuamus: cuius liuore sanati estis.* Eratis enim sicut oves errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarū vestrarum. His verbis ostendit Petrus causam, quare Christus hæc omnia tormenta tanta animi æquitate & moderatione tulerit; nempe, vt ferendo omnes illos cruciatus in corpore suo, non in diuinitate, quæ corpori & animæ erat coniuncta super lignū crucis, nos, qui peccati vulnere mortui, & criminum peste infecti lethaliter eramus, eius morte reuisceremus & sanctissimo sanguine quasi medicamine opportunissimo, sanitati restitueremur. Vnde Christus factus est nobis iustificator, vt si impius egerit pœnitentiam, &c. Christus etiā factus est nobis saluator, vt saluū faciat popuū suū à peccatis eorū, Matth. 1. Factus est nobis redēptor, iuxta illud, *Redemptor noster Dominus exercituum,* Isa. 47. Factus est nobis medicus, ipso sic per Prophetā testante: *Vt mederer contritis corde,* Isa. 61. Factus est nobis viuificator, iuxta illud: *Viuificauit nos post duos dies,* Ose. 6. Factus est nobis Pontifex, teste Paulo: *Habentes ergo pontificē magnū,* Heb. 4. Factus est nobis Christus pastor bonus, ipso dicēte: *Ego sum pastor bonus.* Ioan. 10.

Sumus enim Christi morte à Satana, morte æterna, peccatis & inferno liberati, sumus Christi morte ac resurrectione iustificati, Rom. 4. Sumus Christi liuore sanati, cœlum adepti, vitam æternam sortiti.

Christus autem hæc omnia pro nobis tolerauit, vt peccatis mortui iustitie viuamus: hoc est, vt mortui simus ad peccandum, & viui ad illa exequenda opera, quibus Deum placemus, & vitam promercamur æternam. Quam phrasim sacre scripturæ clarius sic reddas. Sicut enim qui mortuus est, nihil operatur: ita qui iustificatus est, mortuus debet esse peccatis, id est, non debet peccare. Et quemadmodum qui viuit, operatur, ita qui iustitie viuunt, opera iustitie facit. Ad hoc sumus viuificati, vt viuamus non nobis, sed iustitie.

Appendix.

Cum igitur Christus pro nobis crucifixus, mortuus, & sepultus sit, morte sua peccata nostra deleuerit, resurrectione sua nobis iustitiā comparauerit, & spiritum suū donauerit: quoniam summum est, vt Christi spiritu sequamur, carnē nostrā mortuam debere esse peccatis sciamus, pœnitentiā de præteritis malis agamus,

Ratio cur Christus imitandus.

Quare Christi sua tanta pertulerit.

Ezech. 18 & Iere. 18

Ioan. 10. Mors Christi si nobis salus & vita.

Mortui peccatis, iustitie viuamus quid.

Roma. 4.

mus, bona opera faciamus, & non redeamus veluti canes ad vomitum, sed in bonis progrediendo, fructus, id est, opera iustitiae faciamus.

*Ecclesia
catholica
sola habet
Spiritus
sanctum.
Christus
omnibus
exemplum.
Curator, et
pastor ani-
marum Chri-
stus.*

Ecclesia catholica Romana sola habet Spiritum sanctum: Dominus regit omnes illos, qui hanc ecclesiam non agnoscunt matrem, sponsam Christi, columnam & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3.

S V M M A .

- 1 Qui gaudet quia mortuus est pro se Christus, ille attendat id quod sequitur: Relinquam omnibus exemplum, ut sequamini vestigia eius.
- 2 Doctrina pro tota Ecclesia, quid pro illius liberatione auctor Ecclesiae Christus pertulerit, Ephes. 5.
- 3 Christus pastor, curator, & visitator animarum nostrarum est, Ezech. 34.

DOMINICA MISERICORDIA
DOMINI, EVANGELIUM.

Ioan. 10.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriae, vidit lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit & dispergit oues; mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meae. Sicut novit me pater, & ego cognosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quae non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.

*Bonus pas-
tor quis.*

Hoc Evangelium complectitur tria. **H**ic primum, officium boni & mali pastoris. Est autem bonus pastor, qui intrat per ostium in ovile ovium: hic cognoscitur ex vocatione. Nam ipse non se ingerit symonia, aut ambitione impulsus, sed vocatus a Deo & missus, sicuti Aaron, Hebr. 5. Deinde hic cognoscitur ex doctrina. Nam praedicat doctrinam catholicam ecclesiae Romanae conformem, pascit, curat, & tuerur oues verbo Dei, sana doctrina, non sectaria. Praeterea cognoscitur hic ex vita. Nam non ita publice peccat, ut legis divinae contemptor videatur, sed iuxta Dei legem vitam suam, quantum potest, instituit. Hos Paulus vocat ministros Dei, 1. Cor. 6. Dispensatores mysteriorum Dei, 1. Cor. 4. Coadiutores. 1. Cor. 3. Agricolas, ibidem & aedificatores: Episcopos, Act. 20 Pastores, Ephes. 4. & Doctores, 1. Cor. 12.

*Boni pasto-
ris exemplum
Christus.*

Boni pastoris specimen & exemplum se praebuit Christus, inquit: Ego sum ille pastor bonus, de quo Isa. 40. & Ezech. 34. promissio facta est. Verè bonus pastor. Ipse enim nos pascit corporeo nutrimento, Mat. 6. Psal. 144. Item Psal. 135. Qui dat escam omni carni. Pascit verbo divino, Mat. 4. Pascit corporis sui sa-

cramen-

ramento, Ioan. 6. Ipse dirigit oues suas, curat & tractat, Ezech. 34. Hunc pastorem petebat Moyses, cum diceret: Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem hanc, & possit exire & intrare ante eos, ne sit populus iste sicut oues absque pastore.

Est autem malus pastor, dictus mercenarius, qui non est missus, sed ipse venit. Mercenarius est de numero illorum prophetarum, de quibus Iere. cap. 23. ait: Non mittebam eos, ait Dominus, & ipsi currebant. Quorum mores idem Propheta describit cap. 27. 14. & infra 29. Tales sunt nostri temporis haeretici, qui cum Deus illos ad suas vocationes traxerit, ipsi neglecta sua vocatione, ex didascalis, sartoribus, & bubulcis se faciunt ministros verbi diaboli. Paulus vocat eos canes, Philip. 3. operarios malos, & inimicos crucis Christi, ibidem: vocat eos vetres pigros Tit. 1. & malas bestias: vocat pseudoapostolos, & falsos fratres.

Non ergo est bonus pastor, qui non per ipsum, & propter ipsum ouium suscipit curam, nec sincere irrumpit. Non enim potest esse verus pastor, nisi purus ab omni cupiditate commodi priuati, nisi vitae quoque suae contemptor, cum necessitas cogit, pro ouium salute existat.

Qui ergo plus terrenam substantiam, quam oues diligunt, hi merito nomen pastoris perdunt, qui non pro amore intimo, sed ad temporales mercedes pascunt: locum quidem pastoris tenent, sed lucra animarum non querunt, terrenis commodis inhiant, honore praelationis gaudet, temporalibus iucris pascuntur: impensa sibi reuerentia ab hominibus laetatur. Hos Christus optimo cognomine mercenarios vocat. Iustum quidem est & lac & lanam percipere eum, qui gregem pascit: sed nihil aliud querere, nedum impium, sed & stultum est. Fideiibus enim pastoribus, nedum quae ad temporalem victum & vestitum pertinent, conceduntur: sed & aeterna praemia promittuntur, ut patet in parabola de seruis. Stultus igitur est, qui cum & temporalia, & aeterna habere posset, ipse solis temporalibus contentus est.

Lupus ergo veniens indicat, quo quisque animo super gregis custodiam excubat: Mercenarius si viderit lupum venientem, hoc est, si vitae ingruat periculum, proditis ouibus, suae vitae fuga consulit, gregem lupo dissipandum & dilaniandum relinquit, neque enim gregis interitus discruciat animum mercenarij. Ita fit, ut simul & domino pereat, quod vnicè diligebat, & grex veniat in exitium, qui seruari poterat.

Mercenarius dicitur fugere, cum haereticis non obstitit ex timore, ne quid incommodi patiatur: fugit cum verbis exhortationis subtrahit, cum vitia subditorum non corripit, sed tacet, coniuuet, dissimulat, ne quem offendat, fugit cum quod multi gregis libidini adlubescit: hoc docet, ut gloriam venerit & com-

modum.

Nam. 27.

*Pastor ma-
lus merce-
narius.*

*2. Cor. 11.
Pastor non
bonus quis*

*Nemè pa-
storis per-
dunt, què
lucra tan-
tū querunt.*

Matth. 25

*Lupus in-
dicat quo
animo
quisque in
gregis cu-
stodiam
excubat.*

*Mercena-
rius quòdo
fugere di-
citur.*

Isa. 56.

modum. Aug. Mercenarius fugit quia tacet, & non docet: tacet quia timet: timet quia non amat. Nam si amaret, timorem charitas foras mitteret.

Luporum & hereticorum natura.
Lupi duplices.
 1 Complectitur secundò hoc Euangeliū naturam luporum, & ouium: nā lupi dispergunt, rapiunt, lacerant, occidūt, & perdunt oues. Sunt autem lupi duplices: Clancularij, vt hypocrite & pseudoprophetæ. Hi non parū incōmodant ecclesiæ catholicæ: nā dū suis seruiunt voluptatibus, sub sanctitatis prætextu, miras præstigias persuadēt simplicioribus, nempe odium religiosorum, clericorū, aliāq; vitia quamplurima, 2. Tim. 3. Manent inter catholicos facientes quæritū ex pietate. 1. Tim. 6. Hi sunt lupi tanto crudeliores, quanto magis sub ouina veste luporum truculentam sænitiam occultatam gestant. Mat. 7. Attendite à falsis prophetis, &c.

Lupi sunt heretici, et tyranni.
 Cap. 22.
 Alij lupi sunt manifesti, quales sunt hæretici hæreseos dānari, & tyrāni, de quibus Ezechiel: Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam, ad effundēdum sanguinem, & ad perdēdas animas, & auarē sectanda lucra. Ab his sedulò est cauendū, quia etsi Christū exterius præ se ferant, & ore crepent, inuis tamē diabolū habent. Nam eiusmodi pseudoapostoli sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.

2 Cor. 11. Oves item duplices.
 Quo ad naturam ouium, oportet scire oues esse duplices. Sunt obedientes, quæ audiunt vocē pastoris, & sequuntur pastorem. Sunt etiā inobedientes oues, quæ nō audiunt vocē pastoris, & contēnunt pastorē. Omnes itaq; Christiani intelligant se oues esse Christi, iuxta illud Psalm. Nos populus eius, & oues pascuæ eius, ipsiq; tam esse charas, vt animā suam & vitam dederit, vt ipsas de ore luporū & leonum infernaliū liberaret. hinc repetit: *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.* Sicut nouit me pater vt germaaū filiū, suāq; volūtatē per omnia obsequentem sic & ego agnosco patrē & diligo, & sermonem eius seruo, & animam meam pono pro ouibus meis, Isa. 53. Tradidit in mortem animam suam. Qui igitur libet audire huius pastoris terribiles cōminationes, vel sanas exhortationes, hoc est, dulces voces, speret se eius fore ouē. Nā ipse

Ioan. 10. Cap. 11.
 Christus ait: *Oves meæ vocem meam audiūt Qui autem hæc nō libenter audiūt, illis per Zach. loquitur Dominus, ac dicit: Non pascam amplius oues inobedientes, nec defendam.* Timeant grauissimam comminationem omnes inobedientes.

Merces pastorum.
Bonorū vita eterna.
Malorum mors æterna.
 3 Tertiò complectitur hoc Euangelium mercedē pastorum. Primò bonorum, nempe vitam æternam, de qua Dan. 12. Qui autem docti fuerint, fulgebūt quasi, &c. Et 1. Pet. 5. Pascite qui in vobis est, gregē & cum venerit princeps pastorum, accipietis coronam immarcescibilem. Deinde complectitur mercedem malorum, nempe mortem æternam, de qua Ezech. 34.

Vz

Vz pastoribus, qui pascunt semeripfos, &c. Item. 3. Si non annunciauēris neq; locurus fueris, sanguinem eius de manu tua requiram: & Philip. 3. Multi ambulant, &c. quorum finis est interitus. Cæterum complectitur etiam mercedem ouium primò bonarum, nempe vitam æternam. Christus enim dicit illis: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, &c. Matr. 25. Deinde ponit mercedem ouium malorum: nempe ignem æternum. Christus enim dicit illis: Ite maledicti in ignem æternum. Ibidem. Sed ne quis putaret præmissas promissiones, vel comminationes ad solos Iudæos pertinere, addit Christus, dicens: *Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hac ouili, &c.* Qua sententia, Christus proprie vocationem gentium prædixit, de qua sic in Psalmo 2. Deus pater filio dicit: Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, &c. & in Isaia. 49. Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Et filius ipse, Mala. 1. Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus. Et iterum: Matr. 8. Multi venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, &c. *Et illas oportet me adducere.* Nā Iesus non solū moriturus erat pro gente, sed vt filios Dei qui dispersi erāt, congregaret. Ioan. 11. vt non sit Iudæorum Deus tantū, sed & gentium. Ro. 10. Vnde idem Apostolus: Rom. 1. Euāgelium Dei virtus est ad salutem omni credenti, Iudæo simul & Græco. Signantur hoc verbo ostendit suū & Apostolorum officium esse, vt aducant homines Deo. Non habet enim pastor Euāgelicus quod ocietur. Sunt enim aliqui in ouili, sed ijdem adhuc multis malis obnoxij, teste Ezech. 34. quibus sanandis fidelis pastor inuigilare debet. Alij extra ouile degunt, hi adducendi & extrahendi sunt. Alij partim in Ecclesia, partim extra Ecclesiam sunt, qui videlicet aut fide, aut operibus deficiunt. Omnibus his succurrere debet fidelis pastor, vt in vnitate Ecclesiæ audiant vocem Christi, & dicant cum Petro: Ad quem ibimus? Verba vitæ habes, Ioan. 6. *Et erit vnum ouile et vnus pastor.* Non vult Christus hoc verbo post nouissimā iudicij diem omnes & bonos & malos simul in vnum æternæ vitæ locum congregandos esse, vt quidam falsò colligunt: non enim dixit Christus omnes homines in vnum stabulum congregandos, sed, *Erit vnum ouile, inquit.* Ad ouile autem, nec canes, nec hirci, nec porci admittuntur, sed solæ oues. Patet igitur, quòd locus hic non de malis loquitur, sed tantum de bonis qui oues dicuntur. Huc pertinet, quòd Christus dicit, in iudicio oues ab hœdis separandas, & aliud iudicium ouium; aliud hædorum futurum, tantum abest vt in vnum ouile congregentur. Sic Paulus 1. Cor. 5. Ephes. 5. Omnis, inquit, fornicator, aut auarus, &c. non habet hereditatem in regno Christi, & Dei: & Ioan. Apo. 22. Foras, inquit, canes & malefici, &c.

Merces ouium bonarum vitæ Malorum, mors & ignis. Vocatio gentium.

Apostolorum officium.

N Igitur

Gentes in-
circumcisae
aliae oues.

Igitur aliae illi oues Gentes in circumcisae sunt, quae non sunt ex ouili Iudaeorum, non enim habebant testamenta, non erant de progenie patriarcharum, alieni erant a Christo, ab alienari a Republica Israelis, &c. Nihil igitur aliud vult Christus hoc verbo, quam quod paries ille inimicitiarum, qui haec tenus Iudaeos a gentibus segregauerat, demolendus esset, Ephe. 2. omniumque electorum siue e Iudaeis, siue e gentibus futura esset vna Ecclesia. Hinc Christus dicitur lapis angularis, propterea quod duos in se populos tanquam parietes complectitur. Hinc & Paulus: Ipse, inquit, est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, Ephe. 2. Sic & Zach. 6. cap. Ipse, inquit, edificabit templum Domino, & concilium pacis erit inter duos illos, puta Iudaeos & gentes. Iam cum gentes statim post ascensionem Christi vocari coepit, constat quod verbum hoc Christi iam dudum impletum est, & quotidie impletur. Ibunt ergo mali in supplicium aeternum, iusti vero in vitam aeternam.

Psal. 117.
& Act. 4.
Lapis angu-
laris Christi-
sum.

Matth. 25.

Ephe. 4.
Vna Eccle-
sia, et in ea
saluamur.

Genes. 7.
Boni Pasto-
ris encomi-
um Christo co-
petit.

Pastorum
est gregi
infer ire
i: sumque
pascere.

Rom. 8.

Quod autem omnium electorum, siue e Iudaeis, siue e gentibus, vna dicitur ecclesia, non intelligendum est, quod omnes electi in vno loco sint, vel conuenire debeant in hac vita. Sed ideo dicitur vna Ecclesia propter fidei, spei, charitatisque vnitatem. Ipsa est enim vnum mysticum corpus Christi, quod ab vno capite Christo gubernatur, vno Spiritu sancto viuificatur, vna lege regulatur, vno fonte purificatur, vno pane reficitur, ad vniam patriam proficiscitur. Ex hoc igitur verbo colligitur, quod nemo saluatur, nisi in vno hoc ouili Ecclesiae inueniatur. Huius figura praecessit in arca Noe &c. 1. Pet. 3. Officium boni pastoris ita describit Christus hoc Evangelio, vt sibi boni pastoris officium esse, tam curas habere suas oues, vt pro eis conseruandis animam suam, hoc est vitam, si res ita postulauerit, sit effusus. Quod quidem quanta pomptitudine Christus fecerit, deprehendet facile, qui ea quae septimana sancta gesta sunt, seria consideratione perpenderit. Iam sic vt vnusquisque nostrum in eius amorem inardescat, cuius tanta fuit benignitas, vt non pro suarum ouium animabus e caelo tantum descenderit, verum & animam suam ac vitam in earum redemptionem dederit, 1. Ioan. 3. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit.

Discat hinc pastores diligenter inservire gregi diuino, ipsumque caelesti ac sana doctrina pascere. Quod si lupos viderint venientes dilaniaturos oues falsis doctrinis ac peruersis dogmatibus, viderintque suas oues perituras, ac subuertendas, si ipsi se-giant constitutas autem in fide si ipsi adsint, caueant sibi a fuga. Consistant animo masculino, & intrepido contra haereticos, contra falsos prophetas, Deus aderit illis. Et si Deum pro se habet, qui

quis contra ipsos? Quod si ad carceres rapiantur & neci dentur, dicant id tyrannis, quod tres illi pueri Regi Nabuchodonosor, Dan. 3. Deus noster quem colimus, poterit eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, O Rex, liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi Rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti, non adoramus. O felices pastores, O felicissimos Episcopos Anglos, qui pro ouibus vestris in ergastula arctissima compacti, ita praelia Domini aduersus haereticos praestamini, vt oues Christi vinculis vestris in eiusdem Christi amore & eius sponsae Ecclesiae Romanae obedientia & cultu fortiter constrictas teneatis.

S V M M A.

- 1. Christus pastor ille bonus, qui animam suam dat pro ouibus suis. Bonus pascet quid ad bonum ac verum pastorem pertineat, & in quo verum bonumque pastor a falso & prauo pastore distinguatur quid etiam ad bonos siue boni pertineat subdit. De hoc pastore ad Hebr. 13. scribitur: Deus pacis qui pastoris officium eduxit de mortuis pastorem magnum Dominum nostrum Iesum Christum dicitur. Nam, apoc. 14. in omni bono.
- 2. Discrimine mercenarij & pastoris boni Christus Phariseos notat, qui indigne ferebant quod multi Christo adhererent, se reliquit, cum non Pharisei essent nisi fures et latrones. Notatur tur
- 3. Vocatio Gentium et Iudeorum in obedientiam fidei, vt sit vnum ouile: vnus pastor. Vocatio gentium.

DOMINICA SECUNDA POST OCTAVAS PASCHAE, QUAE EST IUBILATE, EPISTOLA.

Charissimi, Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinete vos a carnalibus desiderijs, quae militant aduersus animam: Conuersationem vestram inter gentes habentes bonum, vt in eo, quod detestantur de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Subiecti igitur estote omni humane creature propter Deum, siue Regi, quasi praecellenti, siue vnicuique, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: quia sic est voluntas Dei, vt beneficientes obmutescere faciat impudentium hominum ignorantiam: quasi liberi, & non quasi velamentum habentes malitiae libertatem, sed sicut serui Dei Omnes honorate, fraternitatem diligite. Deum timeate, Regem honorificat. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis sed etiam dyscolis. Haec est enim voluntas Dei in Christo Iesu domino nostro.

IN HAC Epistola diuus Petrus facit tria. Primo hortatur omnes Christianos, vt a concupiscentijs & carnalibus desiderijs abstinere, & inter gentes habeant bonam & honestam conuersationem: Idque ob duas causas. Prior causa, quoniam in hoc seculo Christiani sunt hospites, aduenae, &

A carnalibus deside-
rijs abstine-
re propter
causam cum-
sati.

Vita Christianorum militia est.

peregrini. Altera causa est, quoniam in hoc seculo, inimici Ecclesie perpetuo pios Christianos persequuntur, detrahunt illis, insimulant eos multorum criminum: adeo ut passim male audiant, atque odio habeantur. Est enim vita Christianorum militia super terram, Iob. 7. perpetuum bellum, & assidua pugna in hoc seculo, non aliter atque militum in castris, Ephes. 6. Deus enim exercituum semper habet eductas copias, contra satanam, portasque infernales. Ubique proclamat Euangelium, sonant classica, canunt signa, militares adhortationes impient aures: Pugna fortiter, reliste viriliter, punge, macta, vince, sta, ne cadas: nam corona expectat victorem. Apo. 2. Iaco. 1. Hoc prelium incipit a baptismo, & durat usque ad mortem. Sicut olim gentiles detrahebant Christianis, ipsos diffamantes, magnaque invidia grauantes apud populum, ita nunc inimici Ecclesie catholice, scilicet, Lutherani, Calvinistae, Brentiani, Anabaptistae, Turcae, Sacramentarii, infamant summum Pontificem, Cardinales, Episcopos, Clericos, Monachos, omnesque Christianos.

Conuersatio bona inter gentes quae.

Sed Petrus optime nobis consulit: nempe, ut conuersationem bonam habeamus inter gentes, hoc est, ut ita vitae nostrae instituiamus actiones: ut viuentes inter ipsos haereticos, ea opera agamus, quae ipsos qui nobis detrahunt, confundant, & ad meliora compellant: glorificentque Deum, videntes nos bonis ac sanctis studiis, illorum vincere malitiam. Tale quid etiam monet Paulus: Sitis, inquit, sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione, in medio nationis prauae & peruersae, inter quos lucere, sicut luminaria in mundo, &c. Tit. 2. exemplum esto fidelium, &c.

Philip. 2.

1. Tim. 4.

2. Secundò, Petrus admonet omnes, ut subditi sint omni humanae creaturae: id est, omni humanae ordinationi, atque cuius magistratus, cum sacro, tum profano: atque omnia quae iusserint, decreuerint, constituerint, & ordinauerint, non repugnantes Deo, obseruent, & imperata faciant: idque propter Deum, cuius auctoritate imperant, & leges condunt, aliasque ordinationes faciunt, Prou. 8. Quod si Turca, Tyrannus, Lutherus, diabolus, aut mundus, fidei tuae rationem ex te quaesierit, libere confiteri oportet, iuxta illud Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Si verò suo more, ad aliquid, quod legi Dei aduersari videatur, te inducere, aut compellere velint, intrepidè respondeas haereticum atque magistratum profanum nihil iuris prorsus habere in animam, nec in res sacras, contra Deum & pietatem. Debet enim magistratus profanus, relinquere Deo, & ecclesiae suum imperium intactum: nec licet eis falcem in messem alienam mittere, cum ex Christi decreto sint relinquenda Caesari, & Christo sua.

Rom. 13. Obediendū magistratui.

Fides ore cōfitenda.

Act. 5.

Matth. 22.

Petrus igitur hac lectione, docuit fideles sui seculi, ne religionis

igionis titulo vllam molirentur rebellionem, nec obedientiam suis negarent magistratibus: sed pacis studiosos se praestarent. Utinam haeretici nostri temporis, expressum hoc Dei verbum pro dignitate perpenderent. Non enim inobedientiam, & rebellionem docerent subditos aduersus superiores.

Magistratus quippe à Deo institutus est, in laudem bonorum, vindictam verò malorum, ne putent iudices suarum partium esse, mala tantum punire: Debent enim bonis viris suum patrocinium: sunt enim assertores veritatis & probitatis. Quid ita? Quia haec est voluntas Dei, ut obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Magnam emphasim habent verba illa Petri: Quia sic est voluntas dei. Agunt sanè contra voluntatem Dei haeretici nostri seculi, qui sunt causa, ut subditi passim tumultuentur, vnde hos manet horrendum iudicium. Nam sex sunt quae odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, hoc est, eum qui seminat inter fratres discordias. Quam grauis culpa sit discordiae & schismatis, liquet pro qua nec munus accipitur, nisi ante ab animo pellatur: hinc Prou. 17. Semper iurgia quaerit malus, angelus autem crudelis mirtetur contra eum.

3. Tertio, praecipit hic seruis & famulis, ut cum timore obediunt dominis, non tantum bonis & humanis, verum etiam prauis & iracundis. Nam gratiam habent apud Deum, qui praeter meritum, & propter pietatem & iustitiam affliguntur.

Sed vana est eorum gloriatio, qui pro meritis puniuntur, & plectuntur, qui peccantes, alapis & colaphis caeduntur. 1. Petri 2. Vana est igitur gloriatio Anabaptistarum, aliorumque haereticorum, qui cum extremo sunt afficiendi supplicio, videntes furcam, aut ignem, falsa & diabolica laetitia dissoluuntur. Causa, non poena patientis animum consolatur. De causa verò, an sit iusta nec ne, certos nos reddit Ecclesiae iudicium & sententia, non nostrum. Hoc testatur Paulus: Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est. Aperta est spiritus sancti sententia, quod vel in proprijs actionibus iudicandis, non nostrum, sed Ecclesiae iudicium debeamus consulere.

Qui nunc voluerint esse Christiani, non debent respicere dominorum suorum aut praetatorum morositatem, amarulentiam, vel difficultatem: sed contemplantur, audiantque quae Christus praecipiat, secumque cogitent atque reuoluant, qualescunque sint domini vel heretici, mansueti vel immites: tamen ijs libenter inferniant ac famulentur, &c. Idque propter Christum, qui & propter nos seruus factus est Philip. 2. Matth. 20. Loquitur autem hic de seruis, in quos domini tantum habebant imperium ut liceret more pecudis vendere, aut crudelius etiam tractare.

Magistratus à Deo institutus.

Haereticus contra Dei voluntatem schismata seminat.

Famulis obediendum dominis.

Rom. 12. Ephes. 6. Coloss. 3. Tit. 2.

2. Cor. 7. Gloriatio Anabaptistarum & aliorum vana. 1. Cor. 4.

Inseruiendum et malis propter Christum.

Concupiscentia carnis voluntaria peccatum in natura, nullam.

Opera Christianis necessaria.

Religio et libertas Christiani non tollunt obedientiam superiorem.

Cum igitur atrocius exerceretur, difficulter ab Apostolo permonebantur ad obediendum dominis asperioribus.

1 Docemur presenti Epistola necessarium esse ad salutem, ut his carnis concupiscentijs resistamus, quae nisi voluntatis consentum extorqueat, minime sunt peccata, nec peccati mortalis vilam habent rationem: quin materiam praestant mercedi, quamvis ipsa concupiscentia, de qua hic loquimur, semper sit mala, non est tamen semper peccatum. Si vero voluntas prorsus ei acquiescat, tum concupiscentia, quam hic Petrus desiderium carnis appellat, est peccatum mortale: non ratione sui, sed voluntatis, cuius consensus ei acquieuit.

2 Docemur opera bona Christianis esse necessaria, ut quae Dei gloriam promoucant, & proximos aedificent, atque ex Dei spiritu & gratia, vitam promerentur aeternam.

3 Docemur Christianam libertatem non reddere nos immunes ab obedientia magistratus, praetorum, nec ab obseruantia ipsarum legum, quarum condendarum auctoritatem habet a Deo, tum reges, tum praetari. Nec tollit religio Christiana rebellionem & obedientiam, quam serui Christiani debent suis Dominis, quantumvis dyscolis & morosis.

EPILOGVS.

1 Apostolicus spiritus chsecrat, hortatur inuitat ad veram innocetiam vite per gratias nos & veluti hospites caelo renatos.

2 Ordo mundi, religionis occasione, quatenus id licet, incolumi Christi gloria turbatus non est, ne quis libertatem in occasionem vertat carnis quod. pro dolor, multi faciunt.

3 Magistratus sanctis orbi necessaria, in laudem recte agentium, & vindictam nocentium. Rom. 13. 1. Pet 2.

DOMINICA IVBILATE.

EVANGELIUM.

Ioan. 16.

In illo tempore dixit Iesus discipulis suis: Modicum & iam non videbitis me & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. Dixerunt ergo discipuli eius ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis: Modicum & non videbitis me & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit modicum? Nescimus qui loquitur. Cognouit autem Iesus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc queritis inter vos quia dixi, Modicum, & non videtis me, & iterum modicum, & videbitis me: Amen amen dico vobis, qui & plorabit & flebit vos; mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitia habet, quia venit hora eius. Cum autem peperit puerum, iam non meminit pressare propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc tristitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

Hoc

Hoc Evangelium complectitur tria genera crucis: scilicet crucem Christi, in primo loco. Ait enim Christus de seipso: Modicum & non videbitis me & rursus modicum, & videbitis me. His verbis Christus animos discipulorum ad mortem suam iam instantem praemunit, ne nimia deijcerentur tristitia. Et quia capiendus erat a Iudaeis, cruci que affigendus, & sepulturae tradendus, id que iam iam, ideo ait: Modicum & non videbitis me, indicans absentiae breuitatem. Et quia exemplo Iona sum ad triduum tantum sepeliendus, mox resurrecturus, ideo iterum modicum & videbitis me. Matth. 12. Post triduum a mortuis resurgam, & videbitis me, quia vobis apparebo, sed & id quidem non diu, per dies scilicet quadraginta. Act. 1. Quibus praebuit seipsum viuum post resurrectionem suam, per dies quadraginta appa-rens eis, & loquens de regno Dei. Quia vado ad patrem, rebus iam his constitutis, regnum meum auspiciaturus, vobis viam praeparaturus, caelumque referaturus. Consolatur eos assistentiae promissione: quasi dicat, Ad patrem vado qui iuuare potest, nec pereo moriendo, sed transeo ad maiorem, vobis maiora largiturus, vbi vobis conspicuus esse desiero. Quare si diligere-ritis me, gauderetis utique, quia ad patrem vado.

Crucem Christi fuit ipsius mors. Et ne consolatio in hac cruce est. Na apparuit Christo angelus de caelo confortans eum. Luc. 22. Post ieiunium, & tentationes diaboli, accedebant angeli & ministrabant ei. Et Christus ipse sepe ait discipulis suis: Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur, &c. addit: & tertia die resurget.

2 Secundo loco complectitur crucem Apostolorum, confidentium propriam imperitiam: quare meruerunt intelligentiam. Ait enim Christus, de Apostolis: Amen amen dico vobis, plorabit et flebit vos, mundus vero gaudebit, vos autem contristabimini: ac si diceret, Hac nocte ob meam capturam, ob mea vincula, ob meam absentiam, ob meam mortem vos ingenti afficiemini tristitia, & in hac vestra tristitia, mundus letabitur, vos calumniabitur, & prorsus extinguere conabitur: hac est crux discipulorum. Sed in hac cruce maxima est consolatio. Nam Christus dixit discipulis suis: Tristitia vestra vertetur in gaudium. Cum videritis me tradi gentium manibus, flagellari, conspui, coronari, occidi, ne despodeatis animum: nam tertia die resurgam a mortuis, & tum mea praesentia glorificata, exalta, triumphanti & victrici, vos consolabor letitia inenarrabili. Ita Petrus, ita Apostoli, ita Magdalena incredibili letitia afficiebantur cum audiret & viderent Christum resuscitatum, adeo ut Evangelista Ioanes, ca. 20. dicat: Gaudium vobis visum domino, de gaudio virginis, de exultatione Thomae, de iubilo chori illius

Crucis tria genera.

Quid sit modicum non videre, & iterum videre.

Ioan 14. Crucis Christi si que. Matth. 4. Luc. 12. Matth. 20.

Crucis Apostolorum.

Letitia Apostolorum post Christi resurrectionem magna.

N 4

Apo-

Apostolici, ob præsentiam domini resurgentis? Loquatur angeli, sentiatur diuini illi spiritus, nos pro dignitate, & si animus maximè gestiat, non poterimus quicquam dicere. Instruit Christus suos discipulos, dicens: Licet vos postea propter nomen meum, varias iniurias, contumelias, cruces, afflictiones fueritis passi: scitote, quia paulisper duratura sunt. Et iterum paulisper, & videbitis me: quia omnia vestra mala, fatura sunt momentanea, sed infecutura gaudia æterna. 2. Corinth. 4. Id quod in præsentem est momentaneum, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

Cruce omnium crederentium Ecclesiam fidelium suas vicissitudines habere exemplo demonstratur.

3. Tertio loco ponit crucem omnium credentium: ait namque Christus de omnibus fidelibus: *Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius.* Vult Christus ecclesiam fidelium suas vicissitudines habituram, nec semper eodem modo fore affectam, sed quemadmodum, mulier cum parit, tristitiam habet, foetu autem ædito, mox succedit læritia: ita fideles interdum varijs calamitatibus afflictæ adeò exercebuntur & concutentur, ut in summas angustias adducti arbitrentur se à Deo derelictos: ob idque vehementer tristabuntur. Neque id erit nouum; siquidem ab ipso primordio ecclesiæ Israël nunc in Aegypto, nunc in Babylonia captiuus exulat, nunc persequitur Pharaon, nunc occiduntur filij, alias castigantur à Nabuchodonosor, rursus à tyrannis, deinde ab hæreticis. Quæ crux durissima quibusdam esse solet, ob suam nimiam infirmitatem 1. Corinth. 10. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: dicamus ergo cum propheta: Si ambulem in medio ymbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Psal. 22. Consolatio in cruce.

Est quoque in hac cruce ingens consolatio. Nam Christus dixit discipulis suis: *Mulier cum parit, tristitiam habet: cum autem pepererit puerum iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.* Et vos quidem nunc tristitiam habetis, sed iterum videbo vos & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Ac si diceret, opus esse, ut Christiani omne in teris crucem portent, & ad tenapus luceant, sed post hanc vitam eosdem æternaliter gauisuros contra satanam & omnes impios, hic quidem gauisuros, sed in futuro sæculo perpetuis luctibus atque pœnis exercuciandos. Quemadmodum Christus ait: *Vz vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis.* Et, Beati qui lagent, quoniam consolabuntur. Item Isai. 65. *Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ dolore spiritus ululabitis.*

Luc 6. Matih 5.

Distin-

Distinguntur ergo hic filij Dei à filijs huius sæculi, atque magnam in via diuersitatem esse inter bonos & malos ostenditur, sed maior videbitur, inter eos in termino. Sed dicet forte minus perfecti: Quare via impiorum prosperatur? & illud Job. 21. Quare impij viuunt, subleuati sunt, confortati que sunt diuitijs? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum, domus eorum secure sunt & pacata, & non est virga Dei super illas? Contra autem, iusti, inopes, inhonores, sine liberis, infirmi corpore, luctuque frequenti laborant Job respondet: Ergo iniquus est Deus? absit. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto, absque afflictione, ad inferna descendunt. Et Psal. 72. Ergo sine causa iustificauit cor meum, pacem peccatorum videns. Absit ergo fratres, iniquus sit Deus. Hinc Christus pijs satis facit, dicens: Vos contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium: & impiorum læritia in tristitiam & pœnam vertetur æternam.

Vnde colligimus optimos quosque hic à Deo miserijs & aduersitatibus exerceri, signumque esse in eos diuinæ delectationis, scriptura dicente, Prouerb. 3. & Heb. 12. Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris: quem enim diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit.

Deinde hic colligimus, neminem sine tristitia & tribulatione posse ad veram læritiam æterni gaudij peruenire: veluti claret de omnibus prophetis, patriarchis, Apostolis, & martyribus. Act. 142. Timot. 3. id quod ipse Christus non modò monuit. Matth. 7. sed & in se exemplo arguit, quem non aliter nisi per passionem in gloriam suam intrare oportuit. Luc. 24. nobis utique relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius. 1. Pet. 2.

Præterea colligimus fieri non posse, ut quis hic & alibi sit felix, quandoquidem lux & tenebræ simul esse non possunt: sed post tenebras speratur lux, & post lucem tenebræ: sic post mala huius mundi, bona: & ediuerso, hoc clarè patet in epulone & Lazaro. Nunc hic consolatur, ille verò cruciatur. Omne itaque gaudium existimate fratres, cum in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur, &c.

Christus hic proponit discipulis quæstionem, quam ipsis animis versabant, sed statim illam soluit: atque ita, ut nec dubitationis aut perplexæ intelligentiæ, vel vestigium ipsius reliquerit. Discant igitur concionatores nullam quæstionem ventilandam aut discutiendam proponere populo, cuius mox dilucidam ac perspicuam solutionem non subijciant. Nam aliter concionari, est graue detrimentum adferre his, qui suæ salutis

N 5 pro-

Filij Dei distinguuntur à filijs huius sæculi.

Hier. 12.

Bonorum fors in hoc mundo.

Nemo potest sine tribulatione ad gaudium celeste peruenire.

Felix hic et alibi nemo esse potest.

Luc. 16.

Iac. 1.

Quæstio sine solutione perspicua populo non proponenda.

procreandæ subsidium ab ipsis concionatoribus expectabāt. Elicitur etiam ex hoc Euangelio doctrina Christianis opportunissima, scilicet mūdum, vitam, inquam, præsentem, tristitiæ atque luctus esse patriam, lachrymarum vallem, futuram verò, gaudij, exultationis, aut lætitiæ inenarrabilis. Neque alij æterna illa gaudia se consecuturos sperent, nisi qui lugent: dicente David: Qui semināt in lachrymis, in exultatione merent. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Veniētes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos, psal. 125. Et Paulus Roman. 8. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in vobis. Et Dominus non alijs, quàm lugentibus & tristantibus promittit diuinas suas consolationes, cum ait: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Gaudeant igitur tristes, bene sibi de bono Domino polliceantur, si sua tristitia est secundum Deum. Nam pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Timeant qui ridet, qui lætantur quum male fecerint, & exultāt in rebus pessimis. De primis fuerunt Christus, Apostoli, virgo sanctissima, reliqui discipuli, & matronæ. Hi enim fleuerunt modicum in passione, exultant autem modò, & gaudio lætatur æterno. De secundis fuerunt Pilatus, Sacerdotes, Pharisei, Seniores, Iudæi Christi crucifixores, qui paulisper lætabantur sed iam in æternum cruciantur. Videant in tempore Christiani, vtrorum fors ipsis magis arideat. Discāt hic cum Christo, cum Apostolis, cum virgine sacratissima paulisper flere, vt in æternum lætentur. Amen.

Error Caluini refutatur.

Est hic reprehendendus Calvinus, qui dum nimium sapere studet, verba illa Christi: *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum*: non de visione illa discipulis in corpore glorificato post resurrectionem à Christo exhibita, sed de Spiritus sancti missione intelligenda affirmat, sed perperā, sicut in plerisque alijs: nam in illo colloquio, nō de alia visione agebat cum discipulis, quàm de illa, quam gloriosè resurgēs illis ostendendā pollicebatur. Nulla alia enim ratione illis suæ mortis dolorē adimere, vel mitigare poterat, quàm promissione resurrectionis, & visionis ipsis exhibendæ. In qua apparitione impletum est quod Christus ipsis prædixerat: *Item videbo vos, & gaudebit cor vestrum, &c.* Vnde cum resurgens ipsis apparuisset, dicit Ioannes 20. capite, quòd gauisi sunt discipuli viso domino: & resurrectionis gaudium nemo ipsis eripere vnquam poterit.

S V M M A.

1. *Temporis quoderat ante resurrectionem & post, meminit, et exponit quid sit modicum non videre, et rursus videre.*

Solli-

2. *Sollicitudo Christi pro nobis, qui hesitantibus occurrit, & antequam interrogemus, respondet.* *Sollicitudo Christi pro nobis.*
3. *Prædicat afflictiones, & vnde expectanda consolatio, exemplo patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum: qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet: Recognoscite enim eum, &c. Heb. 12.* *Consolatio vnde expectanda.*

DOMINICA TERTIA POST
OCTAVAS PASCHÆ, QUÆ EST,
CANTATE, EPISTOLA.

Charissimi, *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de- Iac. 1.
sursum est descendens à patre luminum, apud quē non est t. ausmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquid creature eius. cūis fratres mei dilectissimi: Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autē ad loquendum, & tardus ad iram: ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Propter quod abijcientes omnē immunditiā & abundantiam malitiæ in mansuetudine suscipite in situ verbū, quod potest saluare animas vestras.*

IN H A C Epistola D. Iacobus facit tria.

I Primò asserit omne bonum corporis atq; animi à Deo proficisci: etiam nouam regenerationem, hoc est, baptismum, quo per diuinam veritatem filij Dei reddimur, cum ait: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est.* quasi dicat: *Quicquid in nobis bonum relucet, siue corporaliū siue spiritualium rerum, à Deo consecuti sumus. Sunt enim corporalia bona, seu dona, sanitas, robur, fortitudo, pulchritudo diuitiæ, opes, amici, pax, vicini boni, vxor honesta, filijq; obsequētes: spiritualia bona seu dona sunt, fides, charitas, spes, iustitia, gratia, lōganimitas, verbū Dei, ecclesia, sacramēta, sana doctrina.*

Hæ sunt donationes Dei, quæ nobis nullis purè humanis operibus ac meritis impetrātur: sed per diuinam gratiam supeditantur. *Quid enim boni ante gratiam promereri possumus, qui natura sumus mali? Luc. 11. & arbores steriles, vitiosissimum fructum proferentes? iuxta illud Mat. 7. Arbor mala malos fructus facit. Si quid ergo valemus, si aliquid boni cogitamus, si aliquid verbum salutare, aut sapiens loquimur; si deniq; aliquid opus bonum fuerit in nobis, ac prorsus aliquid in nobis est, quod æterna vita sit dignum: id Deus, qui omnis bonitatis est fons & auctor, pater omnis sapientiæ, dominus salutis, auctor fidei, & charitatis, in nobis producit.*

Habuerunt Gentiles quamplurima dona, pulchra, & prædara: qualia sunt ingenii acumen, mens, sapientia locupletata: quo-

Omne bonū à Deo.

Dona Dei non nostris meritis, sed per diuinā gratiam data.

Dona gentilitium non peccata, sed laudabilia opera.

quorum adminiculo se honestis & pulcherrimis moribus exornabant, rempublicam in pace & tranquillitate gubernabant, liberales artes singulari quadam ingenij solertia indagatas in ordinem redigebant, & alia complura beneficia proximis præstabant, quæ peccata fuisse affirmare non ausim: sed laudabilia opera: iuxta Augustinum.

Transmutatio nulla apud Deū.

Subdit, descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Quasi dicat, Apud Deum non sunt tenebræ, nulla transmutatio, nullaque adumbratio: sed mera lux atque claritas æterna. Nec est apud illum instabilis mutatio, mutabilitas ac leuitas, sed firma constantia. Num. 23. Non est Deus quasi homo ut mentiatur, neque ut filius hominis, ut mutetur, dixit Balaam ad Balac.

Vicissitudo rerū apud homines.

Nostri dies sæpe obscurantur per tenebras noctis: nostræ mentes sæpe obæcantur per falsitatem iudicij: noster intellectus sæpe allucinatur per vitiorum nubem, & nostra sapientia sæpe errat per præsumptionem, ac deprauationem iudicij, Psal. 115. Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax. Item 143. Homo vanitati similis factus est. Ibidem: Quorum os locutum est vanitatem, &c. Sed apud Deum coruscat constantissimè æterna veritas. Si quid ergo lucis, aut diuini splendoris fuerit in hominibus, id totum debent acceptum ferre Deo, qui est lux vera.

Bonū animi seu noua regeneratione etiam à Deo per Christum.

Deinde asserit bonum animi, puta baptismum, quem vocat nouam regenerationem à Deo proficisci, cum ait: Voluntariè genuit nos verbo veritatis, ut simus initiam aliquod creaturæ eius. His verbis indicat diuus Iacobus, quod Deus voluntariè, ac destinata voluntate, non casu, nos progenuerit, & in filios adoptauerit, in verbo veritatis, id est, in Christo, cuius sanguine mundati sumus, atque eius filij effecti, & iustificati: ut essemus primitiæ quædam creaturarum eius, hoc est, ut essemus primi, & principium eorum, quos Christus redemit, & filios Dei fecit.

Origo prima nostra natiuitatis vitiosa.

Hinc colligimus tria. Primò, originem primam nostræ natiuitatis esse malam, vitiosam, peccatis obnoxiam, & maledictioni subiectam: nos autem à Deo per regenerationem in gratiam esse receptos.

Luc. 11. 1. Pet. 2. Forma docet et audiendi Dei verbum.

Secundò, indicat Iacobus, quomodo huiusmodi regeneratio contingat: nempe verbo veritatis, hoc est, virtute verborum Christi, qui sanctificamur in baptismo. Conseruat hanc dignitatem filij Dei, qui audit in Ecclesia catholica verbum Dei, & custodit illud.

Tertiò, adfert causam, cur Deus nos regenerit: ut essemus separati ab alijs idololatriis populis, Iudæis & hæreticis.

2. Secundò D. Iacobus præscribit hic formam & modum, quo

quo Dei verbum audire, atque alios docere debeamus, cum ait: Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Nam multo minus est periculum in audiendo, quam in docendo. vult dicere; Illa sit primaria cura Christiani, ut ardenti spiritu, ac summo studio doctrinam Christi audiat: & ut hoc tantum beneficium consequi possit, sit velox, diligens, sollicitus, ac circumspectus in audienda doctrina sacra, non prophana: spirituali, non carnali: honesta, non impura & turpi: catholica, non hæretica, non impia, non Iudaica, non Gentili. Euadet hac ratione certus, quæ doctrina sit vera, catholica, sancta, verboque Dei conformis: si illam audiat, quam Romana (quæ est catholica) docet Ecclesia. Quando audiuerit aliquem concionatorem aliquid docentem contra doctrinam huius Ecclesiæ Romanæ, & si angelus videatur concionator, fugiat tanquam pestem.

Galat. 1.

Sit proinde omnis homo tardus ad loquendum. Nam tempus est loquendi, tempus item audiendi. vult dicere: Christiani auditores audita vna aut altera concione, non continuo gestiant in publicum profilire, docere, arguere veluti gentium doctores: sed multo consultius fecerint, si paratiores fuerint ad audiendum, quam ad dicendum.

Homo sit ad loquendum tardus.

Sit quoque omnis homo tardus ad iram. Nam impedit ira animum, ne possit cernere verum. Vult etiam dicere, Si propter intempestiuas conciones, vel ob aliam causam fueritis aliquando reprehensi: debetis eam redargutionem animo moderato ferre non statim animo ringi, sed emendari, melioresque reddi. Nihil enim boni ita operatur, quæ procreat contentiones, dissidia, & omne malorum genus. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Prouerb. 25. Vir iracundus prouocat rixas.

Tardus ad iram.

3. Tertiò ostendit D. Iacobus, quales ex audito Dei verbo fructus promanare soleant, cum ait: Propter quod abijcientes omnem immunditiam et abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest saluare animas vestras. Quasi dicat: Si volueritis ut semē diuini verbi in vobis radices agat, adolescat, & fructum multum ferat, neque scelerum atque flagitiorum sordibus enectum aut suffocatum pereat, deponite omnem malitiam, & cordis immunditiā. Nam illud semen requirit bonum agrum, pura corda, fidelesque mentes, non autem petricosos ac spinosos animos. Proinde oportebit vos extirpare omnia zizania, eradicare lolium, tribulos, fentes, atque omne genus herbarum inutilium excindere, veterem hominem cum suis concupiscentijs exuere, & liberos esse ab omni superbia, auaritia, luxuria, ira, immodestia, odio, fraude, dolo, & impostura erga proximum. Qui enim huiuscemodi sunt, & his laborant vitijs, abijciant immunditias suas, ac abundantiam malitiæ,

Fructus ex verbo Dei audito quales.

Matth. 5.

malitiæ, ament mansuetudinem, suscipiant insitum sermonem, sint misericordes, & ipsi Deum videbunt.

EPILOGVS.

- 1. A patre luminum est, quicquid boni in nobis est. Igitur qui gloriatur, in Domino gloriatur. 2. Corinth. 10. Hier. 9.
- 2. Primitia sumus creaturarum Dei, hoc est, excellentissima creatura, quare non temerè nobis loquendum, vel ira indulgendum. Ephesicorum quarto: Sol non occidat super iracundiam vestram. Nam omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, Matth. 5.
- 3. Exhortatio ad mansuetudinem, & abnegationem sui.

DOMINICA CANTATE

EVANGELIUM.

Ioan. 16.

IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis: Vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatē dico vobis: expedit vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quia non crediderunt in me. De iustitia vero, quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Adhuc multa habet eo vobis dicere sed non potestis portare modò. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quaecumque audierit loquetur, et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

Causa ascensionis Christi ad patrem per mortem.

CHRISTVS hoc Evangelio tria proponit. Primo causam ascensionis suæ, nempe se missurum discipulis Spiritum sanctum, dicens: Vado ad eum qui misit me: scilicet, per crucem, & mortem, novum & spirituale regnum auspiciaturus. Verba hæc spem nobis ingerunt simul & timorem. Spem, quia Christus ad patrem vadit, inde missurus Spiritum sanctum. Ioan. 14. Ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, imò interpellaturus pro vobis. Timorem, quia hac nobis via, velimus, nolimus, eundem, per mortem scilicet: sed an ad patrem, quis novit? Eccles. 9. Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta. O quam fœlix, qui in hora mortis, cum oculi, quos modo voluptas claudit, aperiuntur, dicere posset confidenter: Vado ad eum, qui misit me. Nam ob id creati sumus, iuxta illud Eccle. 12. Reuertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

Hebr. 9. Rom. 8.

Et nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Adeo turbantur discipuli

puli audita morte Christi, ut nihil interrogent. Caro enim non intelligit crucem esse viam ad patrem. Videtur itaque eos hoc verbo reprehendere: quasi dicat, Supra multa interrogastis, nunc autem cum semel de vestra persecutione dixi, adeo consternati estis, ut nihil amplius interrogetis, cum nunc vel maxime necessarium esset interrogare, quoniam modo futura mala, quæ formidatis, euadere possertis. Sic plerunque homines, quo maior crux imminet, eo minus provident sibi: ac orant. Unde in Ezech. 13. Dominus conqueritur: Non (inquit) est inuentus, qui se opponeret murum iræ meæ.

Caro non intelligit crucem esse viam ad patrem.

Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Videtis vos carituros externis illis bonis, quæ in regno meo, quod mundanum putabatis, sperastis vos accepruros, ideo tristitia implevit cor vestrum.

Ratio tristitiæ Apostolorum.

Sed ego veritatē dico vobis, vestra opinio de meo regno est falsa. Ego veritatem dicam vobis, cur mihi abeundum sit, & ut intelligatis quale sit regnum meum, & quid in eo expectandum: expedit vobis, ut ego vadam. Omnia quæ ego facio, in vestram utilitatem facio. Verus amicus non iucunda, sed utilia loquitur, & præstat ei, quem diligit: iucunda enim vix plurimum obsunt. Hinc Sapiens ait, Eccle. 7. Melius est à sapiente corripi, quam stultorum ore laudari. Et, Meliora sunt vulnera amantis, quam oscula odientis, Prouer. 27. Sic Christus, etsi sciret Apostolos non libenter ferre suum abscissum, nec libenter audire de sua ipsorum passione; non tamen omittit ea, malens eis utilia, quam iucunda & dicere & facere. Hoc exemplum & nos imitemur, erga nos ipsos, & erga proximos, & utilia præponamus iucundis.

Opinio Apostolorum de regno Christi falsa.

Verus amicus non iucunda, sed utilia loquitur.

Obserua etiam hic, quam ob causam Deus suis nonnunquam subtrahat, quod amant, vel in quo confidunt. ut sunt filij, amici, diuitiæ, sanitas, &c. nimirum, quia ipsis expedit, ut ea auferantur, ut discant in solo Deo sperare: alioqui forsitan his rebus abuterentur ad malum. Nemo igitur fidelis ægrè ferat, si Deus ei subtrahit quod amat, in commodum enim eius sit: exemplum est Iob, Dominus mihi dedit, itidem mihi abstulit: Sit nomē Domini benedictum. Si enim non abiero, Paracletus ille non veniet ad vos, qui conseruet & cōsoletur vos in consciētis, in afflictionibus, in persecutionibus, &c. in hoc mundo. Quod sic accipi non debet, quasi corporalis Christi præsentia Spiritum sanctum impediatur, quam ipse Spiritus sanctus ex virgine selegit in formatione corporis eius, cum nec Apostoli etiã caruerint spiritu sancto, Christo corporaliter præsentem, alioqui non eis dixisset, Ioan. 14. Iam vos mundi estis. Non tamen abs re Spiritus sancti aduentum manifestum distulit, usque post mortem suam. Primo, quia discipuli Christum aliquo modo sensu aliter diligebant, Quan-

Deus cur aliquando subtrahat quod homines amant.

Spiritus S. aduentus cur protrahit eum sit usque post mortem Christi.

Quantum autem affectio hominis habet de carnalitate, tantum impedit à Spiritus sancti receptione. Nisi enim spirituales efficiamur, Spiritus sancti capaces non sumus. Deinde, Spiritus sancti plenitudo danda non fuit, nisi reconciliatis per Christi passionem. Insuper, membra tanta gratia adornanda non erant, nisi ipso capite glorificato. Ideo supra dictum erat: Spiritus sanctus nondum erat datus, quia nondum Iesus erat glorificatus.

Matth. 9.

Ioan. 7.

Spiritus S. non acquiritur viribus humanis. Temporalium subtractio, initium spiritualium.

Christi abitus quam necessari.

Spiritus S. opus est arguere mundum. De peccato infidelitatis.

Abac 2. De iustitia.

Si autem abiero mittam eum ad vos. Non enim acquiritur viribus humanis, sed liberali benignitate à patre caelesti datur atque mittitur, impetrante eum nobis Christo, per suam passionem. Summatim docemur ex hoc verbo, subtractionem temporalium esse initium spiritualium. Qui igitur spiritualia desiderat, terrena despiciat cum Paulo Philip. 3.

Vult utique Christus ex his omnibus dicere: Prophetæ prædixerunt me Christum oportere pati, mori, & resurgere à mortuis, ad caelos ascendere, ibique parare nouum regnum, in quo viuant homines in æternum: nunc igitur instat tempus ea perficiendi, & ego sum ille de quo hæc scripta sunt, & vaticinata. Si ergo per crucem & mortem non abiero, manebunt omnia in primo statu, Iudæi in sua hypocrisis, gentes in idololatrijs, mundus totus sub captiuitate diaboli, cælum clausum, ira Dei super omnes homines: nemo saluari poterit, neque vos ipsi. Expedi igitur vobis, ut ego vadam, patiar, moriar, resurgam, & tandem ad patrem ascendam. Nam si abiero, veniet Spiritus sanctus, qui corda vestra illuminabit & alacres vos reddet ad mundum conuertendum, Iudaismum tollendum, idololatriam extirpandam, & veritatem vniuersum mundum docendum.

2. Secundò, proponit quid Spiritus sanctus facturus sit cum venerit: dicens: *Arguet mundum de peccato, quia non credunt in me.* hoc est: Spiritus sanctus conuincet populum Iudaicum, & reliquos omnes, qui me reiecerunt, nec ut verum Messiam, receperunt, malè fecisse. Arguet mundum peccasse grauiter qui me (quem pater misit, ac tam manifestis signis illustrauit, adeò ut angeli, demones, homines, elementa, testimonia de me perhibuerint) non, ut verum Messiam, redemptorem, & verum filium Dei cognouerunt, sed repudiarunt, quia volentes peccauerunt. Ideo Spiritus sanctus arguet eos de peccato, & conuincet, tanquam omnium maximo. Quia sicut fides origo virtutum, ita solidamentum vitiorum in incredulitate persistere, sicut domino terribiliter attestante, cognoscimus. Ioannis 3. Qui non credit, iam iudicatus est. At contra, Iustus ex fide viuit.

Arguet mundum de iustitia, quia vado ad patrem, & iam non videbitis me. hoc est: Spiritus sanctus arguet mundum de iustitia Christi, id est, probabit mundo illum verum esse Christum,

verum.

verèque iustum, quamuis Iudæi conuittantes ipsi aliquot obiecerint peccata, sed falso, & quæ nullo pacto vnquam probare potuerunt. Quod autem ego sum iustus, ita probò, quia vado ad patrem, & iam non videbitis me. Vos facimini iniustitiam Deo improbari, & puniri, neque vllum iniustum ad eum admitti. Sed ego vado ad patrem, & pater me recipiet: ergo sum iustus, & veram iustitiam habeo in vobis & factis, quam quia mundus noluit cognoscere. Spiritus cum venerit, arguet mundum, & de hac mea iustitia argumentum sumet eos condemnandi & arguendi.

Arguet præterea mundum de iudicio, quia princeps huius mundi iam iudicatus est: hoc est, Spiritus sanctus arguet mundum de iudicio à me in causa animarum facto. Congressus sum cum diabolo, præliatus sum, vici eum, condemnauit, abstuli illi arma, spolia, prædam, eijci extra mundum ipsum diabolum. Non tamen voluit mundus credere illam condemnationem diaboli, & meam victoriam.

Arguet igitur Spiritus, cum venerit, mundum, & ex hoc iudicio de diabolo à me facto occasionem sumet conuincendi ipsum atque condemnandi, ut ingratum, peruicacem & rebellem. Merito ergo damnantur illi, qui damnatum illum ac victum sequi maluerunt in mortem æternam, quam ipsum Christum, quem Deus velut in regni sui consortium subuexerit, omnibus innocentiae, vitæque auctorem. Sic enim deuictus & eiectus est diuisis spolijs, ut nullum vincere possit, nisi volentem & permittentem. Resistite diabolo, & fugiet à vobis.

Merito ergo arguuntur qui terribili Dei iudicio in primo angelo non terrentur: sed vel per infidelitatem sub eius remanent imperio, vel denuo ipsi per peccatum se subiiciunt. Quamuis enim eum videant debilitatum, nec sic tamen ei resistunt, aut fugiunt. Item quamuis sciant eum perpetuis ignibus deputatum, adhuc tamen ei adhærent, Iob. 21. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. O magna cæcitas, & dignissima quæ reprehendatur. Cæterum quod dicit, principem mundi iam iudicatum esse, terret eos, qui etiamnum diabolo adhærent, si enim princeps & caput damnatum est, iudicabuntur & membra eius.

3. Tertiò, proponit hic Christus imbecillitatem discipulorum, dicens: *Multa habeo vobis dicere, scilicet de Ecclesia militante, quam institui, & per vestrum ministerium perficere volo. Sunt & alia, quæ & vobis & alijs necessaria sunt, quæ vobis poteram dicere, sed non est huius temporis ea promere, nec vos adhuc capaces estis ob imbecillitatem, nec adhuc perfectam huius meæ legationis functionem. Ea spiritui venturo reseruo.*

Isaia. 51. & 62.

Ioann. 8.

Apoc. 21. & 22.

De iudicio.

Luc. 11.

Ioan. 12.

Merito damnandi, qui damnato diabolo adhærent.

Iacob. 4.

Matth. 23.

Discipulorum imbecillitas.

o sed

Sed non potestis portare modò, propter infirmitatem vestram, & propter temporis conditionem, cuius est mihi habenda ratio. Passiones enim vehementes impediunt vsum rationis. Anima enim sedendo fit prudens.

Error hereticorum docentium laicos aptos mysterijs omnibus diuinis percipiendis. Quibus ad mittenda est sacrarum litterarum lectio et quibus non. Prædicatores est autem dicere quid dicat, quibus, et quo tempore, quidque loquatur. Spiritus S. docet omnem veritatem, non partem, ut seductores. Omnem veritatem edocuit quis. Ecclesie catholice veritas probatur. Spiritus S. docuit, docet, & docetur est in Ecclesia.

Hæretici docent, Laicos tam esse aptos mysterijs omnibus diuinis percipiendis, vt non dubitent, promiscuè plebeis & quibuscunque gregarijs hominibus, foeminis, pueris, sacra biblia legenda proponere: dicunt esse indignum, vt filiis interdiciamus lectionem paterni testamenti. Ignorât, vel ignorare volent nos id non docere, sed dicere non omnes esse aptos, neque idoneos legendis, intelligendisque diuinis illis mysterijs. Idoneis verò permittimus & consulimus. Sed sunt pueri, teste Paulo 1. Corinth. 3. quibus non omnis conuenit cibus, nisi lac humilioris doctrinæ: ac de seipso idem ait Paulus 1. Cor. 13. Cùm eram paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, &c. Hæretici nostri temporis se viros perfectos, & ab iis quæ sunt paruulorum, vacuos iactant. Negant se videre per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem. Faxit Deus, ne & ipsi, & sui sequaces faciem diaboli aliquando videant, quam proculdubio visuri sunt, nisi ad catholicam, vnde egressi sunt, redeant ecclesiam.

Monentur quoque hoc Christi verbo prædicatores, vt non tantum attendant quid dicant, sed & quibus, & quo tempore quæque loquantur. Vbi non est auditus, ne effundas sermonem, Eccles. 32. Et est tempus loquendi, & tempus tacendi, Eccles. 3. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, iuxta meam promissionem, docebit vos omnem veritatem, id est, docebit vos successu temporis, crescente ecclesia, & numero Christianorum, alia quàm plurima, quæ ad salutem animarum, & ad decorem domus Dei, multum commodi, plurimum ornamenti adferent. Docebit, inquit, non externo strepitu verborum, sed interna inspiratione, iuxta illud Iob 4. Quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius. Docebit autem veritatem ab olitis figuris: item quæ nunc obscura & dubia sunt, explicabit. Omnem autem veritatem docebit, non sicut seductores, qui vnam aut alteram veritatem inculcant, reliquis, quæ non minus necessariae sunt, prætermittis. Omnem autem veritatem edocuit, qui scit quid credendum, quid agendum, quid sperandum, quid timendum.

Probatum etiam hinc in ecclesia sanctorum doctorum veritas. 1. Ioan. 2. Vnctio eius docebit vos de omnibus, inquit, ideoque Ecclesia quæ spiritu hoc regitur, columna dicitur, & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3.

Nec tantum vos is Spiritus docebit, sed omnes vestros successores, quatenus ecclesie capiti, Petro scilicet à me constituto, & eius

& eius successoribus adhaerent. Hæc docuit Spiritus sanctus in concilijs, in decretis Pontificijs, in traditionibus, quas Ecclesia Romana ab ipsis Apostolis acceptas vsque ad nos conseruatas retinuit. Doceant igitur populum prædicatores traditiones diuinas, quas Ecclesia retinet, Spiritus sancti esse doctrinas, qui docet ex promissione Christi, & docuit à principio Ecclesiam catholicam omnem veritatem. Dei igitur verbum contemnit, qui diuinas traditiones humanas esse affirmat, & vt 1. Thess. 4. tales reijcit.

Et ne quis putaret Spiritum sanctum nouam aliquam fidem allaturum, addit Non enim loquetur à semetipso. probens ipsam esse Spiritum veritatis. Qui enim à seipso loquitur, non est Spiritus veritatis, sed mendacij, qui omnes prophetas mendaces facit, vt prophetarent de corde suo quod Dominus non est locutus, & confingant esse quod non est, vel malum esse, quod bonum, & e contra.

Sed quacunque audiet, loquetur, hoc est: Ea quæ pater vult nobis reuelari, reuelabit: vel, omnia quæ audiet, hoc est, quæ verè sunt, verè existunt, & auctoritatem in scripturis habent, nihil confingens, nihil peruertens, iudicans quid in Ecclesia docendum sit: ne audiamus illud Ierem. 23. Non loquebar, & ipsi prophetabant.

Et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Non solum vos faciet prophetarum auditores, sed etiam prophetas vos faciet. Docet quid in Ecclesia futurum sit, quemadmodum in Apocalypsi videtur, &c. vel ventura annuntiabit, hoc est, futura præsentia, &c. Constat etiam Spiritum sanctum esse Deum, qui futura præscit, & annuntiat, quod solius Dei est.

Ille me glorificabit, hoc est, Ipse Spiritus paracletus illustrabit meam doctrinam, clariorem ipsam reddens. Non docebit aliquid meæ doctrinæ contrarium. Hoc summum & potissimum opus est Spiritus sancti, ad quod omnia alia diriguntur, vt scilicet Christus glorificetur, & agnoscat ab omnibus verus saluator, & quod non sit aliud nomē sub celo, in quo nos oportet saluos fieri, &c. Clarificabit in cordibus fidelium, vt eum talem agnoscant. Clarificabit me per prædicationem vestram, ac in toto mundo per vos annuntiabit gloriosam meam victoriam super peccatum, mortem, diabolum, & mundum. Clarificabit me miraculis; per inuocationem nominis mei fiendis, vnde omnes agnoscent, mihi datam esse potestatem in celo, & in terra, Matth. 28. Multum enim refert, imò omnis nostra salus in hoc dependet, vt magna de Christo sentiamus, & ab ipso omnia expectemus. Quia de meo accipiet, id est, de me accipiet, non quasi de superiore, sed de pari: de eo, qui eiusdem est substantiæ. Christus Ioan. 8. dixit: Ego à meipso non loquor.

Spiritus sanctus veritatis spiritus probatur. Ierem. 27. Isaia 5.

Spiritus sanctus fecit apostolos prophetas.

Spiritus sancti summum & potissimum opus.

Salus nostra magna de Christo sentire, & omnia ab ipso expectare.

sed quæ audiui à patre meo. His verbis confirmat mysterium trinitatis, trinitatem personarum distinguit, & earum unitatem in essentia docet.

Spiritus sanctus antiquis patribus gratiam induit, qua scripturas explicarunt. Utilitas ab illis Christi. Evangelij solidi prædicat, si vitia arguantur. Tituli egij trinitatis sancti ut a. no. scatur.

Spiritus sanctus reddidit doctrinam clariorem, quia Augustino, Hieronymo, Basilio, Chrysostomo, Ambrosio, & reliquis patribus gratiam infudit, qua sacras scripturas perlucidas & peruias nobis facerent: soluentes nodos, determinantes dubia, elucidantes ea, quæ obscura videbantur.

EPILOGVS.

- 1 Utilitas abitus Christi ad patrem, qui ascendens in altum, captivam ducet captivitatem, dabit dona hominibus, implebit omnia, dabit Apostolos, Prophetas, Evangelistas, Pastores, Doctores, in adificationem corporis Christi. Ephes. 4.
- 2 Angelus solida prædicatio non erit, nisi & sermo cohortationis vitia arguat. Agnitio enim spiritus veritatis mundum de peccato, de iniuria, de iudicio. Et Paulus Timotheum suum hortatur: Argue, obsecra, increpa cum omni lenitate & doctrina, 2. Tim. 4.
- 3 Ubique Christus egregios titulos Spiritui sancto tribuit, & tales, vnde agnoscitur potest quod sit Deus. (Solum enim Deus perfecte consolari potest, & docere veritatem) ut & nos discamus magni aestimare spiritum sanctum, ac suam rem eam summe nobis necessarium, ut pote qui ducat nos in omnem veritatem contra spiritus erroneos & impostores. Tituli spiritus sancti sunt paraclitis, spiritus veritatis, Ioan 15 & 16. Apud Isaiam 11. Spiritus scientie, & scientie, &c. Apud Zachariam 12. Spiritus gratie, & precum: nimirum quia tales effectus operatur in ijs, quos inhabitat.

DOMINICA QUARTA POST OCTAVAS PASCHÆ, QUÆ DICITUR, VOCEM IVCVNDITATIS. EPISTOLA.

Jacob. 1. **C**harissimi, Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos: quia si quis auditor est verbi & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum naturæ suæ in speculo. Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc seculo.

IN

IN HAC Epistola dicitur Iacobus facti tria.

1. Primo admonet Christianos, ut non auditores tantum, sed factores divini verbi esse studeant, quum ait: Estote factores verbi, & non auditores tantum. fallentes vosmetipsos. Vocat autem factores verbi, qui factis exprimunt Legem & Evangelium, & eos Iacobus beatos vocat, quum ait: Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, id est, perseveraverit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. Vult utique dicere: Factor verbi Dei in lege contenti, beatus est, Matth. 7.

Vocat autem auditores verbi, qui auribus tantum audiunt legem & Evangelium. Eosque Iacobus comparat viro consideranti faciem suam in speculo, quum ait: Qui audita non perficit, hic comparabitur viro consideranti vultum naturæ suæ in speculo. Vultque dicere: Auditor tantum verbi Dei in lege contenti, vanus est, Matth. 7.

Debent enim Christiani, non fide tantum contenti esse. sed operibus etiam sedulo exequendis intendere, ut quæ ad salutem adeo sint necessaria, ut definiente Iacobo, vana sit prorsus tota religionis catholice professio, nisi opera sequantur.

2. Secundo hortatur fideles, ut sibi caueant à vana garrulitate, vanisque colloquijs, cum ea cultum Dei ab homine præstitum corrumpant, & ad nihilum redigant, cum ait: Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.

Est autem lingua optimis hominis thesaurus: sed quo pretiosior, tanto peior atque nocentior, si quis abutatur, quemadmodum Iacobus ait cap. 3. Si equis fræna in ora mittimus, ad consentiendum nobis etiam omne corpus illorum circumterimus. Et ecce naues, cum magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit. Ecce quantus ignis quam magnam syluam incendit. Sic lingua cum sit modicum membrum, & parva scintilla respectu corporis, totum corpus maculat & inflammat. Nihil enim est quod æquè corrumpit religionem, & rem publicam quam lingua mala. Quid enim in republica, & conventu hominum periculosius, quam indomitæ linguæ garrulitas? Hæc hominum famam lacerat, obrectat, menitur, decipit, calumniatur, blasphematur, maledicit, rixatur, excitat turbas, omnium denique malorum est causa. Quid etiã in Ecclesia nocentius, quam venenata falsi concionatoris lingua? qui oris virulentia similes homines seducit, inficit, & in fauces satanæ præcipitat? Exemplo sunt tumultus, seditiones, simultates, dissensiones, hæreses, sectæ, factiones, rebelliones, quas olim Arrius, Ebiō Manichæus, Pelagius, Iulianus, Helvidius, Nestorius, & alij hæretici,

Christiani non auditores tantum, sed factores verbi debent. Factores verbi qui, cum 2. Audi oves veros Dei qui. Christiani auditores comparantur viro consideranti se in speculo. Christiani non debent esse tantum coram fide. Fideles caueant sibi à vana garrulitate. Lingua optimis hominis thesaurus, sed nihil eo pretiosius, si quis abutatur. Ecclesie nihil nocentius, quam falsi concionatoris venenata lingua.

O 3 tici,

rici excitantur in Ecclesia, & in nostro seculo Lutherus, Melancthon, Spangenbergus, Bucerus, Zuinglius, Brétius, Calvinus, & alij complures.

*Garrulitas
quid.
Matth 12.
Ephes. 4.*

Est autem Garrulitas omne colloquium ad rem nihil faciēs, & nullam vtilitatem adferens. De quo Christus: Dico vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Et Paulus, Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed sit is bonus ad ædificationem.

*Religio munda & immaculata
que.*

3 Tertiò, diuus Iacobus ostendit verum cultū Dei, veramque religionem, & eius substantiam, cum ait: Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo. Est autem religio munda & immaculata verus Dei timor, veraque charitas in proximum, quæ religio non loco & tempore comprehenditur, non diuitijs & honoribus ornatur, non denique potentia & dominio secularium rerum mancipatur: sed quæ in verbo Domini, & in bonæ vitæ officijs solidatur, nempe, Deo credere, & in ipsum confidere, Deum super omnia timere, & amare: proximum sicut semetipsum amare, eique in omnibus necessitatibus inferuire, auxiliari, & consolari, & manus porrigere: pauperes & egenos, orphanos, & viduas in afflictionibus consolari, esurientes pascere, potare sitibundos, nudos vestire, desperatos in bonam spem erigere, omnibus hominibus benefacere. & quod iustum est, præstare, seipsum in rebus omnibus immaculatum seruare.

*Verū Dei
cultū præ-
stare, est vi-
tam iuxta
Dei legem
instituire.*

Qui nunc voluerit verum Deo cultum præstare, cum oportebit verbum Dei mordicus tenere, legemque ita seruare, vt ipsa sit amissa, ad quam vitam nostram instituamus, vt scilicet Christianus conformis sit Christo Dei filio, seipsum humiliter & abneget, vt satanæ atque mundo renunciet, carnē cum concupiscentijs mortificet, vt ieiunijs, elemosynis, orationibus, aliisque sanctis studijs carnem spiritui subijciat.

Sunt hæc omnia officia Christianis omnino exequenda, vt quæ Dei cultum contineant. Placatur enim Deus elemosynis, ieiunijs, & orationibus, Ionæ 3.

EPILOGVS.

*Euangelij
professio fa-
ctis expri-
menda.*

1 Non satis est verbotenus tenere professionem Euangelij, nisi & factis exprimamus.

2 Similitudo intuentis se in speculo, & abeuntis declarat, quàm hoc inare sit. Christus similitudine ædificantis super petram, & ædificantis super arenam, hæc idem exprimit, Matth. 7.

*Summa ve-
re religio-
nis.*

4 Summa vere religionis & pietatis mira breuitate expressa, immaculatum se à mundo seruare, proximum egentem misericorditer subleuare.

DOMINICA, VOCEM IVCVNDI-
TATIS, EVANGELIUM.

In illo tempore dixit Iesus discipulis suis: Amen, amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Hæc in prouerbijs locutus sum vobis. Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar vobis, sed palam de patre meo annuntiabo vobis. In illa die in nomine meo petetis, & nõ dico vobis quia ego rogabo patrem de v. b. s. I. se enim pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exiui. Exiui à patre & veni in mundum: iterum reliquo mundum & vado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris & prouerbiū nullum dicis. Nunciamus quia scis omnia & non est opus tibi vt quis te interroget. In hoc credimus quia à Deo existi. Ioan. 16.

CHRISTVS hoc Euangelio complectitur doctrinam orandi, qua docentur tria. Primò docetur quomodo petendum sit & orandum, & oratio nostra à Deo exaudiatur, nempe.

1 In fide. Ideo ait Beatus Iacobus Apostolus cap. 1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo. Postulet autem in fide, nihil hæsitans. Quod dicit de sapientia, idem de ceteris virtutibus, quæ ad vitam pietatemque pertinent, intelligi vult. Saluator etiam in orantibus & petentibus fidem exigit, Matth. 9. & 12. Marc. 9. & 11. Oratio ex fide facta potest non esse inefficax. Iac. 5. Oratio fidei alleuiabit infirmum.

2 In humilitate. Ideo ait Ecclesiasticus 35. Oratio humiliantis se penetrat nubes. Et Isaias cap. 66. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & timentem sermones meos? Dauid etiam Psalm. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Oratio humilis faciet ne auertatur humilis factus confusus, Psalm. 73. Faciet quoque, vt in humilitate nostra Deus memor sit nostri. Humilitas autem duplex est, corporalis & spiritalis. Vtraque est necessaria: illa quidem, vt genibus flexis, & alijs gestibus, nos, sine superstitione exemplo Christi, Matth. 26. humiliemus: spiritalis autem, vt de nostra iustitia nihil prorsus in oratione præsumamus, sicut Pharisæus fecit, sed publicanum imitemur.

In veritate. Ideo ait Dauid Psalm. 144. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Aug. tom. 8. in enarratione eiusdem psal. docet, quid sit inuocare Deum in veritate; ita enim inquit: Tunc eris reus, cum in omnibus bonis, quæ facit Deus tibi placet, in omnibus malis, quæ pateris. Deus tibi non displicet, hoc est Deum inuocare in veritate. Qui sic inuocat Deum exaudit eos modo ad suam gloriam, & orantis vtilitatem oratio dirigatur

*Quomodo
orandum,
& quomo-
do oratio
nostra ex-
audiatur.
In fide orā-
dum.*

*Oratio ex
fide non po-
test nõ esse
efficax.
In humili-
tate oran-
dum.*

*Humilitas
duplex est.*

Luc. 18.

*In veritate
orandum.
Quid sit in-
uocare Deum
in veritate*

Cum perse-
uerantia
orandum.
2. Theff 5.

In nomine
Iesu oran-
dum

Virtus no-
minis Iesu
facit, vt
miseri. or-
diam conse-
quamur.

Namē Chri-
sti quā ef-
ficax sit.

Nomē Chri-
sti quē con-
cludat.

Iuramen-
tum quare
premierit
Christus.

Iob. 3.

Nomē Chri-
sti ianua
& scala,
per quas
orationes
nostræ cælū
ascendunt
et penetrāt

4 Cum perseverantia. Ideo ait Christus Luc. 18. suis Apo-
stolis: Oportet semper orare, & non deficere. Iudex quidam,
&c. Et Iesus Sirach in Ecclesiast. cap. 18. Non impediatis ora-
re semper. Et Paulus. Sine intermissione orare. Idem etiam
Christus Luc. 21. ait docens discipulos suos: Vigilate itaque,
omni tempore orantes, &c. Perseuerantia vtique orationis fe-
cit, vt Chananea exaudita discederet. Matth 15. Vidua illa
Luc. 18. importuna & perseueranti peritione obtinuit à malo
iudice quod volebat. Amicus ille, de quo Christus Luc. 11. tres
panes ab amico extorsit nocte intempesta: quia perseueravit
ad eius ostium pulsans.

In nomine Iesu. Ideo Christus dicit Ioan. 16. Si quid petierit-
is patrem in nomine meo, dabit vobis. Et apud eundem 14. Quod-
cunque petieritis, Patrem in nomine meo, hoc faciam. Ibi-
dem: Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. Petrus
Act. 4. Non est aliud nomē datū sub cælo hominibus, in quo
oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Domini nostri Iesu
Christi. Virtus nominis Iesu facit, vt misericordiam conse-
quamur. Nam Iocl. 2. cap. ait: Omnis autem, quicumque in-
uocauerit nomē, Domini, saluus erit. Et David Psal. 24. Pro-
pter nomen tuum Domine, propitiaberis peccato meo, mul-
tum enim est. Ideoque Ecclesia ex Apostolorum instituto in
fine orationum publicè & secretò dicit: Per Dominum no-
strum Iesum Christum.

Docemur hoc verbo, quantæ efficaciz sit nomen Christi,
quod solummodo inuocatum omnia præstat. Nomen Christi
est ipseus incarnatio, passio, meritum, &c. Quiquid in hoc no-
mine petimus, accipimus. Vnde addit in fine, Dabit vobis. vbi
promittit exauditionem, de qua ne quis dubitet, præmisit iu-
ramentum, vt hæredibus gratiæ abundantius ostenderet con-
siliij sui immobilitatem. Et quanquam exauditio non semper
statim sentiat, non dubitemus tamen nos exauditos, & suo
tempore accepturos. Sic oratio Tobiaz exaudita dicitur, & ta-
men diu postea primum fuit reuelata, effectumque sortita.

Christi itaque nomen est illa ianua, de qua ait Ioan. 10. Ego
sum ostium, est via & veritas, & ipsa vita, Ioan. 14. est scala illa
spiritus sanguinis, & aquæ corporis Christi, cui Iacob vidit
Deum innitentem, & qua angelos vidit descendere & ascende-
re, hoc est, qua ascendunt & descendunt aromata precum fide-
lium Deo deferentium, nec est in alio aliquo salus, Act. 4.

Vsq̄ modo nō petistis quicquam in nomine meo. Nō dicit simpli-
citer, Hactenus nihil orastis, aut petistis. Quomodo enim A-
postoli tā stupidi esse potuissent, vt nō orarent, cum viderent
Christū etiā totas noctes orantē? Imò apertè ex Euāgelio col-
ligitur, eos orasse, alioqui non dixissent: Doce nos orare, Luc.

11. Sed

11. Sed ait: Nihil petistis in nomine meo, quia nondum sciebant
per Christum omnia nobis dari: Præerea adhuc toti pende-
bat à corporati Christi præsentia, & si quid deesset, ab ipso pete-
bant, vt cum dicerent, Domine salua nos, perimus. Item: Do-
mine adauge nobis fidem, Mar. 8. Luc. 17. Ablata autem præ-
sentia Christi, cogebantur oculos ad cælum leuare.

Idecirco igitur non petierant in nomine eius, quia nondum
missus erat Spiritus sanctus, clamans, Abbà pater: necdū reue-
latū erat Euangelium, quo docemur, Deū nobis per Christum
factum esse patrem, & omnium precum exauditorem. Lex e-
nim peccata ostendens, & iram Dei declarans, deterret nos ab
oratione, nec admittit vt ingrediamur ad Deum. Euangelium
verò gratiam nobis ostendens, rursus inuitat nos ad orandum,
& per Christum nos ad Deum patrem ducit. Vnde Psal. 9. hor-
tatur, Sperent in te omnes, qui nouerunt nomen tuum.

2 Secundo docetur, an in orationibus locum habeāt huma-
na merita? Respondet Scriptura, Deū exauditionem pollici-
tum, non superbis, non impœnitentibus, non obstinatis, oc-
cultantibus peccata, aut defendentibus, non illis qui perunt in
falsitate cordis: sed humilibus, pœnitentibus, confitentibus
peccata sua, obseruatoribusque mandatorum Dei. Sunt scrip-
turæ quamplurimæ quæ hoc cōuincunt. David orans dicebat,
Custodi animam meam, quia sanctus sum. Ezechias 4. Reg.
20 Recordare Domine, quomodo ambulauerim coram te in
veritate, &c. feci que in oculis tuis bonū. Rursum. Habemus
fiduciam, nos impetraturos quicquid petierimus, si mandata
eius custodierimus. Si Deus nō exaudit superbos, neque im-
pœnites, neque peruersos, sunt igitur necessaria ad oratio-
nis effectum humilitas, lachrymæ, peccatorum confessio, cor-
dis contritio: adeo vt si absint, nihil profus simus impetratu-
ri. Sitne autem his tanquam meritis dignis oranti nitendum,
prudēter considerandū est. Nam libenter audio quòd in peti-
tionibus nostris obtinendis, nullum locum merita nostra ha-
beant, neque considerandā esse nostram dignitatē, sed meritū
& dignitatem Christi. Dummodo hoc (quod negare non po-
terit, nisi indoctus, aut obstinatus) mihi detur, eas virtutes,
quas superius ex scripturis attulit, ita esse nobis necessarias, vt
sine illis, etsi maxima sit fides, nihil vnquam orantes sint con-
sequuturi. Nam eadē scriptura, quæ dixit per prophetas, Da-
nielē cap. 9. Neque enim in iustificationibus nostris proster-
nimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus
tuis multis, &c. Isaiam capite 65. Eritque antequam clament,
ergo exaudiam, &c. & Ieremiam, 14. cap. Si iniquitates no-
stræ responderint nobis. Domine fac propter nomen tuum.

Etiā per alios dixit, nempe Baruch cap. 2. Anima tristis &
desolata

Rom. 8.
Deus per
Christum
factus est
pater, &
precū exau-
ditor.

Merita hu-
mana an
in orationi-
bus locum
habeant.

Psal. 85.

1. Ioan. 3

Que neces-
saria ad ef-
fectionem
orationis

O 3

desolat dat tibi gloriam, Domine secundū bonitatem tuā promissisti p̄nitentibus remissionem peccatorum, &c. Manasset ita orauit. Dauid, Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Psal. 144. Queritis me, & inuenietis cum quaesieritis me in toto corde vestro.

Quid petendum.

3 Tertiò docetur hic, quid sit petendum; nempe gaudium, non externum corporis aut huius mundi, quod momentaneum est, sed internum atque spirituale, quod nascitur ex obedientia, quam diuinis mādatis præstamus. De isto gaudio ait Paulus Philip. 4. Gaudete in Domino semper, iterū dico gaude- te. & Rom. 14. Regnū Dei est pax & gaudiū in Spiritu sancto.

In celo plenum gaudium, at nō in mundo.

Incipit hic gaudium nostrum, cum pacem conscientiæ acquirimus, perficietur autem & plenum erit in futura vita, cum Deus videbitur sicuti est, iuxta illud Psalm. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ea igitur petere nos vult, quæ vel ad pacem conscientię vel ad consequendam visionem Dei pertinet. Subindicat etiam hoc loco nullum gaudium mundanum plenum esse, sed illud solum, quod à Deo per Christum datur. O quam felix qui audire merebitur illud Matth. 25. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Nam hoc solum plenum est, & æternum, vbi nemine flēte, cum solis datur gaudere gaudentibus.

Deus à nobis rogari vult, vt te stemur, ipsum omnis boni fontē esse.

Reprehendūtur hic qui non petunt aliquid in nomine Iesu Christi præ negligentia, vbi de dantis misericordia nō dubitatur. Nihil quippe aliud in causā est, quominus omnia bona Dei in nos deriuentur, quā quod non petimus. Possent quidē Deus citra orationē nostrā dare omnia, quibus opus habemus sicut & pleraque etiam non rogatus dat: vult tamen etiā à nobis rogari, vt vel sic testemur, ipsum esse omnis boni fontē, ac omnia nos ab ipso habere, nō ex nobis: orationes nostras exigit, sicut & opera nostra. Qui enim creauit te sine te, nō saluabit te sine te. Ideo, inquit Christus. *Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo potite vt gaudium vestrum sit plenum.*

Gaudium fidelium quando plenum.

Nam perfectum & maximum gaudium fidelium est, vt fiat quæ iussit Christus in oratione Dominica, vt scilicet sanctificetur nomen Dei, Adueniat regnum Dei, Fiat voluntas Dei in terris sicut in celo, Donetur animæ & corpori panis quotidianus: remittantur nobis debita, id est, peccata nostra: non inducamur in tentationem, sed vt liberemur à malo.

Tristitia si delinum quando maxima.

Sic maxima tristitia fidelium est, quando hæc quæ Christus in oratione Dominica præcepit, non fiunt: sed magis fit voluntas diaboli, quā Dei. nomē Dei blasphematur, regnū Dei vastatur, voluntas patris violatur, verbum Dei nō prædicatur. remissio peccatorum in sacramentis, in indulgentijs contēn-

tur,

tur, catholici ab impiis infidelibus, Turcis, & hereticis maledictis proscinduntur & conculcantur.

Constat ex his omnibus scripturis dogma nostrę fidei, scilicet ad orationem non tantum requiri Dei præceptum & ipsius promissionem, verum ex parte nostra requiri alia quā plurimā: quæ si ab sint, orationibus nostris nihil efficimus, quin erūt vanæ, inutiles, & præsumptuosæ. Est necessarium vt oraturus in omni petitione duo consideret, scilicet quod Dominus iusserit nos orare: alterum, quod polliceatur exauditionem. Atq; hoc est ex parte Dei, vt fiduciam inde concipiamus nos exaudiendos in nostris petitionibus. Ex parte nostra sunt necessaria oraturo fides, humilitas, vera contritio cordis, ieiunium, lachrymæ, peccatorum confessio, bonum propositum, obedientia mandatorum Dei; quibus si orantes destituamur, nihil tandem impetrabimus, etsi ex præcepto Dei intuentes promissiones diuinas, oremus. Nam publicanus Luc. 18. ita orasse legitur, & nisi habuisset humilitatem, contritionem, & confessionem, nunquam fuisset iustificatus. Pariseus orauit ex præcepto Dei, & intuens diuinas promissiones: non tamen consecutus est quod petebat: ergo ista duo non sufficiunt ad consequendum quod petimus.

Anna amaro animo ita orauit, 1. Reg. 1. & cōsecuta est quod petijt. Tobias ingemuit, & cum lachrymis orauit, cap. 3. & 12. Daniel tribus vicibus in die fletebat genua, & orabar voce lachrymabili, cap. 6. Daniel confitebatur sua peccata, & orabar, cap. 9. Ezechias orauit fletu magno, Isa. 38. 4. Reg. 20. Dauid orans lachrymas cum fletu miscebat, Psal. 6. Iudith stetit ante lectum orans cum lachrymis cap. 13. & 8. Christus cum clamore valido & lachrymis orauit. Hebr. 5. hæc virtutes fiduciam nostram adaugent.

Hæc in prouerbis locutus sum vobis, hoc est, obscurius, & velut per ænigma locutus sum vobis, nondum quid dicam plenè intelligentibus. Ad literam autem Christus plures parabolas & similitudines dixit, deinde nedum parabola Christi obscuræ erant, sed & alia eius verba, imo omnia Christi verba nondum spiritu donatis, sunt quasi parabola vel ænigma. Hinc Paulus dicit Euangelium esse mysterium ab oculis mundi asconditum, Ephes. 3. Si enim mundus intelligeret quantus bonorum thesaurus in Euangelio situs esset, non tam insanus esset, vt ipsum persequeretur, iuxta illud: Si cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent, 1. Corint. 2.

Vult etiā Christus per hæc verba dicere: Hactenus nihil nisi umbras & figuras habuistis, nunc tēpus est, vt succedat veritas, & manifestentur quæ hactenus latuerunt figuris. In huius signum, in morte Christi velum tēpli scissum est: hinc sequitur.

Venit

Oraturo duo necessaria ex parte Dei. Oraturo necessaria ex parte nostra que.

Sancti quomodo orauerint.

Verba Christi si nondum spiritu donatis parabola sunt et ænigma.

Matth. 27.

Venit hora cum iam non in prouerbis loquar vobis, sed palam de patre meo annuntiabo vobis. Intellegitur hoc secundum Chrysost. de tempore resurrectionis, quando per dies 40. apparens eis, locutus est de regno Dei, Act. 1. quando aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, Luc. 24.

Per Christi Euangelium agnoscimus patrem & omnia bona ab eo expectamus. In nomine Christi petendum in tempore acceptabili.

Commodè quoque refertur ad diem Pentecostes, quo misit Spiritum sanctum omnem veritatem docentem, qui manifestat Euangelium, quo per Christum agnoscimus Deum patrem nostrum esse factum, & nos filios Dei. Itemque quod à Deo omnia bona expectare debeamus & possimus, hoc est, palam annuntiare de patre, quod etiam nunc fit vsq; ad finem mundi.

In illo die in nomine meo petetis. In illo die, scilicet, reuelatae gratiae, die salutis & acceptabili tempore, quando spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, in nomine meo petetis. Tunc enim cognoscetis verè, quod ego in patre, & pater in me est, Rom. 8. Nam quid oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Hinc legimus, Apostolos post acceptum Spiritum sanctum crebro orationi inuigilasse, Act. 3.

Non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Non vult hic excludere suam interpellationem, sed admittit Apostolos, & nos in suam communionem, vt simus nos ipsius fratres, coheredes, & membra, & in ipso simus reges, & sacerdotes. vnde Paulus ait: Iam non estis hospites & aduenae, sed ciues sanctorum & domestici Dei, &c. Ephes. 2.

Ipsè enim pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia deo exiui. Fidelis sermo & omni acceptione dignus. Quid maius nobis contingere potuisset? Magnum videtur amarj à principibus: verum Dauid ait: Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus: foelix autem est quem Deus amat. Vnica autem causa huius amoris est, quod Christum amamus, & in eum credimus. Indicat igitur hic locus, gratissimum cultum Deo patri esse, si filium eius amamus, & in eum credimus. Cæterum si propter hoc solum nos amat Deus, consequitur, quod qui Christum non amant, nec in eum credunt, eos nec Deus amat.

Psal. 117. & 145. Causa amoris patris in nos est noster amor in Christum, & fides. Duas vias Christus ambulauit. Vtramque viam & nos transire oportet.

Exiui à patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Duas vias transijt Christus, vnam è cælo in mundum, vt nos in cælum eueheret, in qua conspicitur eius immensa charitas, Baruch. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Alteram è mundo per crucem ad patrem, in qua conspicitur perfectissima eius obedientia. Ephes. 4. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cælos. Vtramque viam & nos transire oportet. Primò ad proximum per dilectionem. Secundò ad Deum per obedientiam.

Cæterum

Cæterum sicut Christus non ita exiuit à patre, vt ipsum relinquere: nusquam enim ab eo separatur, vnde etiam in terra positus dixit, se esse in cælo & in sinu patris, Ioan. 3. sic non ita reliquit mundum, vt prorsus iam non sit in mundo, vt sacramentarij fingunt, cuius virtute, prouidentia, & cura administrantur omnia. Sicigitur verbum hoc intelligitur: Exiui à patre formam serui accipiens, & veni saluare mundum, custodiendo vias duras, propter verba labiorum eius, iterum relinquo mundum deponens seruitij iugum, & vado ad patrem, propter passionem mortis accepturus gloriam & honorem, Hebr. 2.

Nō ita mundum reliquit Christus, vt prorsus iam non sit in mundo, vt sacramentarij fingunt.

Dixerunt ei discipuli: Ecce nunc palam loqueris & prouerbiū nullū dicis: nunc scimus, quia scis omnia, & nō opus est tibi, vt quis te interroget. Per hoc vique quod scis omnia, credimus quia à Deo existi. Tria dixerat Dominus, quibus plurimum consolati fuerunt: quod pater eos amaret, & quod à Deo erat, & quia ad patrem ibat. Hoc autem maximè inter alia respirare fecit, quod erant amici patris. Vnde apertè ostendunt, quia loquens Dominus ad eos, de his maximè disputabat, quæ illos delectabat audire, & quæ interrogare volebant. Vnde meritò illum scire omnia quasi Deum, & quasi Dei filium, à Deo venisse cōfitentur. Apertum namque diuinitatis iudiciū cogitationū nosse secreta, 3. Reg. 8. Hier. 11. Quare non transeunter hæc commemoranda sunt, sed solerter inuigilandum est, vt non verba tantum & opera, sed & ipsa cordiū secreta diuinis digna reddamus aspectibus. Peramus ergo supernam clemētiam, quod est verè in nomine Salvatoris petere, vt & cordis munditiam, & boni operis præstet efficaciam, & citius venire optemus ad illam cælestem patriam, in qua facie ad faciem clarè videre mereamus, 1. Ioan. 3. Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nōdum apparuit quid erimus: scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

Diuinitatis apertū iudiciū cogitationum, nosse secreta.

EPILOGVS.

1. Promissio de sacerdotio & intercessione Christi, qua cōscientias reddat quam certissimas, exaudiri in orationibus. Hebr. 7. Ipse quod maneat in æternum, perpetuum habet sacerdotium. vnde & saluos facere ad plenum potest, qui per ipsum aduenit Deum: semper viuens ad hoc, vt interpellat pro nobis, iterum 9. cap. Non enim manufacta sancta ingressus est, exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, vt appareat nunc in conspectu Dei pro nobis. Et hæc est fiducia quam habemus ad Deū, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quicquid petierimus, 1. Ioan. 5. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, Heb. 4.

Promissio de intercessione Christi.

2. Euāgelicū nō est parabolicū & prouerbiale, quæadmodum lex. Palam enim de patre annūtiat nobis, verasq; dat promissiones, teste Christo.

Euāgelicū nō est prouerbiale vt lex.

Dignitas Christiano rum sine timore in-terpellare patrem.

3 Christianorum dignitas securum accessum habentium ad Deum, sine timore potentium interpellare patrem, & clamare, abba pater. Ipse pater amat vos, dicit mediator Christus.

I N D I E B V S R O G A T I O N V M, Q V A S L I T A N I A S V O C A M V S, E V A N G E L I V M.

Lus. II.

ET factum est, cum esset in quodam loco orans, et cessauit, dixit unum ex discipulis eius ad eum Domine, doce nos orare sicut docuit: Ioanes discipulos suos. Et ait illis: Cum oratis, dicite, Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & nos dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. Et ait ad illos, Quis vestrum habebit amicum & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice, comoda mihi tres panes. Quonia amicus meus venit de via ad me, & non habet eo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondeat dicat: Noli mihi molestus esse iam ostium clausum est. & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi. Et si ille perseverauerit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui querit inuenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem: nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester caelestis de caelo dabit Spiritum bonum petentibus scilicet

Orandi forma. Oratio Dominica tres partes habet. Praefatio. Pater verbum est fidei Rom. 8. Noster, verbum est charitatis. In caelis, verbum potentiae diuinae. Petitiones septem.

I N H O C Euangelio Christus tria docet. Primo formam orandi, cum ait: Cum oratis, dicite, Pater noster, qui es in caelis, &c. Haec oratio tres partes habet. Prima praefationem, quae est, Pater, quod est verbum fidei. Nihil tam auget fiduciam, inflammat affectum, laetificat humilem animam, quam Deum verum velle a fidelibus vocari, Pater: hinc Mat. 23. Unus est pater vester, qui est in caelis. Ideoque Apostolus ait: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater. Noster, intulit, non meus, estque hoc verbum charitatis, ut omnes quasi fratres unius patris habeamur, Mat. 23. Omnes vos fratres estis. Et ideo orare debemus pro inuicem, ut saluemur, Iac. 5. In caelis, addit, quod est verbum potentiae diuinae, unde nobis omnia bona expectanda sunt hic in terris. Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum, descendens a patre luminum, Iac. 1.

Secunda pars habet septem petitiones, quae sunt: Sanctificetur nomen

nomen tuum. Vult ut dicamus: Pater noster qui es in caelis, nos autem filij tui in terris, patrem nescimus nisi te: te vno pendemus, a quo nobis petenda sunt omnia quibus opus est ad veram vitam. fiat ergo, ut per nos tuo beneficio puros & integros, tua potentia, tua sapientia, tua bonitas magis ac magis innotescat hominibus, & sic per nostram doctrinam ac vitam inter homines fiat inclutum & gloriosum nomen tuum, & intelligant omnem gloriam tibi deberi: non enim est nostra gloria, cum tui muneris sit quicquid a nobis recte geritur. Facito ergo nos sanctos, ut & tu per nostrae conuersationis ornatum glorificeris, iuxta illud: Dominum exercituum sanctificate.

Nomen Dei per nostram vitam fit inter homines gloriosum Isai. 8.

Adueniat regnum tuum. Haecenus toto orbe regnavit satanas per peccatum, cui seruierunt homines illecti cupiditatibus impijs: tu fac, ut sublatis peccatis, aboleatur tyrannis satanae, nec regnet peccatum in nostro mortali corpore. Rom. 6. ut indes magis ac magis inualeat regnum tuum, quod non opibus, aut satellitio, sed modestia, pudicitia, lenitate, tolerantia, fide, charitate constat, ut profligatis vitijs una cum malis cupiditatibus, vim suam exerant inter homines tuae virtutes caelestes, ac sic regnes tu solus in nobis, citoque militantis ecclesiae regnum consummetur, ac cito veniat, ut transferamur de via ad patriam triumphantem.

Regnum Christi non opibus, aut satellitijs, sed varijs consuetudinibus.

Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Fiat tandem per gratiam tuam, ut quemadmodum in caelis, unde praecipitatus est Lucifer cum suis coiuratis, parata sunt omnia, & nulla aduersus tuam voluntatem rebellio: ita inter Dei filios successuros in locum angelorum, sublatis peccatis, & effuso tuo in eos spiritu, tuae voluntati pareant omnes, cunctis (quantum patitur imbecillitas humanae naturae) iam hoc meditantibus, quod perfecte continget in futura vita. Haec tres petitiones ad Dei gloriam pertinent.

Haec tres petitiones ad Dei gloriam pertinent.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ale pater, quos genuisti: prospice nobis, ne deficiat panis ille tuus praecipuus gratiae ac doctrinae, de quo Eccles. 15. fit mentione: nec non substantialis ille panis filius tuus, qui ait Ioan. 6. Ego sum panis verus, qui de caelo descendi, ut eo quotidie sumpto confirmemur, & adolescamus, vegetique reddamur ad tua iussa perficienda.

Iubet non pro delitijs & delitijs, non pro pretiosis vestis ornatu, sed pro cibo tantum quotidiano orandum. Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsius furer, & perirem nomen Dei mei.

Orandum non pro delitijs & delitijs, sed sibi quotidiana.

Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Praesta nequando nostris delictis offensus, alienes animum tuum a nobis, sed pro tua clementia ignosce nobis delicta, quae

Habet nos, Deus vt exemplaria: quod facimus alijs, fiet nobis.

quæ per infirmitatem vitæ committimus, vt tecum pacem habeamus, quemadmodum & nos inuicem condonantes, si quid alius in alium deliquit, mutuam alimus concordiam, habet enim nos Deus vt exemplaria, & quod facimus alijs, facit & nobis. *Ne nos inducas in tentationem* Communi omnium hosti quaesumus ne tradas nos tentandos, si fieri potest. Nonimus enim illius malitiam, nouimus improbitatem, & versutiam: quod si patieris nos incidere in tentationem, vt explores animi nostri constantiam, oramus, vt in ea des nobis constantiam: de alia verò, quæ à malo per carnem & mundum fit, petimus victoriam, ne in ipsam inducamur, quâuis ipsa inducatur in nos per impugnationem.

Sed libera nos à malo. Tu pater optime libera nos à malo illo & pessimo, cuius est tentare, ne ei succumbamus, hoc est, demone, qui per te & suos impugnare non cessat. 1. Per. 5. Aduersarius vester drabolus tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem deuoret.

Libera nos quoque à malo æternæ damnationis, in quos secum precipites trahere conatur. Mors enim peccatorum pessima, Psal. 33.

Et hæc quatuor petitiones ad nos homines & proximos pertinent.

Tertia pars habet conclusionem, *Amen.* Hoc est, Hæc vota, tua bonitas rata velit esse. Crebro Dominus hac dictione in Evangelio usus est, sed hic non sine causa. Est enim orationis signaculum fructuosum, & animi recollectiuum. Nam dicendo, *Amen*, affectus summatus fertur ad omnia præinducta, & renouatur affectio impetrandi: sicque oratio cum feruore finita, pleniorum sortitur effectum.

Maximè est considerandum id, quod Ecclesia Romana in solèniore sacris semper canit, scilicet quod sacerdos dominicam orationem dicturus, non temerè, neque ex abrupto incipit, Pater noster, &c. sed primò exorsurus ait: Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati audeamus dicere, Pater noster. Ex illa præfatione rapimur in considerationem magnæ illius dignitatis Dei & Christi Iesu, per quæ tantam gratiam consecuti sumus, vt filij Dei nominemur, & simus: per quem etiam in eam dignitatē euecti sumus, vt Deum omnipotentem, patrem vocare possimus, & audeamus. Quæ consideratio magis animos nostros in eiusdem Christi amorem, timorem, atque reuerentiam, & omnem pietatem accenderit, si duo dignissima (quæ ab omnibus Christianis considerentur) animo versemus.

Primum, quod nos tantum Deum patrem vocare possimus, & nobis tantum liceat, idque ex benigna Christi permissione, & sancti-

Hæc quatuor petitiones ad homines pertinent. Conclusio orationis dominicæ, Amen.

Consideratio dignitatis Dei & Christi accendit nos in amorē, et pietatē, si duo consideremus.

sanctissima eius doctrina, quod sanè Turcis, Gentilibus, hæreticis minimè licet: quia eos Christus hoc non docuit nec ipsos habet fratres. August. sermone 29. de verbis Apost. refert, quod nec catechumenis liceat Deum patrem vocare.

Secundum, quod incredibilem animabus nostris lætitiā parit, est, quod quamplurimi Patriarchæ, prophetæ, & reges non sunt ausi hanc vocem sibi vendicare, nec dicere: Pater noster, &c. Isaiam cap. 63. legimus dixisse: Tu domine pater noster, & redemptor, &c. Sed in templo orantes, non dicebant, Pater noster. Publicanus dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, &c. Phariseus: Domine, gratias ago tibi, &c. ita Salomon, ita prius David, ita Manasses & Ezechias. Nos verò audeamus, & non temerè, eum, quem reges, quem prophetæ dominum Deum vocabant, patrem vocare. Quod sanè admirabilem doctrinam continet, quam docto concionatori eruendam relinquo. Gloriabuntur Iudæi se habere patrem Abrahamum: quid nos faciemus, qui Christum patrem & fratrem habemus, ac dicimus?

Est etiam notandum, ecclesiam ex vetusta traditione patrum, ecclesieque vniuersalis consensu, hanc consuetudinem fidelibus inuexisse, vt orantes Deum, qui velit ipsis opem suam ferre, litaniam Sanctorum cantandam, legendamque adhiberent, vt sanctis pro ipsis intercedentibus, facilius Christi gratiam sibi conciliarent. Vnde confirmatur dogma de intercessione Sanctorum, antiquitate, & communi totius ecclesie consensu & usu. Videant hæretici qua fronte negare hoc præsumant.

2. Secundò, docet hic Christus, perseuerantiam in oratione, cum ait: *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum medie nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, &c.* Hic notabitur amicum venientem de via, & diuertentem ad nos media nocte, esse varias tentationes & calamitates, quæ ex improviso nobis eueniunt: Solemus enim cum affligimur etiam dentis dolore, dicere: O quam malus hospes hic mihi est, qui me dies noctesque excruciat.

Dormientem hic amicum notabitur esse Dominum Deum nostrum, qui nobis in tribulatione & angustia clamantibus dormire videtur, quando preces nostras non tam cito exaudit. Orationis igitur malleo, ad paterni cordis ianuam pulsamus, & petimus tres panes, hoc est, auxilium atque salutem à Deo patre, & filio, & spiritu sancto.

Vult innuere petitionem nostram debere esse vtilem. Nam filij Israël in malum suum petierunt carnes, Numer. 11. Concessum regni petentes filij Zebedæi, reprehensi audierunt: Nescitis quid petatis, Matt. 20. Et Iaco. 4. Petitis & non accipitis, eo quod malè petatis.

Quod Deum patrem vocamus, est ex benigna Christi permissione.

Ecclesia quare consuetudinē inuexit vt orantes Deum litaniam sanctorum canerent.

Amicus de via, quis.

Dormiens amicus, quis. Tres panes qui.

Petitio debet esse utilis.

Tria sunt genera bonorum.

Tria ergo sunt genera bonorum, teste Augustino, Infima, quæ sunt temporalia, & hæc sub conditione & moderamine petenda. Quum à Deo, inquit, petis temporalia, cum modo pete & timore: illi committe, ut si profint, det: si sciat obesse non det. Quid enim profit vel oblit, nouit medicus, non ægrotus.

Media sunt spiritualia, ut virtutes & dona Spiritus sancti.

Bonum temporale petendum in subsidium spirituale in meritum, celeste in premium. Quales panes petendi.

Suprema, æterna sunt, hæc absque conditione petenda. Bonum ergo temporale petendum in subsidium, spirituale, in meritum, celeste, in premium. Hinc etiam monet Chrysostomus, dicens: Illa pete à Deo, quæ tibi magis expediunt, & Deum magis decet præstare, & te accipere: Si autem semper petis terrena, aut difficile impetras, aut fortè non impetras. Quomodo enim illa præstabit libenter, quæ si habes, admonet ut contemnas: Panes ergo petere oportet non corporales, quibus corpus: sed spirituales, quibus pascitur anima. Intelligentiæ puta Trinitatis, qua præsentis vitæ consolantur labores, vel fidem qua intellectu: spem, qua irascibile: charitatem, qua concupiscibile pascitur, ut intelligamus, diligamus, & faciamus: hoc cibo reficitur corpus, anima, & spiritus, ne pereant.

Deus quomodo se exhibet erga nos. Matth. 14. Marc. 6.

Sed quomodo Deus se exhibet erga nos: Ab initio tacet, quasi dormiat, nec audiat nos pulsantes. Ita legimus Matth. 8. Christum naufragantibus discipulis, dormiuisse. Item Luc. 8. & Marc. 4. Legimus etiam alias, mari saeuente Christum ita apparuisse, ut phantasma videretur.

Deus quare non nunquam diffi- cilius exaudit.

Deinde, licet excitatus respondeat, tamen mox non consolatur, quin aliquando verbo aspero petita negat. sicuti Chananaea, Matth. 15. sicut hic homo euangelicus, qui amico respondit: Noli mihi molestus esse. Difficiliter quippe exaudit Deus, vel quia minus sumus idonei, Thre. 3. Nos iniquè egimus, propterea inexorabilis factus es. Vel differt dare, ut amplius desideremus dilatum, nec vilescat cito datum.

Improbitas seu importunitas per seuerantiam non est Deo ingrata. Argumentum à minori.

Tandem subiungit consolationem, dum ait Christus: *Propter improbitatem surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.* Quod amicus ergo egens faceret apud amicum hominem, hoc multo magis vniuersum audeat facere apud benignum Deum patrem: cui grata est talis importunitas, & qui dando exhauriri non potest. Eccles. 18. Non impediatis orare semper, & ne veteris vsque ad mortem, quoniam merces Dei manet in æternum: Nam si homo improbus ira exauditur, quid de Deo non sperabitis? *Et ego dico vobis: Petite & accipietis, querite & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.* Huc pertinet parabola, de iniquo iudice. Lucæ 18. & de Syrophœnissa. Matthæi 15. August. Petite fide, querite spe, pulsate charitate.

Tertio, hic docet Christus bonitatē patris cælestis, cum ait: *Quis ex vobis pater, à quo si filium petierit panem, nunquid lapidem dabit illi?*

Mi? &c. Si ergo quis à patre cælesti petierit panem charitatis, piscem perfectæ fidei, ouum spei, dabit ei non contraria, sed remouebit ab eo lapidem obdurationis, serpentem infidelitatis, & scorpionem desperationis. Si enim pater carnalis non dat malum, petenti bonum, multo minus pater cælestis, qui essentialiter bonus est, & à quo omne bonum. Iaco. 1. Et quia summè bonus, idèò summè communicatiuus: & quia pater, habet ad filios beneuolentiam; quia vester, habet de vobis diligentiam: quia in cælis, habet in dando sufficientiam.

Spiritum utique bonum petentibus dandum à patre pollicetur, quia siue fidem, spem, charitatem, siue quælibet bona cælestia desideramus adipisci, non aliter nobis hæc, quam per Spiritus sancti donum tribuuntur. Hinc Psalm. 50. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Quia si non interiora spiritus Domini rectus impleuerit, cor in nobis mundum vnde est non habebit.

Petunt verò panem, & consequuntur lapidem, qui venientes ad templum orant Deum: Deus in adiutorium meum intende. Palm. 60. Domine in nomine tuo saluum me fac. Psal. 53. Legem pone mihi Domine. Psal. 118. & non orant ex corde, neque in humilitate, neque seruantes mandata Dei, neque propter Deum, sed tantum propter questum panis. Item qui dicunt: Pater noster. Ave Maria. Credo, &c. non facientes quæ dicunt, sed preuaricantes Dei mandata; hi & si panem petunt, lapidem, id est, cor durum, inuenient.

Petunt piscem & consequuntur serpentem, qui gaudet summum Pontificem, Cardinales, Episcopos, Monachos, clericos, & proximos calumniari, & falsò apud populum grauare, omnium inuidiam & odium ipsis constantes, hi pro pisce charitatis, recipient serpentes virulentia plenos, qui ipsos in æternum cruciabunt.

Petunt ouum & consequuntur scorpionem, qui petunt à Deo solam fidem, charitatem, & alias virtutes iustitiæ operatrices, tanquam ad hoc opus inefficaces, reiicientes, ac retrahentes populum à vero cultu Dei, ac vera obedientia ecclesiæ; hi non ouum, sed scorpiones infernales accipiunt.

Hæc tria genera hominum, quamuis diu multumque petant, querant & pulsant, non exaudientur, neque spiritum bonum, quem Deus filijs suis promisit, obtinebunt, quia spiritum malum in cordibus suis habent, qui ipsos ad omnia flagitiorum genera impellet, & in infernum præcipitabit, tam catholicos, quam hæreticos, nisi vtrique resipiscant: illi à peccatis, & hi ab ipsidem & alijs criminibus.

Doceant igitur cõcionatores suos auditores, nunquam melius utantur, quàm cum peccatore vacuo

Si pater carnalis non dat malum, petenti bonum, multo minus pater cælestis, qui summè bonus est, etc.

Petentes panem & accipientes lapidem qui.

Petentes piscem & consequentes serpentem qui.

Petentes ouum & accipientes scorpionem qui. Hæc tria generacum petant & pulsant, quare non exaudiantur.

alijs passionibus, rogauerint Deum, vt ipforum pectora gratia & virtute sancti sui spiritus impleat.

In publica calamitate ad orationes, ieiunia, eleemosynas, tanquam ad sacram anchoram cōfugiendam. Formam prescripsit Christus, quomodo & quid petendum. Pulchra similitudine docet quomodo oportet semper orare.

Orandum quid perseueranter.

Marc. 16.

Causa exprobrationis discipulorum.

Habet ex Apostolorum traditione Ecclesia, vt quando populus publica aliqua punitur calamitate, orationes, ieiunia, eleemosynas fidelibus iniungat: quibus & Deum placari solum legimus, Ionæ 3. Ioël. 2. 1. Reg. 7. & 3. 1. 2. Esdræ 9. Act. 13. ieiunat Ecclesia in ordinatione Pauli & Barnabæ, Act. 14. Constituantur presbyteri per singulas ecclesias non sine orationibus & ieiunio, &c. Condiciones legitimi ieiunij habet Isaias cap. 58. Ioël. 2.

EPILOGVS.

1 Postquam multis verbis Dominus docuisset suos Christianorum pre-cationem, nec oportere ad ostentationem paratam esse, nec de rebus quibuslibet, prescripsit formam, quomodo & quid petendum sit ostendens.
2 Pulchra similitudine stabilitatem & perseuerantiam in orando docet. Luc. 18. Oportet semper orare, & nunquam deficere. Plurimum enim valent improbae preces apud altissimum, & assidue. Patet in Helia. Luc. 4. Iacob. 5. 3. Reg. 17.
3 Docet quid constanter nos petere oporteat, nempe spiritum bonum. Sap. 7. Inuocaui & venit in me spiritus sapientiae. Petamus ergo deum patrem, vt spiritus sui gratia nos in viam rectae fidei, quae per dilectionem operatur, inducat: & vt optata mereamur percipere, taliter viuere studeamus, ne tanto patre simus indigni. spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, Psalm. 142.

IN DIE ASCENSIONIS DOMINI,

EVANGELIUM.

In illo tempore, Recumbentibus vndecim discipulis, apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem eorum et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse à mortuis, non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mandum vniuersum, predicate Euangelium omni creaturae. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, haec sequentur. In nomine meo daemonia eijcient, linguis loquentur nouis serpentes tollent, & si moriferum quid biberint, non eos nocebit. Super aegros manus imponent, & bene habebunt. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in caelum, & sedet à dextris Dei. Illi autem profecti predicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

In hoc Euangelio Christus facit quatuor.

1 Primò, exprobrat discipulis suis incredulitatem illorum & duritiam cordis, quia his qui eum resurrexisse viderant, non crediderunt. Hoc factum est Ierosolymis ipso die resurrectionis vespere, recumbentibus discipulis, absente Thoma: et causa huius exprobrationis fuit, quod Christus apparuerit Mariae Magda-

Magdalenaë, Matt. 28. alijs matronis, Ibidem. Petro, Luc. 24. Duobus discipulis euntibus in Emaus, Ibidem: & vndecim discipulis vespere, Marc. 16. & tamen non crediderant. Hieron. Increpat incredulitatē, vt succedat credulitas; exprobrat duritiam cordis lapidei, vt succedat cor carneum, charitate plenum, de quo Ezech. 36. Nam cor durum male habebit in nouissimo. Causa increpationis fuit, quia testibus omni fide dignissimis non crediderunt. Sic & meritò in Ecclesia increpandi sunt quidam obstinati, qui potius attendunt spiritibus impostoribus ac doctrinis daemioniorum, à veritate auditum auerentes, & ad fabulas conuersi, quàm Ecclesiae catholicae fide dignissimae quae iuxta Paulum columna est, & firmamentum veritatis. 1. Tim. 3. Hinc alio loco monet; Doctrinis varijs ac peregrinis ne circumferamini: bonum est enim gratia stabilire cor. Ibidem 3. cap. Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cormalum incredulitatis, &c.

2 Secundo, mittit discipulos suos in vniuersum mundum predicare Euangelium omni creaturae, docere, & baptizare omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Hoc factum est in Galilæa, in monte Thabor, inter tempus resurrectionis & ascensionis. Ait autem: Ite, quasi boni pastores, tales vos constituo. Potestatem eam quam ego à patre super animas credentium accepi, vobis communico. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Ite igitur ad oves vestras, eas curate, instruite & visitate. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui, vt eatis & fructum mihi afferatis.

In vniuersum orbem, in omnes angulos terrarum. Totum mundum creavi, totum redemi, omnibus mortuus sum, omnibus resurrexi. Ideoque totum mundum doceri & vocari volo, non solum Israëliticas oves, sed & alias, quae non sunt de hoc ovili oportet adduci, vt fiat vnum ovile & vnus pastor. Ioann. 10. Act. 1. Accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.

Predicate Euangelium: non vestras inuentiones, aut nugas, quod iniqui faciunt. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua, Psal. 118. Propheta, qui habet somnium, scilicet vanum, narret somnium, id est, referat tanquam somnium & non praemittat. Hæc dicit Dominus, Et qui habet sermonem meum, tanquam verus propheta, loquatur sermonem meum verè, scilicet praemittendo. Hæc dicit Dominus, Hierem. 23. Sic Apostolus: Prædica verbum, instat opportunè, imporrune, &c.

Omni creaturae: tam clarè, tam euidenter, tam diligenter, vt per vos non stet quo minus omnis creatura audiat & intelligat bonum

Eccles. 3. Qui in Ecclesia digni sunt: increpatione.

Hebr. 13.

Vbi Christus misit discipulos.

Ioan. 20.

Ioan. 15.

Euangelium predicandum.

2. Tim. 4.

Homo vir
tue iter nō
formaliter
omnis crea-
tura.

Euange-
lium omni-
bus offer-
tur sine par-
sonarū ac-
ceptione.
Psal. 75.
Qua genti-
bus docētia

Quatuor in
baptismo
consideran-
da.

Primum,
materia 2.
forma.

In primiti-
ua Ecclesia
baptizaba-
tur in no-
mine Chri-
sti Iesu.
Act. 10.

3. minister
baptismi
quis.

4. effectus
baptismi.

bonum hoc nuntium. Homo enim virtualiter, non formaliter omnis creatura est, habēs quid commune cum omni creatura, quia omnes differētiæ rerū, seu cōiuncta genera entium in ipso concurrunt. Vult ergo sine personarū acceptione omnibus oblatam euangelicam gratiā. Non est distinctio Iudæi & Græci, nam idē Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum Rom. 10. Euangelium omni creaturæ prædicandum, quia regnum Dei est cœna magna, qua nemo excluditur. Hic diues & pauper, dominus & seruus, puer & senex conueniunt: sic leo & ouis simul comedunt. Isai. 11. Homines & iumenta saluantur hic, Psal. 35. Lex verò angusta, paucis denūciata, Notus in Iudæa Deus, &c. Euangelium omnibus prædicatur. Vnum hoc restat, vt Euangelio nos conformemus.

Docete omnes gentes omnia quæ præcepta sunt vobis, non solam fidem, vt falsō hæretici docent: sed præcepta: Nā Christus dixit Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hæretici contra: Si vis ad vitam ingredi, nihil efficiunt mandata, sed habet solam fidem. August. lib. de fide & operibus, cap. 6. 7. 8. & 14.

Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Materia, aqua erit elemētaris. Hæc verò erit forma, in nomine: quod designat essentiaē vnitatem, Patris, & Filij, & Spiritus sancti: quo indicat distinctionem, & trinitatem, in personis.

In primitiua quidem ecclesia baptizabant in nomine Christi Iesu. Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donū Spiritus sancti: quia virtualiter includebatur Pater vngens, Filius vnctus, & Spiritus sanctus vnctio. Postea tamen nomine Iesu diuulgato & honorificato, redijt Ecclesia ad formam institutam à Christo. Exigitur ergo verbum & elementum. Ephe. 5. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, vt sit sancta & immaculata.

Tertium, minister ad hoc ordinatus, sed quilibet in necessitatis articulo. Ideoque per nullū ministrū vitatur, quia ipsi ministerium tantum exhibent. Quid est Apollo? Quid verò Paulus? nisi ministri eius, qui crediderunt. 1. Cor. 3.

Quartum, effectus, qui est peccatorum remissio, & gratia collatio. August. A paruulo recenter nato, vsque ad decrepitū senem, sicut nullus prohibitus à baptismo: ita nullus est qui in baptismo nō moriatur peccato. Rom. 6. An ignoratis fratres, quia quicūque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per bap-
baptis-

baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Sic paruuli ab originali purgantur culpa, & dantur gratiæ & virtutes in habitu. siue in munere, siue in vsu.

Alter effectus baptismi est facere filios Dei. Omnes enim in ortu sumus filij iræ. Ephe. 2. sed per baptismum efficiuntur filij Dei, quia membra Christi, Galat. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Si autem filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. In huius rei signum, cæli aperti sunt Christo baptizato, patrisque vox audita: Hic est filius meus dilectus, &c. Non enim ipsi tunc primum patuere cælestia, quæ nunquam reliquit. Ioan. 3. Filius hominis qui est in cælo: sed nobis parere demonstrauit. Sicut enim filij Israël per mare rubrum transeuntes, in deserto māna cælesti cibati, & aqua de petra potati, in terrā venerūt promissionis: sic nos per baptismum mundati, corpore Christi vegetati & aqua sapientiaē salutaris potati, in hæreditatem cælestem introducimur 1. Corinth. 19. Nolo vos ignorare fratres quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, &c. Et Ioan. 6. Non Moses dedit vobis panem de cælo, sed pater meus dat vobis panem de cælo verum, &c. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum,

Tertius effectus est, quod dat Spiritum sanctum inhabitatorem. In cuius signum Ioānes vidit spiritum descendentem, sicut columbam, in ipsum. Ioan. 1. Et Tit. 3. Secundum misericordiam suam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum saluatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius hæredes simus, secundum spem vitæ æternæ. Itē Ephe. 1. In quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.

Cæterum, ne quis satis esse putet ad salutem, semel esse tinctum, ac professum euangelicam fidem, rursus docendi sunt, quibus modis tueri possint innocentiam, quibus rationibus progredi queant ad perfectionem euagēlicæ pietatis, Eph. 2. Ipse enim sumus factura, creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ preparauit Deus, vt in illis ambulemus. Fides sine operibus mortua est in semetipsa. Iaco. 2. Docentes, inquit, eos seruare omnia &c. Qui habet mādata mea, & seruat ea, is est qui diligit me: Qui autē in vno peccauerit, multa bona perdet.

Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Hæc erit utilitas: saluus erit in præsentem per gratiam Rom. 8. Spe salui facti sumus; In futuro per gloriam. Præcedit ergo prædicatio: prædicationē subsequitur fides: fidem regeneratio, quæ est quædam
Dei

Alter effectus baptismi quis.

Matth. 3.
Marc. 1.

3. Effectus quis.

Baptizati quomodo instituēdi.

Ioan. 14.
Eccles. 9.

Utilitas credentium.

Dei (vt ita dicam) filiatio: quam qui custodit, proculdubio saluabitur. In Christo Iesu neque circūcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per charitatem operatur.

Galat. 5.

Pena incre-
dulorum.Promissio
amplissi-
ma qua
Christus
vniuersæ
Ecclesiæ
suam opem
pollicitus
est.Ecclesia
Romana
Spiritus
S. habet.
Miracula
quæ in
primitiua
Ecclesia
Apostolis
concessa.Signa Chri-
stianorum
quæ de-
beant esse.

Qui non crediderit, condemnabitur. Hæc erit pœna. Salus ergo filiorum Dei gaudium designat æternum, condemnatio infidelium, perenne supplicium. Ioan. 3. Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. O verbum obstupescendum! Ita Dei manet super eum. Heb. 10. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.

Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Hęc est amplissima illa promissio, qua Christus suam opem Petro & eius vicarijs Romanis, & reliquis Apostolis, ac ipsorum successoribus atque vniuersæ Ecclesiæ adfuturam vsque ad consummationem seculi pollicitus est. Ioan. 17. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.

Christus suam præsentiam, ac, ne causari possint supra vires esse quod iniungitur, assistentiam suis discipulis, eorumque successoribus promisit. Habet ergo Spiritum sanctum Ecclesia Romana quam à Petro Apostolo fundatam constat: nõ autem Lutherana, neque Vvittembergica, quæ à diabolo per Lutherum erecta, modò per Brentium sustentatur.

3 Tertiò, ne prædicatio fide careat, addit & miraculorum vim, si modò adsit Euangelica fiducia, & res ipsa miraculum possit: vt prohibentur, quæ humanam excedunt rationem. Daturque illis potestatem super omnia dæmonia, serpentes, dracones, basiliscos, & omnes ægritudines, cum ait: *signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia eiicient. Linguis loquentur nonis: serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. In-er egros manus imponent, & bene habebunt.* Exitus acta probasti: satis diffusè claret ex Actis Apostolorum. Huiusmodi vtrique signa, quoniam ad confirmationem erant doctrinæ fidei, ideo hoc donum miraculorum nonnunquam & malis concedebatur, quia non faciebat sanctum, vt patet in Iuda. Vide quid dicitur, Matth. 7.

Post tot vero edita signa, qui iam signum petit, ipse verum (quod S. Augustinus ait) portentum habendum. Quare Gregorius monet: Nolite, inquit, fratres amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia, sed charitatis & pietatis miracula amate: quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta: & de quibus apud dominum eo maior fiet retributio, quo apud homines minor est gloria. Vide homil. eandem, & reperies qualia debeant esse signa Christianorum. Item Bernardum in ferm. 1. de Ascens. domini.

Hæc

Hæc dona acceperunt Apostoli, duplici de causa.

1 Vt inde credentes omnes venientes ad fidem, in eius fide confirmarentur: cuius tantam esse videbant virtutem & potentiam, vt omnia ei subijcerentur: nec de eius omnipotentia vnquam dubitarēt, sicuti dubitabāt alij, qui in falsos deos credebant, scilicet Gentiles.

2 Vt inde magnam consolationem credentes capiant, cum videant, quod perfidem in Christum sint quasi domini omnium creaturarum visibilibus, & inuisibilibus: Nam, inquit Christus, Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc illuc, & transibit, &c. Matt. 17. Et hæc est victoriæ, quæ vincit mundum: fides nostra. 1. Ioan. 5.

4 Quartò, ascendit in cælum, fedetque ad dexteram patris. Hoc factum est in Bethania, teste Luca 24. cap. in monte oliueti: quod prædictum fuit per Zachariam cap. 14. Et stabunt pedes eius in die illa super montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad orientem: & scinderur mons Oliuarum ex media parte sui ad orientem & ad occidentem, præruptu grandi valde: & separabitur mediū montis ad Aquilonem, & medium eius ad meridiem, &c.

Ascendit eleuatis manibus, sicut aquila prouocans ad volandum pullos, & super eos volitans, Deut. 32. Vt ipsum sequi affectibus studerent, thesaurum in cælo quærerent, eoque cor subleuarent, dicentes illud Cant. 1. Trahe me post te. Quod Christus eleuatis manibus ascendit, hæreticus, vt inutilem & superstitiosam cæremoniam reijcit.

Benedixit eis: In hoc patriarcharum ac Mosi referens exemplum. Gen. 49. Deut. 33. Nec tantum Apostolis, sed & eorum successoribus benedixit: sicut ostensum est ex Zacharia.

Videntibus illis assumptus est, vt ascensionis testimonium tanquam oculares testes, referrent mundo. 1. Ioan. 1. Act. 1. sicut virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Iesu Christi, Acto. 4.

Cum gaudio ascendit: Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ, Psal. 46. Gausi sunt angeli, quibus gaudium super vno peccatore penitentiam agente, Luc. 15. oue errantem iam reportata & inuenta, gausi sunt iusti. Si Abraham exultauit, vt videret diem Domini, Ioan. 8. quærum hodie cum omnibus lætatus est sanctis; Nam ascendens in alium, captiuam duxit captiuitatem. Ephes. 4. Gaudio repleti discipuli, oculis illum, quoad licuit, prosequentes. Cumque intuerentur in cælum eundem illum, ecce duo viri, &c. Act. 1. Et ipsi adorantes regressi sunt in Ierusalem eum gaudio magno: & erat semper in templo laudantes & benedicentes Deum, Luc. 24. Iam enim certa fides

P 5 excus-

Duplici de
causa domi-
miraculo-
rum accepe-
runt Apo-
stoli.Apostoli
quales per
fidem in
Christum.Quo in loco
Christus
ascenderit.Quomodo
ascenderit
Christus.Ad exem-
plum patri-
archarum
suis benedi-
xit Chri-
stus.Ascendi t
Christus cum
gaudio.
Matth. 18.

excusserat omnem merorem, & certa spes promissorum addebat alacritatem.

Act. 1.

Nubes suscepit illum ab oculis eorum, non quia indigebat subsidio nubis: sed voluit eius vti seruitio. Virtus enim eius in nubibus. Psal. 67. Sic enim prædictum erat: Qui ponis nubem ascensum tuum. 103.

*Quo ascen-
dit Christ?*

Ascendit ad cælos. Non mansit in sepulchro, nec in aere, nec in inferno. Obserua Christum in scriptura nunc ascendisse, nunc assumptum esse, dici simili phrasi & ratione, qua & dicitur resurrexisse, & excitatus esse. Illud ergo deitatis habet expressionem, hoc humanitatis. De ascensione Christi Psal. 68. loquitur, quem locum Apostolus exponit de eiusdem ascensione, Ephes. 4. Cum ascendisset in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Cæterum illud, ascendit, quid est, nisi quod etiam descenderat prius in infimas partes terre? Qui descendit, idem ille est, qui etiam ascendit supra omnes cælos, ut impleret omnia. O profundi sensus verba, magis contemplationi, quam explicationi conuenientia!

Primo, credimus Christum in cælum ascendisse verum Deum, & assumptum verum hominem. Cælum enim Dei sedes. Isa. 66. Humanitati quoque cælum competebat, quia qui se humiliat, exaltabitur, Luc. 14. Phil. 2. Per passionem & contumeliam in suam ingressus est gloriam, Luc. 24.

*Quare Christi
ascen-
dit.*

Sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Quod de locali situ non intelligamus, qui in cælis non est: sed de æqualitate, quam per omnia cum patre habet parem. In cælo apud patrem agit nostrum aduocatum. Inde spiritum sanctum mittit, Ioan. 16. Ibi nos gubernat: Ibi vineæ suæ prospicit, Isa. 5. Mat. 20. Ibi glorificationem nostram parat: qui est in dextera Dei, degluties mortem, ut vite æternæ hæredes efficeremur, profectus in cælum, subiectis sibi angelis, & potestatibus & virtutibus.

1. Pet. 3.

Breuiter, in cælo est nostrum caput, per quod omnis beatitudo corpori prouenit. Deriuatio isthæc gratiæ typicè designatur in unguento Aaronis, è capite & barba in ipsum totum corpus vestesque manâre, Psal. 133. Huc respicit, ipsum ascendit & descendit. Nihil enim nobis proderit Christi (ascendere) nisi per ipsum nobis omnis gratia descendat. Adeo omnis nostra spes est in cælo, apud sponsum nostrum.

*Diriuatio
gratiæ in
nos designatur
per unguentum
Aaronis.*

Ascendit itaque Christus in cælum, non assumptus à nube, ut Henoc, Genesis 5. non in curru igneo, ut Elias 4. Regum 2. sed ascendit propria virtute: ipse quoque præstabit virtutem ascendendi suis fidelibus. Parauit nobis viam: nam prædones animarum è medo sustulit, scilicet mortem, diabolium, infernum, peccatum, ut securum ac tutum ad patrem habereamus aditum.

Hebr. 10.

Vltima pars huius Euangelij: Illi autem profecti prædicauerunt vbiq; Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis: Admonet nos, ut in vocatione Christi mandato obediamus, & consolatur nos, quod Dominus sit benedicturus operibus manuum nostrarum, si modo constâtes in fide, eius mandata obseruauerimus. Quia Apostoli fecerunt quod Iesus præcepit, Christus vicissim fecit quod illis promiserat.

Tangitur hic quoque Apostolica executio, & promissionis Christi veritas: Iussit prædicare, promisit se energiam illis daturum. Vtrumq; hic vides verum. Accepta Spiritus sancti gratia, profecti illi prædicauerunt. Ipse sermonem eorum approbavit ratumque fecit. Illi linguas & vocem operi diuino adhibuerunt, ipse Christus spiritum & virtutem operi addidit, atque per omnigenas virtutes sermonem illorum confirmavit, hoc est, quod Apostolus ait: Ministri sumus, per quos credidistis. Ego plantavi, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit: neque qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui vegetat Deus. Sic & agricola nequicquam sementem suam fecerit, nisi Deus, ipsam irrigans, vegetarit.

Virtute istac etiamnum crescit verbi semen, quando nimirum Spiritus sanctus illud arthabone suæ gratiæ in cordibus nostris obsignat. Miracula plura Ecclesia non requirit. Noui euangelistæ, qui Ecclesiasticæ traducis non sunt, Clementem, Dionysium, Ignatium, Ambrosium, Augustinum, &c. non habentes in suo corpore, opus habent signis & miraculis. Cum itaque talia facta sunt in testimonium veritatis doctrinæ, & Deus testis non possit falsitatis esse, sicque comprobata sit veritas euangelicæ doctrinæ coram regibus & principibus mundi: propterea abundantius oportet nos obseruare, ea quæ audiuius, &c. Hebr. 2. Vide ibi ad longum.

EPILOGVS.

1. Confirmatur in hoc Euangelio veritas illius articuli: Christus ascendit in cælum, sedetque ad dexteram Dei patris omnipotentis.
2. Indubitata certitudinem glorificationis corporis nostri hic habemus, quod mortale corpus nostrum induet immortalitatem, ac corruptibile incorruptionem, 1. Cor. 15. Docemurque quemadmodum Christus ascendit in cælum in corpore & anima, postquam voluntatem patris sui fecit, ita et nos si perseverantes in fide, æterni patris voluntatem fecerimus, nos assumendos in vitam æternam quam nostris operibus retribuere Deus iustus iudex, 2. Timoth. 4. Non ascendit in cælum cum Christo quisquam per solam fidem, sed per charitatem: que verè dignos nos facit cælesti illa assumptione. David, Qui ascendet in mentem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in vanum animam suam, Psal. 23. Idem; Domine, quis habitabit in tabernaculo

*Apostolica
executio et
promissio-
nis Christi
veritas.*

1. Cor. 3.

*Ecclesia nõ
requirit
amplius
miracula.*

*Articulus
resurre-
ctionis cõ-
firmatur.
Hebr. 11.
Non ascen-
dendū cum
Christo per
solam fidē,
sed per cha-
ritatem.*

Confirmatio euāgelij per signa. 3 Commissio docendi euāgelij in toto mundo, cuius promittitur confirmatio per sequentia signa, & miraculorum vis, si res miraculum poscat, per signa.

DOMINICA INFRA OCTAVAS ASCENSIONIS, QUÆ DICITVR (EXAVDI) EPISTOLA.

I. Pet. 4. Charissimi, Estote prudentes & vigilate in orationibus. Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem, sine murmuratione. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrans, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, tanquam sermones Dei: Si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum.

IN HAC Epistola D. Petrus hortatur ad tria. I Primò, ad sobrietatem, & vigilantiam ad orandum, cum ait: Estote prudentes (vel sobrii) & vigilate in orationibus. Est autem sobrietas omniū virtutum mater & origo: ebrietas verò, omnium vitiorū mater est & origo. Homo enim sobrius & temperas, ad omnia bona semper aptus est, ac idoneus ad feruendum Deo & hominibus: homo autem ebrius & intemperans, nihil boni facere potest. Cum enim cibo potuq; obrutus fuerit, ratio iacet suffocata, sensus eripiuntur, totum corpus vetero torpet, omnia membra ad peccandum sunt inflammata. Hiero. Vbicunq; satura atque ebrietas fuerit, ibi libido dominatur: ventremque distentum cibo, & vino, & potionibus irrigatum, voluptas genitalium sequitur, Eccles. 31. Vinum multum potatum irritationem & iram, & ruinas multas facit, vult dicere: Ne sitis efferi, & Epicuri de grege porci: sed prudentes, modesti, & temperantes. Nihil enim est, quod magis impediatur fidelium orationes & feruorem, quam ebrietas, & intemperantia. Nam vbi quotidiana est ebrietas, ibi sequuntur hæc vitia, socordia, luxuria, acedia, scurrilitas, multiloquiū, temeritas, præsumptio, & audacia. Luxuriosa res vinum & tumultuosa ebrietas: quicumque in his delectatur, non erit sapiens. Vnde ait Ouidius de ebrietate:

Vina parant animos Veneri, nisi plurima sumas, Et stupeant multo corda sepulta mero. Nutritur vento, vento reslinguitur ignis: Lenis alit flammam, grandior aura necat.

2 Secundò hortatur ad charitatem mutuam, & hospitalitatem, cum ait: Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes. Hic Petrus adfert causam, quare inter nos habenda

Sobrietas virtutum mater & origo. Ebrietas omniū vitiorū mater.

Nihil ita impedit fidelium orationes, ut intemperantia. Proa. 20. Lib. 2. de remed. amoris. Prover. 10. Causa quare inter nos habenda charitas.

habenda sit charitas, quia, inquit, operit multitudinem peccatorum. quasi diceret: Vbicunq; fuerint peccata, & si grauissima sint ac detestanda, ita vt in desperationem adigant, si adest charitas, ipsa sua virtute ita iustificabit peccatores, vt omnia peccata tollat, & euellat: adeo, vt qui charitatis virtutem in sacramentis diuino beneficio susceperint, nihil damnationis in eis sit futurū, Rom. 8. Neq; hoc solum præstat, verum & voluntatem ita immutat, ac perficit, vt vbicunq; est ira, odium, & inuidia, ibi, iuxta prouerbium, lis litem ferit, & noxa noxam parit: homo enim, qui odium habet in corde, nō desinit irasci, ringi, nec cessat camarinam mouere, donec inimicum læserit: homo vero, qui diligit ex animo proximum, non considerat, nec aggrauat, nec criminatur, nec aspicit delicta proximorum: sed animi dotes atque virtutes, has laudat, extollit, atque imitatur.

Deinde hortatur ad hospitalitatem, cum ait: Hospitales inuicem sine murmuratione. Quo dicto Petrus indicat beneficia in proximum conferenda esse, nō ex molestia, & necessitate. Nemo quoque nimium reputare debet, quod propter Deum in pauperes & egenos, orphanos & viduas, erogat. Quæcunq; enim, siue ea sunt corporalia, siue spiritualia dona Dei, nō debemus pro nostra voluntate aut ratione distribuere: sed iuxta Dei voluntatem, vt boni æconomi ac dispensatores, in pauperes Christianos erogare. Quod beneficium tam erit Deo gratum & acceptum, perinde ac si ipsi collatum fuisset. Maximi facit Deus beneficia, quæ in pauperes, propter Christum contulerimus. Qui enim, inquit, suscipit vnum in nomine meo, me suscipit. Hoc videlicet Paulus dixit ad Hebr. 13. Hospitalitatis nolite obliuisci. Per hanc quidam exceperunt angelos, nescientes quod contigit Abrahæ, qui homines hospicio se excepisse arbitratus, exceperat angelos, Genes. 18. Idem conrigit Loth, Gen. 19. Ob idque Paulus ad Rom. 12. & hic Petrus ad hospitalitatis studium Christianos hortantur.

3 Tertio hortatur, vt quisque in sua vocatione sedulo faciat officium suum, cum ait: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illā administrans: sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. vult dicere: Quemadmodum in magna, & bene instituta domo, plurimi sunt famuli & administratores, varia habentes officia: sic in Christi regno multi sunt ministri, quibus diuersa bona corporalia ac spiritualia à Deo sunt commissa, Rom. 12.

Enumerat autem peculiariter officia Episcoporum, Prælatorum, atque Ecclesiæ ministrorum, & ait: Si quis loquitur, quasi sermones Dei, hoc est: Si quis habet gratiam docendi, ac nouit scripturās, populum fideliter instituat, nihilque tradat, quod à verbo Dei sit alienum, vel indignum. Ne concionetur

Prouerbia,

Beneficia in proximum deferenda quomodo.

Matth. 25

Matth. 18

Quisq; in vocatione sua officium suum faciat.

Loqui sermones Dei quid.

tua

sua somnia aut commenta, sed doceat scripturam sacram, doctrinam conciliorum, sanctorum patrum, nempe Augu. tini, Hilarij, Hieronymi, &c. qui locuti sunt sermones Dei.

Si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus, hoc est: Si quis habet officium, is pro sui capitis opinione nihil faciat: sed doceat ea, quæ certò nouerit verbo Dei esse fundata.

Falsa Lutheranorum doctrina.

Falsò docent Lutherani ex isto loco, & ex altero, Isa. 6. bonum cõcionatorem non posse aliquid adferre, quod sumptum non sit de altari, id est, vt ipsi dicunt, ex sacra scriptura: quare nihil volunt ex cõcilijs, aut patribus, Hieronymo, August. &c. è suggesto doceri posse. Sed huius erroris falsitas est apertissima, cum Paulus Ecclesijs proposuerit præcepta seniorum seruanda: & subinde in medium adducat testimonia Gentiliu, Arati scilicet, Menandri, & Epimenidis. Ergo si Paulus hoc fecit ex Gentilibus, multò magis nobis licebit aliquid adferre ex concilijs aut patribus, Act. 17. 1. Cor. 15. Tit. 1.

Paulus testimonium gentiliu in suis cum epistolis tum cõcionibus adducit.

Falsò docent Lutherani ex isto loco, & ex altero, Isa. 6. bonum cõcionatorem non posse aliquid adferre, quod sumptum non sit de altari, id est, vt ipsi dicunt, ex sacra scriptura: quare nihil volunt ex cõcilijs, aut patribus, Hieronymo, August. &c. è suggesto doceri posse. Sed huius erroris falsitas est apertissima, cum Paulus Ecclesijs proposuerit præcepta seniorum seruanda: & subinde in medium adducat testimonia Gentiliu, Arati scilicet, Menandri, & Epimenidis. Ergo si Paulus hoc fecit ex Gentilibus, multò magis nobis licebit aliquid adferre ex concilijs aut patribus, Act. 17. 1. Cor. 15. Tit. 1.

EPILOGVS.

- 1 Sobrietas, vigilia, oratio, charitas, hospitalitas Christianos decent.
- 2 Nihil alienum à doctrina Dei loquamur, ne falsi testes Dei, & sacrilegi inueniamur.
- 3 Gloria Dei, vt in omnibus glorificetur Deus per Christum, publica utilitas, publica honestas, sit scopus omnium Christianorum: cum primis eorum, qui præsunt verbo.

Gloria Dei & publica utilitas scopus Christianorum.

DOMINICA (EXAVDI) EVANGELIUM.

Ioan. 15. & 16.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini. Absque synagogis facient vos. Sed venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo: & hæc facient vobis quia non noverunt patrem neq; me: sed hæc locutus sum vobis, vt quum venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

Officiu Spiritus sancti quod.

CHRISTVS hoc Euangelio indicat tria. Primò, officium Spiritus sancti, quem Christus vocat Paracletum, hoc est, consolatorem, & aduocatum, contra spiritus terroris, timoris, & tristitiæ. Quia Apostoli erant eijciendi extra synagogas, anathematizandi, occidendi varijsq; supplicijs affiendi à tyrannis & incredulis: ideo ipsis promittit sanctum spiritum, qui consoletur eorum corda, quiq; ipsos alacres & promptos reddat, vt gaudentes discedant à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati, Act. 5.

Spiritus S. paracletus.

Officiu prædicatoris est, docere Christianos promissionem

nem hanc non tantum Apostolis, sed & omnibus fidelibus factam, vt in suis angustijs, afflictionibus, persecutionibus, spectent se habituros spiritum sanctum paracletum, id est, consolatorem: si modò passiones & afflictiones sint pro Christo. 2. Cor. 1. Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Quemadmodum enim Deus fidelibus suis nimis læta temperat tristibus, ne insolecant: sic & nimis tristitia temperat lætis, ne desperent. Natura nostra neutrum ferre potest, nec nimis læta, nec nimis tristitia. Læris extollitur; tristibus deijcitur. Hinc Tob. 3. Post lachrymationem & fletum exultationem infundis, &c. Psal 93. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Officiu prædicatoris est docere. Spiritus S. promissio, nō tantu Apostolis, sed & omnibus fidelibus factam.

Natura nostra nec læta nec tristitia ferre potest. Spiritus S. Spiritus veritatis.

Vocat proinde Christus spiritum, hoc est, prædicatorem veritatis, contra spiritus mendaciorum & falsitatis, quia spiritus sanctus eum quem possidet, facit veritatis amatorem, osorem mendacioru, errorum, & sectarum falsaru: quales sunt Lutheri & aliorum hæreticorum. De huiusmodi dono sibi collato agit gratias Iesus Sirach, Eccl. 51. Confiteor nomini tuo, Domine rex, & collaudo te Deum saluatorem meum, quoniam adiutor & protector factus es mihi, & liberaisti cor meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labijs operantium mendacium, &c.

Concionatoris officium hic erit, docere Christianos, vt studeant bonis operibus spiritum sanctum prouocare, qui ipso- rum corda illustret, & repleat sua gratia, vt omnem veritatem videamus. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Psal. 50. Item, Spiritu principali confirma me, Ibidem.

Cõcionatoris iuè officium.

Præterea, vocat Christus spiritum perhibentem testimonium de Christo, contra spiritus hereticos, negantes diuinitatem Christi: & contra gentes, quæ verum Deum negant, quia testatur omnibus fidelibus venientibus ad fidem ecclesiæ catholicæ, Christum Dei viuentis esse vnicum & verum filium, vnicum mediatorem, redemptorem, & saluatorem, Ecclesia catholica Romana huc spiritum habet magistrum: ipse testimonium perhibet huic Ecclesiæ de Christo, de ipsius doctrina, & de omni veritate. Ingēs planè testificatio est fidei nostræ, quod filius hominis, in quem credimus, tam multa, tamque insignia testimonia habet: siquidem tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, verbum, & Spiritus sanctus: Pater, per opera: Filius per verba: Spiritus sanctus, per collationem gratiarum. Securè igitur gloriatur fides nostra, erigatur spes, exulter charitas. Ea ipsa autem tam insignia Christi testimonia, omnem incredulis excusationem auferunt.

Spiritus S. testimoniu reddens de Christa.

1. Ioan 5.

Offi-

Officium quoque prædicatoris erit hic docere Christianos, quòd spiritus sanctus illis testimonium perhibet de Christo, & de eius doctrina: quando manent in obedientia sponiæ ipsius, quæ est Ecclesia Romana.

*Persona Spi-
ritus S. de-
scribitur.*

*Hereses
Græcorū et
Arrij refel-
luntur.*

*Officiū Apo-
stolorū, te-
stimoniū cō-
stās reddere
de veritate
doctrinæ et
virtute in-
cōtamina-
te vitæ
Christi.*

Ioan. I 2.

Vide ergo, quàm sapienter loquatur sapientia Dei. Primò enim antequam de testimonio spiritus sancti loquatur, prius enim eius personam describit, ne quis leue putet esse testimonium spiritus sancti, quasi dicat; Si personam attendis, à Deo procedit, & Deus est: si certitudinem requiris, spiritus veritatis est, & ipsa veritas mentiri & fallere non potest: si virtutem testimonij eius quæris & effectum, paracletus est: Non in aurem loquitur, sed in cor; nō in sermone est eius testimoniuū, sed in virtute. Est & hoc diuinæ sapientiæ signum, quod quasi singulis verbis, futuras hæreses prostermit. Primò enim, cum dicit: Quem ego mittam: clarè ostendit, quòd non à solo patre, sed etiam à filio procedit spiritus sanctus, contra errorem Græcorum. Deinde quod addit: Mittam à patre: clarè ostendit se vnium cum patre substantiæ esse, quando quidem vnū spiritum habent pater & filius, contra Arrium. Præterea quòd addit: Qui à patre procedit: ostendit Spiritum sanctum non creaturam esse, sed Deum, contra eundem Arrium. Quod enim ex Deo procedit, Deus est. Creaturæ autem non ex substantia Dei, sed ex nihilo factæ sunt, &c.

Indicat etiam Christus hoc primo articulo officium Apostolorum, cum dicit, *Et vos testimonium perhibetis, &c.* Hos vocat Christus testes oculatos suæ vitæ atque doctrinæ: quos ipse vocauit, elegit, & ab initio assumpsit, vt testes illi essent in Ierusalem, in Samaria, & in omni Iudæa & in omni loco, vsque ad vltimum terræ: iuxta doctrinam Lucæ, Act. ca. 1. & in narratione euangelica ca. 24. Instruit illos modo quid sit ipsorum officij, nempe, testimonium verum, firmum, & constans reddere de Christo, de excellentia & veritate doctrinæ eius, quam ipsos docuit, de singulari & excellentissima virtute incontaminatæ vitæ eiusdem, quasi dicat: vestrum est annunciare mundo, me verum esse filium Dei: quia hoc audistis in monte Thabor. Matth. 17. & idem audistis omnes in templo Ierosolymitano, quando vox illa fuit è cælo delapsa, per quam mihi perenti à patre, vt me glorificaret, pater cælestis respondit: Et clarificauit, & clarificabo. Vos qui vidistis me curantem ægros, iuuantem miseros, resuscitantem mortuos; vos, inquam, qui omnia mea facta explorata habetis, testimonium perhibebitis de me apud omnes. Cum audieritis Iudæos dicentes me fuisse voracem, potatorem, amantem publicanorum & peccatorum & facientem mirabilia in virtute Beelzebub, testatam facietis vniuersis hominibus meam puritatem, veritatem, innocentiam &

& diuinitatem. Non silebitis, sed prædicabitis mundo me esse Christum verum mundi saluatorem, filium Dei: qui veni saluare, & non perdere: idque tanta constantia facietis, vt si in confessione & defensione meæ doctrinæ & innocentia necesse sit sanguinem vitamque profunderere, non dubitetis prompro atque præsentis animo omnia tormentorum genera perferre: idque, vt de me testimonium perhibeatis.

De Apostolorum testificatione dicitur, Act. 4. Spiritus sancti vehementia afflati, & igni diuinæ fortitudinis accensi, virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, dicentes: Non enim possumus, quæ vidimus & audiuimus, non loqui.

2. Secundo, indicat hic Christus, quomodo mundus tractaturus sit apostolos agentes suum officium. Ait enim: *Absque synagogis facient vos.* Tribulationes immituntur ad probationem. 1. Pet. 4. hoc est, A suis synagogis vos expellent, aqua & igni interdident, & indignos reputabunt, qui suis possitis interesset: sodalitijs, conuentibus, aut sacris. Hoc factum est viuente adhuc Christo. Nam Ioan. 9. refert Iudæos lege cauisse, ne aliquis Iesum Christum confiteretur: exturbareturque extra synagogam, qui seus faceret. 1. Cor. 4. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus omnium peripsema, vsque adhuc.

Venit hora, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequiū se præstare Zelus mūdā Deo. Hoc gesta Pauli, cum adhuc Saulus esset, testantur. Nam non bonus. de illo legimus, Act. 8. Saulus autem deuastabat Ecclesiam, per singulas domos intrans, & trahēs viros & mulieres tradebat in custodiam. Ibid. 9. Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Christi, &c. Idem Paulus Galatis testificatur cap. 1. se supra modum persecutum Ecclesiam Dei, & expugnasse eam, &c. Stephanum hac de causa lapidatum legimus, Act. 7. Ibidem 23. Iurarunt nonnulli, se non manducatueros panem, priusquam Paulum occiderent: sed quia non habuerunt scientiam rectam, nec causam iustam, ideo zelus eorum non bonus, æmulatione quidem Dei habet, sed non secundū sciētiam. Vnde Apostolus *Act. 26.* dicit: Ego quidē estimauerā me aduersus nomē Iesu Nazareni debere multa contraria agere, quod & feci Hierosolymis, &c.

Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neque me. Hoc est, Vos patiemini, sed non ob aliquam culpam vestram: non quia latrones, nec homicidæ, nec idololatræ: sed quia me confitemini filium Dei, verum Christum, quem Iudæi non nouerunt, neque nosse voluerunt. Est tamen sciendum Deum non esse iniustum, si martyres ob hanc confessionem patiantur mori, nā omnia, quæcunque nobis facit, vero iudicio facit.

Cruce quam hic Dominus electis instare adumbrat, duplex est, pœnæ scilicet, & calumniæ, ac supplicium sine scādalo co-

*Tribulatio-
nes quare
immittun-
tur.*

Act. 26.

*Duplex
cruce electo-
rum.*

Q mit e

Officium quoque prædicatoris erit hic docere Christianos, quòd spiritus sanctus illis testimonium perhibet de Christo, & de eius doctrina: quando manent in obedientia sponsæ ipsius, quæ est Ecclesia Romana.

Persona Spiritus S. describitur.

Hereses Græcorum et Arrij refelluntur.

Officiū Apostolorum, testimonium est veritatis reddere de doctrina et virtute incōtaminatæ vitæ Christi.

Ioan. I. 1.

Vide ergo, quàm sapienter loquatur sapientia Dei. Primò enim antequam de testimonio spiritus sancti loquatur, prius enim eius personam describit, ne quis leue putet esse testimonium spiritus sancti, quasi dicat; Si personam attendis, à Deo procedit, & Deus est: si certitudinem requiris, spiritus veritatis est, & ipsa veritas mentiri & fallere non potest: si virtutem testimonij eius quæris & effectum, paracletus est: Non in aurem loquitur, sed in cor; nō in sermone est eius testimonium, sed in virtute. Est & hoc diuinæ sapientiæ signum, quod quasi singulis verbis, futuras hæreses prosternt. Primò enim, cum dicit: Quem ego mittam: clarè ostendit, quòd non à solo patre, sed etiam à filio procedit spiritus sanctus, contra errorem Græcorum. Deinde quod addit: Mittam à patre: clarè ostendit se vnium cum patre substantiæ esse, quando quidem vnū spiritum habent pater & filius, contra Arrium. Præterea quòd addit: Qui à patre procedit: ostendit Spiritum sanctum non creaturam esse, sed Deum, contra eundem Arrium. Quod enim ex Deo procedit, Deus est. Creaturæ autem non ex substantia Dei, sed ex nihilo factæ sunt, &c.

Indicat etiam Christus hoc primo articulo officium Apostolorum, cum dicit, *Et vos testimonium perhibetis, &c.* Hos vocat Christus testes oculatos suæ vitæ atque doctrinæ: quos ipse vocauit, elegit, & ab initio assumpsit, vt testes illi essent in Ierusalem, in Samaria, & in omni Iudæa & in omni loco, vsque ad vltimum terræ: iuxta doctrinam Lucæ, Act. ca. 1. & in narratione euangelica ca. 24. Instruit illos modo quid sit ipsorum officij, nempe, testimonium verum, firmum, & constans reddere de Christo, de excellentia & veritate doctrinæ eius, quam ipsos docuit, de singulari & excellentissima virtute incontaminatæ vitæ eiusdem. quasi dicat: vestrum est annunciarè mundo, me verum esse filium Dei: quia hoc audistis in monte Thabor. Matth. 17. & idem audistis omnes in templo Ierosolymitano, quando vox illa fuit è cælo delapsa, per quam mihi petenti à patre, vt me glorificaret, pater cælestis respondit: Et clarificauit, & clarificabo. Vos qui vidistis me curantem ægros, iuuantem miseros, resuscitantem mortuos; vos, inquam, qui omnia mea facta explorata habetis, testimonium perhibebitis de me apud omnes. Cum audieritis Iudæos dicentes me fuisse voracem, potatorem, amantem publicanorum & peccatorum & facientem mirabilia in virtute Beelzebub, testatam facietis vniuersis hominibus meam puritatem, veritatem, innocentiam &

& diuinitatem. Non silebitis, sed prædicabitis mundo me esse Christum verum mundi saluatorem, filium Dei: qui veni saluare, & non perdere: idque tanta constantia facietis, vt si in confessione & defensione meæ doctrinæ & innocentia necesse sit sanguinem vitamque profundere, non dubitetis prompto atque præseni animo omnia tormentorum genera perferre: idque, vt de me testimonium perhibeatis.

De Apostolorum testificatione dicitur, Act. 4. Spiritus sancti vehementia afflati, & igni diuinæ fortitudinis accensi, virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, dicentes: Non enim possumus, quæ vidimus & audiimus, non loqui.

2. Secundo, indicat hic Christus, quomodo mundus tractaturus sit apostolos agentes suum officium. Ait enim: *Absque synagogis facient vos.* Tribulationes immituntur ad probationem. 1. Pet. 4. hoc est, A suis synagogis vos expellent, aqua & igni interdicerent, & indignos reputabunt, qui suis possitis interesse sodalitijs, conuentibus, aut sacris. Hoc factum est viuente adhuc Christo. Nam Ioan. 9. refert Iudæos lege cauiffe, ne aliquis Iesum Christum confiteretur: exturbareturque extra synagogam, qui secus faceret. 1. Cor. 4. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus omnium peripsema, vsque adhuc.

Venit hora, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Zelus munda Deo. Hoc gesta Pauli, cum adhuc Saulus esset, testantur. Nam de illo legimus, Act. 8. Saulus autem deuastabat Ecclesiam, per singulas domos intrans, & trahens viros & mulieres tradebat in custodiam. Ibid. 9. Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Christi, &c. Idem Paulus Galatis testificatur cap. 1. se supra modum persecutum Ecclesiam Dei, & expugnasse eam, &c. Stephanum hac de causa lapidatum legimus, Act. 7. Ibidem 23. Iurarunt nonnulli, se non manducatueros panem, priusquam Paulum occiderent: sed quia non habuerunt scientiam rectam, nec causam iustam, ideo zelus eorum non bonus, æmulatione quidem Dei habet, sed non secundum scientiam. Vnde Apostolus dicit: Ego quidem estimaueram me aduersus nomē Iesu Nazareni debere multa contraria agere, quod & feci Hierosolymis, &c.

Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neque me. Hoc est, Vos patiemini, sed non ob aliquam culpam vestram: non quia latrones, nec homicidæ, nec idololatæ: sed quia me confitemini filium Dei, verum Christum, quem Iudæi non nouerunt, neque nosse voluerunt. Est tamen sciendum Deum non esse iniustum, si martyres ob hanc confessionem patiatur mori, nā omnia, quæcunque nobis facit, vero iudicio facit.

Cruz ea quam hic Dominus electis instare adumbrat, duplex est, poenæ scilicet, & calumniæ, ne supplicium sine scādalo co-

Tribulationes quare immituntur.

Act. 16.

Duplex cruz electorum.

Q mite

*Acerbissima crux
piorum calamitum.
Prou. 22.*

*Excommunicationis
sententia iuste irrogata,
non parua.
A iniuste irrogata,
meritoria.*

*Mundi malitia & ca-
ritas.
Propter
pios parci-
tur mundo.
Genes. 7.
Genes. 14.
Exod. 15.
Non est tri-
standum si
peruersi fu-
giant nostra
consortia.*

mite veniat. Poena in temporalium bonorum confiscatione, in exilio, & in suppliciorum illatione, denique in vite siue anime ereptione sita est. Et certe hanc poenae species posterior haud quam res est parui momenti: hoc quod ipsi teratori satis perspectum est. Iob. 1. dicens: pelle pro pelle, & omnia quae habet homo, dabit pro anima sua. Altera pars crucis etiam ipsa morte est acerbior. Est calumnia, qua etiam huius seculi homines, tyranni & hypocrite bonum nomen electorum conatur denigrare. Impius est qui famam negligit: & Nomen bonum melius est unguentis pretiosis. Et Poeta ait: Omnia si perdas, famam seruare memero. Huius itaque crucis patris, tanquam grauissimae omnium, Dominus cum primis meminit, dicens: Absque synagogis facient vos. Non est parua excommunicationis sententia iuste irrogata, pura cum magna maturitate, non ex odio aut auaritia, sed ob salutem animae, in pertinaciter inobedientes, Mat. 18. 2. Thes. 3. peruersi docentes, Gal. 1. 2. Ioan. 1. periculo: & viuetes, 1. Cor. 5. Satius esset homini mille mortis genera subire, quam suapte culpa in excommunicationis poenam incidere, quia separat a corpore ecclesiae, ideoque priuat influxu gratiae a capite. Ioan. 15. priuat sacramentis & meritis ecclesiae, Mat. 18. Psal. 118. separat a communionem fidelium. 1. Cor. 5. & ingressu caelestium. Mat. 18. Verum si ab iniquo iniquum fuerit illata iudice, nihil est illa magis meritorium. Terribile est de populo Dei deijci, sed summum consolatorium, non ex ecclesia sanctorum, sed de synagoga diaboli & Iudeorum nec non haereticorum depelli. Ecclesiae quidem & sanctorum communionem ac Dei gratiam mundus nobis auferre non potest: quod autem suam nobis interdicit amicitiam, nihil obest, imo plurimum prodest. Quod enim longius a mundi consortio recedimus, & impiorum amicitia, eo propius Deo accedimus.

Arguit ergo Christus his verbis, mundi malitiam & caecitatem. Malitiam, quod pios pati non potest, sed eijcit & persequitur iniuste. Caecitatem, quod eos eijcit, quorum beneficio viuunt. Quod autem Deus non statim animaduertit in impios, ideo fit, ne simul eradicetur & triticum. Propter pios, qui in mundo sunt, mundo parciatur. Postquam autem a malis separati fuerint, statim iudicium Dei irruet in impios. Id quod videmus in Noe, Loth, & Aegyptijs. Quum primum enim Noe se separauit ab impijs, Loth a Sodomis, Israhel ab Aegyptijs, impij perierunt horrendo iudicio. Non igitur eijciamus bonos: sed hoc agamus, ut & nos boni fiamus. Docebit hic quoque populum pius praedicator, non mirandum nec tristandum, si mali & peruersi fugiant nostra consortia, viuet nostra colloquia: imo laetandum illis esse, qui hoc ferunt. Sed est aduertenda regula Petri, seruanda in afflictionibus, scilicet: Nemo vestrum patietur ut fur, ut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem Christianus glorificet Deum in isto nomine, &c. 1. Pet. 4. Pro-

Proponat etiam populo, quantum possit malitia carnis, & in qua mala nos impellat satanas, si gratia destituamur. Haeretici nostri temporis exemplo sint, qui obsequium se Deo prestare falso & malitiose arbitratur, si Romanum pontificem, Cardinales, Episcopos ac reliquos vniuersos ordinis ecclesiastici viros, suis sedibus exturbauerint. Cauent igitur perdere gratiam. Haec mala & alia lege grauissima incurrit, qui Deum & filium eius Iesum Christum non cognoscit, sicut ecclesia Romana ipsum confiteretur & cognoscit. Tertio, consolatur Christus suos discipulos, dicens: Haec locutus sum vobis, ut cum veneris hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Scire mala quae nos sunt subsequutura, non parum animos confirmat. Nam quamuis memoria illa nihil inuare possit cum mala feruent: hoc tamen commodi Apostolis & vniuersis fidelibus, quibus omnibus Christus loquebatur, adfert, ut scilicet in medijs tormentis, atque in ipsis afflictionibus, subeat animos afflictorum memoria eius, cuius causa illa tormenta vel illam mortem patiuntur. Recordabuntur esse Christum qui illis praedixit, qui liberauit Petrum in mari. Matth. 14. imperauit ventis: qui liberauit adulteram. Ioan. 8. qui resuscitauit Lazarum, qui cum mortuus esset, propria virtute surrexit: qui denique alia quamplurima admiranda, sua ipsius potestate fecit: qui si vellet, & de re afflictorum foret, posset illos tormentis eximere, calamitatibus & angustijs liberare. Sed quia ita expedit ad suam gloriam promouendam, & animarum fidelium electorum utilitatem, ideo praedicit, Apostolos, martyres, virgines, & plerisque alios fideles varijs afflictionibus & calamitatibus concutendos & exercendos. Quod cum Apostoli scirent, dicebant, ut Paulus restatur alacri corde: Quia propter te mortificamur tota die, & stimati sumus sicut oves occisionis. Magna erat consolatio omnibus afflictis, si animo attento considerent, quod habet Iacobus: Omne gaudium existimate, cum in varias tentationes incideritis. Iac. 1. docet Paulus quod tribulatio patientiam operatur: est donum Dei tribulationes pati. Haeretici ex hoc Euangelio rapiunt suam defensionem, dicunt se exules, clamant se, suasque fortunas proscribi, dicunt se foci priuari: idque propter Christum, Sciunt se diaboli esse martyres, non enim patiuntur propter Christum, sed ut maledici, ut matricidae, ut patricidae spirituales, ut seditiosi, ut publicae pacis turbatores, ut zizaniorum seminatores. Intelligant se ea moliri quae digna sunt punitione externa, imo etiam aeterna.

EPILOGVS.

1 Dominus hic discipulis suis Spiritum sanctum paraclitum promittit, & simul exprimit, quidnam in ipsis sit status ille sacer operaturus. Nam ante aduentum Spiritus sancti, nec capaces mysteriorum, nec fortes ad toleranda aduersa fuerunt: accepto autem spiritu, facti prorsus alij.

*Multa po-
test malitia carnis
& satanae
si gratia destituamur.*

*Tela prouidentia
sa minus
feriunt:
Apostolis
futura mala
la praedicta.*

Ioan. 11.

Roman. 8.

*Roman. 5.
Philip. 1.*

Defensiones haereticorum falsa.

*Paracletus
quid operaturus in
Apostolis.*

Q 2 2 Tristitia

*Tristitia ma-
nent san-
ctos in hoc
seculo.*

*Nalla re
deterri
oportet à
veritatis
professione.*

2 *Tristitia fata, quæ amatores Dei, atque adeo opus hoc Spiritus sancti in hoc pessimo seculo maneat, re exit. Spiritus enim immudus, pater mendacis, archibomicida, princeps huius seculi, opus Spiritus sancti iustitiam, & veritatem à mundi exordio expugnare studuit: Obelinatus in malitia ab instituto huiusmodi nunquam cessabit.*

3 *Nullis periculis, nec morte ipsa, oportet deterri à professione veritatis euangelicæ: Reposita est enim corona iustitiæ, quæ reddet dominus in illa die. 1. Tim. 4. Si per in memoria habere verbū dei, ad hoc plurimū cōducit. Cōfirmat enim fidem, immobilitat cor in dictis, & facit, vt etiā mala minus ledant. Hinc Moses, Deut. 8. Cave ne obliuiscaris Domini, & negligas mandata eius. Et David: Reminiscantur, & conuertentur ad dominum.*

IN F E S T O P E N T E C O S T E S

E P I S T O L A.

Act. 2.

IN diebus illis, Dū cōplerentur dies Pētecostes, erāt omnes discipuli pariter in eodē loco. Et factus est repēte de celo sonus, tanquā aduenientis spiritus vehemētis, & replenit totā domū vbi erant sedentes. Et apparuerunt illis disparuæ linguæ, tanquā ignis seditq; super singulos eorū. Et repletū sunt omnes Spiritu sancto, et ceperūt loqui varijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Erant autem in Ierusalē habitantes Iudæi viri religiosi ex omni natione, quæ sub celo est. Facta autē hac voce, cōuenit multitudo & mēte cōfusa est, quoniā audiebat vnusquisq; lingua sua illos loquentes. Stupēbant autē omnes & mirabantur, ad inuicem dicētes. Nonne, ecce, omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audiuimus vnusquisq; linguam nostram in qua nati sumus? Parthi, & Medi, & Elamitæ & qui habitant Mesopotamiā, Indeam et Cappadociā Pontum & Asiam & Phrygiā, & Pamphylia, Aegyptum, & partes Lybyæ quæ est circa Tyrenem, et aduenæ Romani Iudæi quoque et proselyti, Cretes, et Arabes, audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

SUPERIORE dominica & ex alijs aliquot ex Euāgelio audiuius quemadmodum seruator noster Iesus Christus discipulis, s. & credētib; paraclētum illum & spiritū veritatis nēpe Spiritum S. promiserit, quod & sub ascensionē pollicitus est. d. Act. 1. Ioānes, inquiēs, baptizauit aqua, vos autē baptizabimini Spiritu S. non post multos dies. In hodierna autem lectione audimus huiusmodi promissionē esse verē completā ab ipso, venisseq; Spiritū S. ex quo discim⁹ dominū fidelē & veracē esse in verbis suis, & quicquid vnquā pollicitus est, hoc & per omnia præstitisse: atq; porro certi erim⁹ ad hūc modū etiā omnia adhuc reliqua præstiturū. Nā Ps. ait: Fidelis Domin⁹ in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Ps. 144.

*Spiritus S.
quādo ve-
nerit.*

*Exod. 12.
19. & 24.*

IN H A C Epistola diuus Lucas ostendit octo. **Q**UANDO venerit Spiritus S. In die, scilicet, Pentecostes, qui erat quinquagesimus dies à festo Paschæ. Quemadmodum enim tempore paschalis agni, Israeliticus populus ex Aegypto

per mare rubrum, in desertū cōcedebat, & quinquagesimo die in monte Sina legē accipiebat: sic Apostoli, atq; discipuli Christi, die quinquagesimo, postquam verus agnus Paschalis resurrexerat à mortuis, acceperūt Spiritum sanctum Hierosolymis in monte Sion. Optimo sane iure ac ordine. Nā hunc arrhabonem & redēptionis pignus, saluator noster electis suis, hoc est, Apostolis, & nobis credētib; per resurrectionē ascensionēq; suā cū primis impetrauit. Vnde & Ioā. 16. inquit: Si nō abiero, paraclētus non veniet ad vos; si autē abiero, mittā eum ad vos.

*Pascha &
Pentecoste
figuris præ
signata.
Leuit. 25.*

Et quemadmodum quinquagesimus annus apud Iudæos iubilæus fuit, in quo omnes serui, & mācipia manumitterētur, & omnes res emptæ ad lægitimos hæredes contingerent: sic apud Christianos quinquagesimo post resurrectionē die, datus est Spiritus sanctus: qui corda & cōscientias credentiū in Christi sanguine à peccatis liberat redditas, ad verum Dominum Iesum Christum reducit. Item in die Pentecostes, Iudæi primitias frugum offerebāt domino, nam ipsa in messem incidebat: Ita apud nos quoque, cū messis esset multa, operarij autē pauci, emisit Dominus spiritum suum, vt hoc instructi discipuli, fructum primitiarum colligerent ex omnibus gentibus, eumq; offerrent Domino. Ioan. 15. Non vos me elegistis, &c.

*Annus
quinqua-
gesimus a-
pud Iudæos
Iubilæus;
apud Chri-
stianos, an-
nus gratia.*

Est igitur Pentecoste nihil aliud, quàm promulgatio legis ad montem Sinai, & Euangelij ad montem Sion.

2 Ostēdit vbi venerit spiritus sanctus, nēpe Hierosolymis in cœnaculo: vbi vnanimiter omnes Apostoli & discipuli erāt cōgregati, numero 120. Act. 1. Nā præceperāt Dominus Act. 1. ne Hierosolymis discederēt, sed ibi expectarēt patris promissum: deinde futurum prædixerāt prophete, vt lex esset profectura de Sion, & verbum Domini de Hierusalē. Vt igitur hoc vaticiniū verē cōpleretur, Hierosolymis Spiritū S. venire oportebat, vt pote nouam legē promulgaturū: idcirco & Dominus Luc. 24. inquit ad Apost. Oportet prædicari sub Christi nomine pœnitentiam ac remissionē peccatorum in omnes gētes, initio facto ab Hierosolymis. Quod verò audiuius illum venisse eo loco vbi sederunt Apostoli vnanimiter, nos vnanimittatis, pacis & cōcordiæ in fide & charitate monebit. Mat. 18. Idq; in eadem domo quæ est Ecclesia: huc nimirū & Paulus Ephes. 4. nos hortatur; Studere (inquiens) seruare vnitatem spiritus, per vinculū pacis. Vnum corpus & spiritus. Et 2. Cor. 13. habere pacem, & Deus pacis erit vobiscū. Docemur insuper hic Spiritū S. ad nullam aliam domum, hoc est, Ecclesiam venisse, quàm Apostolicam, nec in alia manere & docere, quàm in eadem: nam soli illi Ecclesiæ eundem Christus promisit. Vnde qui veram fidem & catholicam religionem & veritatis verbū amplecti cupiunt, ad hanc solā properent, inq; ea perscuerēt, nec de cætero quidam

*Pentecoste
quid signi-
ficet.
Spiritus S.
vbi vene-
rit.*

Spiritus S. quomodo venerit.

pusillanimes dicant: Nescio quo me veram. Nescio vbi veram fidem & religionem inueniam, & cetera. Vide Pſal. 34. & 88.
3 Ostendit quomodo venerit Spiritus sanctus, nempe cum impetu venientis flatus vehementis quidem, sed tamen suavis atque iucundi, ut ostenderet, concionem Euangelij longè dulciorem & gratiorem futuram, quam legis: cuius annunciatio terribilis erat. Fuit autem ventus ille, non naturalis, non à natura excitatus: alià totà Hierosolymā & Iudæam perflasset: sed erat turbo, qui quasi prænūcius & præcursor Spiritus sancti esse debebat: Sicut enim reges & principes, tubarum clangoribus aduentum suū prænuntiant: sic rex regū voluit aduentū Spiritus sancti ignis præpotentibus notificare. Et sicut lex data fuit in mōre Sinai per tonitrua, fulgura & buccinæ clangores: sic Hierosolymis ad montem Sion datus fuit Spiritus sanctus, facto repente cælitus sonitu, tanquam impetu venientis flatus vehementis, ut ostenderetur potentia legis & Euangelij, ut nemo ei obſistere possit. Lucæ 21. Patuit in S. Stephano. Act. 6.

Similitudo. Exod. 19.

Spiritus S. unde venerit. Similitudo.

4 Ostendit, unde venerit Spiritus S. Nempe de cælo, non clanculū, sed propalā, impetu venientis flatus vehementis. Quemadmodū enim a. t. tēpus nymbus sese continet ac hæret in aëre; mox liberū cursum adeptus, potenter decidit, veluti submersurus omnia, replet valles, foueas & fossas, ut exundent vniuersa: sic veniens Spiritus sanctus, tantam exuberantię plenitudinem secum adfert, ut omnia humiliata corda suis donis ita referat, ut intra sese non possint cōtineri, sed effusius erūpant in mirabilium operum Dei prædicationem. Patuit in Apostolis Act. 4.

Spiritus S. qua specie venerit. Cur linguæ?

5 Ostendit, qua specie venerit Spiritus S. nempe, Visq̄ sunt illis dissectæ linguæ velut ignis, seditq̄; super singulos eorū. Sed cur linguæ? Quia lingua membrū est accommodū & idoneum ad obsequia. Spiritus S. Lingua enim prædicatur verbum Dei, & Euangelium per linguam transfunditur in corda hominum. Exempli gratia: Duo discipuli euntes in Emāus, hunc Spiritus sancti ignem senserunt. Dixerunt enim inter se, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis? Et surgentes eadem hora, &c.

Luc. 24. Cur linguæ dissectæ? Genes. 11.

Sed cur linguæ dissectæ? Quia dissectio linguarum ostendit Euangelium in toto mundo prædicandum. Sicut enim ædificatores turris Babel, per linguarum diuersitatem fuere dispersi: sic Spiritus S. architectos Ecclesiæ contraxit in vnitatem fidei, Exempli gratia: Petrus, qui antea ancillam Cayphæ metuebat; ita, ut Christum negaret, iam Spiritu S. plenus, Christum coram Pontificibus, Phariseis, Scribis, & toto mundo confiteretur.

Cur linguæ igneæ?

Sed cur linguæ igneæ? Per igneas linguas, eruditionis & eloquentiæ feruor significatur & authoritas. Euangelica quoq; doctrina tam est erudita & elegans, ut omniū totius mūdi doctrinarum phalcras longè superet. Quia præcipuū opus Spiritus S. est corda

corda hominū accendere, & inflāmare ad verbū Dei audiendū & prædicandū. Exempli gratia: Laurētius & Tiburtius diuino igne accensi, ardentis prunas, veluti recētes rosas, atq; florētia germina habebant. Matthæus & Zachæus Spiritu sancto accēsi posthabitis omnibus huius seculi delicijs, secuti sunt Christū.
6 Ostendit ad quos venerit Spiritus sanctus, nempe, ad Apostolos & discipulos Christi. Acceperūt quidem Spiritū sanctū Apostoli, cum in eos sufflasset Christus, dicēs: Accipite Spiritum sanctū. Ioā. 20. Sed hic Spiritus sancti gratiā, dona, & virtutes acceperūt. Erāt autē hæc dona, quod varijs linguis loquebātur, Iudæis iudaicè, Græcis græcè, &c. Deinde quod præcones Dei facti, magnalia Dei gētibus promulgabāt. Præterea, quod qui pri⁹ erāt indocti piscatores, iā potēter cōcionātur in Ierusalē.
7 Ostendit, quomodo populus sese gesserit: in aduentu Spiritus sancti. Stupebāt enim, ac mirabātur inter se, dicētes. Quidnam vult hoc esse? Alij iridentes dicebant, Musto pleni sunt.
8 Ostendit, quid nos oporteat facere, ut Spiritū sanctū consequamur. Nimirum, oportet nos primò Galilæos esse, Apostolorum similes: nempe, a gere pœnitentiā, vererem hominē exuere cum suis cōcupiscentijs, & induere nouum hominem. Deinde oportet nos discipulos Christi esse, eius doctrinam & viam sequi: quod ipse docuit credere, & quod præcepit, operibus exercere. Iuxta illud: Cæpit Iesus facere & docere.

Matth. 9. Luc. 19.

Spiritus S. ad quos venerit.

Populus quomodo se gessit in Spiritu S. aduentu. Quid faciendum ut Spiritum S. consequamur.

Præterea oportet nos vnanimis esse in domo: hoc est, in Ecclesia catholica esse pacificos, quietos, concordēs, distractos ab omnibus curis. Quemadmodum enim in aquis homo faciem suam non potest contemplari, nisi placidæ stent: ita Spiritus sanctus nō potest operari in cordibus hominum, qui adhuc inconstantes fluctuant. Postremò, oportet nos semper orare, nec defatigari. De⁹ enim vult adorari, & tales requirit, qui adorēt eū in Spiritu & veritate. Et Luc. 11. ait Christus, Dabit pater Spiritū bonū petentibus se, &c. Breuiter oportet nos à malis recedere; Deo firmiter adherere: quietā conscientiam habere, dilectionē fraternā seruare, & assiduā orationē ad Deū facere. Si hæc fecerimus, certò aderit nobis pater cælestis, & per filiū infunder nobis Spiritū sanctū, simulq; omnia eius dona: utpote fidei cōstantiā in cruce patientiā, foelicem exitum, & tandē vitam æternam. Amen.

Concordia & humilitate. Spiritui S. mentis sedes preparatur. Ija. 66. Similitudo Orandum & à malis recedendum & tunc Spiritus dona non deerunt.

EPILOGVS.

- 1 Vnanimiter congregatis, & in deprecatione & obsecratione per seuerantibus, venit Spiritus sanctus.
- 2 Venit autem in linguis veluti ignis, ut officacia Spiritus communisteretur qui ardentes facit & loquentes.
- 3 Indicat hic locus quā necessaria sit Apostolicis viris linguarum cognitio. De qua re Augustinus, lib. de doctr. Christ. 2. cap. 11. & 12.

Apostolicis viris necessaria linguarum cognitio.

Ioan. 16.

IN illo tēpore, dixit Iesus discipulis suis. Si quis diligit me sermonē meū seruabit, & pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, & mansionē apud eū faciemus. Qui nō diligit me, sermones meos nō seruat. Et sermonē quē audistis, non est meus sed eius qui misit me, patris: Hæc locutus sum vobis apud vos manēs. Paraclerus autē Spiritus sanctus, quē mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quaecunq; dixero vobis. Pacē relinquo vobis, pacē meā do vobis: nō quomodo mūdus dat, ego do vobis. Nō turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Si diligeritis me, gauderetis vtiq; quia vado ad patrē, quia pater maior me est. Et nūc dixi vobis priusquam fiat, vt cum factū fuerit, credatis iam non multa loquar vobis; cum: Venit enim Princeps mundi huius & in me non habet quidquā, sed vt cognoscat mundus, quia ego diligo patrē: sicut mandatū dedit mihi pater, sic facio.

Via salutis
nemini
præclusa.

Super om-
nia diligen-
dus Chri-
stus.

1. Ioan. 4

1. Cor. 13.
Officium et
amoris ef-
fectus.

Cant. 8.

IN HOC Euaḡelio Christus facit sex. Primò, hortatur ad dilectionem & auditionem verbi sui, cum ait: Si quis diligit me, sermonē meum seruabit. q. d. Qui diligunt Deum, mādāta eius faciūt. 1. Ioan. 2. 4. 5. Hoc verbo ostendit, nemini præcludi viam salutis, nisi volēti. Simile quid dixit Ioan. 7. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Subnotauit hoc Petrus, Act. 10. d. In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet Deum, & facit iustitiam, acceptus est illi.

Doccat prædicator hic Christū velle, vt ipsum oēs Christiani diligamus & super omnia amemus, vt cui nos nostrūq; amorē, & omnia nostra ob creationē & redemptionē, & ob alia quā plurima beneficia, debemus. Diligamus ergo Deū, quoniā ipse prior dilexit nos. Est etiā diligēdus Deus à suis creaturis, quia in eius amore tota beatitudo nostra & iustitia cōsistit. Nā si habeamus fidem tantā, vt etiā mōtes nobis obediāt, nil proderit.

Ostendit deinde officiū & effectum nostri amoris erga Deū, cum ait: Sermonem meum seruabit. Verissima sententia est: Signū dilectionis exhibitio est operis. Nemo verbū Dei obseruat & curat, nisi diligit. Neque alia causa est, quod diabolus tā facilē è quorundā cordibus verbū Dei auditū, aufert. Itē, quod plerūque ob modicā tentationē deficiunt, alij autē sollicitudine seculi, verbum suffocāt. Luc. 8. quā quod nō perfectē diligūt. Qui diligit Christū, approbat quē Christus approbat: odit, quē Christus odit, facit, quē Christo placēt: vitat, quod ipsi displicet. Sic David, In corde meo abscondi eloquia tua, vt nō peccē tibi. Psal. 118. Qui diligit, nō respōtat, nō differt, nō causatur, cur præcipiatur quod liber, cū gaudio exequitur præceptū, interdū etiā quæ quodāmodo impossibilia videntur, aggreditur. Fortis est, vt mors, dilectio. Igitur qui ex Dei dilectione accusus fuerit, vt redamet Christum, is sermonem Christi seruat.

Doccat

Doceat hic etiā prædicator officiū nostri amoris esse, sermo- nes Dei seruare. Sermones Dei seruare, est ei seruire ex toto corde, eiusq; mādātis obedire. Ioā. 14. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Seruatur primò sermo Dei, fide cordis: cum scilicet ipsū verbū magni estimamus, & credimus. Fides enim est fidelissim⁹ verbi custos. Neq; hoc satis est ratione aut memoria seruare, seruatur deinde etiā opere, cum scilicet verbo & volūtati Dei volūtātē operaq; nostra cōformam. Vtranq; obseruationē Moyses vno verbo cōprehēdit. Deu. 6. Erunt, inquit, verba mea in corde tuo: narrabis ea filiis tuis, eruntq; quasi signū in manu tua. Et Sapiēs: Ligabis ea in corde tuo, & circunda gutturi. & cum ambulaueris, gradientur tecū.

Ostendit præterea effectum illius amoris, quo Deus nos diligit, nempe, quod quilibet credēs, verbumq; Christi obseruās, verbū Dei Patris & Filij & Spiritus sancti, fiat templū, sicut olim prædixit, Inhabitabo in eis, & inambulabo, &c. Leuit. 26. Hoc quoq; Paulus frequēter & magnificis verbis, cōmemorat. 1. Cor. 6. Domus illa in qua Deus habitat, tuta est omni tēpore. Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Prouerb. 12.

Doccat prædicator hoc loco, obseruantiaē mandatorū Dei pollicitum esse Deum in mercedem, vitam æternam. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Matth. 19. Hoc fac, & viues, Luc. 10. Qui fecerit hæc, viuet in illis. Leuit. 18.

Ostendit consequenter præmiū, quod dat Deus dilectoribus suis, suiq; verbi obseruatoribus, cum ait: Pater meus diliget eū, et ad eum veniemus, & mansionē apud eū faciemus. Tanta autē est hæc promissio, vt vel sola nos incitare posset ad amorem verbi Dei. Quid enim maius homini contingere posset? Quis tanta vel sperare ausus esset? David tantū orauit: Ne auertas faciē tuā à me, nec declines in ira à seruo tuo, non ausus maiora petere. Ob eandē causam & Latro nihil aliud petijt, quā vt Christus eius memor esset. Domine, inquit, memento mei, &c. Luc. 23. Et veer magnum est, esse in memoria Dei: sed multo maius est diligi à Deo. Quē enim Deus diligit, huic & bona vult & bona facit: Quem Deus diligit, quid iam ei nocere potest: vel homo malus, vel etiam satan? Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Sequitur alia promissio priori maior. Et ad eum veniemus, inquit, in plurali, vt ostēdat totā Trinitatē ei homini bene velle, qui Christum diligit. Veniemus non visibiliter, sed spirituali quadam visitatione, videlicet per internam consolationē, per gratiæ augmentationem, per dilectionis incrementum, per omnium bonorum spiritualium multiplicatiōem. Qui ergo Deum habet, omnia ab ipso petere licebit. Si cui deest sapientia, diuitiæ, iustitia, auxilium, consolatio, hæc omnia in Deo iauent: veniunt nobis omnia bona pariter cum illo.

Q 5

Et

Sermones
Dei serua-
re quid.

Fides ver-
bi fidelissi-
mus custos
Prou. 6.

Credens
verbumq;
Christi ob-
seruans, tē-
plum Pa-
tris, Filij
et Spiritus
sancti.

Merces ob-
seruantiaē
mandato-
rum, vita
æterna.
Præmium
dilectionis.

Psal. 26.

Roman. 8.

Trinitas
quomodo
ad hominē
pium ve-
nit.

Sap. 7.

Sap. 7. Mira Dei bonitas.
Deus hospes magnificus.
 Et mansionem apud eum faciemus. Mira Dei bonitas, qua non est cōtētus ad nos venire: sed insuper in nobis vult manere. Fœlix homo, qui hūc hospite recipere meretur. Est enim Deus hospes satis magnificus, non venit vacuis manibus, nec abit insalutato hospite. Nec mirū, Abrahā susceptis tantū angelis, ingēti dono donatus est, filio, scilicet, quē diu cōcupierat. Gē. 8. Loth iisdē angelis susceptis, ē subuersione Sodomę liberat⁹ est. Ge. 19. Obededom tantū arcā Dei, in domū suam receperat, & ad breue tempus, & benedictionē meruit omniū, quæ habebat 2. Re. 6. Maria ingressa domū Zacharię, & ipse, & Elizabeth, imō & Ioannes non dū natus, impleri sunt Spiritu sancto. Lucę. 1. Quid igitur deesse poterit ei, apud quē tota trinitas mātionē habet? Vides igitur quā facilē ingentia bona, imō Deū ipsum omniū bonorum fontem acquirere possimus? Hinc non ineptē Paulus de credētibus ait: Nihil habentes, & omnia possidētes. Hic docebit quoque prædicator Ioannem Apostolū in sua Cano. 1. cap. 4. hunc locū: *si quis diligit me*, interpretari non quasi nos dilexerimus Deū: sed quia ipse prior dilexit nos, Deut. 4. habemus, Deum prius dilexisse patres, hoc docuit Deus Israel: August. lib. de gratia, & lib. arbit. cap. 18. pulcherrimē docet de hoc amore Dei, quo nos præuenit, & præamauit, & sui dilectores facit. Idem de prædestinat. sanct. Postremō ostēdit, quomodo cognoscatur, qui non diligunt Deum, cū ait: *Qui non diligit me, sermones meos non seruat.* Et hæc sententia verissima est. Apud eos enim, qui dilectione Dei vacui sunt, nihil contēptius est verbo Dei, non mouentur promissis, non terrentur comminationibus, non obediunt præceptis: Projecisti, inquit, sermones meos. retrorsum: si videbas furē, currebas cū eo, &c. *Psal. 49.* Iam quamuis hoc loco non exprimat Christus pœnam eorū, qui verbū suū non retinent aut curant: satis tamen ex superioribus patet, qua pœna puniatur: nēpe, quod Deus eos odio habet, nec dignatur sua præsentia & in habitatione. Nec mirū. In maleuolā enim animā non intrabit sapiētia, &c. Nā si nemo hominū in sordida & impura domo habitare dignatur, quid mirū, quod Deus, qui summa puritas est, abominetur impios? *Sap. 1.* Quæ enim cōuentio iustitiæ, ad iniquitatem, &c. *Qui me, inquit non diligit, id est, qui charitatem non habet, mandata mea non seruat:* Nam teste Ioan. cap. 14. dilectione in Christum mandata implentur. Qui Deū non diligunt, nec eius mandata custodiūt, hospitia sunt satanz, qui in æterna tormēta ipsos rapiet. 2. Conciliat doctrinę suæ autoritatē, cū dicit: *Et sermo quē audistis, non est meus sed eius qui misit me patris.* His verbis docet eā dē doctrinā quā docuit, Ioan. 7. cū dixit: *Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me,* Et Ioā. 8. Ego quæ audiui à Patre meo, hæc loquer mūdo. His verbis cōciliat autoritatē suę doctrinæ

doctrinæ, ne Apostoli putarent id quod Iudæi, scilicet verba Christi puri tantū hominis esse, & non Dei: quod grauissimum esset peccatū. Ideo ait: Et sermonē, quē audistis, non est meus: id est, Non putetis esse verba hominis alicui⁹ priuati, sunt verba mei patris æterni, cuius ego consubstāialis sum filius, quāuis homo tantū vobis videat. Qui igitur crediderit meis sermonibus, & seruauerit, verbis Dei credit, & mādata Dei custodit. Qui verō contempserit, verbo Dei iniuriā irrogat, & cōtumentiam facit, Luc. 10. Qui me spernit, spernit eum qui me misit. Summa: Vult innuere, non leue peccatum esse, verbum Christi spernere, de quo testimonium perhibuit pater, dicens Mat. 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Qui verō audire contēpserit, ego vltor existam, Deut. 18. 3. Prædicat se discessurū, dicens: *Hæc locutus sum vobis apud vos manēs:* id est, Dum vobiscū vitam ago, manifesta voce hæc vobis declaro, non alia altiora, quibus intelligendis non estis idonei. 4. Pollicetur se missurū Spiritū S. qui erit paraclētus, id est, cōsolator in omni tribulatione & angustia, & in cūctis afflictionibus: ita vt eorū corda ad considerationem diuinę potentię & immēse bonitatis Dei erigat. quā respicientes confidēt se non obliuioni traditos, nec neglectos, sed Deū ipsorū habere rationem & curā. Ex qua cōsideratione, magna emerget consolatio. Pluribus nominibus Spiritum S. describit, vt agnosci & ab aliis discerni possit, ne nobis imponat fallax aliquis spiritus, quē admodum Achab deceptus est per spiritū mendacē ex ore prophetarū suorū, 3. Reg. vlt. Iterum ergo nominat eū paraclētum, vt ostendat nullā posse esse perfectā consolationē sine spiritu S. Igitur si Spiritus S. opus est consolari, consequitur eos alieno spiritu loqui, qui hoc solū agūt, vt cōsciētias illaqueent, & in desperationē adigant. Deinde quē supra Spiritū veritatis nominauit, hunc loco nominat Spiritum S. idēq; congruentissimē. Nedum enim in se sanctus est, sed & omnes quos inhabitat, sanctificat: nec quicquam sanctum esse, aut dici potest, sine Spiritu S. Hinc de ipso canimus: Sine tuo numine nihil est in homine, nihil est innoxium. Ergo non ē Spiritū S. loquuntur, qui nedum sanctitatem non promouent, sed impediunt: quales sunt, qui libertatem carnis docent, ac à bonis operibus simplices abducunt. Primum itaq; Spiritus S. officium est, consolari. Alterū, docere: vnde sequitur, *Dacebit eos omnia.* Non erit magister mundanus, qui etsi aliqua eleganter docere potest, non tamen potest omnia: erit illis magister diuinus, qui omnia quæ animarum saluti, & ecclesię constructurę necessaria fuerint, abundē & perspicuē docebit. Ita docuit in cōcilijs generalibus, docuit Pontifices Romanos, quibus ex promissione singulari, & testimonio Christi, Spiritus sancti præsentia in rebus fidei

Non leue peccatum Christi verbum spernere.

Spiritus S. paraclētus.

Pluribus nominibus Spirit⁹ sanctus describitur, vt.

Duo spiritus sancti præcipua officia.

*Spiritus S.
etiamnum
docet &
consolatur
credentes.*

*Christus
curam pro
Ecclesia
gerit.*

Psal. 50.

*Prover. 3.
Duplicem
pacem reli-
quit suis
Christus,
scilicet gra-
tie et glo-
rie.*

*Psal. 119.
Pax electo-
rum in via
multis tri-
bulationi-
bus per-
mixta.*

*Pax mudi
externa, do-
num Dei.*

fidei est concessa. Hinc supra dixit: Vobiscum manebit in æternum. Docuit idem ecclesias particulares, quæ vniuersalem Romanam matrem suam, & Christi sponsam confitentur. Docuit tandem in bonis doctrinis patres illos Ecclesiæ, tum Græcos, tum Latinos, Basilium, Cyrillum, Athanasium, Chrysostomum, Nazianzenum, Cyprianum, Hilarium, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium. Sicut enim non cessat consolari, & sanctificare: sic nec cessat docere credentes. Vnde consequitur, quod hi verè docti sunt, qui Spiritum sanctum habent. Consequitur etiam Christianorum scientiam, omnes alias scientias excellere: nec mirum, cum talem habeant doctorem, & rectorem; scribit namque legem Dei in corda nostra, Hier. 31.

Et suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis. Docebit non alia diuersa aut contraria his, quæ Christus adhuc in carne passibilis existens docuerat, sed eadem: hoc est, doctrinam eandem, conformem per omnia doctrinæ Christi. Summa: Ex tardis faciet dociles, ex somnolentis vigilēs, ex obliuiosis memores, ex mortuis alacres, ex terrestribus cælestes.

Ex prædictis videre licet, quantam curam Christus gerat pro ecclesia sua, qui spiritum sanctum ipsi contulit, per quæ perpetuam haberet consolationem, directionem, & doctrinam, & confirmationem, contra diabolum: qui in hoc totus est, vt nos à veritate abducat, 1. Ioan. 2. Vnctio eius docet vos de omnibus: hinc Spiritum Dauid petebat, dicens; Spiritum rectum innoua in visceribus meis. 5 Promittit discipulis suis, se daturum pacem, non illam externam, & mundanam: sed internam, cælestem, & diuinam, pacem & tranquillitatem conscientiarum, quæ oritur ex fide per charitatem operante, qua credimus nos, per Christum, placatum habere patrem, etiam in medijs angustijs. Nam quos diligit, castigat.

Obserua autem quod bis dicit pacem. Pacem enim gratiæ hic nobis reliquit pro præcipuo dono. Verè enim magnum donum, pacem habere cum Deo. Hinc Isa. 12. lætabundus exclamat: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, & conuersus consolatus es me. Itemque Dauid; Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, &c. Pacem igitur gratiæ reliquit, pacem autem gloriæ in futuro dabit pro præmio. Hinc est, quod dicendo, Pacem relinquo vobis, non addit meam: quia pax electorum in via multis tribulationibus & peccatis est permixta: qualis non fuit pax Christi, qui sine omni peccato fuit, sed dicendo: Pacem do vobis, addit meam, quoniam pax sanctorum, in patria perfectè assimilatur paci Christi, quoniam caret omni malo culpe & pœnæ. Tunc enim perfectè implebitur illud Isa. 52. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, requie opulenta.

Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Etiam mundi, hoc est, externa pax à Christo datur. Nam donum Dei est non mediocre, pro quo & Pau-

& Paulus orare nos iubet, vt scilicet placidam ac quietam vitam agamus. 1. Tim. 2. Verum de hac non loquitur hic Christus. Non igitur promittit eam pacem, quam mundus dat, nec eodem modo, nec ad eundem finem. Mundi pax est, sanitate potiri, diuitiis abundare, hostibus carere, aut eos deuictos habere: hæc autem pax non est vera pax; quia tantum consistit in externis bonis, non autem pacificat cor: corde autem non pacificato nihil prodest externa pax. Hinc non est pax impijs, dicit Dominus Isa. 48. Christi autem pax est remissio peccatorum, Spiritus sanctus amicitia, cum Deo ordinatus animus, &c. Atque hæc sunt, quæ verè pacificant hominem.

Deinde mundi pax, etsi donum Dei sit, interdum tamen solet occasio esse ingentium scelerum. Sicut enim vino & opibus plerumque abutuntur mundani, sic & pace. Hinc apud Sapientem dicunt mundana pace fulgentes: Venite fruamur bonis, quæ sunt, &c. Sapient. 2. Pax autem Christi, omnis iustitiæ, pietatis, & sanctitatis, fons & origo est. Non solum enim hominem reddit pacatum, sed etiam patientem & pacificum. Demum pax mundi temporalis est, pax Christi æterna.

Nec solum aliam pacem dat Christus, sed & alio modo. Mundus siquidem extrinsecus pacem adfert, intrinsecus turbam relinquit: Christus verò intrinsecus pacem confert, extrinsecus turbam relinquit, iuxta illud Ioan. 16. In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem. Item mundus dat pacem, auferendo afflictiones, & turbam à persona afflictam & turbata. Christus verò dat pacem, auferendo personam turbatam ab afflictionibus, hoc est, relinquendo afflictiones in humeris incumbentes: sed interim conscientiam ita pacificando, vt gloriatur etiam in afflictionibus, & videatur sibi in medijs malis paradysum inambulare.

Demum etiam ad alium finem Christus dat pacem. Mundus enim pacem dat, & querit, vt corpori bene sit, Christus autem dat, vt animæ bene sit. Hanc pacem veram, stabilem, perpetuam & cum Deo, Christus nobis emeruit, eamque gratis omnibus offert. Miseri igitur filij Adam qui tantum externam & falsam pacem, idque magnis laboribus & periculis querunt, vera neglecta, quam nec gratis oblata accipere volunt.

6 Confortat eos aduersus scādala crucis, cum ait: *Nō turbetur cor vestrū neq; formidet.* Vult dicere: hæc est æterni patris mei voluntas, vt à vobis discedam, nec diutius corporali presentia ad sim. Sū passur⁹, & mortis in itat hora. Nihil moueat vos, si videatis me tamquam peccatorem maleficum cruciari: Nō turbetur cor vestrū, neq; formidet, me non facturum quod præ dixi; nam tertia die resurgam.

Hoc verbum docet quales auditores & sectatores Christus habere velit: tales scilicet, qui læto corde, etiam quæcunq; ardua pro Christo aggrediantur. Hilarem enim datorem diligit Deus, 2. Corin. 9. Item tales, qui non facile terrentur & relinquant.

*Pax mundi
di qua.*

*Pax Christi
qua.*

*Pax mundi
subinde
ingentium
scelerum
ocasio.*

*Pax Christi
omnis san-
ctitatis
fons.*

*Quomodo
Christus
dat pacem, et
quomodo
is mundus.*

Roma. 5.

*Pacem in
alium finem
dat Christi
quam
mundus.*

*Auditores
et sectato-
res Christi
quales.*

Dent. 20.

giant. Tardos enim & formidolosos vbique arguit Christus. Hinc etiam in lege iubentur formidolosi excedere bello.

Inculcatur etiam eis, ne eius abitione ad Patrem per crucem offendantur, cum ait: *Audistis quod dixi vobis, Vado & venio ad vos, etc.* Vult dicere, Vado, vt mei patris mandata, cuius voluntatem facturus de caelo descendi, executioni mandem. Resultabit ex mea passione & morte gloria amplissima æterno patri, Breui veniam ad vos post resurrectionem, vos consolaturus: quasi dicat, Non tantum attendatis quod dixi me abiturum, sed simul illud considerate, quod dixi me rediturum, si recessus meus vos turbat; animum reddat, quod iterum venturus sum.

Quid à Christo nobis expectandum.

Docemur igitur hoc verbo, quid à Christo nobis expectandum sit: nempe quod non semper aderit, nec in fine relinquet, hoc est, nec semper bona immittet, nec semper mala vel aduersa. Igitur si in tentatione es, noli desperare, audisti enim quod Christus dicit, *Iterum venio.* Si diuinam habes consolationem, noli altum sapere, sed time. Audisti enim quod Christus dicit, *Vado.*

Qua crimoda ex discessu Christi accepturini Apostoli.

Si me diligereis, gauderetis vtiq; propter sequentia comoda, quæ ex meo discessu accipietis, nempe redemptionem, saluationem, sanctificationem, iustificationem, ac tandem glorificationem: quæ omnia pater, qui secundum humanitatem maior me est, per me operabitur, vnde proficitur quicquid vobis impartio. Venit ergo ad patrem non secundum quod Deus: quia sit semper cum patre, qui est in sinu patris. Ioan. 3. sed secundum quod homo, secundum quod pater maior eo est, secundum quem minoratus est ab angelis, Psal. 8. Heb. 1. Exinanivit enim semetipsum, formam serui accipiens.

Philip. 2.

Ideo autem ait, *repero, & inculco, vt vbi quod dixi, rerum exitus comprobabit de mea passione, & vestris afflictionibus futuris, credatis & omnia reliqua fore vera, quæ post vetera prædixi de meo paraclitico; aduentu.* August. Ex rebus quæ videtur, agitur in nobis, vt credatur quæ non videtur. Hoc igitur ostendit se verum Deum, cuius est solius contingentia prædicere. Esa. 41. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos.

Ex visibilibus inuisibilibus credamur.

Tandem indicat suam mortem instare, principemque huius mundi venturum contra eum, sed nihil prorsus inuenturum in eo, quod pena aliqua sit dignum: ob idque non propter sua, sed propter nostra peccata moriturum, cum ait: *Posthac mortalis cum mortalibus, Non multa loquar vobiscum.* Loquitur quidem etiam nunc nobis, sed non nobiscum manens visibiliter sicut tunc erat, sed per spiritum inscribitur lex cordibus nostris.

Venit enim princeps huius mundi, et in me non habet quicquam. Vult dicere, Tempus meum migrandi ex hoc seculo adest: iam huius mundi princeps adest comitatus Iuda, atque armatis Iudæorum turbis, vt me de medio tollat. Quod non debet sic intelligi, quasi diabolus mundum creauerit, vel ipse rector sit: sed quod eorum qui mundum

mundum & terrena diligunt, quorum maior pars est, caput sit.

Discamus ex hoc verbo perpescere quam forte habeamus hostem, qui necdum proprias vires, sed & mundi potentiam contra fideles excitat. Non enim est potestas super terram, quæ ei comparatur, Iob. 41. vt incitemur ad orationem & semper parati simus, cum non dormiat aduersarius noster, sed circuit quasi leo, querens quem deuoret.

Sed is in me nihil prorsus iuris habet, nulla culpa, nulla causa in me est, ratione cuius mortem mihi intetet. Peccatum enim opus est diaboli, ipse enim medax est, & pater mendacij, Ioan. 8. Quod autem Christus innocens fuerit, etiam aduersarij eius testatur. Primus Iudas cum dicit: Peccaui tradens sanguinem iustum, Mat. 27. Deinde Pharisei qui nullum inueniebant conueniens testimonium, cum tamen multi falsi testes contra eum steterint, Mat. 26. Præterea Pilatus nunc quidem dicens: Ego nullam inuenio causam mor-

Hæstis nostris admodum. 1. Pet. 5.

Peccatum opus diaboli. Innocentiam Christi, & aduersarij testati sunt.

Ioan. 18.

ris in eo, nunc autem manus lauans, & dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti huius. Postremo Centurio, & alij, qui visis signis in morte Christi clamabant: Verè hic homo iustus erat, Mat. 27. Nec mirum quod sine peccato fuerit Christus. Vnde ei enim poterat inesse peccatum originale, qui de Spiritu sancto conceptus erat? Quomodo cadere poterat in peccatum, qui erat summa re-

Luca. 1.

ctitudo? Quomodo vel appropinquare potuit superbia ei, qui se exinanivit, factus obediens usque ad mortem? Quomodo auaritia? qui cum diues esset, egenus factus est? Quomodo inuidia? qui etiam inimicos dilexit? Quomodo ira? qui cum malediceretur, non maledicebat? Quomodo luxuria, qui de virgine natus erat? Quomodo gula? qui quadraginta diebus ieiunauit? Matth. 4. Quomodo acedia? qui in laboribus fuit à iuuetute sua? Psal. 87.

Philip. 2.

2. Cor. 8.

1. Pet. 2.

Luca. 2.

Docemur omnium maxime id curare, ne diabolus quicquam in nobis habeat, hoc est, emundare conscientias nostras à peccatis. Hinc enim David dicit, Psal. 31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, &c. Et Ioannes. Beati qui lauerunt vestimenta sua, &c. Hi enim securè cum diabolo congregari possunt, eique inproperare, quemadmodum Paulus morti improperat: Vbi est, inquit, mors victoria tua? &c.

Curandum ne diabolus quicquam in nobis habeat.

Apo. 7. &

22.

Vel non habet in me quicquam, hoc est vllam potestatem, hoc ex priori sequitur. Vbi enim non est peccatum, ibi nullam diabolus habet potestatem, aut ius. Solum enim peccatum, sicut morti stimulum præstat, sic diabolo dextram armat, & vires, ac ius dat contra hominem. Christus autem sine peccato fuit.

1. Cor. 15.

Vbi non est peccatum, ibi diabolus nullam

habet pote-

statem

Psal. 13.

et 52.

Emphasim autem habet quod dicit: *In me non habet quicquam.* Nam in omnes alios habuit ius. Omnes enim peccatores, Rom. 3. Securè igitur etiam contra sanctissimos gloriabatur cum Philistæo: Quid, inquit, existis ad prælium? Nonne ego Philistæus sum princeps mundi, & vos serui Saul? filij scilicet Adam, nescitis potentiam meam? Agedum, si quis inter vos fortem se

putat,

putat, procedat in praelium contra me, 1. Reg. 17. Hoc omnibus hominibus exprobrabat. Vnus Christus & verus David gloriari potuit: In me non habet quicquam.

*Diabolus
quare ius
suum quod
habuit in
homines
perdidit.*

*Psal. 90.
Ioan. 12.
Matth 10.*

Quia igitur diabolus, nullum in Christo ius habuit, & tamen in eum irruit, & occidit, iure amisit omne ius suum, quod habuit super omne hominum genus. Hoc igitur summè nos consolari debet, quòd diabolus nullum ius in Christum habet, sumus autem nos membra Christi, & sub vmbra alarum ipsius speramus: Igitur nec in nos quicquam potest. Id quod David pulchrè ostēdit: Qui habitat in, &c. Ob hanc causam, superius dixit: Nūc princeps mūdi eijcietur foras, & Ego omnia ad me traham. Et iterum: Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.

Igitur si cui adhuc nocet diabolus, nō ipsius diaboli potestas, sed Dei voluntas est, & permissio, ad vtilitatem tentati. Hinc Iob. 1. c. quamvis sciret diabolum tanta mala sibi irrogasse, non tamen ipsi, sed Deo attribuebat: Dominus, inquit, dedit, dominus abstulit.

Psal. 112.

*Caput dia-
boli cōtritiū
est, est cau-
da adhuc
sæuiat.
Cur diabo-
lo iāta po-
testas se-
niendi in
Christum
data.*

Itē, Non habet in me quicquā, hoc est, non præualebit mihi, quantumcunq; sæuiat: conatur me occidere, sed resurgam: conatur nomen meum atq; adeo me ipsum suppressere, vt maledictū, sed diuersum eueniet. A solis ortu vsq; ad occasum fiet laudabile. Estq; in hoc sensu non parua cōsolatio, quòd scilicet diabolus nō potest præualere Christo, atq; adeo nec eius mēbris. Cōtriturum est ei caput, etsi cauda adhuc sæuiat. Tēret quantumcunq; vult, si in Christo manemus, nō præualebit. Sed vt cognoscat mū-
dus quòd diligo Patrem. Hoc addit, vt sciamus cur diabolo tantā potestati permiserit in se sæuiendi: Quòd morior, inquit, non diaboli potestas est, aut culpa mea facit: sed volūtas, & dilectio patris. Hinc in Psal. 72. dicit: Tenuisti manū dexterā meam, & in volūate tua deduxisti me: quasi diceret. Saluare me dextera mea, hoc est, diuina potētia mea mihi auxiliari poterat, vt nō morerer: sed mandatū patris, veraq; dilectio mea erga patrē, & etiam erga genus humanū tenet manū dexteram meam, vt non me defendam, & mortem nō transiliam, & in volūate sua deducet me, dicentem: Non mea, sed tua volūtas fiat, quia non quod infirma caro appetit, agendū mihi censeo: sed quod exigit consilium diuinitatis. Moriar igitur, vt mundus intelligat, me meo Patri æterno esse obedientem, atq; vt omnes credentes à morte & æterna damnatione liberentur, à diabolo, à peccato & inferno. Nam hæc mea profectio ad mortem adferret vobis omnia bona, scilicet gratiam Dei, remissionem peccatorum, Spiritum sanctum, & vitam æternam, Amen.

Quomodo autem venerit Spiritus sanctus, nullus Euangelistarum in suis historijs Euangelicis scripsit. Scripsit verò Lucas, cap. 1. Actuum Apostolorum.

EPI-

EPILOGVS.

1 Deus, Trinitas, Pater, Filius, & Spiritus sanctus veniunt ad diligētem Christū, & seruantem eius sermonē. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. 1. Ioan. 4. Et apud eundem 3. cap. Qui seruat mandata eius, in illis manet, & ipse in eo.

2 Magna est promissio, quòd Pater cælestis in nomine, hoc est, loco filij sui missurus est Spiritū sanctum, qui docere debeat Apostolos omnia. Ex quo certificamur Spiritum sanctū nedum Apostolos, sed eorum successores, vt ipse Ecclesia verè ac rectè docuisse, hodiernaq; die docere dicitur. Sed eorum vtque ad consummationē seculi id attestate Christo. Ioan. 14. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternū. Itaq; qui decreta Apostolica qualia Act. 15. 1. Cor. 11. Itē 1. Cor. 7 scripta sunt, cæteraq; Ecclesiastica statat, spernit, nō homines spernit sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis. 1. Thess. 4.

3 Solem homines suis relinquere temporalia & nonnunquam in perniciē animarum & magnam occasionem discordiarum: sed Dominus suis dat & relinquit pacem, qua nihil hic melius & sine qua hic omnia nihil Hinc abiturus ad passionem, & rediens post resurrectionem, nihil aliud optat, quā pacem, nec aliam salutādi formulam Apostolis tradit quā vt dicerent: Pax huic domui. Matth. 16. Hanc fidei us optat Paulus, dicens: Pax Dei, quæ exuperat omnē sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Iesu. Philip. 4. Pacē vtique gratia nobis relinquit Christus in hoc seculo, in qua manentes hostem vincimus, pacem glorie dabit nobis in futuro seculo, qua sine hoste regnabimus, vbi nūquā dissentire poterimus, neque à Deo, neq; à proximo. Hæc Augustinus.

SECUNDA FERIA PENTECOSTES,

EVANGELIUM.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt mundus saluetur per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Hoc autem est iudicium, quia venit lux in mundum & dilexerunt homines magis tenebras quā lucē. Erunt enim opera eorū mala. Omnis enim qui male agit, odit lucem, et nō venit ad lucē, vt nō arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius quia in Deo facta sunt.

IN hoc Euangelio Saluator tria ostendit maxime necessaria.

1 Primò summam dilectionē, atque ineffabilem charitatem Dei erga vniuersum genus humanum, quam ostendit Deus in missione filij sui vnigeniti, de qua apostolus Ioannes scribit: In hoc, inquit, apparuit charitas Dei in vobis, quoniam filiū

R suum

Spiritus S.
nedum a-
postoles,
sed eorum
successores
rectè docu-
it, docet, &
diciturus
est perpe-
tuo.

Homines
suis relin-
quunt tem-
poralia,
& huius
pacem.

Ioan. 3.

Charitas
Dei ineffa-
bilis erga
genus hu-
manum in
filij sui mis-
sione ostē-
ditur.

suum vnigenitum misit Deus in mundū, vt viuamus per eum. In hoc est charitas, nō quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suū propitiationem pro peccatis nostris. 1. Canonica eiusdem 4. cap. Misit quidem Deus olim Noë antediluuium, Loth ante interitum Sodomorum, Moſen ante submerſionem Pharaonis & Ægyptiorum, Prophetas ante captiuitatem Babylonicam, vt gentem illam ac reliquam partem mundi horrarentur ad pœnitentiam: sed sicut mundus illos suscepit, ita & Christum: quem tamen in hoc pater misit, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam: non vt condemnet mundum, sed vt mundus saluetur per ipsum. Nam pater dixit: Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Filius quoque dixit: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam: Non veni iudicare mundum, sed seruare. Et Spiritus sanctus dixit se velle adiuuare infirmitatem nostram, teste Paulo.

*Ezech. 33.
Luc. 5.
Ioan. 3.*

Roman. 8.

Hæc, omni sublato dubio, esse verã ex trium constat testimonijs. Christus ipse dicit: *Sic Deus dilexit mundum, vt vnigenitū filium suum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Deinde Apostolus Ioannes 1. cap. 4. ait, In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit in mundum, vt viuamus per eum. Tertio Paulus Roman. 5. inquit: Commendat charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, pro nobis Christus mortuus est. In trium igitur ore omnis stat veritas.

Deute. 21.

Sed perpendamus hoc loco singula Christi verba, 1. *Sic Deus.* 2. *Dilexit.* 3. *mundum.* 4. *vt vnigenitum filium suum* 5. *daret.* 6. *vt omnis habeat vitam æternam.* 7. *Qui credit in illum.* Hic habes omnes nostræ reconciliationis gradus.

*Gradus no-
stræ recon-
ciliationis
septem.*

*Ilia 4.
Tit. 3.*

1 Ostenditur enim 1. dator, non Cæsar, non homo: sed Deus pater, Deus inseparabilis potentia, impericrutabilis sapientia. Rom. 11. Pater inæstimabilis clementia Psalm. 102. & 144. coram quo omnes gentes quasi nihilum sunt.

2 Cur dederit, non dat ex debito, nec rogatus: sed vltro, ex mero amore & sola charitate. Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitia quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.

3 Cui dederit, mundo scilicet ingratiſſimo, qui nunquam hoc donum, sed potius extremum exitium commeruerat. Psal. 13. Dominus de cælo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei.

Roman. 3.

4 Quid dederit Filium suum, coæqualē & consubstantialem, & coæternum, & hoc vnicum, pretiosissimū illum thesaurum. Isa.

Isa. 9. Filius datus est nobis, & cum illo omnia. Roman. 8. Qui proprio filio suo nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit?

5 Quomodo: In mortem & passionem, propter scelus populi percussit eum. Isa. 53.

6 In quem finem, vt per illum acciperemus hæreditatem vitæ æternæ. Tit. 3. 1. Pet. 3.

7 Ostenditur, quomodo Christum eiusq; passionis & mortis merita apprehendemus, vetè pœnitētes per septem sacramenta in Ecclesia Romana recepta, fide per charitatem operante, Deo adhærentes. Ioan. 5. Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transiet à morte in vitam.

Hanc ingentem patris erga nos dilectionem Christus nobis reuelauit, primò verbis, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, &c. Matth. 11. Sic Deus dilexit mundum, &c. Ioan. 3. Qui credit in me, mortem nō videbit in æternum. Deinde operibus, languores nostros, & nostrā imbecillitatem in se reperiens. Isa. 53. Ambulans inter nos, sanans ægrotos, consolans mœstos, resuscitans mortuos, suscipiens imbecillum carnem nostram, subiiciens se morti pro nobis, resurgens, & mittens spiritum sanctum.

*Christus
patris erga
nos dilecti-
onem nobis
verbis &
operibus
reuelauit.
Ioan. 6.*

2 Secundo, ostendit hic saluator præmia credentium, & pœnas incredulorum: quæ scilicet sunt bona & mala. Consecutori sunt hi, qui credunt in Christum, vitam æternam.

*Premia
credentium
& incredu-
lorū pœna.*

Nam qui credit in filium Dei, non condemnatur: sed habet vitam æternam. Est tamen intelligendum, Qui credit & fidei charitatem iunctam habet: Galat. 5. Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, &c. Qui verò ipsum negant, consequuntur damnationem. Nam qui non credit, iam condemnatus est, quia nō credit in nomen vnigeniti filij sui. Sicut enim credere & cognoscere Deum, & quem misit Iesum Christum, vita æterna est, Ioan. 17.

Sic non credere & nō cognoscere, certissima damnatio est, qui veraciter se ostendit filium Dei, scripturis, testimonio Ioannis, voce patris, signis & miraculis, quæ nemo alius facit. Ioan. 15. quem pater honorare decreuit, & nomen illi dedit super omne nomen, quod nedum nō honorat, sed ignominia afficit.

*Credere
Christum
vita eter-
na: nō cre-
dere, ser-
uata dam-
natio.*

Quis enim non intelligit meritū illum, & suapte culpa perire, qui volens ac sciens amplectitur id per quod perit: & auersatur id, per quod salus poterat restitui. Act. 4. Non est in alio aliquo salus, nec aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Hinc vocatum est nomen eius Iesus, eo quod saluum faciat populum à peccatis eorum, Act. 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui

Luc. 10.

R 2 credunt

Habac. 2.

credunt in illum. Summa, Qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso, iustus autem ex fide sua viuet.

Hic notet Christianus catholicus, quamuis hæretici nostræ tempestatis suos auditores miserè seducant, reiicientes opera merita charitatis, cæremonias, sacramenta, tanquam inutilia ad salutem, falsò docentes populum, solam fidem sufficere ad vitam æternam obtinendam: non esse tamen standum eorum peruersis sententijs, vt quæ tam sint: falsæ, quàm earum author, qui est diabolus, qui suggerit istis tanquam membris suis, omnem falsitatem & mendacium. Si ad se redirent principes & reliqui homines, perpenderentque quid agant, deprehenderent sanè se viros alioqui prudentes, rebusque maximis tractandis assuetos, iniquè agere sequendo sectas B. r. e. i. j., Caluini aliorumque pseudoprophetarum, ac negligendo doctrinam Augustini, Hieronymi, Basilii, Cyrilli, Cypriani, & aliorum patrum: qui ob excellentes virtutes, insignemque doctrinæ gloriam & pietatem, olim vniuersæ ecclesiæ miraculo fuerunt. Docent isti doctores (digniores quibus credatur, quàm Brentius, qui pseudoapostolus est: quàm Caluinus, qui falsus est vates) missam esse sacrificium, opera iustificare, papam Romanum esse caput vniuersalis ecclesiæ. Hoc docent ex verbo Dei. Sileant voces humanæ, ait Augustinus, vbi sonant diuinæ. Vir iste sanctus docet silere omnes, qui affirmant solam ad salutem sufficere fidem: ait enim lib. de fide & operibus, cap. 14. illam fidem esse salubrem & euangelicam, quæ per dilectionem operatur, teste Paulo ad Galat. 5.

Voces humane si-
leant vbi
sonant
diuine.

Condemna-
tionis cau-
sa, peccato-
rum tenebræ
& lucis
contemptus.

Peccata
quære di-
cantur te-
nebræ.

3 Tertiò, hic ostendit causam condemnationis & salutis. Causa condemnationis sunt tenebræ, hoc est, corrupta depravataque nostra natura, caro, sanguis, peccata, infidelitas, hæreses, & alia quamplurima, quæ homines committunt, quæ ex mala voluntate procedunt, cum ait: Hoc est autem iudicium, id est, condemnatio, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, erant enim eorum mala opera &c. Si perit ægrotus, qui medicum celat morbum, ne sanetur: nonne ipse de se pronuntiat, quod suo vitio perit? Filius enim Dei lux est mundi. Ioan. 8. qui venit in mundum, per incarnationis mysterium. Ioan. 16. sed homines quos oportebat nihil amare, nisi quod bonum est, vt pote ratione præditos, dilexerunt tenebras, quæ tamen etiam ex sui natura horribiles sunt: nec solum in tenebris iacuerunt, sed dilexerunt, imò defenderunt ac lucem oderunt, vt vel videamus, quo perduxerit hominem diabolus, in quam cæcitate, deformationem, miserias. Dicuntur autem præmissa peccata tenebræ, quia directè opponuntur verbo dei, quod est lucerna pedum nostrorum. Psal. 118. Secundo, quia adeo hominem obfuscant, vt vix agnosci possit, an homo vel bestia sit.

Tertio,

Tertiò, quia ducunt in æternas tenebras, Matt. 25. Hæc igitur erit hominum condemnatio, quod lux venit, & ipsi dilexerunt ignorantiam. Noluit intelligere, vt bene ageret, ait David. Deinde, quod Christus peccata auferre venit, & viam monstrare ad iustitiam: ipsi autem tanta insania peccati immerfi sunt, vt potius carere velint iustitia, vita, salute, quàm voluptuariam illam & bestialem vitam relinquere. Præterea Christus venit nendum ostendere, sed & dare veras diuitias, gloriam, potentiam, iustitiam, sapientiam, &c. Homines autem diligunt tenebras suas, hoc est, fictitias diuitias, gloriam, iustitiam: tantum enim curant, vt iusti, diuites, potentes sint coram mundo, nihil curantes de spiritualibus & diuinis. Rationem ponit, cur lucem non amplexi sint homines: quia, inquit, mali erant, & mala eorum opera. Lux enim in se delectabilis est, sed odiosa oculis ægris: quemadmodum & panis palato saucio. Vide autem quid hæc lux deprehenderit in mundo, nempe, mala opera: nihil boni inuenit. Non erat veritas, nec misericordia, nec scientia Dei in terra: maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerant, & sanguis sanguinem tetigit, Osee 4. Causa autem salutis est lux, & gratia veritatis euangelicæ & fidei Christianæ, & charitatis, cum ait: Qui facit veritatem, venit ad lucem vitæ æternæ. Non dicit: qui credit veritatem, sed qui facit. Sicut enim adulteri, & scortatores amant noctem, diè

Psal. 51.

Ratio cur
lucem non
amplexi
sunt homi-
nes.

Pulchra si-
militudine,
& impiorum
condiciones
describit.

Pij interdum
malum a-
gunt, non
tamè odiunt
lucem.

Veritatè sa-
cere quid.

Obseruandum quòd Christus non dicit: Omnis qui malum agit, odit lucem. Nam & pij interdum malum faciunt, hoc est, peccant, nec tamen odiunt lucem, nec fugiunt, imò currunt ad lucem, vt videant suos defectus, & grato animo sunt in eos, qui eos arguunt: quemadmodum David erga Nathan. 2. Regum 12. Sed qui malè agunt, hoc est, studiose, instanter & perseveranter, hi odiunt lucem: non quòd opera sua mala semper velint occulta esse; nam interdum gloriantur in rebus pessimis. Prouerb. 2. sed quod nolunt argui ne in minimo quidem, hoc enim est ingenium mundi. Talis fuit Achab, 3. Reg. 23.

Qui autem facit veritatè, id est, Qui cum Deo sentit, & iudicat aduersus propriam iniquitatem, qui condelectatur legi Dei secundum interiorem hominem, &c. Roma. 7. Qui sic, inquam, seipsum iudicat, damnat, hic venit ad lucem, quid sit bonum iudicantem, & regni Dei aditum ostendentem, vt manifestentur

R 3 opera

opera eius, pœnitentiæ scilicet, & confessionis.

Si Iudæi perspicuam illam lucem Christi suscepissent, non incidissent in horribile Dei iudicium: sed tenebras magis amabant, quàm lucem: māsuerunt in crassissimis tenebris, & in mendaciorum nebulis: sic & aduersarij nostri magis amant tenebras Lutheri & aliorum hæreticorum, quàm lucem Christi. Sciant omnes hæretici, qui Romanam ecclesiã, & eius doctrinam dereliquerunt, se tenebras magis quàm lucem diligere: ob idque in condemnationem venturos, nisi resipiscant: quod illis concedat Iesus Christus.

SYMMA.

Similitudo Quemadmodum sol exoriens claritate sua cuncta exhilarat, & calore fouet ac nutrit omnia: sic Iesus Christus Dei filius, per sacramenta gnissima Evangelij, non solum corda credentium & afflictorum letificat, verùm etiam per Spiritum sanctum nostris animis totius boni semina infundit, quæ summatim per infusa carat, datque incrementa, qui dedit bonis nostris ex gratia iniungitur, dat vires & gratiam, virtutes confert, ut ad salutem p̄i conducti enūgelium. fructus bonos atque opera Deo grata, & nobis per eius sanguinem propitiatoria possint producere, quibus tandem vitam eternam promereri valeant. Amen.

EPILOGVS.

Amantem redamandum. 1. Omnium hic maximè incitamus ad redamandum Deum, quemadmodum Ioannes docet: Diligamus, inquit, Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. 1. Ioan. 4. Sicut enim origo salutis nostræ à Deo est. sic & in eandem omnia referenda sunt, ut in omnibus, & per omnia honorificetur Deus, & pater Domini nostri, &c. Sic David Psalm. 102. Benedicta anima mea Dominum, & nolite obliuisci omnis retributionis eius, &c.
2. Primum suum aduentum à secundo discernit, in quo non venit peccatores damnare sed saluare: quod verbis declarauit. Matth. 9. & II. & exemplis. Luc. 7. & Ioan. 8.
3. Aliquando in Euangelio operibus promittitur vita æterna, ut cum dicitur: Qui bona fecerunt, ibunt in vitam eternam, &c. aliquando fidei promittitur, ut hic. Fidei enim promittitur vita æterna, ut radici bonorum operum, operibus autem ut fructibus radicis. Quemadmodum ergo Deus sola ea opera probat, quæ ex fide sunt. Rom. 14. sic econtra ea sola fides Deo probatur, quæ per dilectionem operatur, pro loco & tempore. Galat. 5. Sed conditiones impiorum sunt, male agere, tenebras diligere, lucem odire. Piorum verò conditiones sunt, nedum audire, sed & facere veritatem & iudicium, hoc est, iudicare se ipsos, venire ad lucem, aspirare ad gratiam, item omnia agere secundum præscriptum verbi Dei, ita viuere, ut non vereantur hominem iudicem, denique omnia eorum opera in Deo sunt.

T E R-

EVANGELIUM.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Amen, amen dico vobis, Ioan. 10.
qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde: ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oves vocem eius audiunt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit & oves illi sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non sequuntur sed efugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ouiu. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oves. Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur, & ingreditur, & egredietur, & pascua inueniet. Fur non venit, nisi ut furetur & mactet & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.

In hoc Euangelio tria sunt obseruanda. Quid, scilicet, sit. **I** Primò ouile illud, de quo Christus hic loquitur, nempe, Ecclesia Catholica, congregatio fidelium, & communio bonorum & malorum fidelium, quam Christus sibi conuocauit & collegit per prædicationem & sacramenta, ex Iudæis & gentibus in vnum cœrum: tollens mediū parietem macerix. Eph. 2. sicut promiserat, Ioan. 10. Est autem ecclesia fundata super Petrum, tanquam caput ipsius, & super fundamentum apostolorum & prophetarum, super lapidẽ angularem Christũ Iesum, teste Paulo ad Ephe. 2. & 1. Timo. 3. Est quoque optimè munita, ministerio Episcoporum cōstituta, protectione Spiritus sancti constabilita & gubernata, custodita fideliter ab ipso Christo, teste Mich. cap. 2. Cōgregabo Iacob, &c. pariter ponā illum quasi gregem in ouili, & quasi pecus in medio caularū.

Habet hoc ouile ianuam, scilicet Christum, ad quem in baptismo intramus: estque ianua cæli. Psal. 77. & 84. per quem decidit gratia Dei ad nos in terram: est & fidei ianua. Act. 13. in gentium salutem.

Christus est ad cælum via, porta, ianua, scala: sine eo ad patrem nemo venit. Propterea in veteri testamẽto oraturi, conueniebant ad ianuas tabernaculi, omnia sacrificia ad ianuas tabernaculi mactabantur. Nihil enim extra Christum Deo placet. Syrach ca. 14. Beatus vir, &c. in ianuis sapientiæ, &c. Attendamus igitur ne hæc ianua nobis claudatur.

Habet idem ouile ostiarius, qui est Petrus & eius successor: qui nihil aliud, quàm hunc Christum docent, & quis ille sit referat, perinde atq; Apostoli, & sui omnes successores, qui omnes verbo & sacramētis, eius virtutem diuinam cōmunicant.

Ostiarius item est Spiritus sanctus, adaperiens nobis veritatem, & ducens ipsam ecclesiã in omnem cognitionem. Hinc

Ecclesia catholica, congregatio fidelium.

Ecclesia super quem fundata.

Ianua ouilis Christi.

Ostiarius quis.

Ostiarius Spiritus S.

- Paulus Galat. 3. dicit: Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem, quæ reuelanda erat. Hic ergo ostiarius legitimè intranti aperit, quia diuinas ei veritates reuelat, modumque regiminis manifestat, & de omnibus necessarijs instruit, iuxta illud Ioan. 16. Cum venerit ille spiritus, docebit vos omem veritatem. Deinde verò pastori aperit, quia eum admittit, imò introducit in sanctuarium sapientiæ sempiternæ, vt discat & sciat quomodo oporteat eum conuersari in domo Dei. 1. Timoth. 3. & illic dat ei gustare multitudinem dulcedinis suæ: ita vt rediens ad gregem suum, eructet illis memoriam abundantia suauitatis diuinæ, sicque de plenitudine sibi collata, illuminat & accendit etiam corda iuorum. Tertio, Spiritus sanctus ei aperit, quia auditorum corda per suam gratiam præuenit. Hac triplici apertione indiget omnis pastor, & tanto amplius, quanto pluribus præest. Cum enim nemo possit suam ipsius salutem operari sine speciali gratia, quanto minus & suam aliorum? Proinde oportet pastorem frequenter ad Deum recurrere. Væ ergo his, qui non attendunt, quàm graue pondus ipsis impositum sit. Non enim frustra dictum est, Sap. 6. Iudicium durissimum his, qui præiunt, fiet. Verus pastor est, qui legitimè ingreditur, qui scilicet vocatur: qui nō se, sed ouium salutem quærit, qui vera docet, &c.
- Psal. 144.* Verus pastor quis.
- Psal. 2.* Pastor ouium Christi.
- Psal. 120.* Pastor bonus, nullius ouis obliuiscitur, Luc. 15. sic Christus non dormitat, neque dormiet.
- Ioan. 7.* Pastor signum dat ouibus cornu suo, sic Christus Euāgelij voce, oues conuocat. Matth. 11.
- Ezech. 18.* Nullam ouem post se relinquit, sic Christus non vult mortem peccatoris.
- Isai. 42.* Imbecillum curam domi gerit, sic Christus non reijcit omnino imbecilles fide.
- Psal. 22.* Pado pastorali oues regit, sic Christus secundum verbum suum suos regit.
- Psal. 35.* Fideliter oues pascit, sic Christus pabulum beatitudinis synceriter præber.
- Psal. 118.* Inter pascendum fistula canit, sic Christus summa cum consolatione docet.

Ovicu-

9. Oviculas interdum lauat, sic Christus baptismo & absolute suos lauat, Ephes. 5.
10. Scabiosas à sanis segregat; sic Christus excommunicatione obstinatos remouet. *Rom. 6.*
11. Nihil nisi lac ab ouibus requirit, sic Christus sustentationem ministrorum requirit. Matth. 10. Marc. 6. *Matth. 18.*
12. Canibus adiunctis illas custodit, sic Christus magistratibus ecclesiæ seruitium & obedientiam commendat. *Luc. 9.*
13. Semper oues pascit, sic Christus nunquam suos pabulo doctrinæ priuat. *Ioan. 21.*
14. Oues alloquitur & acclamat, sic Christus per verbum & spiritum nos alloquitur.
15. Oues nominatim interpellat, sic Christus quid cuique sit faciendum, monstrat. Ioan. 8. & 14.
16. Nō perpetuò in vno loco moratur, sic Christus suos quotidie perfectiores reddit.
17. Sal interdum illis proponit, sic & verus pastor Christus sal Euāgelij dat, quo ab omni corruptione conseruantur.
- Omnes igitur pastores, episcopi, ac reliqui ministri hunc suum pastorem diligenter imitari debent, & destruere omnia vitia, omnia mendacia, omnes sectas & doctrinas falsas fidei ecclesiæ Romanæ contrarias: idque per verbum damnando, conuincendo, increpando, docendo. Item ædificare exhortando ad fidem & charitatem, & ad vnitatem Ecclesiæ catholicæ Rom. retinendam: debent quoque intercedere sedulis orationibus pro ouibus commissis, ac curare, vt sacramenta suis temporibus administrantur.
- Horum quoque conditiones sunt, Primò, oues nosse ex nomine. Prouer. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. Deinde, eas ad pascua educere. 1. Pet. 5. Pascite, qui in vobis est, gregem Dei: prouidentes non coacte, sed spontaneè, secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & quum apparuerit princeps pastorū, percipietis immarcessibilem gloriam. Tertio, ante eas ire viam demonstrando, & tutam reddendo, sicut columna nubis. Exod. 14. 1. Timot. 4. Exēplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide & castitate. Idem Tit. 2. In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorū operum, in doctrina, in integritate, in grauitate.
- Sunt insuper seruandæ oues diligenter à furibus & latronibus, qui non per ianuam, qui Christus est, ouile ingrediuntur: id est, docent opera, quæ ex charitate fiunt, nihil ad salutem valere: quæ cum à Christi passione & merito suam dignitatem habeant, sine eiusdem Christi contumelia summa, reijci non

Bonus pastor Christi imitandus.

Pastorum bonorum conditiones.

Oues diligenter à furibus & latronibus seruandæ.

*Sunt tripli-
ces fures
seu latro-
nes.*

*Oves Chri-
stiani &
fideles.*

possunt. Sunt autem triplices. Primi, qui docent nos primam iustificationem mereri posse: hi latrones & raptores vocari possunt. 1. Cor. 4. *Quid habes quod non accepisti;* Secūdi, qui per legem, gratia Dei iuante, nos iustificari negant: hoc Iacobus reprehendit, cap. 2. Tertij, qui negant operibus nostris nos vitam æternā promereri. Hos fures sciamus esse & latrones, ex doctrina Christi Matth. 23. Sciant igitur Germani, Angli, Galli, suos hæresiarchas fures esse & latrones, qui in Christi ouile, non per ianuam, sed aliunde intrarunt. Porro qui sues sunt aut hirco, audiunt illorum vocem.

3 Tertio, hic obseruandū, quæ sint oues: nèpe oēs Christiani & fideles. Sicut enim oues, primò, sunt mites, & sine falsitate: sic & verè Christiani non sunt superbi, arrogantes, aut dolosi.

2 Sub lingua indicio quodam, cuius sit futurus coloris fœrus, indicant, sic & veri Christiani, oris confessione cognoscuntur, cui & opera consona esse debent.

3 Bibendo largius, fiunt fructiferæ: sic Christiani crebriori auditu verbi, fructum ferunt bonum.

4 Immodicè non vorant, sic Christiani temperantiæ studēt.

5 Vesperis libentius comedunt, sic Christiani seiplos non vesperis tantum, sed semper instruunt de Dei clementia.

6 Rumināt, sic Christiani verbū auditū rursus remeditātur.

7 Circa hyemem quædam sunt imbecilles, sic Christiani non omnes eiusdem fortitudinis sunt.

8 Ouium laceratarum lanæ pediculos gignunt, sic Christiani capri à diabolo nihil boni operantur.

9 Ouibz prægnantibus dum solæ sunt: tonitrua nocent; sic Christiani non meditantur schismata.

10 Oves suis fructibus non fruuntur, sic Christiani non suū, sed proximorum commodum quærun.

11 In oie omnia sunt utilia, sic Christiani omnibus actionibus alijs prodesse student.

12 Agnoscunt vocem maternam, sic Christiani vocem ecclesiæ verè agnoscunt.

13 Sunt patientes, sic & veri Christiani in spe, & patientia, & timore se versari sciunt.

Luporum natura. Consideranda est vicissim luporum natura, qui primò:

1 Sunt rapaces & voraces, sic Lutherus, Brentius, & Calvinus, ac cæteri hæresiarchæ, doctores falsi, sunt auari, & raptores bonorum ecclesiasticorum.

2 Vocem visu impediunt, sic isti incautos & improuidos aggreffiuntur.

3 Catulos habentes, sunt pessimi, sic isti in suis malis artibus & erroribus confidentes, contempnunt omnes.

4 Her-

4 Herbam non comedunt, sic isti verbum Dei de obedienda ecclesia negligunt.

5 Excuntes origanum comedunt, sic isti excuntes ab ecclesia catholica Romana, se ad fallendum alios parant.

6 Cum pueris ludunt, sic isti simulant se innocentes, vt facilius seducant.

7 Ignē timēt, sic isti euangelij poenitentiā horrēt & fugiūt.

8 Seniores sunt pessimi, sic isti obdurati in suis erroribus magis sæuiunt.

9 Circa inferiora sunt debiles, sic fundamenta ipsorum falsa, & erronea sunt, & hæretica.

10 In collo & capite fortiores sunt, sic isti ideo magistratibus adulantur, vt ipsos defendant.

11 Venenosum habent morsum, sic isti suis doctrinis venenum pestilens animabus iniiciunt.

12 Collum vertere nequeunt, sic isti rarò & tardè suas hæreses agnoscunt.

13 Prædaturi contra ventum gradiuntur, sic isti, ne eorum astutias olfaciamus, cauent.

14 Eorum oculi nocte lucent, sic in tenebris peccatorum dogmata illorum falsa & peruersa, malis lucere videntur.

15 Terram comedunt, sic isti circa terrena versantur.

16 Totum gregem occidunt, sic isti præfati nostri homines non quiescunt, nisi totum populum seducant. De huiusmodi satis diffusè vaticinatus est Ezechiel.

Manifestum ira q; gratiæ indicium est, alienum non sequi. sed fugere ab eo, nec audire vocem alienorū verum pastorem Christum non imitantium. 3. Ioan. 1. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Quaquam enim ouis simplex est animal, & ab alieno pendens præsidio, tamen agnoscit vocem pastoris, vnde sentit utilitatem, & horret vocem luporum, vnde metuit mortem. 2. Thessal. 3. Denuntiamus vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante in ordinatè, & non secundum traditionem quam accepistis à nobis. Et Matth. 24. Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere, &c. Corrupti sunt bonos mores colloquia praua. 1. Cor. 15. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, &c.

Taxauerat Dominus Iesus hoc ænigmate phariseos, scribas, sacerdotes, & primores populi, qui indignabatur quod essent multi, qui mallent adhære Iesu, quàm ipsis, qui se duces credebant populi. Cum autem ipsi non intelligerent quid sibi vellet hæc parabola, dignatus est aperire quod velatis verbis prius dixerat, ne impij pretendere possent se verba Christi non intellexisse. *Ego sum, inquit, ostium, Bis se nominat ostium, vt*

*Origianum
herbæ ge-
nus est.*

*Cap. 12.
Gratia in-
dicium alie-
num non
sequi, sed
fugere ab
eo.
Ouis licet
simplex,
agnoscit
pastoris vo-
cē. Lupi vo-
cē horret,
sic fidelis.
Eccl. 13.*

osten-

*Quare his
se nominet
ostium Chri-
stus.*

ostenderet se vnum eundemque esse, qui antiquos pastores, Mosen scilicet & prophetas, dedit in ouile Iudæorum, & nunc electione sua novos emittat Apostolos in ouile gentium. Vbi interim hoc obseruandum, quod non vni ouili duo ostia, sed quod mirabilius est, vnum ostium duobus ouilibus attribuit, vt necessario consequatur quod infra diciturus erat: fiet vnum ouile & vnus pastor.

*Pastor bo-
nus per
ostium Chri-
stū ad Ec-
clesiæ oues
intrat.
2. Par. 26.*

Est proinde Christus ostium, quo bonus pastor ad oues Ecclesiæ intrat. Non enim satis est intra septa ecclesiæ quacunq; via irrepsisse: non satis est ad pastoris titulum ac dignitatem quomodocunque penetrasse. Nam Christus semetipsum non clarificauit, vt potifex fieret, sed qui locurus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te, Psal. 2. Hebr. 5. Hinc Chorecum suis complicibus terra absorptus est. Num. 16. Ozias rex officium sacerdotis vsurpare præsumens, lepra percussus fuit.

*Fidelis
quisq; ad
patriam cæ-
lestem per
ostium hoc
intrat.*

Est & ostiū, quo quisq; fidelis ad præsentē gratiam, & ad cælestē patriam eiusq; futurā gloriam intrat. Nemo enim potest cognoscere patrē, nisi per Christū, Mat. 11. Nemo item potest assequi iustitiam, salutē, vitam æternā, nisi per Christū, qui est Dei iustitia, salus, & vita. Hinc in euāgelio dicit: Ego sum via, veritas, & vita. Ioan. 14. Nemo venit ad patrē, nisi per me. Et Petrus Act. 4. Non est aliud nomen sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi nomē Iesu. Et Paulus ad Eph. 2. Per ipsum, accessum habemus ad patrē. Qui igitur per proprias vires tantum ad Deū eiusq; bona contēdit, nunquā ad ea perueniet. Sic enim & Israel sectando legē iustitiæ, ad legē iustitiæ non peruenit: quia non ex fide, sed ex operibus tantum eam quærebat.

Roma 9.

Omnes quotquot venerunt, fures sunt et latrones. Quotquot venerunt, inquit, non qui missi sunt: sed nō vocati à Deo, nec electi ab ecclesia venerunt, seipsos intrudētes, vel ab alijs intrusi, docentes homines confidere in mendacio, dicentes pax, vbi non est pax, Iere. 23. in ouili tyrannizantes, fures sunt & latrones. Nam prophetæ quidem missi venerunt, nō autem pseudoprophetæ: de quibus Ierem. 23. Nō mittebam prophetas, & ipsi currebant, &c. Idem 27. Quia nō misi eos, ait Dominus, & ipsi prophetabant in nomine meo mendacium. Sed hoc laudabile est de ouibus, quia non audiunt fures. Sicut cæcus ille de quo supra 9. cap. dictum est: Fures illos blasphemiam in Christum suadentes, audire noluit, potius eligens ab eis eiici, quàm ipsis consentire: sed si qui audiunt, hirci sunt & canes. 1. Ioan. 4. Ipsi de mundo sunt, & ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo sumus: qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. Per me si quis introierit, saluabitur. Ingens promissio. Per Christum autem intrat, qui in eum credit, omnemque fiduciam suam in ipso ponit. Item qui Christo

*Per Christū
intrare
quid.*

intima

intima charitate inhæret. Item, qui per fidē & gratiam Christi, congregationi fidelium se iunxerit: denique, qui secundum doctrinam & vitam Christi conuersatus fuerit: is, inquam, salutem consequetur, iuxta illud Prouer. 8. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino: nec quisquam saluari potest, qui non per ostium hoc in ecclesiam Dei intrauerit. Sic in diluuiō omnes perierunt, qui in arca inuenti non sunt.

Ingreditur et egreditur. Hoc verbo promittit veram libertatem & securitatem, quasi dicat, In latitudine charitatis & spiritus libertate versabitur. Vbi enim spiritus Domini, ibi libertas. 2. Cor. 3. Nec erit illic periculum à latronibus & furibus, sed hoc pastore tutus & securus, ager, ingrediens & egrediens, viuēs & moriens. Vide quanta sit hæc promissio: hoc est, quod toties in prophetis prædictum fuit: Non nocebunt, & non occident in monte sancto meo, &c. Isa. 11. Item Mich. 4. Sedebit quisque sub ficu sua, & non erit qui exterreat, &c. *Et pascua inueniet.* Alia promissio, qua promittitur verorum bonorum copia, quemadmodum & Dauid Psal. 33. Timentes Dominum, non deficiēt omni bono. Pascua autem hæc sunt, Euangelium, verbum vitæ, iustitia, salus, vita, & omnia Dei bona. Hæc pascua fidelis vbique inuenit ingrediens & egrediens, in vita & morte. Olim quicumq; ingrediebatur, siue indigena Israelites, siue advena profelyrus, pascua legis & prophetarum inueniebat: sed egrediens à præsentī vita, quia paradysus nondum reuerteratur erat, pascua non inueniebat: deinceps autem eriam egredientes, hoc est, in Christo morientes, pascua inuenient.

Fur non venit, nisi vt furetur & mactet, & perdat. Antithesi quadam seipsum opponit diabolo, itemque verbum suum, quod est Euangelium impiæ doctrinæ. Fur iste primus diabolus est, qui primis parentibus stolam immortalitatis, & puritatem innocentia fraudulenter abstulit, & in eis totum humanum genus mactauit & perdidit, Genes. 3. Hinc Christus de ipso dicit: Ille erat homicida ab initio, Ioan. 8.

Deinde fur est. qui diaboli imitator dissipat ouile Domini: q. d. Qui non credit mihi, ab hoc fugiendum: qui autem credit, vox proderit qualis sit, si quæ loquitur, nō sapiunt Dei gloriam, non populi salutem, sed propriam gloriā, sed quæstū, sed astutiam humanā, sed tyrannidē: ab hoc sibi caueat oues, fur enim est & latro, & hoc perniciosior, quod personā pastoris mētitur: quod si vox nō satis euidens erit indicium, obserua quid agat. fur non venit in aliud, nisi vt furetur, vsurpando quod non est suum, vt è gregis alieni malis sibi turpe lucrū comparet. Porro nullū maius furtū, quàm quod Deo surripitur, 1. Cor. 6. Non estis vestri, empti enim estis pretio magno. Deinde non venit, nisi vt mactet, potissimum animas in peccatum inducēdo, quas

*Genes. 7.
Promissio
veræ liber-
tatis et se-
curitatis.*

*Alia vero-
rorū bono-
rū copia
promissio.*

*Fur primus
diabolus.*

*Fur etiam
diabolus
imitator
dissipans
ouile Do-
mini.*

*Furtū ma-
ius nō est,
quā quod
Deo surri-
pitur.
prauæ*

Ioan. 1.

prauæ suæ vitæ exemplo plerunque occidit, aut incutiã corrigi, finit ire in perdicionem. Tot quidẽ animas perdere dicitur, quot ob inertiam permittit trahi in interitũ, Iac. 1. Peccatum cum consummatũ fuerit, generat mortem. Tertio, vt perdat venit per venenata dogmata, perinde sicut diabolus, qui homicida est ab initio. Hierem. 50. Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos, feceruntq; eos vagari in mōtib. Item Ezeq. 34. Vx̄ pastoribus Israel, qui pascebant semetipfos. Nōne greges à pastoribus pasçuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, &c. Vide ibi ad longũ. Ego veni vt vitam habeant. Aug. id est, fidem per dilectionẽ operantem. Gal. 5. & abundantius habeant, qui perseuerando vsq; in finem, per illud ostiũ, id est, per fidẽ egrediuntur: quoniam & fideles moriuntur, vt abundantius habeant vitam, veniẽdo quo pastor ille præcessit, vbi nõnquam deinde moriuntur. Apocal. 2 1. Indicat hoc verbo nos plus habere, quàm patres vet. test. Illi enim iuxta fidem defuncti sunt omnes, non acceptis promissionibus: sed à longẽ aspicientes eas, &c. Hebr. 11. Nos autem eas habemus. Vitam enim, quam illi habebant in spe, nos habemus in re.

EPILOGVS.

Quinq; hominum genera vera verfantium in Ecclesia.

1 Habes quinq; genera hominum in ecclesia versantũ. Fur qui non ritẽ ingreditur: Latro. qui mala doctrina vel vita occidit: Mercenarius, qui ventrẽ suũ curat: Idolum pastoris. Za. h. 11. Et pastor verus, qui ouium salutẽ indefessẽ querit. Cuius specimẽ est Christus. Ioã. 10 Qui cum curam suã vult demonstrare circa nos, pastorẽ se nominat. quando autẽ ostendere vult quòd ipse sit ille, qui ducit ad patrem, tunc ostiũm se dicit. Ioan. 14.

Qui veri Christiani. Homo pius ritẽ comparatur oui, impius lupus.

2. Docet etiã Christus hoc primo verbo parabolæ, solos illos esse veras oves. hoc est, verẽ Christianos, qui per Christum intrant, hoc est, in eum credunt, Christianisq; moribus præditi sunt. Ovis enim simplex est animal: mansuetum, neminem ledens. subiectum, non reclamans ad omne quod ei fit: denique & vtilis lana, lacte, carne, intestinis, fimo. Qui ergo his moribus imbuti non sunt, neque in Christum credunt, oves non sunt, sed lupi: imò fares & latrones suo tempore eiiciendi etiam si in medio ouium versentur. Diceretur enim cuilibet eorum, Amice quomodo hic intrasti non non habens vestem nuptialem? Matth. 22.

3 Observandum in super hic occurrit, in quem finem venerit Christus, nempe non vt perdat, sed vt saluet, sicut et supra dictum est, Ioan. 3.

DOMINICA TRINITATIS

EPISTOLA.

Roma. 11.

Altitudo diuinitarum sapientie et scientie Dei: quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia, ipsi honor et gloria in secula seculorum, Amen.

IN

IN Hæ Epistola diuus Paulus indicat tria. Primo, profunditatem diuitiarum sapientie, scientie, seu cognitionis Dei, cum ait: O altitudo diuinitarum, sapientie & scientie dei. Quibus verbis docet nos Paulus in causis sapientiam, excellentiam, & maiestatem diuinam, & nostram iustificationem ac salutem concernentibus, nihil debere inquirere, sed tacitẽ Dei maiestatem adorare. Eccl. 3. Prou. 25. Intelligit autem per diuitias, nõ mundanas opes aut facultates: sed diuinas, quas nec ærugo, nec tineæ corrumpunt, nec fures furantur. Matth. 6.

Maiestas Dei non inquirenda, sed tacitẽ adoranda.

Per sapientiã, intelligit non humanam, aut carnalem, sed diuinam. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum. 1. Cor. 3. Per scientiam verò, intelligit non historicam, sed de qua Christus ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

Ioan. 17.

2 Secũdo, hic indicat Apo. inscrutabilia iudicia, & inuestigabiles vias Dei, & contra imbecillum naturæ humanæ fragilitatem atque infirmitatem, cum ait: Quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quibus verbis docet nos Apost. in iudicij consiliorumq; diuinorum peruestigationibus, non debere nimium sapere, nõ nimis alta petere, nec debere perspicaces humanarum speculationum meditationes sequi, sed circa ima prudenter manere, & in sana scripturarum simplicitate ambulare. Nam si rationis humanæ captum omnem, ingeniũq; neruos omnes extenderimus, & in res tam sublimes mentis acumen effuderimus: nihil tamẽ proficiemus, coacti clamare illud Dauidis: Iudicia tua, Domine, abyssus multa. Sic enim ait Isa. ca. 40. Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? Quis adiuuit spiritũ domini, aut quis consiliarius eius fuit? Sic Iesus Sirach quoque ait, cap. 1. Omnis sapientia à domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Arenam maris, & pluiæ guttas, & dies seculi quis dimenerauit? Altitudinem cæli, & latitudinẽ terræ, & profundum abyssi quis dimensus est? Item Sapiens sic ait: Quis hominum poterit scire consiliũ Dei? aut quis poterit cogitare, quid velit Deus? Corpus enim, quod corrumpitur aggravat animam: & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Et difficilẽ æstimamus quæ in terra sunt.

Iudicia Dei inscrutabilia & fragilitas humane nature imbecillus.

Psal. 35.

3 Tertiõ, innuit hic D. Paulus incõprehensibilem diuinæ maiestatis trinitatem: nempe maiestatem Dei Patris, Filij, & Spiritus sancti, cum ait: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula. Amẽ. Quibus verbis docet nos B. Paulus, quod à sancta Trinitate, & diuina maiestate, omne bonum, summam sclicitatem ac æternã salutem habeamus, scilicet ex ipso, per ipsum, & in ipso: nempe ex Patre, tanquam ex vberissimo

Cap. 9. Incõprehenfibiles diuinae maiestatis trinitas

Omne bonũ summa sclicitas et salus à sancta trinitatis maiestate.

fonte

fonte omnia nobis necessaria profluere. Iac. 1. Per filium omnia nos impetrare & consequi. Ioan. 16. Per Spiritum sanctum omnia data & impetrata conseruari.

Si enim Deus dexteram atque gratiam suam subtraxerit, & Spiritum sanctum a nobis abstulerit, actum erit de salute nostra. Sic ex Apostolo Iuda efficitur proditor, Matth. 26. Ex electo rege Saule efficitur tyrannus; ex Christiano Iuliano, efficitur apostata. Nos vero orabimus Deum Patrem qui nos creauit, ut nos seruet, custodiat, caret, & enutriet. Orabimus filium, qui nos redemat, ut nos verbo suo illuminet, Sacramentis suis confirmet, & confortet. Orabimus quoque Spiritum sanctum, qui nos in baptismo sanctificauit, ut nos in sincera & catholica fide conseruet, atque ex hac vita migraturos clementer suscipiat in gaudia aeterna, Amen.

EPILOGVS.

Simile non inelegans.

1 Quæ admodum frustra niti dignoscitur, si quis angustissimum mare exiguo velit comprehendere cyathus: sic non minus frustra tentauerit, qui S. Trinitatis abyssum humano perscrutari velit sensu. Isa. 40. 1. Cor. 2.

Vnus Deus in trinitate & trinitas in unitate.

2 Ne confundamus personas, aut substantiam separemus, unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate magis venerari ac adorare oportet, quam perscrutari.

Omnia bona a S. triade, tanquam ab vltimo

3 Omne quicquid ad humanos usus conducit, a S. Triade, tanquam ab vltimo omnium bonorum fonte, a caelo ad nos profluit. Hinc mens ad sidera subleuanda, atque sedulo clamandum: Sancta Trinitas vnus Deus miserere nobis.

mo fore proficiunt.

2. Cor. 13.

ALTERA EPISTOLA FESTI TRINITATIS.

Vera conuersatio Christianorum in quo.

Fratres: Gaudete perfecti estote: exhortamini, id est sum sapite: pacem habete, & Deus pacis et dilectionis erit vobiscum. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutatis vos omnes sancti. Gratia Domini nostri Iesu Christi, et charitas Dei, et comunicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

Isa. 48. Officium & studium Christianorum. 1. Cor. 1.

Hæc Epistola duo potissimum agit D. Paulus. Primo ostendit in quo præcipue consistat tota Christianorum vera conuersatio: cum inquit, Gaudete. Vult dicere, Exhortamini in Christo, ut qui vocati estis ad eius fidem & religionem Perfecti estote: vult dicere, Integritatem & perfectionem iustitiæ sequamini, alioqui enim ex animo non poteritis gaudere, nisi conscientia fuerit tranquilla. Secura mens quasi iuge conuiuui: e contra semper præsumit sæua perturbata conscientia. Sap. 17. nec est pax impijs, dicit Dominus.

Exhortamini, ac si dicat, Officium & studium Christianorum debet esse, alius alium consolari, & ut semper ad perfectiora contendant, exhortari: ideo ait: Exhortamini inuicem.

Idem sapite. vult dicere, Christiani concordem esse debent tam in dogmatibus, quam quotidiano conuictu.

Pacem

Pacem habete, quasi dicat, Ne sint dissidia inter vos. Posuit Apostolus dogmatum consensum priori loco: deinde concordiam politicam: quia egrè politica pax consistit inter eos, qui diuersæ sunt religionis. Hoc ita fieri præsens tumultuosum probat seculum. Hæc igitur facientes, Deus pacis & dilectionis erit nobiscum: sin minus, diabolus auctor dissensionis & odij erit vobiscum, & vos eritis cum illo in æternum. Perfectionem Christianam, ad quam Paulus in omnibus suis epistolis fideles exhortatur, consequemini. Eritis sicut ciuitas munita: nam frater qui adiuuatur a fratre, quasi ciuitas firma, Prou. 18. Et non eritis hæretici, ut sunt Lutherani nostri seculi, qui, tantum abest, ut idem sapiant, ut in vnaquaque ciuitate, in quolibet pago, aut si maus, in qualibet domo diuersæ regnent hæreses. Sunt ædes, in quibus nulla religio, nullus Deus, nisi fors an vnus colitur Bacchus, aut Mammon. At hi non sunt Christi.

Deus pacis dator, diabolus dissensionis & odij auctor.

Dignissimum hæc est consideratione, quod Paulus in omnibus suis epistolis fideles hortatur ad perfectionem procurandam. Nam ad Rom. 12. ait: Ut proberis quæ sit voluntas Dei beneplacens & perfecta. Item: Sitis autem perfecti in eodem sensu, & 2. Cor. 13. Gaudete, perfecti estote. Ad Ephe. 6. In omnibus perfecti estote. Ad Phil. 3. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus. Ad Col. 4. Ut stetis perfecti, & pleni, &c. 2. Tim. 3. Omnis scriptura diuinitus, &c. ut perfectus sit homo Dei. Ad Heb. 5. Perfectorum autem est solidus cibus. Iac. 3. Hic perfectus est vir, &c. 1. Pet. 1. Sobrijs, perfecti, sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam. 1. Ioan. 2. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Christus etiã suis discipulis Mat. 5. Estote perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

1. Cor. 13.

Qua ergo fronte Lutherani, & Calvinus negant, homines posse perfectionem hanc in hac vita consequi, quæ illos ab omni peccato faciat immunes? Negare quod hoc fieri possit, impiū est, & Christi gratiæ iniuriosum. Facitque Calvinus magnam iniuriam Christo, cuius potentiæ detrahit hoc posse in suis institutionibus. Præiudicium virgini Mariæ concessum potest & alijs, si Deus veller, concedi. Non dicimus hæc nos habere perfectionem, quæ nulla macula, vel peccati labe sit conspersa: quæ hæresis est Anabaptistarum. Non enim illam habemus iustitiam, quæ absolutam habeat perfectionem: sed cum Augustino dicimus, nos obseruantia mandatorum Dei quandam iustitiam posse assequi, secundum quam perfecti sumus: non quasi iam consequuti absolutam perfectionem: sed quasi hi, qui perfecti currunt ad illam obtinendam. Qualis autem sit ea perfectio quam in hac vita consequuntur Christiani, tractat Augustinus elegantissimè lib. de perfectione iustitiæ, & lib. 3. ad Bonifac. cap. 7. Perfectam, inquit, sanctorum virtutem cum nominamus, ad

Lutherano Calvinus impietas.

Anabaptistarum hæresis.

S ipsam

ipsam perfectionem pertinet etiam imperfectionis, tum in veritate, tum in humanitate cognitio. Item lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 13. & 14. Et lib. de gratia Christi, contra Pelag. & Celestinum cap. 48. 49. & 50.

Beneficia sanctissime Trinitatis.

Cap. 3. I. Cor. 1:

2. Secundo Apostolus precatur hec: Caritas dei gratia Iesu Christi, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Hæc sunt beneficia sanctissime Trinitatis, quæ omnibus fidelibus sunt maximè necessaria, vt quæ ad salutem animarum, & æternam beatitudinem consequendam in primis conferant.

Rom 5. Ioan. 3.

De charitate Dei Ioannes in Evangelio, & Canonicis multa dicit: Sic Deus dilexit mundum, &c. De gratia nobis per Christum parata, vniuersa noui Testamenti referta est scriptura, qua gratis per Christum iustificati sumus, Isa. 5. Ioan. 1. De Spiritu sancto scimus, quod ipse diffundat charitatem Dei in cordibus nostris, Rom. 5. & quod diuidat sua dona vnicuique sicut vult, I. Cor. 12. & quod vbi vult, spirat.

EPILOGVS.

Fides S. Tri

1. Supposita fide S. Trinitatis, vtiq; fundamentis precipuo quod conuelli nentur, in qua potest docet apostolus quid et qualiter debeat fideles superadificamentum care, vt iñ nō sim? sicut paruuli fluctuantes, et circumferamur omni vñto do-

adificandum.

2. Optat B. Paulus fidelibus conferri gratiam spiritualem, sine qua nihil sumus, aut possumus, & per eam prompti efficiamur ad omnia.

Sine gratia nihil.

Philipp 4.

3. Sacrosancta Trinitas personarum in vna deitate mysterium exprimit, simul ostendit, quid nobis optandum sit ab ipsa summa Trinitate, et votis experendum, puta charitatem dei patris, gratiam Domini nostri Iesu Christi, & communicationem S. Spiritus.

DOMINICA TRINITATIS

EVANGELIUM.

Ioan. 3.

In illo tēpore erat homo ex Phariseis Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum. Hic venit ad Iesum nocte et dixit ei: Rabbi, scimus quia à deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Respondit Iesus & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum dei. Dixit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo renasci cum sit senex? Nunquid potest in ventrem matris sue iterato introire, et renasci? Respondit ei Iesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est: Non mireris quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. Spiritus vbi vult spirat, & vocē eius audis, sed nescis unde veniat, aut quō vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es magister

magister in Israël, & hæc ignoras? Amen, amen dico tibi, quæ quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur, et testimonium nostrum nō accipitis. Sicut terrena dixi vobis, & nō creditis: quomodo si dixerō vobis celestia, credetis? Et nemo ascendit in celum, nisi qui descendit de celo, filius hominis qui est in celo. Et sicut Moyses exaltauit serpētē in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum, nō pereat, sed habeat vitam æternā.

Hoc Evangelio describit Evangelista Ioannes quatuor.

1. Primò, describit personam Nicodemi, qualis fuerit, nep̃e, vir magnæ auctoritatis, Phariseorū princeps, & Iudæorum Rabbi, id est, magister. Si enim contēpleris ciuilem potestatem, consideres excellentē legis doctrinā, respicias religionem, externumque habitum, erat principum, doctissimorum, & sanctissimorum vnus. Quamuis enim Deus infirma mundi elegerit, vt fortia quæque confunderet, tamen nec omnes doctos aut potentes abiecit. Quod autem pauci ex eis salui fiant, vel hinc satis perspici potest, quod ex tot principibus vnus Nicodemus credidit. Difficile enim credere possunt, qui gloriam mundi amant. Quomodo, inquit, potestis credere, qui gloriam ab inimicem accipitis? &c. Insigniter igitur fortis fuit hic Nicodemus, vt quem nec diuitiæ, nec mundi gloria à pietatis studio retardare potuerunt, cum plerique alij tam facile ab his capiantur.

Nicodemus persona qualis.

I. Cor. 1.

Ioan. 5.

Deinde describit quid fecerit Nicodemus. Venit noctu ad Iesum propter metum Iudæorum. Nā sine diuina gratia nō aliter solet facere caro & sanguis. Nō fuit Nicodemo tātus animus, tāta fortitudo, tāta auctoritas, pietas, sapiētia, & iustitia, vt ausus fuisset interdū Christum accedere. Metuebat enim ne eijceretur e synagoga, Ioan. 12. Multi ex principibus crediderūt in eū, sed propter metū Iudæorū, &c. Iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur, extra synagogā fieret. Nec mirū si tātæ adhuc imperfectionis erat, cum etiam sanctissimi homines nō careāt huiusmodi affectibus. Sic Gedeon noctu cōfregit statuā Baal propter timorem ciuium suorum, Iudic. 6. Sic etiā discipuli in passione Christi latent, nec prodire audent. Nihil enim difficilius vincitur, & expellitur, quā amor sui, & timor mūdani. Hæc enim duo plerisque omnino impediunt à salute. In tenebris igitur ad Christū venit Nicodemus, quia adhuc in tenebris erat, vt qui nondū renatus esset. Solis enim renatis dicitur: Eratis aliquando tenebræ, nūc autē lux in Domino, Eph. 5.

Nihil difficilius vincitur quā amor sui, & timor mūdani, quæ duo plerisque impediunt à salute. Ioan. 18.

Considerandum interim, quā dissimilis fuerit hic Nicodemus alijs Phariseis. Illi nocte miserunt ad comprehendēdum Iesum, hic autē ad audiendū eum nocte venit. Illi hora sua male vsi sunt, & potestate tenebrarum: hic doctrinæ aptū nocturni silentij bene captauit ortum. & illi quidē comprehendendo, & ligando amiserūt saluatorem Christum, hic interrogando & audiēdo inuenit, & tenuit Christū, Dei verbū. Scriptū est enim,

Prover. 8. Beatus homo, qui audit me, & vigilat ad fores meas quotidie, &c. Summa: hic erat & est princeps verorum Iudæorum, illi autem erant, & manserunt genimina viperarum.

Matth. 3. Præterea salutabat Christum, ac familiariter alloquebatur, & candidius vltro citroq; differentem audiebat. Prædixerat enim propheta tempus esse requirendi Dominum, cum venisset qui doceret iustitiam, *Oseæ 10.* Nouerat etiam scriptum *Deut. 33.* Qui appropinquant pedibus illius, hoc est, qui totos se humiliant & deijciunt, hi accipient de doctrina eius.

Disputatio Nicodemi, & Christi. Matth. 22. 2. Secundò describit B. Ioannes disputationem Nicodemi, & Christi, quæ nõ fuit suspitiosa vel insidiosa, qualis fuit Iudæorum de tributo: non fuit stomachosa, vel inuidiosa, qualis fuit Sadducæorum de resurrectione mortuorum, nec fuit fastuosa, vel superstitiosa quæstio, qualis fuit Phariseorum cupientium videre signum de cælo: sed civilis atque syncera. Venit enim ad Iesum non tētandi vel obseruandi, non insidiandi, non fallēdi studio: sed gratia discendi atq; cognoscēdi salutem hominum. Fuit enim disputatio de iustitia & de renascentia, de iustitia carnis & spiritus. Audiēs enim Nicodemus, quòd Christus doceret iustificationem primam non petendam, neq; hauriendam ex operibus legis secundum Moysen: non ex traditionibus patrum, secundum opiniones Phariseorum: neque ex sola fide, neq; apprehensione quantumuis certa & firma, secundum Lutheranos, & Calvinistas; sed fide in Iesum Christum: cumq; videret signa & prodigia, quibus Christus suam doctrinā confirmabat, hæsitabat in vram partem animus inclinandus esset. Illinc obstabat antiqua legis consuetudo, atq; eximia & summa eiusdem auctoritas: hinc mouebant admiranda signa, & diuina Christi facta. quare nõ facile poterat Christi doctrinam vt impiam reijcere, vel reprehendere, nec Moisaicæ legi salua conscientia repugnare, & saluandi vim adimere. Quapropter vt iniectus ille scrupulus, animiq; tolleretur ambiguitas, ad Christum venit, ad discendum quod ignorabat: in hoc vno multò prudentior nobis, qui etiam si ob. varietatem dogmatum non nihil dubitemus, non tamen consilium quærimus.

Et dubijs atque scrupulis ad Christum confugiendum. Docet nos hinc vir Iudæus in nostris dubijs atq; scrupulis non ad alium quàm ad Christum debere cōfugere. Sed non inuenitur Hierosolymis, nec alibi, sed in ecclesia catholica Romana Apostolica, illic pascit, illic cubat in meridie. Docet item Nicodemus, ne pudeat nos quæ ignoramus petere. Ipse enim cum princeps esset doctissimus, sanctissimus, & magnæ auctoritatis vir, magister in Israëli: non dubitauit Christum accedere, interrogare, & instructionem petere de ijs, quæ ad iustitiam pertinent. In quo manifestè superbia nostra confunditur, qui si vel paululum sapiētiae, vel iustitię nos habere nobis persuademus, omnes

omnes cōciones & scripturas contemnimus, quasi nihil nobis necessarias: quo fit, vt apud nullos cōtemptius sit verbum Dei, quàm apud eos, qui vel de scientia, vel iustitia sua præsumunt, cum tamen certum sit, quòd nullus tam doctus, qui non plura ignoret: nec raro contingat, vt quis se iustum esse præsumat, qui tamen nondum scit, quid sit vera iustitia, & vbi quærenda.

De renascentia fuit quoque disputatio, vbi fiat, scilicet, in baptismo, cum homo aquis immergitur & extrahitur. Hæc immersio significat carnis mortificationem, & peccatorum abolitionem: & hæc in hac vita fit plena remissio peccatorum, hæc extractio significat hominis in spiritu sancto renouationem, & hæc in hac vita est imperfecta: sed renouamur de die in diem secundum interiorem hominem. *Renascentia vbi fiat. Rom. 6. 2. Cor. 4.*

Deinde, per quem fiat, scilicet per spiritum sanctum. Cæterum quādo fiat, scilicet, cum quis in conspectu Dei poterit verè dicere: Meæ vires sine te nihil sunt. Omnis mea sapiētia sine te est iustitia. Omnis mea iustitia à tua morte & passione habet suam dignitatem atq; virtutē. quia igitur in me solo nihil spei, neque auxilij est, ad te Domine confugio, tuæ gratię me commendo, vt qui me baptizasti, lauisti, atq; tuo sanguine redemisti, des etiam gratiam, qua tuam legem seruem, carnem mortificem, atque interiorem hominem magis ac magis renouem. *Per quē, et quando.*

Tandem, quare fiat: scilicet, vt carnalis homo fiat spiritualis, & quæ natiuitas fuit de terra, de puluere, & crasso elemento, fiat nunc de puriore, nempe, aqua, spiritu & aëre. Nam quod ex carne natum est, caro est. Ac si diceret, Qualis arbor, talis fructus: qualis Adā, tales omnes posteri eius. Lupus non procreat agnū, nec accipitem noctua. Si quid boni meriti sperandum est, oportet carnem & sanguinem cum peccatis in baptismo submergi, virtutes plantari, & rursus hominem nouum renasci spiritus sancti gratia perfusum & illustratum. *Renascentia quare fiat.*

3. Tertiò, beatus Euangelista describit ordinem & modum disputandi. Salutabat Nicodemus Christum, & ait: Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis nisi fuerit Deus cum ipso. Ac si diceret, Tua sancta vita, salutaris doctrina, & inaudita signa & prodigia faciunt, vt nihil mali de te cogitare possim, nedum suspicari: verum hoc me torquet, quòd Moysen cum omnibus operibus legis reijcis, & fidei ac charitati omnia ad salutem animæ pertinentia refers accepta. *Modus & ordo disputandi.*

Ex hoc loco vides Nicodemum ex eorum numero fuisse, qui miraculis moti in Christum crediderunt, quamuis longè perfectius quàm alij. Illi enim tantum signa attendebant, non etiā verba Christi, ideo cessantibus signis omnes à Christo defecerunt; hic autem præter signa, etiam verbum Christi requirebat, ideo omnibus alijs negantibus, hic in fide persistit, vt patet. *Ioan. 19.*

Respondit Christus: *Amen, amen dico tibi nisi quis renatus fuerit* denuo, non potest videre regnum Dei. Solū ex Phariſæis Nicodemū Christus benigno dignatur alloquio & responſo. Alijs enim Phariſæis interrogantibus aut duriter reſpondit, vt cū dixit Mat. 21. *Quid me tētatis hypocritæ? Itē Mat. 15. Quare & vos transgredimini præcepta Dei propter traditiones vestras?* aut omnino nihil eis reſpondit: vt cū interrogatē, in qua poteſtate hæc faceret, Mat. 21. quia omnes eorum interrogatōnes aut erāt captioſæ, aut inuidioſæ & malignæ aut inſideles & proca-

*Nicodemi
interrogatio
qualis.
ſap. 1.*

ces: huius vero Nicodemi interrogatio civilis erat & candida. Non enim cōuenit Chriſtum, vt oſtēdat pertinaciter, aut aſtute eum in ſermone caſiat, aut vt tentet malitioſe, ſed vt diſcat, ideoque iuxta verbum ſapientis inuentus eſt ab eo, quia non tentauit illum, ac ſi Chriſtus diceret illi: *Quod ſi venisti ex me auditum, quomodo iuſtificari atq; ſaluari poſſis, dicam.* Oportet renaſci: nam ad iuſtificationem nihil prodeſt neq; confert lex Moſi ſine ſacramento fidei. Sola ſacramenti noua natiuitas primo iuſtificat. Nihil expreſſe interrogat Nicodemus, & tamen Chriſtus primo omnium de regeneratione reſpondet. Per hoc autem docuit prædicatores, vt primo faciant arborem bonam, & deinde bonos fructus requirant, hoc eſt, vt primo doceant fidem, qua homo iuſtificatur, & deinde opera bona.

Matth. 12.

*Summa
tius
ſine do-
ctrina.*

Hoc autem vno & breui verbo ſummam totius Chriſtianæ doctrinæ cōprehēdit. Homo quidem ad beatitudinem creatus eſt: verū quia propter peccatum maledictionem incurrit, factum eſt, vt nedum ipſe, omniaque eius; ſed & omnes poſteri eius maledicti ſint. Quia igitur ex Adam nati ſumus, omnes inutiles & abominabiles facti ſumus in corpore, & anima, & omnibus viribus noſtris. Niſi igitur per gratiam Dei renaſcamur, ac planè ex filijs Adæ filij Dei efficiamur, fruſtranea ſunt omnia quæ agimus, conamur, cogitamus, aut loquimur: imo vani ſumus & nos ipſi, & omnis ratio, voluntas, vires, & opera noſtra. Itaque qui cupit intrare regnum Dei, oportet vt nouis homo efficiatur. Sic & qui cupit videre regnum Dei, hoc eſt, intelligere myſteria regni Dei, & hanc æziellem doctrinam, quemadmodum Deus ipſi Iacob oſtendit regnum Dei in ſcala illa erecta, &c. is ſeponat carnelem ſuam prudentiam, abneget rationem ſuam, contemnat vires ſuas, ac totum ſe tradat captiuum verbo Dei.

Genef. 28.

*Fides
baculus
ſenectutis
firmiſſimus.*

Hoc igitur verbo Chriſtus omnes nos, ac omnia noſtra dānat, vt eo fortius nos ad quærendū à ſe auxiliū prouocet. Deinde hoc verbo omnē fiduciam in nos, vel opera noſtra nobis extorquet, ac baculū illū arūdineum nobis aufert, vt diſcamus in ſola Dei miſericordia fidere. Fides enim eſt baculus ſenectutis noſtræ firmiſſimus, quo ſolo poſſumus Iordanem iſtum tenta-

tionum

tionum pertransire, cuius figura in Iacob præceſſit, Gen. 32.

Hoc non arrisit, quia non intellexit Nicodemus; quare ait: *Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Nūquid potest in vētrē matris suæ iterum introire & renasci?* Ita humana ratio solet in rebus diuinis allucinari, atque deficere, & arguari. Quod enim Chriſtus de ſpirituale natiuitate retulit, id intellexit de carnali Nicodemus. Nec mirū, Animalis enim homo non ſapit ea, quæ Dei ſunt. Stultitia enim eſt illi, &c. I. Cor. 2. Nunquā tale quid audierat Nicodemus, nec aliā natiuitatē nouerat quām carnelem: hoc tamē in ipſo commendandū eſt, quōd nō ceſſat interrogare. Alij Phariſæi audito Chriſti verbo, riſiſſent; atque abiſſent: hic autem perſeuerat pulſando, donec aperiatur ei.

*Ratio hu-
mana in re-
bus diuinis
deficit.*

Luc. 11.

Quare Chriſtus clarioribus verbis Nicodemo reſpondit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nō potest introire in regnū dei.* Paulatim Nicodemū ad maiora perducit, ſeq; ſubinde clarius ei manifeſtat. Cū enim ſuprà ſimpliciter dixiſſet, neceſſariam eſſe generationem, hic explicat quomodo ea fiat.

Cū autem baptiſmus ſit primum ſacramentorum, à paucis quidem ſatis intellectum, à plerisque autem etiam impugnatum, diligenter attendenda ſunt verba Chriſti. Primò igitur quōd Chriſtus doctrinā ſuam à baptiſmo auſpicatur (nā hæcenus nihil legitur docuiſſe) clare oſtendere voluit, à baptiſmo incipiendum eſſe Chriſtianiſmum. Sicut enim in rebus externis nulla huius mūdi commoda ſentire poteſt homo, niſi prius naſcatur: ſic nec ſpiritualem poteſt eſſe particeps honorum, niſi prius in baptiſmo renaſcatur. Huc pertinet quōd filijs Iſrael ex Aegypto egreſſis primo omnium occurrit mare, per quod tranſire eos oportebat, deinde ſolitudo, poſt hoc manna ſubinde Iordanis, demum terra promiſſa: ſic tendētib; ad regnū cælorum primo occurrit baptiſmus: ſecūdo tērationes variæ in mūdo: tertio variæ è ſupernis cōſolationes: quarto mors, qua tranſita, ingrediuntur terram promiſſam.

*Chriſtianis-
mū à bap-
tiſmo inci-
piendum.
Similitudo
Exod. 14.*

Deinde obſerua, quōd Chriſtus hic generaliter loquitur, & nullum excipit, ne quis putet liberū eſſe, an quis velit vel nolit baptizari. Baptiſmus enim omnibus neceſſarius eſt ad ſalutem. Non, inquit, poteſt intrare in regnum cælorum, qui non renatus eſt. Nec obſtat quōd quidam etiam Martyres nō fuerunt baptizati. Hoc enim non ex cōtemptu baptiſmi prouenit, ſed quia ipſum habere non potuerunt, tamen ſi ardentè deſiderarent. Vnde creditur eos vel proprio ſanguine, vel interna ſpiritus ſancti gratia baptizatos fuiſſe. Deus enim non alligauit potentiam ſuam ſacramentis. Ordinata quidem voluntate per ſacramenta dat gratiam, nihilo minus tamen poteſt & ſine ſacramentis eam dare.

*Baptiſmus
neceſſarius
ad ſalutem*

*Potentia
Dei non al-
ligata ſa-
cramentis.*

Tertio obſerua quōd Chriſtus verba hæc loquitur ad homi-

*Circuncisio
signaculū
fidei.*

*Genes. 17.
Rom. 4.*

*Circuncisio
ne abroga-
ta in
ius bap-
tismus.*

*Genes. 17.
Falsa lu-
deorum
asseritio.
Psalm. 68.*

*Circuncisio
non solum
sed fede-
ris vel pa-
cti signum*

*Fœdus ter
renū,
& perfectū
signum da-
tum.*

*Genes. 9.
Genes. 23.*

*Duo valde
dissimilia
in bap-
tismo coniu-
guntur.*

nem Iudæū. *Amen*, inquit, *dico tibi*, &c. Iudæi autem iā antè habebant circuncisionem vt signum fœderis: nihilominus tamē Christus etiam eis imponit baptismum, quo clarè ostēdit circuncisionem iam cessare debere, nec iniuria. Nā circuncisio erat signaculū fidei. Data enim erat ipsi Abrahæ in signū, quòd crederet diuinę promissioni de futuro semine suo, in quo benedicēde erāt omnes gentes. Circūcisio igitur nihil aliud erat, quàm aperta professio expectandi seminis, & quisquis circūcisionem accipiebat, hoc ipso facto profitebatur se expectare semē illud futurum, quod est Christus, Galat. 3. Qui igitur post aduentum Christi circuncisionem necessariam dicit, is negat Christum venisse. Hinc Paulus Galat. 5. Si circūcidamini (inquit) Christus vobis nihil proderit. Cōgruè igitur cum iā cessare deberet circūcisio, nimirum præsente Christo, aliud signū fœderis instituitur, scilicet baptismus. Quòd autē Iudæi garrunt, circuncisionē nō posse immutari, cum scriptum sit: Statuit circuncisionē in pactum sempiternum, in fœdus æternum falsum est. Quomodo enim circuncidendi lex æterna esse poterit, cum nascēdi & generandi successio æterna nō sit? Deinde nec ipsa scripturæ verba intelligunt. Facta est enim ipsis mēsa eorum in laqueum, &c. Deus quidem voluit fœdus & pactum suū esse sempiternum: at circuncisio nō fuit ipsum fœdus, vel pactum, sed signum fœderis, vt clarè exprimitur. Quantū igitur distat inter restatoris scriptum, & sigillū quòd appenditur, tantum distat inter fœdus, quòd Deus pepigit cum Abraham, & circuncisionem. Manet igitur etiam nunc fœdus ictum, tametsi signum fœderis sit mutatum. Quàm cōgruè autem mutatum sit vel ex hoc patet, quòd Deus ter fœdus suū cum homine renouauit, & semper nouum aliquod & perfectius vel proximum signū fœderis dedit. Primò cum Noe pepigit fœdus de non inducēdo in posteram diluuiū: & ad hoc conueniens signum dedit arcum in nubibus: Deinde cum Abraham & semine eius fœdus ipsum renouauit, ac Christum promisit: huic promissioni cōueniens addidit signū, circuncisionē. Postremo per Christum fœdus renouauit, ac in perpetuum sancit cū omnibus credētib: huius fœderis signū est baptismus. Multo autem perfectius & efficacius est hoc nostrum fœderis signū, quàm priora Nam Noë quidem signum accepit, verū extra se, in nubibus. Abraham signum accepit in corpore, sed tātum in vna parte corporis: noster autem baptismus totum corpus occupat, quo significatur, nūc adesse plenitudinem gratiæ, &c. Quartò observa, quòd Christus duo quædā in bap- tismo cōiungit valde dissimilia, aquam scilicet, & spiritū: quorū vnum corporale & visibile est, alterum spirituale & inuisibile: nimirū vt duplicis substantiæ hominē perfectè mūdaret. Homo enim

ex

ex corpore & anima constat: sicut autē vtrumq; à Deo creatū est, vtrumq; per peccatum collapsū; sic Christus vtrumq; restituere voluit, nempe, vt totus homo per ipsum sanaretur. Ob eam causam inuisibili operationi suæ visibilla sacramēta adiunxit, vt quælibet pars hominis haberet sibi cōueniens remediū, corpus corporalia, anima aurē spiritualia, sic in bap- tismo spiritus hominis habet Spiritum sanctum, quo sanctificatur: corpus verò aquā, qua non minus sanctificatur. Neq; absurdū est, etiam per aquam sanctificari corpus: quemadmodum enim aqua viribus ignis intensius calefacta, non aliter quàm ignis erit: sic hic aqua Spiritus sancti operatione, quem sibi adiunctū habet, in diuinam reformatur virtutem, qua baptizati corpus abstergit. Ita autem in bap- tismo aquam & spiritum coniunxit Deus, vt qui bap- tismū externè accipit rite ac debito modo & forma, & non ficto animo, is vetè intus accipit & Spiritū sanctum, quo anima à peccatis abluatur. Hinc est quòd etiam in propheta hæc duo coniunxit Deus, Ezechiel. 36. Effundam, inquit, super vos aquam mūdā, &c. & dabo vobis spiritū nouum, &c. Quòd si dicis, quid opus fuit addere aquam, cum potuisset solo spiritu nos mundare à peccatis? Respondeo: Cur hominē ex terra creauit, cum potuisset eum ex nihilo creare? Nonne ideo, quia sic ei complacitum est? Et tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentū ei, qui se finxit, quid me ita fecistis Romanorum 9. Potissima igitur ratio, cur per aquam nos regenerare voluit, est ipsius voluntas & beneplacitū. Secunda ratio, vt per sensibile signum fidem nostrā confirmaret. Tertia, vt subiuciendo nos corporalibus elementis, superbiā nostrā edomaret. Quarta, etiam ideo in aqua regenerationis sacramentū instituit, quia aquā omnes habere possunt, nec quisquam se excusare potest. Quinta, quia aqua familiare est elementū Spiritui sancto. Nā & in principio spiritus Domini ferebatur super aquas, & ex ea pleraq; animalia creauit, Genes. 1. Sexta, quia in aqua omnia illa sensibilibus videntur, quæ in bap- tismo inuisibiliter operatur Deus, vt sunt mortificatio, sepultura, resurrectio, vita. In aqua enim, velut in sepulchro caput immergētib, vetus homo sepelitur, emergētib autē nouus resurgit: inde quàm facilè nobis est immergi, & emersos respirare. tā facilè est Deo veterē hominē sepelire, & nouū reducere. Huc pertinet quòd Paulus ait: Consepulti sumus Christo per baptismum in mortē, &c. Item, Noster vetus homo simul crucifixus est, &c. Vides igitur nō sine causa aquā adhiberi ad regenerationem. Hoc autem olim figuratum est per aquam expiationis, Num. 19. Itē per aquam illam, quam Ezechiel vidit exire à latere dextro templi, &c. cap. 47. Item per fontem illum, quē per Zachariam promisit Deus, cap. 13.

S 5

Pouf-

Obiectio.

*Rationes
ob quas
Christus
per aquam
nos regene-
rari voluit*

Rom. 6.

*Figura bap-
tismi.*

2. *Can. 3. cap.*

Renatus quis.

Act. 8. similia.

Num. 14. Baptismus spiritualis natiuitas.

Baptismus non reiteratur.

Baptismus fundatus super verbum Domini non super benedictionem ministri.

Anabaptista Donato hereticus deterior.

Potissimum autem per aquas diluuij, quemadmodum Petrus ait: Omnes has figuras potes adaptare, vt placet.

Quintò, circa hoc Christi verbum obserua, quòd non dixit: nisi quis baptizatus fuerit: sed, nisi quis renatus fuerit, ne quis de solo externo baptismo gloriaretur. Non enim te saluabit baptismus, nisi renascaris. Renatus autem est, qui spiritu mentis suæ renouatus est, qui veterem hominem exuit cū actibus suis, & nouum induit. Ephe. 4. Verùm multi illorum, qui baptizantur, non renouantur spiritu mentis suæ. Exemplo sit Simon Magus. Huiusmodi homines malis foetibus comparantur, qui vtero quidem concipiuntur: sed non viuificantur, aut vitā inspiratam protinus amittentes, abortiui proijciuntur. Item similes illis sunt, qui mare quidem trāsierunt, sed in deserto prostrati sunt, & repromissionis terram non introierunt.

Sextò, obserua quòd baptismus à Christo nominatur spiritualis natiuitas: idque cōuenientissimè. Nam sicut in generatione carnali concurrūt pater & mater: sic in spirituali Deus pater est, ecclesia autē mater: Et Deus quidē spiritum dat, ecclesia autē aquā. Secundò, sicut in natiuitate corporali homo nascitur ad vitā, lucem, & ad huius mundi bona: sic in baptismo, homo nascitur ad vitam animæ, veram lucem, & bona cælestia. Tertiò, sicut homo tantum semel nasci potest, sic tantum semel baptizari: qui autē baptismū iterat, sacramentū illudit. Ad hoc adducit Augustin⁹ figurā de Ismaele ludete cū Isaac, propter quē lusum & ipse Ismael cū matre è domo eiectus est, videbatur enim lusus, sed verè persecutio erat, quēadmodum Paulus dicit Gal. 4. ex Gen. 21. Sic lusus videtur iterū baptizare, sed verè illusio est & persecutio: ob quā meritò ab ecclesia eijciuntur reiectores. Talis olim erat Donatus, qui causatus ne scio quid in ministris, rebaptizabat homines, quasi baptismus super bonitatē ministri fundatus sit, & nō potius super verbū Domini. Qualiscunq; enim sit minister, tamē baptismus in se bon⁹ est, nec melior efficitur ex bonitate cōferentis, nec peior ex malitia ministri. Hinc est quod Paul⁹ arguit eos, qui de ministris gloriabātur. 1. Cor. 1. Quis, inquit, est Paul⁹? quis Apollo? nū diuisus est Christ⁹? &c. Itaq; sicut Esau tamen si de libera natus, nō tamen ad hereditatē admissus est: ecōtra autem Dan & Neptalim, Gad & Aser, quamuis de ancillis nati, tamē inter alios professionē accipiunt: sic plerunq; in Ecclesia cōtingit, vt à bono ministro baptizatus, malus efficiatur; & ecōtra à malo baptizatus, bonus fiat. Prædictū Donatum sequuntur & nostri Anabaptistæ, imò nō parum deteriores sunt. Primò cū vniuersam damnāt ecclesiam, quæ baptizauit paruulos iā inde ab initio. Nam & Paulus legitur baptizasse Stephanæ domū, hoc est, totam familiam, in qua verisimile est etiam pueros fuisse.

1. Cor. 1.

1. Corint. 1. Secundo, baptismum paruulorum nihil valere dicunt, cū sateri cogantur non paucos fuisse in pueritia baptizatos, qui postea Spiritu sancto pleni fuerunt. Certum est autem, quod Spiritus sanctus solis his dona sua iustificantiā tribuit, qui ad eum pertinent: quales sunt soli baptizati. Si igitur baptismus paruulorum nihil esset, non eis dedisset ampliorem gratiam: vide Sapientia 1. cap. Tertio, nolunt pueros Christianorum partem habere in signo fœderis, cū videant in veteri testamento præceptū fuisse, vt & paruuli & adulti signum circumcisionis haberent, Gene. 17. audiantque Christum clamantem: Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum. Quarto, paruulos sacramento indignos censent, quos Christus benedicere dignatus est, quod vtiq; maius est. Nam ipsius benedicere, est fouere, diligere, dare, &c. Si igitur gratiā Dei potest accipere paruulus, & benedictionem; cur non possit etiam accipere gratiæ signum? Scriptum autem est, quod Christus amplexatus paruulos, benedixit eos. Ibidem. Et vt semel omnia dicam: quomodo inefficax potest esse baptismus paruulorū, cū fiat in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & super eos inuocetur nomen sanctæ Trinitatis? Contra deliramenta igitur illorum hoc vnum oppone, quod sicut nemo potest denuò corporaliter nasci, sic nemo potest aut debet denuò baptizari, quandoquidem Christus baptismum nominat natiuitatē spiritualem. Sufficiat igitur tibi quòd semel baptizatus es: tantum hoc age vt baptismō cōformiter viuas, & quæ ibi promissisti, impleas, &c. Demū, quòd Christus ait, nisi quis renatus fuerit, &c. non potest intrare in regnum cælorum. Videmus quid obtulerit, quòd patribus ante mortem Christi clausa fuit porta cæli: nimirum, quia nondum erant baptizati: Christo autem mortuo, & sanguine cum aqua ex latere eius profluente, tum demum baptizati sunt, ac Christo resurgente atque ascendente meruerunt intrare regnum cælorum.

Quod natum est ex carne, caro est Bonus doctor, cui non opus est vt quisquam eum interroget; Ioan. 6. non expectauit, vt eum Nicodemus interrogaret. Quare nemo nisi renatus posset intrare regnum cælorū: sed ipse vltro rationē reddidit. Prædicatoris enim est, rationem reddere doctrinae suæ, eamq; ita scripturis firmare, ne quis dubitari possit. 1. Pet. 3. Oportet enim vt certa sit doctrina, cui per fidem inniti debemus. Ideo autem Christus rationem adfert dicti sui, ne quis præsumat sine regeneratione, per propriam sapientiam, iustitiam, aut vires humanas, se posse intrare regnum cælorum, id quod plerunq; facimus. Quod natum, inquit, est ex carne, caro est, hoc est vanitas & nihil, quantumcunq; arduum videatur. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius flos fœni, ait Isaias cap. 40.

Caro

Marc. 10.

Quare patribus fuit clausa porta cæli.

Ioan. 19.

Ephe. 4.

Doctoris est sua doctrine rationē reddere.

Caro est, hoc est, fragile quiddam est quicquid sumus, habemus, vel possumus, ipsum corpus, eiusque; dotes, anima, ratio, voluntas, vires, &c. Quid igitur in his gloriaris, aut in ipsis confidis?

Deinde vides hoc verbo unde sit, quod etiam qui est iustus & Christianis parentibus nascuntur, tamen nihil nisi peccatores sint, nimirum, quod non ex spiritu, sed ex carne nascuntur.

Regeneratio omnino necessaria.

Præterea hoc verbo Christus ad primam originem nostram nos ducit, ut vel hinc discamus quam necessaria sit nobis regeneratio. Cõstat autem quod omnes ex Adã procreati sumus. Iam tamen cõditus fuerit homo ad imaginem & similitudinem Dei, hoc est, nedum rationalis, sed & bonus, sanctus, & iustus, &c. tamen in hoc statu nõ generavit filios: neque enim in paradiso, sed post eiectionem suam incepit generare, ut pater Gen. 4. Eo autem tempore iam peccauerat, ac per inobediẽtiam Dei irã incurrerat, & quãvis adhuc imaginem Dei, hoc est, rationem & formam hominis haberet, tamen Dei similitudinem, ac optima queque; bona, qualia sunt iustitia, innocentia, gratia, immortalitas, &c. perdidit. In summa, nihil aliud erat, quam servus peccati, omnibus bonis spoliatus, diaboli mancipium, mortis & inferni captivus, ac expressa quædam imago & similitudo satanae.

Matth. 7.

Ex tam mala ergo radice quid boni vel sperari potest? Nũquid colligunt de spinis uvas? Atqui ex hoc fonte omnes nos produimus. Cõstat igitur quod non alij nascimur, quam ipse Adã erat cum generare inciperet. Lupus enim nõ parit agnum, nec musca elephãtem, nec homo angelum, nec caro spiritum. Huc pertinet quod Sapiens ait cap. 12. Erat, inquit, semen maledictum ab initio, &c. Et Paulus: Per unum hominem peccatum intrauit in orbem terrarum, &c. Et iterum Eph. 2. Omnes natura filij iræ sumus. Et in Psal. 13. Omnes declinauerunt, simul inuiles facti sunt, &c. Omnes igitur opus habemus regeneratione. Caro enim & sanguis regnum Dei nõ possidebunt. 1. Cor. 15. Et omnis avarus, aut fornicator, aut immundus non habet hereditatem in regno Christi & Dei, Eph. 5. Item, Neque fornicarij, neque adulteri, neque molles, &c. regnum Dei possidebunt. Item, Timidis, & incredulis, & homicidis, &c. pars illorum erit in stagno ardenti. Summe igitur terret hoc dictum omnes, qui carnis cupiditatibus seruiunt. Vide igitur quid agas. Si cælum desideras, oportet ut primo homini multum dissimilis sis: alioqui si nihil nisi caro es, nunquam intrabis cælum. Noli igitur errare, Deus non irideretur, quin potius omnes gratiam queramus dum tempus habemus.

Rom 5.

Et in Psal. 13. Omnes declinauerunt, simul inuiles facti sunt, &c. Omnes igitur opus habemus regeneratione. Caro enim & sanguis regnum Dei nõ possidebunt. 1. Cor. 15. Et omnis avarus, aut fornicator, aut immundus non habet hereditatem in regno Christi & Dei, Eph. 5. Item, Neque fornicarij, neque adulteri, neque molles, &c. regnum Dei possidebunt. Item, Timidis, & incredulis, & homicidis, &c. pars illorum erit in stagno ardenti. Summe igitur terret hoc dictum omnes, qui carnis cupiditatibus seruiunt. Vide igitur quid agas. Si cælum desideras, oportet ut primo homini multum dissimilis sis: alioqui si nihil nisi caro es, nunquam intrabis cælum. Noli igitur errare, Deus non irideretur, quin potius omnes gratiam queramus dum tempus habemus.

1. Cor. 6.

Galat. 6.

Deus spiritum suum bonum dat per regenerationem.

Quod natum est ex spiritu, spiritus est. Omnis noster defectus, ut iam audiimus, in hoc consistit, quod spiritu caremus, & nihil nisi caro sumus: Spiritum autem non aliunde acquirere possumus, quam à Deo, qui & ipse spiritus est, & solus potest spiritum bonum dare petentibus se, Luc. 11. quemadmodum olim promisit in Ezech.

in Ezech. 36. cap. Hoc autem nõ alio modo fit, quam per regenerationem. Sicut enim per natiuitatem carnalem naturam carnis cum omnibus malis induimus, sic in natiuitate spirituali Spiritum sanctum cum omnibus accipimus. Non enim qui ex voluntate carnis, neque qui ex voluntate viri, neque qui ex sanguinibus, sed soli illi qui ex Deo nati sunt, filij Dei, & capaces Spiritus sancti sunt, Ioã. 1. Vnde Isa. 29. ait: A facie tua Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis, &c. Hinc & hic dicitur: Solus ille efficitur spiritus vel spiritualis, qui ex spiritu natus est. Spiritum igitur nõ ex nobis habemus, sed à Deo petendus est.

Deinde hoc verbo subindicat, quam nobilis creatura efficiatur, qui renatus & Spiritum sanctum accepit. Is enim non amplius caro est, nõ querit carnalia: sed spiritus est, spiritualia intelligit, querit, amat, carnalia despicit, magna & mira agit, ac etiamnum in carne constitutus quodammodo extra carnem est, imò in mundo existens iam in cælis conuersationem habet, Philip. 3. ac omnium quæ retro sunt oblitus, ad ea tantum aspirat, quæ ante se sunt: quemadmodum Dauid, Vnam petij à Domino, &c. ut inhabitem in domo Domini, &c.

Renatus nobilis creatura effectus.

Psal. 28

Non mireris ergo quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuo. Pulchre enthymemate colligit, necessariam esse regenerationem. Primum ponit maiorem: Omne quod natum est ex carne, caro est. Substituamus nos minorem: Sed omnes homines nati sunt ex carne peccatrice, Deum nesciente, mundum diligente, post concupiscentias suas eunte. Concludit Christus: Ergo nihil mireris, quod dixi, oportet vos nasci denuo. Nam aliàs fieri non posset, ut homo carnalis ad spirituale illud regnum accessum haberet. Addit similitudinem, dicens:

Enthymemate colligit necessariam regenerationem.

Spiritus ubi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis unde veniat, aut quò vadat; sic est omnis qui natus est ex spiritu. Ac si diceret: Ventus est libera creatura, fertur huc, & reuolat illuc, nõ potest comprehendi, nec includi. Quemadmodum igitur accidit in creaturis corporalibus aere & vento, sic etiam in homine spirituali. Nam ubi per verbum in baptismo renascitur homo, ibi poteris affirmare spiritum & vitam adfuisse. Facit ergo discrimen inter carnalem & spirituale natiuitatem. Nam natiuitas carnalis gignit seruos peccatorum, captiuos diaboli, qui possunt male cogitare, dicere, & operari: Spiritualis verò natiuitas gignit liberos homines, qui amore & virtute Spiritus S. feruntur, ut voluntatem Dei faciãt.

Ventus libera creatura.

Discrimen inter carnalem & spirituale natiuitatem Roma. 8.

Hic respondit Nicodemus: Quomodo possunt hæc fieri? Hic primo patet quam difficulter spiritualia intelligant, qui carnalibus affueverunt. Huiusmodi igitur homines indigent crebris admonitionibus. Nam & gutta canat lapidem non vi, sed sæpe cadendo. Deinde hic vides verè dixisse Christum, Vocem eius audis, & nescis unde sit, etc. Miratur autem Nicodemus quomodo fieri possit,

γυωμν ex vulgi dicto.

Ioan. 3.

possit, vt homo corporeus, carnem & sanguinem habens, possit aeris, vel ventu leuitatem consequi, vel in spiritū conuerti. Deinde miratur quomodo ex aqua possit renasci homo; & nō miratur, quomodo vel ex terra, vel ex costa, vel ex semine nascatur, cum hæc non minus sint mirabilia. Obseruandū tamen hic quod Nicodemus tametsi rudis, multo modestior est in interrogādo, quā Pharisei, qui post auditū Christi verbū aut illuserūt, aut insultauerūt, aut proteruē respōderunt, aut etiā lapidibus obruere nisi sunt. Vnde Christus se ab eis abscondit. Hic verò Nicodemus, quia interrogauit studio discendi, ideo & respōsum mereatur. Verè enim dixit Sapiēs, In simplicitate cordis querite illū. Inuenitur enim ab his, qui eum non tētant, &c.

Respondit iesus & dixit ei: Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Tu es uile magister Israelis, legis doctor, populi pastor, animarumq; curator, & ignoras ea quæ summè sunt necessaria? quasi dicat, Qui proficitur se magistrum, nihil nescire debet eorum, quæ ad suum officium pertinent. Quid igitur inani titulo gloriaris, cum tanta nescias? Si tales sunt doctores, quales erit populus? Quod si Rabbiorū tanta est inscitia, quid, quæso, sunt discipuli? Si lumen quod in te est, tenebræ sint, quantæ tenebræ erunt? Si caput adeo languet, nihil mirū quod & membra languent. Hoc verbo pulchrè ostendit, quidnam populum Iudaicum in tantam impietatem & mala perduxerit, nepe, quod speculatores eius cæci omnes, Isa. 56. Item quod & sacerdos & propheta nescierūt, Isa. 26. Hinc in alio loco dicitur: Propterea ductus est populus meus in captiuitatē, quia non habuit scientiam, Isa. 5. quasi dicat, Tam non miror tam impium esse populum, cum tam malos & imperitos habeat pastores. sic & nunc omnium malorum causa in ecclesia est, quod hi, qui deberent esse lux mundi, tenebrosi sunt; qui sal terræ esse deberent, ipsi insipidi sunt, Matth. 5. quiq; alios docent, seipsos non docent, imo qui docent non adulterandum, adulterantur, &c.

Quid populi Iudaicū in tantam impietate & mala perduxerit

Rom 2. Officiū boni pastoris

Ezech. 13.

Hic iterū Christus fungitur officio boni doctoris, cuius est nedum docere, sed & increpare, & obsecrare, &c. vt Paulus docet 2. Tim. 4. Hactenus igitur Christus docuit. nunc increpat, postea etiā consolaturus, vt sequitur: *Amē, amē dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus, testamur.* Videbat se nihil acturū in Nicodemo quādiu ille pergeret sola humana ratione. verba sua metiri: suadet igitur ei, vt postpositis cogitationibus carnalibus, crederet, quæ ratione cōsequi nō posset. quasi dicat: Non fabulas loquimur, nec ex cōiecturali præsumptione, quemadmodum hi, qui à semetipsis loquuntur, propriā gloriā querentes, aut qui de cordibus suis prophetāt. Sed quod scimus, & vidimus, rem certam in veritate existētem, verūm scripturarum sensum; quarū profitemur magisteriū, loquimur, & testamur, securus

securus igitur crede. Ostendit quā indubitata sit sua doctrina, & ideo recipienda: nouerat enim quæ loqueretur, cum Dei sit sapientia, & in ipso omnes thesauri sapientie & sciētie sint recōditi, Coll. 2. Sed non omnes obediunt Euāgelio, Rom. 10. vnde sequitur: *Et testimoniū nostrū non accipitis.* Tres sunt qui testimoniū dāt in cælo, Pater, Verbū, & Spiritus sanctus, 1. Ioan. 5. Testimoniū nostrū, inquit, subindicans, hoc non sibi soli fieri, sed etiam alijs factum esse. Hoc enim & Moses Deute. 9. & omnes prophetæ conquesti sunt, Iudæos scilicet esse duræ cervicis, & contemptores verbi Dei, &c. Nec dicit, Tu nō accipis, ne eum omnino confundat: sed in generali tantum, Vos, inquit, & Pharisei non accipitis, nec intelligitis, nec credere vultis, iuste igitur vobis auferetur regnum Dei.

Matth. 21.

Si terrena dixi vobis, & nō creditis, quomodo si dixero vobis celestia, credetis? Terrena hic intelligit externas illas & terrestres similitudines, quibus Christus frequēter vsus est. Vel per terrena intelligit generationem eam, quæ fit in baptismo, quia fit super terram, & in elemento, quāuis cælestis sit secundum gratiā & honorem. quasi ergo dicat: Si aeris huius naturam & impetum cum sentias, non tamē ingenio consequi potes: quomodo cōsequeris hæc longè sublimiora? Si exemplum à terrenis sumptum nō creditis, quonā pacto altiora credetis? Si natiuitatem aliquo modo terrenā prædicanti mihi nō creditis ob carnalem sensum animi, quomodo credituri sitis, si prædicauero ea, quæ planè cælestia sunt, quæ tamen & ipse vidi, & certius cognoui, quā quæ vos oculis corporeis videris? Necessarium ergo demonstrat, intellectum nostrum ipsius auctoritati subijciēdum esse, atque humiliter obediendum. 2. Cor. 10. In captiuitatem redigentes intellectum, in obsequium Christi.

Terrena hic qua.

4. Quarto, sanctus Euāgelista describit hic auctorem, qui nobis obinuit Spiritum sanctum, & quomodo nempe per Christum, per suam passionem, resurrectionem, & ascensionem. Ait enim: *Nemo ascendit in cælū, nisi qui descēdit de cælo filius hominis, qui est in cælo.* quasi dicat: Qui ad cælos ascendere cupit, eum oportebit per Christum velut per scalam ascendere. Christus vnus est ille, qui suo dorso benedicto potest in cælestem patriā nos transferre. Christus est cæli porta, via, pons, navis, atque scala Iacob, qua nos oportebit ad patrem omnipotentem conscendere. Ait enim Christus, Ego sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem nisi per me.

Ascendendum per Christū velut per scalam.

Num. 21. Serpens æneus typus Christi crucifixi.

Et sicut Moses exaltauit serpentē in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in eū non pereat sed habeat vitā æternam. quasi dicat: Ego sum verus ille serpens quem oportet in cruce exaltari, vt per meam passionem, mortem, & resurrectionem mundus reconcilietur patri. Igitur qui mori sunt à peccatis, & infecti

infecti

infecti veneno, ut nullam in conscientijs pacem aut requiē habere queant, me in cruce pendentē intueantur, & aspiciāt, credantq; me pro salute hominum atroci morte confectum, atq; pretioso sanguine meo (si verē doleāt, conterātur, cōfiteantur) eorum peccata deleturū. Hoc qui credunt, & Deo pro collatis beneficijs gratias agunt, hi nō possunt damnari, modō in charitate vitę terminum finiant: sed consecuturi sunt diuinā gratiam, remissionem peccatorum, iustitiam animarum, & suis tandem meritis vitam promerebuntur æternam, Amen.

Hæc historia habetur Num. 21. Cū cepisset populū itineris tædium atq; laboris, locutus est contra Dominum, & Moſen: Quare Dominus iratus immisit in populū ignitos serpentes, ad quorum plagas multi venerunt ad Moſen dicētes: Peccauimus, tu ora Dominum ut tollat à nobis hanc plagā. Et orauit Moſes pro populo. Et ait illi Dominus: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eū, viuet: & fecit Moſes serpentem æneum, & suspendit in ligno, quem cū percussi aspicerent, sanabantur.

*Baptismus
graphicè ex-
primit my-
sterium tri-
nitatis.*

Enarrationē huius Euangelij prolixius solito produximus, utpote non minus huic seculo necessariā, quā pulchrā, quod Ecclesia proponit hoc festo cantandū, quia nullū est sacramētū, quod nitidius Trinitatis mysteriū exprimat, quā baptismatis sacramētū: quod cū Christus suscepit, tres personæ Trinitatis se mundo ostenderūt, Pater per vocē, Spiritus sanctus per columbā, Filius per susceptionē sacramēti: cuius virtute nos in charitate viuentes, vitam speramus æternā, Amen.

EPILOGVS.

1 *Doctrina pro infirmis in fide suscipiēdis. Rom. 14. qualis erat Nicodemus (& hodie multi sunt) vbi videmus clemētissimum Christū in Nicodemro non repellere frigidū affectum nec duriori obiurgatione à se abigere, nec sua doctrina indignū ducere: sed multa cum māfuetudine alloqui, & rationem iustificationis illi aperire. Sic namque de eo dicit Isaias cap. 42. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet.*

*Summa
salutis ex-
ponitur.*

2 *Summa salutis grauibus verbis, magna asseueratione, & vehemēti repetitione nobis exponitur. Amen, amē dico vobis, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Item, Amē dico vobis, nisi quis natus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest intrare regnum Dei.*

3 *Per quem renascamur docet, & iustificemur, videlicet per Christum, cuius solius iustitia coram Deo accepta est, qui descendit de celo, filius hominis, & est in celo, ut hinc discamus quid sit Christus: nempe, iustitia, sanctificatio, redemptio nostra: cur venerit, & quid per eum habeamus, nempe, vitam æternam.*

Euangeliorum & Epistolarum partis æstiuales, de tempore.

FINIS.